శ్రీ గురుభ్యో నమః.

మహాభారతతత్త్వకథనము.

శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణము.

తృతీయ భాగము.

శ్రీ గౌతమీ విద్యాపీఠ విమర్శశాఖా పరిచరణము,
రాజమహేంద్రవరము.

'బాలవ్యాస, తర్క, వ్యాకరణ, వేదాన్త కేసరి'

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే

రచియింపబడి,

భాస్కరవిల్లి గారిస్థాపిత శ్రీ శారదాముద్రణాలయమునందు
ముద్రింపబడినది.

పబ్లిషర్:— శ్రీగౌతమీవిద్యాపీఠవిమర్శశాఖాతరఫున

కాండ్రేగుల జగన్నాధరావు గోపాలరావు,

బి. ఎ; బి. ఎల్. అడ్వొకేటు,

కార్యదర్శి అండ్ కోశాధిపతి, రాజమహేంద్రవరం.

ప్రతులు: 1000.

13-3-1950

మూల్యం: **1-12-0**

ద్వితీయముద్రణాది సర్వాధికారములు గ్రంథకర్తవే.

ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ భాగములు విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

గ్రంథప్రాప్తిస్థానము: —

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు,
పిఠాపురం,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

విషయసూచిక.

విషయము. పుట.

1. మహాభారత కర్తృతాత్పర్యము — 275
2. శ్రీకృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారము అను వాదము — తన్నిరాకరణము 277
3. శ్రీకృష్ణు డెప్పుడును దానీశ్వరుని యవతారమైనట్లు సాధింపబూనలేదు, అను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము. 283
4. భగవద్గీత మహాభారతాంతర్గతమే. 284
5. కృష్ణుని సమకాలికు లాతనిని పరమేశ్వరుని అవతారముగ భావింపలేదనుటకు యుధిష్ఠిరాదులే నిదర్శనము అనుప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 289
6. కృష్ణావతార రహస్యము. ...
7. యుధిష్ఠిర నిదర్శన పరిశీలనము. 293
8 జరాసంధశిశుపాల నిదర్శన పరిశీలనము. 296
9. భీష్మద్రోణ నిదర్శన పరిశీలనము. 301
10. అర్జున నిదర్శన పరిశీలనము. 306
11. శ్రీకృష్ణబలరాములు విష్ణుమూర్తి యొక్క నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలు, అను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 313
12. శ్రీకృష్ణుడు సాత్త్విక ద్వేష్టువే అని యువగసింహుని సాక్ష్యము. 323
13. కృష్ణుడు పూతనను వధించె నను గాథకు పూతన యను రోగము కృష్ణునికి సోకి నివృత్తియయ్యె నని భావ మను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము. 324
14. శకటాసుర, ఉలూఖలబంధనాది గాథలుకూడ సోకుడుగ్రహములకు సంబంధించినవే, అను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 333
15. శ్రీకృష్ణుని తృప్తిచే శిష్యులతో దుర్వాసుడు తృప్తుడయ్యె ననుగాథ అసత్య మను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 337
16. ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము జరుగనులేదు. కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లివ్వను లేదు. అను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 342
17. కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లిచ్చె ననుట సైంధవవధ గాథకు విరుద్ధ మను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 357
18. వస్త్రాపహరణప్రయత్నము మాత్రమే కాని వస్త్రాపహరణము జరుగలే దను రహస్యకర్తల ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 363
19. శ్రీకృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు మరియొకనికి లేకపోవుటయు నా? అను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము. 378

విషయము. పుటు.

20. శ్రీకృష్ణుడు దశావతారములలో కీర్తింపబడలేదు. అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 381

21. శ్రీకృష్ణునియందు అధర్మము, అసత్యము సర్వాంగోపేతముగా యున్న వను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 384

22. శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధుని బాధ తప్పించుకొనుటకై పాండవుల నాశ్రయించె నను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 387

23. జరాసంధశిశుపాలురను కపటముగానే వధించిరి, అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 389

24. ఆచార్యఋత్విక్స్నాతకాదులలో జేరని కృష్ణునకు రాజసూయమున సభా తాంబూల మను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 395

25. రాజు ఖండింపబడు యాగమె రాజసూయ మను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 407

26. రాజసూయయాగకర్త చేయవలసిన విధులనుబట్టి ధర్మజుని రాజసూయమందు శిశుపాలుడు వినాశింపబడె నను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 410

27. ధర్మజుని ద్యూతము రాజసూయ యాగాంగ మను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 416

28. లోకసారస్వతమునకు ప్రతివాదులు చూపిన అపమార్గములు. 419

29. రాజసూయ రహస్యకారుల ధన్యత. 420

30. కుచేలవరదునిగూర్చి రాజసూయ రహస్యకారుల ప్రార్థన. 421

31. శ్రీకృష్ణుడు రోదనము చేసినట్లున్న దను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము. 423

32. స్యమంతకమణి విషయమై కృష్ణబలరాముల ప్రవర్తనము పామరజనత్వము సూచించుచున్న దను ప్రసంగము — తన్నిరాకరణము. 424

33. కృష్ణుని మాయచేతనె పాండవులు జయింప ప్రయత్నించిరి. అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 427

34. కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 429

35 శ్రీకృష్ణుడు సంధిపొసగనీయకుండ జేసెనను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 437

36 దుర్యోధనుడు నిరపరాధుడను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 456

37. కురుసభలో జూపిన శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము, కార్యకారికాలేదను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 458

38. పదేపదే చూపు విశ్వరూపము ఇంద్రజాలములుగానె కాన్పించుననను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 464

39. శ్రీకృష్ణుడు సామముతో సంధివాక్యము లారంభింపక దుర్యోధనాదులకు క్రోధము నుద్రేకింప జేసెనను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 468
40. శ్రీకృష్ణుడు సంధిపొసగకుండ జేసెనని గాంధారీవాక్యములచే స్పష్టమను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము— 471
41. యీభగవద్గీతయొక్క కర్తృత్వము శ్రీకృష్ణునకు లేదను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 476
42. శ్రీకృష్ణునకు అడ్డబొట్టు, ఊర్ధ్వపుండ్రము, అంగారముద్రలు, తగిల్చిరను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 478
43. శ్రీకృష్ణుని గీతోపదేశము సరిగా బోధపడలేదని అర్జునుడు మరల జెప్పుమని యడిగె నను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 479
44. గీత ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య, అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 481
45. శాంకరభాష్యఖండితమైనది గాక వేరొక జ్ఞానకర్మసముచ్చయము గీతకు తాత్పర్య మను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 483
46. సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గ మత్యుత్తమ మను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 487
47. వ్యాసుడును, శ్రీకృష్ణుడును సాంఖ్యయోగులు కారు. కర్మయోగులే అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 489
48. దుర్యోధనునితో పాపాలభాగివుడను నేనే అని కృష్ణుడనెను, అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము 492
49. భక్తియనునది ప్రాచీనకాలమున లేకుండెను. అనుప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 505
50. కృష్ణభగవానుని తత్త్వమును గూర్చి శంకాసమాధానములు— 510
51. శ్రీకృష్ణుడు వనమధ్యమున యేమియు నెరుగక శయనించి బాణముతో గొట్టబడి మృతినొందెను. అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 513
52. శ్రీకృష్ణనిర్యాణవిషయమున గ్రంథవిరోధపరిహారము— 516
53. శ్రీకృష్ణుడు బోయలచే గోలుపోయిన తన యంతఃపురస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతమునే యెరుగనివాడు. అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. 520
54. విమర్శకలక్షణపరిశీలనము— 530
55. మ. భా. న. కార్యవైఖరి— 532

తప్పొప్పుల పట్టిక.

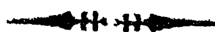
పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
315	13	సంబధమేమున్నది	సంబంధముండునేమో
328	16	త్రైఏధ	త్రైవిధ
334	5	లక్షణగ్రంథములందు	లక్షణమందు
335	15	కోలక	గోలక
...	17	సంశయవత్	సంశయవతి
338	15	జాగోష	జాగోప
362	23	యంరార్థము	యంతరార్థము
363	16	రక్షకుడను	రక్షకుడు
367	15	సభాస్థితి	సభాస్థలి
...	17	రదూదృష్టి	దూరదృష్టి
393	16	అహాణం	ఆహాగణమ్
402	17	భావించునట్టి	భావించుచు నట్టి
410	13	విశ్వసింప	విశసింప
454	2	ఆరోపించు	ఆరోపించుటయునను
455	23	లేను	లేదు
460	12	నపానాయో	నిగపానాయో
485	2	పరార్థ	పరమార్థ
491	17	అనబడును	అనబడదు
500	24	నీవర్యుడవు	నీశనార్యుడవు
...	...	అగా	అవగా
502	20	నిరూపిప్య	నిరూపింప
...	21	షదూత	ద్యూత
504	22	ఏకిరై	ఏకాకిరై
508	8	రస్వతాౖసా	సర్వత్రాసా
516	16	నారాణుడు	నారాయణుడు
...	...	ఆజత్సృష్టి	ఆజగత్సృష్టి
525	9	పాలించుచుండి	పాలించుచుండెడి
533	14	ఇట్లుతాకట్టించి	ఇట్లుతాకట్టుంచి

522... 3 "యుండువారు కొందరు." అనువాక్యముతరువాత "వేదధర్మముల నుచ్ఛేదించుటకై పుట్టిన దురాచారుల కొందరు. అందు" అని పూరించుకొనవలయును.

— —

కృష్ణం కమలపత్రాక్షం పుణ్యశ్రవణకీర్తనమ్ ।
వాసుదేవం జగద్యోనిం నౌమి నారాయణం హరిమ్ ॥

మహాభారతతత్త్వకథనము.

శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణము.

పుంజీభూతం ప్రేమ గోపాఙ్గనానాం
మూర్తీభూతం భాగధేయం యదూనామ్ ।
ఏకీభూతం గుప్తవిత్తం శ్రుతీనాం
శ్యామీభూతం బ్రహ్మ మే సన్నిధత్తామ్ ॥
యః శ్రేష్ఠం యదూనాం కృత్వా [illegible] శ్రీకృష్ణో[illegible] ।
తస్య నిరాకరణం కుర్మః ప్రమాణైః [illegible] ॥

— ♦ మహాభారతసత్తాత్పర్యము. ♦ —

చేతనాచేతనరూపమైన యీ ప్రపంచమునకు మూలాధారమైన యేపరమార్థతత్త్వము కలదో దాని స్వరూపజ్ఞానమే మోక్షసాధక మగుటచే దాని నుపదేశింపదలచి, విషయసుఖమే పరమార్థ మని భావించుచు, అవిద్యోపహతులైయున్న ప్రజలకు కేవలమాతత్త్వమునే యుపదేశించినయెడల మనస్సునకు రాదని యెంచి ప్రజల కనుభవసిద్ధమైన గర్భవాసజన్మజరామరణాదిరూప మగు సంసారమును వర్ణించుచు, నందలి దోషముల నుద్ఘాటించుచు, తన్మూలమున నీసంసారము హేయ మను బుద్ధిని ప్రజలకు గలిగించుచు, నడుమనడుమ నాపరమార్థతత్త్వము నుపదేశించుచు వచ్చినయెడల ప్రజల కప్పుడది మనస్సున నాటుకొనునని భావించి జ్ఞానశక్త్యవతారమైన వేదవ్యాసభగవానుడు లోకోద్ధరణార్థమై మహాభారతము నావిధముగా రచించి యనుగ్రహించెను.

ఖములను వర్ణించుట, అగ్రామ్యసుఖలోలురు తన్మూలమున శ్రీహరి
కథలయందు తమబుద్ధిని చేర్చి బాగుపడుటకే కాముకుని కామమును,
లోభి లోభమును వర్ణించి చెప్పి అంధుని గోతిలోనికి దోసినట్లు అజ్ఞా
నులగు ప్రజలను అపమార్గమునకు నెట్టినవారేమి ఫలము నొందుదురు?
లోకులు చిత్తములను మరల్పవలచి వారల కభిమతములై యున్న అర్థ
కామములనే వర్ణించి యీభారతమందే ఆవ్యాసమహర్షి మొదల పవిత్ర
ములైన యితిహాసములచే నర్థకామములను నిందించియుండెను. అట్లు
కానియెడల జ్ఞానియు, మునియు, కరుణామయుడు నగు మహర్షి జను
లకు ఘోరమైన సంసారబంధమునకు హేతువులైయున్న అర్థకామము
లను వర్ణించునా? అనిభావము.

దీనినిబట్టి యీప్రపంచమునకు మూలకారణభూతుండై యున్న భగవ
త్స్వరూపమును, అందలి సాకారనిరాకారవిశేషములను, అనంతకల్యాణ
గుణములను అజ్ఞులగు ప్రజలకు ముఖ్యముగా తెలుపవలెనను తాత్ప
ర్యముచేతనే మహాభారతమునందు మహర్షి ప్రసంగించెనని తెలియును.

ఆసాకారభగవత్స్వరూపమే కృష్ణనామధేయమని మహాభారతమందు
అనేకప్రసంగములలో నిరూపింపబడినది. ఇక భగవద్గీతలో నీవిషయము
స్పష్టముగా నున్నదనుట సుప్రసిద్ధమే. ఇట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మను
గూర్చి విమర్శకులు ప్రమాణములను ధిక్కరించి యూహలతో నేమే
మో వ్రాసియున్నారు.

—శ్రీకృష్ణుఁడు పరమేశ్వరావతారము కాడనువాదము నిరాకరణము—

శ్రీలాలా లజపతిరాయిగారిచే వ్రాయబడి యాంధ్రీకరింపబడిన
'శ్రీకృష్ణుని జీవితచారిత్రము' అను పుస్తకములో నీవిధముగా నున్నది—

"శ్రీకృష్ణుఁడు పరమేశ్వరావతారుఁడా? [illegible]

దేహమును ధరించునా? భగవంతు డొకడు గలడని నమ్మువారి యాస్తికులందరును ఆతనిని సర్వవ్యాపకునిగను, సర్వశక్తియుతు నిగను, అజన్మునిగను, అమరునిగను, ఆద్యంతరహితునిగను భావిం పుచున్నారు. ఇక నిట్టి స్థితియందా సర్వశక్తి గల పరమాత్ము నికి తన సృష్టిలోని మానవసమూహమునకు బోధించుటకొర కును, మార్గదర్శకము కొరకును మానవదేహమును ధరించు టావశ్యక మగుచున్న దన్నచో నీవిషయ మెట్టుల సత్యము గాగలదు? మానవదేహములోనికి వచ్చుటంజేసి యాతడు గొంత మితమునకు లోబడినవాడయి సర్వవ్యాప్తి గాజాలకపోవును.

ఏకాలమున పరమాత్ముడు శ్రీకృష్ణుడుగ మానవావతారమెత్తి యుండెనో యాకాలమున తక్కిన భౌతికప్రపంచవ్యవస్థ సం తను నెవరు జేయుచుండిరో, మరియు శ్రీకృష్ణుడు కౌరవులతో బోరాడునప్పుడును, శిశుపాలునితో వాదాడునప్పుడును జరాసం ధునకు బెదరిపారిపోయి యందందు దిరుగాడుచున్నప్పుడును నీసృష్టియంతయు నెవరి స్వాధీనమునం దుండెనో, ఎట్టుల జరు గుచుండెనో ఆవివరమును ఈశ్వరుని యవతారముల నొప్పు కొనెడివారు మాకు దెల్పగలరా?" (పు 270)

ఇందలి యాక్షేపాంశములు రెండు. అజుడును, అవ్యయుడును అగు పరమేశ్వరుడు మానవదేహము ధరింపడు. అనగా నవతారమెత్తడు అని యొకటి. శ్రీకృష్ణుడుగా నవతారమెత్తియున్న కాలములో సకలప్ర పంచవ్యవస్థను నడిపెడి యీశ్వరుడు లేకపోవు ననునది యొకటి. వీనిని క్రమముగా బరిశీలింతము.

భగవద్గీతలో చతుర్థాధ్యాయారంభమందు అర్జునునకు చెప్పం టలో "ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్" అనుచు

పూర్వాధ్యాయములలో జెప్పబడిన కర్మయోగసహితమైన జ్ఞాన
యోగమును సృష్ట్యాదియందు సూర్యున కుపదేశించియున్నాననియు,
"స ఏవాయం మయా తేऽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః" దానినే
నీకిప్పు డుపదేశించితి ననియు భగవానుడు చెప్పగా నర్జునుడు ప్రశ్నించెను.

"అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః ।
కథమేత ద్విజానీయాం త్వ మాదౌ ప్రోక్తవా నితి ॥"

వసుదేవగృహమందు జన్మించియున్న నీవు సృష్ట్యాదియందు
సూర్యునకు జెప్పితి ననుట యెట్లు సరిపడును? అని. దీనిపై శ్రీకృష్ణుని
సమాధాన మిట్లున్నది.

"బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున ।
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప ॥"

నాకు బహుజన్మము లతీతము లైనవి. నాకేగాక నీకును అయినవి.
కాని వానిని నేనెరుగుదును నీ వెరుగవు. నాది యనావృతజ్ఞానము, నీది
యావృతజ్ఞానము నగుటయే దానికి కారణము. అనావృతజ్ఞానశక్తి కలిగి
కర్మబంధము లేని యీశ్వరుడ వగు నీకు జన్మ మెట్లని శంకింతువేమో
ఆ ప్రక్రియను వినుము.

"అజోऽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోऽపి సన్ ।
ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా ॥"

నే నజుడను, అవ్యయుడను, ఈశ్వరుడను, అయియున్నను నా
యధీనమై యున్నట్టియు, జగత్తును మోహపెట్టునట్టియు, వ్యాపకము,
త్రిగుణాత్మకము నగు మాయ నవలంబించి జన్మించుచున్నాను. అనగా
కర్మనిబంధనమైన లోకసామాన్యముయొక్క జన్మము వంటిది కాక
నాది మాయామయమైన జన్మము.

“పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్।
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే।
జన్మ కర్మచ మే దివ్య మేవం యో వేత్తి తత్త్వతః।
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మా మేతి సోఽర్జున॥”

ఇట్టి జన్మమునకు సాధుపరిత్రాణము, అసాధువినాశనము ధర్మసంస్థాపనము అనునవి ప్రయోజనములు. ఇట్లు నాజన్మము ఐచ్ఛికము, మాయారూపము ననియు, కర్మ ఈశ్వరైకసాధ్యమైన సాధుపరిత్రాణాదిరూప మనియు నిజముగా గ్రహించినవాడు ముక్తుడగును.

ఈకృష్ణభగవానుని వాక్యములచే—

“శ్రీకృష్ణునది పరమేశ్వరావతారమా? పరమేశ్వరుడు మానవదేహమును ధరించునా? ఆసర్వశక్తికల పరమాత్మునికి మానవసమూహమునకు బోధించుకొరకును మార్గదర్శకముకొరకును మానవదేహముధరించు టావశ్యకమగుచున్న దన్నచో నీవిషయ మెట్లుల సత్యము గాగలదు?”

అను ఆక్షేపములను నిరాకరించుచున్నవి. మరియు—
“అవజానన్తి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్।
పరంభావ మజానన్తో మమ భూతమహేశ్వరమ్ ॥” (గీ 9. 11)

సకలభూతములకు నీశ్వరుడనై మనుష్యశరీరముతో వ్యవహరించుచున్న నన్ను నాసర్వోత్కృష్టత నెరుగని మూఢులు తిరస్కరించుచున్నారు. అని కృష్ణభగవానుడు చెప్పుటచేగూడ శ్రీకృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారమే అనియు, పరమేశ్వరుడు లోకానుగ్రహార్థము మానవదేహమును ధరించు ననియు, నిది సత్యమే యనియు ప్రతివాదులు గ్రహింతురుగాక ఈప్రమాణములచే మొదటియాక్షేప మపాస్తమైనది.

ఇక "ఏకాలమున పరమాత్మకు శ్రీకృష్ణుడుగ మానవావతార మెత్తియుండెనో ఆకాలమున నీసృష్టి యంతయు నెవరి యధీనమునం దుండెనో ఎటుల జరుగుచుండెనో ఆవివరమును ఈశ్వరుని యవతారముల నొప్పుకొనెడివారు మాకు దెల్పగలరా?" అను నాక్షేపమున్నది.

దీనిని గూర్చి ద్రోణపర్వములో భగదత్తవధసందర్భమునందు నరునకు కృష్ణభగవానుడు చెప్పిన యీవిషయము జూడుడు—

"చతుర్మూర్తి రహం శశ్వ ల్లోకత్రాణార్థ ముద్యతః ।
ఆత్మానం ప్రవిభజ్యేహ లోకానాం హిత మాదధే ॥
ఏకా మూర్తి స్తపశ్చర్యాం కురుతే మే భువి స్థితా ।
అపరా పశ్యతి జగత్ కుర్వాణం సాధ్వసాధునీ ॥"

టీ. ఏకా మూర్తి ర్బదరికాశ్రమే నారాయణరూపా, అపరా పరమాత్మరూపా.

"అపరా కురుతే కర్మ మానుషం లోక మాశ్రితా।
శేతే చతుర్థీ త్వపరా నిద్రాం వర్షసహస్రికాం॥

టీ. అపరా క్షేత్రజ్ఞరూపా అపరా జలశాయినీ.

యాఽసౌ వర్షసహస్రాన్తే మూర్తి రుత్తిష్ఠతే మమ!
వరార్హేభ్యో వరాన్ శ్రేష్ఠాం స్తస్మిన్ కాలే దదాతి సా ।"

(ద్రోణప॥ అ29)

అనగా లోకరక్షణమున కుద్యమించినేను నాలుగుమూర్తులను ధరించి లోకులకు హితము గలుగజేయుచున్నాను. అందొకమూర్తి బదరికాశ్రమమందు నారాయణరూపమై తపశ్చర్యయందున్నది. మరియొక మూర్తి పరమాత్మరూపమై మంచిచెడ్డలను చేయుచున్న జగత్తును

కనిపెట్టుచున్నది. మరియొకమూర్తి జీవరూపమై మనుష్యలోకము నాశ్రయించి కర్మ జేయుచున్నది. మరియొక మూర్తి జలశాయినియై సహస్రవర్షములు యోగనిద్రచే శయనించి సృష్టిసంహారాంతమందు లేచి యప్పుడు జగము జేయువారికి వరము లిచ్చుచున్నది. అని తాత్పర్యము.

ఈప్రమాణమునుబట్టి కృష్ణావతారకాలమునను నీ సృష్టిసంతతిని పరికించెడి పరమాత్మ వేరుగా నుండె ననియీశ్వరుని యవతారములు నొప్పుకొనెడివారు ప్రతివాదులును దెలుపగలరని చెప్పుచున్నాము. ఏకకాలమం దనేకశరీరధారణము యోగులకుగూడ సుప్రసిద్ధమైనప్పుడు జన్మసిద్ధులైన దేవతల కనేకశరీరధారణము మాట చెప్పవలెనా యే మని వేదాంతశాస్త్రము బోధించుచున్నది యెట్లనగా—

'విరోధః కర్మణీతి చేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్' (బ్ర.సూ. 1.3.27)

భాష్యమ్—"స్మృతిరపి—

"ఆత్మనో వై శరీరాణి బహూని భరతర్షభ ।
యోగీ కుర్యా ద్బలం ప్రాప్య తైశ్చ సర్వై ర్మహీం చరేత్ ॥
ప్రాప్నుయా ద్విషయాన్ కైశ్చి త్కైశ్చి దుగ్రం తపశ్చరేత్ ।
సంక్షిపేచ్చ పున స్తాని సూర్యో రశ్మిగణానివ ॥"

ఇత్యేవంజాతీయకా ప్రాప్తాణిమాద్యైశ్వర్యాణాం యోగినామపి యుగపదనేకశరీరయోగం దర్శయతి కిము వక్తవ్య మాజానసిద్ధానాం దేవానామ్॥

దీనిచే యోగి యోగబలముచే నేకకాలమం దనేకశరీరములు ధరించి కొన్నిశరీరములచే విషయానుభవము, కొన్నిశరీరములచే తపస్సు జరిపి మరల సూర్యుడు కిరణములనువలె యాశరీరములను సంక్షే

పింపజేయు నని చెప్పబడినది. యోగికే యిట్టి శక్తి యుండగా 'యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణః' అని యోగేశ్వరుడగు కృష్ణభగవానున కుండుట లోసందేహమా? —కనుక రెండవ ఆక్షేపముగూడ పరాస్తము.

—శ్రీకృష్ణు డెప్పుడును దానీశ్వరుని యవతారమైనట్లు సాధింప బూనలేదు" అనుప్రసంగము, తన్నిరాకరణము—

"శ్రీకృష్ణు డెప్పుడైన దా నీశ్వరుని యవతారమైనట్లు సాధింప బూనెనా? ఒక్క భగవద్గీతలోదప్ప దక్కినమహాభారతమున నేభాగ మునందైనను నీవిషయమునకు బలము నొసంగెడి సాక్ష్యము గాన రాదు. భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచియింపబడిన గ్రంథము కాదుకా వున నీయంశమున కది తృప్తికరమగు సాక్ష్యము కాజాలదు"

(శ్రీకృష్ణునిజీవితచారిత్రము—పు273)

దీనివలన తేలిన దేమనగా, శ్రీకృష్ణుడు తానీశ్వరుని యవతార మైనట్లు చెప్పె నని భగవద్గీతలో దప్ప మహాభారతమం దెక్కడను లేదనియు, భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచింపబడినది కానందున ప్రమా ణము కాదనియు తేలినది. భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచింపబడలే దను చున్నవీరు కృష్ణునిచే నుపదేశింపబడలేదనికూడ జెప్పుదురాయేమి?

అట్లే చెప్పినయెడల 'భగవంతునిచే నుపదేశింపబడినది' అని యర్థముకల 'భగవద్గీత' యను పేరును వ్యర్థము జేసినా రన్నమాట.

ఇక 'కృష్ణునిచే రచింపబడిన గ్రంథముకాదు' అని వ్రాయుటచే నుపదేశింపబడిన ట్లంగీకరితురా? అప్పు డది యేల ప్రమాణము కాదు? రచింపబడినదే ప్రమాణమై, ఉపదేశింపబడిన దప్రమాణమైన పక్ష ములో కృష్ణునిచే రచింపబడి వీరికి ప్రమాణమైన గ్రంథ మేమున్నది?

మరియు, శ్రీకృష్ణుడు తానీశ్వరుని యవతార మని చెప్పినట్లు మహాభారతమందు ఏభాగమునను లేదనుచున్న వీరు కృష్ణునిచే రచింపబడని వేదవ్యాసమహాభారతము నేల పేర్కొనినారు?

వేదవ్యాసమహాభారతమం దున్నది ప్రమాణ మైనపుడు వేదవ్యాసమహాభారతాంతర్గతమైన భగవద్గీతయందున్నది ప్రమాణమేల గాదు? — భగవద్గీత మహాభారతాంతర్గతమే —

మహాభారతములో నూరవాంతరపర్వము లున్న వని చెప్పబడెను. ఆపర్వముల పేళ్లు పర్వసంగ్రహపర్వములో పేర్కొనబడినవి. అందొకటి భగవద్గీతాపర్వ మని స్పష్టముగా నున్నది, చూడుడు—

"పర్వోక్తం భగవద్గీతా పర్వ భీష్మవధ స్తతః" (68శ్లో.)

మరియు మహాభారతములోని 18 మహాపర్వములలో నేమహాపర్వమం దేయే గాథ లున్నవో చెప్పబడినవి. అందు భీష్మపర్వగాథలను పేర్కొనునపుడు యుద్ధారంభమున విషాదము నొందిన పార్థుని మోహమును మోక్షోపాయోపదేశముచే కృష్ణభగవానుడు పోగొట్టె నని చెప్పబడినది. చూడుడు—

"అతః పరం విచిత్రార్థం భీష్మపర్వ ప్రచక్షతే।
"కశ్మలం యత్ర పార్థస్య వాసుదేవో మహామతిః।
మోహజం నాశయామాస హేతుభి ర్మోక్షదర్శిభిః॥ (అ 2)

మరియు నూరవాంతరపర్వములలో నొకటియై మొదటి దగు ననుక్రమణికాపర్వమున ధృతరాష్ట్రుడు పరితపించుసందర్భములో రథమందు పార్థుడు చింతాక్రాంతుడై యున్నపుడు కృష్ణుడు తన శరీరమందు లోకములను ప్రదర్శించెను (విశ్వరూపము జూపెను) అని

విన్నవుడే నేను జయ మాశింపలేదు. అనుచు భగవద్గీతలోని విశ్వ రూపవృత్తాంతమును స్మరించె నని చెప్పబడినది. చూడుడు—

"యదాఽశ్రౌషం కశ్మలేనాభిపన్నే రథోపస్థే సీదమానేఽర్జునే వై।
కృష్ణం లోకాన్ దర్శయానం శరీరే, తదా నాశంసే విజయాయ సంజయ!" (అ 1)

మరియు నూరు పర్వములలో నొకటగునను గీతాపర్వమున నర్జునుడు వెనుకగీతలో జెప్పబడిన విషయము విస్మృతమైనది. మరల జెప్పుమని యడిగినపుడు కృష్ణభగవానుడు అనుగీతను చెప్పి పూర్వము యుద్ధకాలమందుగూడ నిదియే చెప్పబడిన దని తెలిపెను. చూడుడు—

"పూర్వ మప్యేత దేవోక్తం యుద్ధకాల ఉపస్థితే!
మయా తవ మహాబాహో తస్మాదత్ర మనః కురు"
(అశ్వమేధపర్వ-అ. 51.)

ఈఅనుగీత ప్రక్షిప్త మని బకంపెండ్రిచట్టోపాధ్యాయులు శ్రీకృష్ణచరితములో నిట్లు వ్రాసిరి —"ఆదిపర్వమునందలి ద్వితీయాధ్యాయము పర్వసంగ్రహాధ్యాయ మని చెప్పబడినది. ఇందు మహాభారతము నందలి విషయము లన్నియును వరుసవెంబడిని సంగ్రహముగ దెలుపబడియున్నవి. అశ్వమేధపర్వమున ననుగీతయును, బ్రాహ్మణగీతయును గన్పట్టుచున్నవి. పర్వసంగ్రహాధ్యాయములో నివి యెంతమాత్రము జేర్కొనబడియుండలేదు. కాబట్టి యివి ప్రక్షిప్తము లని మనము యోచింపవచ్చును" (9పరిచ్ఛేదము. పు53)

వీరిట్లు వ్రాయుట చిత్రముగానున్నది. మహాభారతములోని మహాపర్వములలో బదునాలుగవది యాశ్వమేధికపర్వము, ఇక నవాంతరశతపర్వములలో తొంబదవది యశ్వమేధపర్వము. తొంబదియొక

టవడి యను గీతపర్వమున్నై యుండెను. వారన్న బ్రాహ్మణగీత, అనుగీతాంతర్గతమే. ఈయనుగీత పర్వసంగ్రహాధ్యాయములో పేర్కొనబడినది. చూడుడు—

"తతోఽశ్వమేధికం పర్వ సర్వపాపప్రణాశనమ్ ।
అనుగీతా తతః పర్వ జ్ఞేయ మధ్యాత్మవాచకమ్ ॥" (శ్లో. 79)

ఇందు పర్వశతములోని యశ్వమేధపర్వానుగీతాపర్వములు పేర్కొనబడినట్లు స్పష్టమేకనుక నుపాధ్యాయుల వ్రాత పథాస్థమైనది.

ఇట్లు పరిశీలింపగా భగవద్గీత నూరు పర్వములలో నొకపర్వమై యుండుటచేతను, భీష్మపర్వగాథలలో భగవద్గీత సూచింపబడుటచేతను, ధృతరాష్ట్రుడు భగవద్గీతలలోని విశ్వరూపవృత్తాంతమును స్మరించుటచేతను, అనుగీతలో భగవద్గీతావిషయ మెత్తుకొనబడుటచేతను, భగవద్గీత మహాభారతాంతర్గతమే. అది ప్రామాణికమూర్ధన్యులగు భాష్యకారులచేతను, విద్వత్పుంగవులచేతను పరిగ్రహింపబడినదగుటచే ప్రమాణ మనక తప్పదు. అట్టి భగవద్గీత శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరుని యవతార మని చెప్పుచుండ నది తృప్తికరమైన సాక్ష్యము కాదను ప్రతివాదుల వాదము యెంతవరకు సమంజసమో ప్రాజ్ఞులు గ్రహింతురుగాక.

ఇక భగవద్గీతలోని యీవిషయ మిట్లుంచి మహాభారతమున స్థలాంతరములలో గూడ వారికి ప్రదర్శింతము.

ఇంతకు బూర్వము భగదత్తవధసందర్భములో కృష్ణభగవానుడు

"చతుర్మూర్తి రహం శశ్వ ల్లోకత్రాణార్థ ముద్యతః ।"

అనుచు దా నీశ్వరుడ నని ద్రోణపర్వములో జెప్పెనని చూపబడిన స్థల మొకటి.

మరియొక స్థల మేమనగా ఆశ్వమేధికపర్వములో నుత్తంకో పాఖ్యానములో నుత్తంకునకు కృష్ణభగవానుడు తన స్వరూపమును గూర్చి చెప్పినది. అది యిట్లున్నది—

"అహం విష్ణు రహం బ్రహ్మా శక్రోఽథ ప్రభవాప్యయః ।
భూతగ్రామస్య సర్వస్య స్రష్టా సంహార ఏవ చ ॥
అధర్మే వర్తమానానాం సర్వేషా మహ మచ్యుతః ।
ధర్మస్య సేతుం బధ్నామి చలితే చలితే యుగే ॥
తా స్తా యోనీః ప్రవిశ్యాహం ప్రజానాం హితకామ్యయా ।
యదా త్వహం దేవయోనౌ వర్తామి భృగునందన ॥
తదాఽహం దేవవ త్సర్వ మాచరామి న సంశయః ।
మానుష్యే వర్తమానేతు కృపణం యాచితా మయా ॥
న చ తే జాతసంమోహా వచోఽగృహ్ణన్త మోహితాః ।
భయం చ మహ దుద్దిశ్య త్రాసితాః కురవో మయా ॥" (అ. 54)

ఓఉత్తంకమహర్షీ! బ్రహ్మ, విష్ణువు రుద్రుడు నేనే. ప్రజ లధర్మ పరులైనపుడు ప్రజాహితము గోరి, ఆయాజన్మము లెత్తి ఆయా యుగ ములలో ధర్మ సేతువులను బంధించుచుందును. నేనే యేజాతిశరీరములు ధరింతునో ఆజాతి ధర్మములతో సంచరించుచుందును. ఇప్పుడుమనుష్య శరీరము ధరించిన నేను కౌరవులను యాచించితిని. భయంకరఘటనలు చూపి భయపెట్టితిని. (విశ్వరూపము జూపితి నన్నమాట) అయినను మూఢులైనవారు నామాట నాదరింపలేదు. అని భావము. ఈనిదర్శన ములచే కృష్ణభగవానుడు పరమేశ్వరావతారమే యని ప్రతివాదులకు తెలుపబడినది.

"పరమేశ్వరుడు స్వయముగా మానవదేహమునుధరించుచున్నా డన్నయెడల వేదములందును ఉపనిషత్తులందును పరమాత్మకుచెప్ప బడిన అజుడు, అమరుడు, అవినాశి, అకాయుడు ఇత్యాది లక్షణ ములు అసత్యములై పోవుచున్నవి." (పు. 272)

అను నీయాక్షేపము కూడ అట్టి లక్షణములు కల పరమాత్మ ఆయాఅవతారములలో గూడ నట్లే యుండె ననియు, నవతారమును బట్టి యాస్వరూపమునకు భంగము లేదనియు, వెనుక నిరూపింపబడుటచే పరాస్త మైనది. మరియు వేదాంతశాస్త్రమందు 'అన్తరధికరణమున' హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాదిరూపము పరమేశ్వరునకు సంభవింప దను పూర్వపక్షముపై సంభవించునని సిద్ధాంతము చేయబడినది. చూడుడు!

"అన్త స్తద్ధర్మోపదేశాత్ ।" (బ్ర. 1. 1. 20)

భాష్య —

"యత్తూక్తం హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాదిరూపశ్రవణం పరమేశ్వరే నోపపద్యత ఇతి.

అత్రబ్రూమః —

స్యాత్పరమేశ్వరస్యాపీచ్ఛావశా న్మాయామయం రూపం సాధకానుగ్రహార్థమ్ —

"మాయా హ్యేషా మయా సృష్టా య న్మాం పశ్యసి నారద ।
సర్వభూతగుణై ర్యుక్తం నైవం మాం జ్ఞాతుమర్హసి ॥

ఇతిస్మరణాత్. అపిచ, యత్రతు నిరస్తసర్వవిశేషం పారమేశ్వరం రూప ముపదిశ్యతే భవతి తత్ర శాస్త్రమ్—'అశబ్ద మస్పర్శమ రూప మవ్యయమ్' ఇత్యాది. సర్వకారణత్వాత్తు వికారధర్మై రపి కైశ్చి ద్విశిష్టః పరమేశ్వర స ఉపాస్యత్వేన నిర్దిశ్యతే—"సర్వకర్మా సర్వ కామ స్సర్వగన్ధస్సర్వరసః" ఇత్యాదినా, తథా హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాది నిర్దేశోఽపి భవిష్యతి" దీనిచే "హిరణ్యశ్మశ్రు ర్హిరణ్యకేశ ఆప్రణఖాత్సర్వఏవసువర్ణః" అనుఛాందోగ్యశ్రుతిని బట్టి పరమాత్మకు రూపవిశేష ముపపన్నమేయని చెప్పబడెను. శాస్త్రములజూచిన మొదల నిట్టియాక్షేపము లుద్భవింపవు.

—కృష్ణుని సమకాలికు లాతనిని పరమేశ్వరుని యవతారముగ భావింపలేదనుటకు యుధిష్ఠిరాదులే నిదర్శనము? అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

"కృష్ణుని సమకాలికు లాతని పరమేశ్వరుని యవతారముగ భావింపుచుండిరా? యుధిష్ఠిరుడును, భీష్ముడును, అర్జునుడును, ద్రోణుడును, దుర్యోధనుడును, జరాసంధుడును, ఇంక నితరులు నగు కృష్ణుని సమకాలికులయొక్క వర్తనలుగూడ వారిలో నెవర యినను నాతని పరమేశ్వరావతారముగ భావింపలేదని తెలుపు చున్నవి. ఇందుకు నిదర్శనములు.— జరాసంధునితో బోరుటకు కృష్ణుని బంపు నపుడుయుధిష్ఠిరుడు సందేహించుట, జరాసంధుడును శిశుపాలుడును కృష్ణునితో బ్రతిఘటించుట, భీష్మద్రోణులు యుద్ధ మందు కృష్ణుని కెదురై నిలచుట, భగవద్గీతను వినియు నర్జునుడు భీష్మద్రోణులకు వ్యతిరేకముగా బోరాడకపోవుట, అశ్వత్థామ చచ్చినట్లు ప్రచురింపుమని బోధించిన కృష్ణుని యుపాయమునకు అర్జును డంగీకరింపక హేయభావమునగుపరచుటఅనునవి"(పు274)

ఇక నీమాటలకు సమాధానము :— కృష్ణుని సమకాలికులైన సాత్వికప్రకృతులగు యుధిష్ఠిరాదులు అతనిని పరమేశ్వరుని యవతార ముగ భావించియే యుండిరి.

—: కృష్ణావతార రహస్యము :—

కృష్ణభగవానుడు తానేజాతిశరీరము ధరించునో ఆజాతిధర్మ ముల నవలంబించుచుండు నని యుత్తంకమహర్షితో జెప్పిన విష యము వెనుక ప్రదర్శింపబడినది. అది యుక్తమే.

నాటకములలో నటుడు తా నొక పాత్రను ధరించినపుడు ఆపాత్ర

కనుగుణములైన లక్షణములతో నటించుచుండునే కాని తనసహజలక్ష ణములతో నటింపడు. తానుధరించిన పాత్రయొక్క ధర్మములను తాన భినయించునపుడు సమయోచితముగా నాట్యమందో, గానమందో కల తన సహజశక్తిని మాత్రము వెల్లడించుచునే యుండును. కనుకనే నట దృష్టాంతముతో పరమేశ్వరియొక్క యవతారసందర్భమున దేవీభా గవతమందిట్లు చెప్పబడినది:— (స్క-5-అ8)

"యథా నటో రంగగతో నానారూపో భవత్యసౌ।
ఏకరూపస్వభావోఽపి లోకరంజనహేతవే॥
తథైషా దేవకార్యార్థ మరూపాపి స్వలీలయా।
కరోతి బహురూపాణి నిర్గుణా సగుణాని చ॥

అనగా, నేకవిధమైన స్వరూపము, స్వభావము కల నటుడు రంగ స్థలప్రవేశములో లోకరంజనమునకై నానారూపములను ధరించునట్లు నిర్గుణము నీరూపము నగు స్వభావము కల పరమేశ్వరి దేవకార్యా ర్థమై లీలామాత్రమున సగుణములగు బహురూపములను ధరించుచు న్నదని భావము.

అట్లే మానవశరీరము ధరించిన కృష్ణభగవానునకు ప్రతివాదు లన్నట్లు "కౌరవులతో బోరాడుట శిశుపాలునితో వాదాడుట జరా సంధునకు బెదరి పారిపోయి యందందు తిరుగాడుట" అనునవి మానవ లక్షణములే కనుక నవి యుక్తములే. ఆలక్షణములతో నటించుచుం డియే సమయోచితముగా తన సహజశక్తిని వినియోగించి యాకౌర వులను, ఆశిశుపాలుని, ఆజరాసంధుని నాయానుటనలనుబట్టి నిర్మూ లింపజేసెను. ఈవిషయము విష్ణుపురాణమందు గూడజెప్పబడినది.—

"సర్వేష్వేతేషు యుద్ధేషు యాదవైస్స పరాజితః।
అపక్రాన్తో జరాసంధ స్స్వల్పైస్సైన్యై ర్బలాధికః॥"

న తద్బలం యాదవానాం విజితం యదనేకశః ।
తత్తు సన్నిధిమాహాత్మ్యం విష్ణో రంశస్య చక్రిణః ॥
మనుష్యధర్మశీలస్య లీలా సా జగతీపతేః ।
అస్త్రాణ్యనేకరూపాణి యదరాతిషు ముంచతి ॥

శ్రీధరీయమ్—

నను చక్రిణ స్సన్నిధిమాత్రమహాత్మ్యాత్తన్నభవతి. స్వయమేవానేకవిధాస్త్రప్రయోగాత్తత్రాహ—మనుష్యధర్మశీలస్యసాలీలేతి.

"మనసైవ జగత్సృష్టిం సంహారం చ కరోతి యః ।
తస్యారిపక్షక్షపణే కియా నుద్యమవిస్తరః ॥
తథాపి యో మనుష్యాణాం ధర్మ స్త మనువర్తతే ।
కుర్వన్ బలవతా సన్ధిం హీనై ర్యుద్ధం కరో త్యసౌ ॥
సామ చోపప్రదానం చ తథాభేదం చ దర్శయన్ ।
కరోతి దండపాతం చ క్వచిదేవ పలాయనమ్ ॥
మనుష్యదేహినాం చేష్టా మిత్యేవ మనువర్తతే ।
లీలా జగత్పతే స్తస్య ఛన్దతః పరివర్తతే ॥ (అం.5.అ23)

అనగా, జరాసంధు డనేకయుద్ధములలో యాదవుల కోడిపోవుటకు శ్రీకృష్ణసాన్నిధ్యప్రభావమే హేతువు. అతడు సృష్టిసంహారములను సంకల్పమాత్రమున జేయగలవాడైనను మనుష్యధర్మము లనభినయించుచు నొకప్పుడు జయించుట, ఒకప్పుడు పారిపోవుట, మొదలగుచేష్టలను చేయుచుండును. అవన్నియు జగదీశుడైన శ్రీకృష్ణునిలీలలే అనిభావము.

ఇదియే కృష్ణావతారమందలి రహస్యము. ఈతత్త్వ మెరుగక భగవానుని మానవధర్మాభినయమును చూచి యీతడు మానవుడే యని శాస్త్రజ్ఞానభక్తి విశ్వాసములు లేని కొందరు భ్రాంతు లగుచున్నారు.

ఈవిషయమై సంజయురాయబారమైన తరువాత వచ్చిన సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో బ్రసంగించునపుడు కృష్ణభగవానునిగూర్చి యిట్లు చెప్పెను—

"భస్మ కుర్యా జ్జగ దిదం మనసైవ జనార్దనః ।
న తు కృత్స్నం జగ చ్ఛక్తం కించి త్కర్తుం జనార్దనే ॥
యతః సత్యం యతో ధర్మో యతో హ్రీ రార్జవం యతః ।
తతో భవతి గోవిందో యతః కృష్ణ స్తతో జయః ॥
ఈశన్నపి మహాయోగీ సర్వస్య జగతో హరిః ।
కర్మా ణ్యారభతే కర్తుం కీనాశ ఇవ దుర్బలః ॥

టీ. ఈశన్నపి ఈశానోఽపి. కీనాశః కర్షకః ॥

తేన వంచయతే లోకా న్మాయాయోగేన కేశవః ।
యేతమేవ ప్రపద్యన్తే న తే ముహ్యన్తి మానవాః ॥"

శ్రీకృష్ణుడు సంకల్పముచేతనే యీజగత్తు నంతను భస్మముజేయగలడు. జగత్తంతయు నేకమైనను కృష్ణు నేమియు జేయజాలదు. సత్యము, ధర్మము, ఆర్జవము నెక్కడనో అక్కడ కృష్ణుడు. కృష్ణు డెక్కడనో అక్కడ జయము. మహాయోగియు, జగదీశ్వరుడు నైయుండియు కృష్ణుడు దుర్బలుడువలె బనులు చేయుచుండును. అందుచే లోకులు మోహపడి గ్రహింపలేకున్నారు. ఆతనినే భజించువారు మోహితులు కారు. అని. ఇక ఫలితార్థ మేమనగా, ఒకానొకనటుడు ఏస్త్రీవేషమునో ధరించి తదనుగుణములైన చేష్టలతో రంగస్థలమున నటించునపుడు అప్పటి కప్పుడు చూచి యీవ్యక్తి నిజముగా స్త్రీయే యని యనుకొనెడి పామరులు కొందరుందురు. అట్లు నటించుచున్న నటుని పూర్వ స్వరూపము తెలిసి యావేషధారణ ప్రస్తావము తెలిసి, వేషమున కనుగుణములైన చేష్టలతో నీత డెంత చాతుర్యము జూపుచున్నాడో అని

యానటుని పూర్వనామరూపములను స్మరించుచునే యానందించెడి ప్రాజ్ఞులు కొందరుందురు. అట్లే పరమేశ్వరుడు మనుష్యరూపము ధరించి తదనుగుణము లగు చేష్టలతో నటించునపుడు అప్పటి కప్పుడు చూచినవారును, వారి ననుసరించినవారును యీతడు మనుష్యమాత్రుడే అనుకొనెడి పామరులైరి. ఆపరమేశ్వరుని పూర్వస్వరూపమును, అవతారప్రస్తావమును యథార్థముగా తెలిసియున్న మహర్షులును, వారి ననుసరించినవారును ఈతడు పరమేశ్వరుడే యనుకొనెడి ప్రాజ్ఞులైరి. కనుక శ్రీకృష్ణుడు మనుష్యమాత్రుడే యనుకొనువారు మతిమంతులనబడరు.

ఇట్లు మనుష్యధర్మముల నభినయించుచున్న కృష్ణభగవానుని యీశ్వరావతార మని గ్రహించియే యున్న యుధిష్ఠిరాదుల ప్రవర్తనములగూర్చి ప్రతివాదుల కింక జెప్పవలసియున్నది—

— ♦ యుధిష్ఠిరనిదర్శనపరిశీలనము ♦—

"జరాసంధునితో బోరుటకు కృష్ణుని బంపునపుడు యుధిష్ఠిరుడు సందేహించుట, కృష్ణు డీశ్వరావతార మని యాతడు భావింపలేదనుటకు నిదర్శనమట."

ఎవని కెట్టి వరము లున్నవో, ఎవ డెవ్వనిచే సంహరింపబడవలసినవాడో, ఏది యెవనికి సంహారకాలమో తెలిసిన పరమేశ్వరావతారమగు కృష్ణభగవానుడు ఆనిర్ణయముల ననుసరించియే దుష్టసంహారమార్గమును కల్పించుచుండుటనుబట్టి, రాజసూయయాగము జేయుటనుగూర్చి ప్రశంసించిన యుధిష్ఠిరునకు చెప్పుటలో ముందు జరాసంధుని వధించినకాని రాజసూయము నెరవేర దనియు, జరాసంధు డిప్పుడు తాను జయించి బంధించిన మహారాజులను బలి యిచ్చుటకు

సిద్ధపడుచున్నా డనియు, నామహారాజులను విడిపించి యాతని వధింప వలసిన సమయ మిదియే యనియు, మేముగూడ జరాసంధునకు భయ పడి దుర్గముల నాశ్రయించియున్నా మనియు (ఇది మనుష్యలక్షణాభి నయము) జెప్పగా యుధిష్ఠిరుడు—

"అహం హి తవ దుర్ధర్ష భుజవీర్యాశ్రయః ప్రభో ।
నాత్మానం బలినం మన్యే త్వయి తస్మా ద్విశంకితే ॥
త్వత్సకాశాచ్చ రామాచ్చ భీమసేనాచ్చ మాధవ ।
అర్జునాద్వా మహాబాహో హన్తుం శక్యో న వేతి వై ॥
ఏవం జానన్హి వార్ష్ణేయ విమృశామి పునః పునః ॥" (సభా.అ15)

కృష్ణా! నీభుజబలము నాశ్రయించి యున్నవాడను నేను. నీవే యాతనికి భయపడి నపుడు నేను బలవంతుడనా? నీకుగాని, బలరాము నకుగాని, భీమార్జునులకుగాని యాతనిని వధింప శక్య మగునో కాదో అని యాలోచించుచున్నాను. అనెను. ప్రతివాదు లన్న యుధిష్ఠిరుని సందేహ మిదియే.

తరువాతప్రసంగములో కృష్ణభగవానుడు జరాసంధుని యు త్పత్తి వరములు వివరించి చెప్పి భీమార్జునులను నాకు వప్పగింతువేని కార్యము నిర్వహించుకొని వత్తుము.

"అలం తస్య మహాబాహు ర్భీమసేనో మహాబలః ।
లోకస్య సముదీర్ణస్య నిధనా యాన్తకో యథా ॥
యది మే హృదయం వేత్సి యది తే ప్రత్యయో మయి ।
భీమసేనార్జునౌ శీఘ్రం న్యాసభూతౌ ప్రయచ్ఛ మే ॥" (అ 20,

అంతకుడు లోకమునంతను కడతేర్చునట్లు భీమసేనుడు అతనిని కడ తేర్చును. నాహృదయము నీకు తెలిసినయెడల, నాయందు నీకువిశ్వాస మున్నయెడల భీమార్జునులను శీఘ్రముగా నాకువప్పగింపుము. అనిపలి కెను. ఈమాట విని యుధిష్ఠిరుడు—

"అచ్యుతాచ్యుత మాహైనం వ్యాహ రామిత్రకర్శన !
పాండవానాం భవా న్నాథో భవంతం చాశ్రితా వయమ్ ||
యథా వదసి గోవిన్ద సర్వం తదుపపద్యతే ।
నిహతశ్చ జరాసంధో మోక్షితాశ్చ మహీక్షితః ||
క్షిప్రమేవ యథా త్వేత త్కార్యం సముపపద్యతే ।
అప్రమత్తో జగన్నాథ తథా కురు నరోత్తమ ||"

కృష్ణా! కృష్ణా! నీవంతమాటననకుము. మాకు నీవే నాథుడవు. నీమాటనుబట్టి జరాసంధవినాశనము, మహారాజవిమోచనము జరిగిన దన్నమాటే. ఓజగన్నాథా! త్వరలో గార్యసిద్ధి యగునట్లు చేయుము. అని చెప్పి వారిని బంపెను. సైంధవవధానంతరము యుధిష్ఠిరుడు కృష్ణ భగవానుని యెట్లు స్తుతించెనో చూడుడు —

"పరమేశ పరేశేశ తిర్యగీశ నరేశ్వర ।
సర్వేశ్వరేశ్వరేశేశ నమస్తే పురుషోత్తమ ||
మార్కండేయః పురాణర్షి శ్చరితజ్ఞ స్తవానఘ ।
మాహాత్మ్య మనుభావంచ పురా కీర్తితవా న్మునిః ||
అసితో దేవలశ్చైవ నారదశ్చ మహాతపాః ।
పితామహాశ్చ మే వ్యాస స్త్వా మహు ర్విధి ముత్తమమ్ ||
(ద్రోణ-ప అ 149)

ఇట్లు పరమేశ్వరుడ వని స్తుతించి, తనకంటె చిన్నవయస్సుకల శ్రీకృష్ణుని నమస్కరించి, మార్కండేయాదిమహర్షులు నీమహత్వ మును నాకు దెలిపియున్నా రని ప్రసంగించెను.

ఇట్టి యుధిష్ఠిరవ్యవహారము కృష్ణుడు పరమేశ్వరావతార మని భావించినట్లు లేదనుట అన్యాయ్యము.

—:జరాసంధశిశుపాలనిదర్శనపరిశీలనము:—

ఇక జరాసంధుడును శిశుపాలుడును కృష్ణునితో ప్రతిఘటించుట మరియొక నిదర్శనమట.

వారు ప్రతిఘటించుట—కృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారము కాద నుటకు నిదర్శన మని మాత్రమనిపించి యట్టి వారి నవలీలగా సంహ రించుటలో జూపబడిన కృష్ణభగవానునియద్భుతప్రక్రియ పరమేశ్వరావ తారమే యనుటకు నిదర్శనమని ప్రతివాదుల కనిపింపకుండుట చిత్రము!

జరాసంధునిమీదికి వెళ్ళుటలో నిరాయుధులై వెళ్ళుట, పుర గిరియం దుంచబడిన భేరీత్రయమును బగులగొట్టుట, అచ్చటి రక్షకభటు లాయుధపాణులై యెదుటకు వచ్చుచుండ చైత్యకగిరిమీది కెక్కి- యాగిరిశృంగమును దోర్దండములతో బడగొట్టిపురమందు ప్రవేశించుట, ప్రేక్షకుల కాశ్చర్యము గలిగించుచు రాజమార్గమున జనాకీర్ణములైన మూడు కక్ష్యలు దాటి జరాసంధుని సమీపించుట, జరాసంధునితో బ్రసంగించునప్పుడు —

"శౌరి రస్మి హృషీకేశో నృవీరౌ పాండవా వివౌ ।
అనయో ర్మాతులేయం చ కృష్ణం మాం విద్ధి తే రిపుమ్ ॥
త్వాం మాహ్వాయామహే రాజన్ స్థిరో యుధ్యస్వ మాగధ!
ముంచ వా నృపతీన్ సర్వాన్ గచ్ఛ వా త్వం యమక్షయం ॥"

వీరిరువురు పాండవవీరులు, నేను నీశత్రువైన కృష్ణుడను. నిన్ను యుద్ధమున కాహ్వానించుచున్నాము. నీవు బంధించియున్న నృపతులను విడిచెదవా? లేక యమలోకమున కేగెదవా? అని యనుట, ఆపై జరాసంధుడు—నేను బలియిచ్చుటకు దెచ్చి క్షాత్రమునకు భంగకరముగా భయపడి యెట్లు విడిచిపెట్టెదను. మీలో నొక్కొక్కనితో నొక్క—

క్కసారి కాని, యొకేసారి యందరితోగాని, యుద్ధమే చేయుదుననగా, మాలో నెవ్వనితో యుద్ధముజేయవలె నని నీకనిపించుచున్నదో ఆతని తోనే చేయు మనుట, అప్పుడు భీముని గోరి యుద్ధము చేయునపుడు 13 రోజులు గడచినతరువాత 14వ నాటి రాత్రి కృష్ణా ఈపాపిని బల ముచే నిగ్రహించుట అశక్యముగా నున్నదని భీమసేను డనగా—

"యత్తే దైవం పరం సత్త్వం యచ్చ తే మాతరిశ్వనః ।
బలం భీమ! జరాసంధే దర్శయాశు తదద్య వై ॥"

భీమసేనా! నీదైవబలమును, నీవాయుబలమును శీఘ్రముగానిప్పుడు జరాసంధునియందు జూపుమని శ్రీకృష్ణుడు పలుకుట తడవుగా భీముడు మహాబలము వహించుట, జరాసంధుని గిరగిర ద్రిప్పి యాతని పాదము లొకచేతితోడను హస్తము లొకచేతితోడను అదిమిపట్టి యాతని వీపును తన జానువుల కాని విరిచివేయుట అను విషయములును,

శిశుపాలుని విషయమై ధర్మజుని రాజసూయయాగములో పూజ్యులకు జేయవలసినచ్చిన పూజాసందర్భమున ముందుగా నీమహా సభలో పరమపూజ్యుడగు శ్రీకృష్ణుని పూజింపు మని చెప్పిన భీష్ముని మాటపై శ్రీకృష్ణుని పూజించునపుడు చూచి సహింపని శిశుపాలుడు- శ్రీకృష్ణుడు పూజ్యుడని చెప్పిన భీష్ముని, శ్రీకృష్ణుని నిందింప భీష్ముడు—

"కృష్ణఏవ హి లోకానా ముత్పత్తి రపి చావ్యయః ।
కృష్ణస్యహి కృతే విశ్వ మిదం భూతం చరాచరమ్ ॥

టీ. ఉత్పత్తిరపి ఉపాదాన మపి. అవ్యయః అవినాశీ అపరిణామి త్వాత్. కృష్ణస్య కృతే కృష్ణార్థం. సర్వశేషిత్వాత్ కృతే ఇత్యవ్యయం తాదర్థ్యే నిపాత్యతే భూత ముత్పన్నం తేన వినాశ్యప్యేతత్ కృష్ణ ఏవ సత్య ఇతి జ్ఞేయమ్.

"ఏష ప్రకృతి రవ్యక్తా కర్తా చైవ సనాతనః ।
పరశ్చ సర్వభూతేభ్య స్తస్మా త్పూజ్యతమో౽చ్యుతః (సభాపఅ38)

శ్రీకృష్ణుడే యీజగత్తునకు మూలకారణమైన పరమేశ్వరుడు. కనుక పూజ్యతము డని చెప్పగా శిశుపాలు డుద్రేకించి మహారాజమం డలిని యుద్ధమునకు బ్రోత్సహింప సంఘములో సముద్రమంత సంచ లన మేర్పడుటయు తరువాత భీష్ముడు—

"ఏష తిష్ఠతి గోవిన్దః పూజితో౽స్మాభి రచ్యుతః ।
యస్య వ స్త్వరతే బుద్ధి ర్మరణాయ స మాధవమ్ ॥
కృష్ణ మాహ్వాయతా మద్య యుద్ధే చక్రగదాధరమ్ ।
యాదవస్యైవ దేవస్య దేహం విశతు పాతితః ॥"

మాచే బూజింపబడిన శ్రీకృష్ణు డిక్కడనే యుండెను. మీలో నెవ్వని బుద్ధి మరణమునకు త్వరపడుచుండెనో ఆతడిప్పుడు యుద్ధము నకు శ్రీకృష్ణుని పిలువవచ్చును. శ్రీకృష్ణునిచే వధింపబడి కృష్ణభగవా నుని దేహమున లగ్నము కావచ్చును. అని పలుకగా శిశుపాలు డుద్య మించి శ్రీకృష్ణునితో—

"ఆహ్వయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయా సార్ధం జనార్దన ।
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః ॥" (అ. 45)

నిన్ను పిలుచుచున్నాను; నాతో యుద్ధమునకు రమ్ము; నిన్ని పుడు పాండవసహితముగా వధింతును. అని గర్జించుచు లేచియుండ కృష్ణభగవానుడు మృదుభాషణములతో సభ్యులకు శిశుపాలుని వెను కటి యపరాధములను వివరించి చెప్పి యీశిశుపాలుని తల్లి కోరుటను బట్టియింతవరకు అపరాధములను సహించితిని. ఇప్పు డింక క్షమింపను. అని చెప్పగా శిశుపాలుడు నీవు క్రుద్ధుడవైన నేమి? ప్రసన్నుడవైన నేమి? యని ధిక్కరించుచుండ కృష్ణభగవానుడు—.

"తథా బ్రువత ఏవాస్య భగవా న్మధుసూదనః ।
మనసాఽచింతయ చ్చక్రం దైత్యవర్గనిషూదనమ్ ॥
ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు చక్రే హస్తగతే సతి ।
ఉవాచ భగవా నుచ్చై ర్వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥
శృణ్వన్తు మే మహీపాలా యేనైత త్క్షమితం మయా ।
అపరాధశతం క్షామ్యం మాతు రస్యైవ యాచనే ॥
దత్తం మయా యాచితంచ తాని పూర్ణాని పార్థివాః ।
అధునా వధయిష్యామి పశ్యతాం వో మహీక్షితామ్ ॥
ఏవ ముక్త్వా యదుశ్రేష్ఠ శ్చేదిరాజస్య తత్క్షణాత్ ।
వ్యపాహర చ్ఛిరః క్రుద్ధ శ్చక్రేణాఽమిత్రకర్షణః ॥"

స్మరించినంతమాత్రమున వచ్చి చక్రము హస్తము నలంకరింప మహీపతులారా! నేనింతవరకు నీతని తప్పులను క్షమించుటకు కారణ మేమనగా నీతనితల్లి యాచించినపుడు నూరు తప్పులను క్షమింతు నని ప్రతిజ్ఞ చేసితిని. ఇప్పుడా సంఖ్య పూర్తియైనది. ఇక మీరందరు చూచుచుండగా వధించుచున్నాను. అని వెంటనే చక్రముచే శిశుపాలుని శిరస్సు ఛేదించెను.

"తత శ్చేదిపతే ర్దేహా త్తేజోఽగ్ర్యం దదృశు ర్నృపాః ।
ఉత్పతన్తం మహారాజ గగనాదివ భాస్కరమ్ ॥
తతః కమలపత్రాక్షం కృష్ణం లోకనమస్కృతమ్ ।
వవన్దే తత్తదా తేజో వివేశచ నరాధిప ॥
తదద్భుత మమన్యన్త దృష్ట్వా సర్వే మహీక్షితః ।
యద్వివేశ మహాబాహుం తత్తేజః పురుషోత్తమమ్ ॥"

టీ. తేజః లింగశరీరమ్. అగ్ర్యం సంసారానాదితయాఽనాది. తచ్చభగవతా స్వమహిమానం ప్రకాశయతా సర్వేషాం దృష్టివిషయతా

కృతం. తేనా ద్భుతతమ మేత ద్దర్శనమ్. "యద్వైశేన మహాబాహుం తత్తేజః పురుషోత్తమమ్" ఇత్యనన్తస్య శిశుపాలవధస్య తాత్పర్యమ్. ద్వేషాదినాప్యన్తే భగవత్స్మరణం తత్ప్రాప్తి హేతురితి యథోక్తం శ్రీమద్భాగవతే— "గోప్యః కామా ద్భయా త్కంసో ద్వేషాచ్చైద్యాదయో నృపాః। సంబన్ధా ద్వృష్ణయ స్స్నేహాద్యూయం భక్త్యా వయం ప్రభో ॥" ఇతి కృష్ణం ప్రాప్తా ఇతి శేషః

తరువాత శిశుపాలుని దేహమునుండి తేజస్సు (లింగశరీరము) ఉద్గమింపగా నందరుజూచిరి. ఆ తేజస్సు కృష్ణభగవానునిలో ప్రవేశించినది. ఆస్థితిని మహీపతులందరు జూచి యత్యద్భుతమని తలంచిరి.

మానవదృష్టికి గోచరింపని యాలింగరూపశరీరమైన తేజస్సు తనమహిమను ప్రఖ్యాపన చేయదలచిన కృష్ణభగవానునిచే సర్వదృష్టికి గోచరింపజేయబడినది. అందుచేతనే యది యద్భుతదర్శనమైనది. ఈశిశుపాలవధగాథకు తాత్పర్యము— ద్వేషాదులచేతనైనను అవసానకాలమందు జరిగిన భగవత్స్మరణము భగవత్ప్రాప్తి హేతువగు. ఈవిషయము శ్రీమద్భాగవతమందు చెప్పబడినది.

అను విషయములును, కృష్ణభగవానుడు పరమేశ్వరావతారమే యనుటకు నిదర్శనము లని ప్రతివాదులకు దోచకపోయినది. ప్రమాణప్రసిద్ధములై విద్వదనుభవసిద్ధములై లోకనిరూఢములై యున్న విషయములను తమబుద్ధి కవిశ్వసనీయములుగా దోచె నని త్రోసివేయుట కలికాలమహిమకాక మరేమి? శాస్త్రకర్తలు విశ్వసించిన యిట్టి విషయములను ప్రతివాదులుమాత్రము విశ్వసింపరట!

"విప్రచిత్తి రితి ఖ్యాతో య ఆసీ ద్దానవర్షభః।
జరాసన్ధ ఇతి ఖ్యాత స్స ఆసీ న్మనుజర్షభః ॥

దితేః పుత్రస్తు యో రాజన్ హిరణ్యకశిపు స్స్మృత !
స జజ్ఞే మానుషే లోకే శిశుపాలో నరర్షభః ॥ " (ఆది-అ 67)

విప్రచిత్తి యను దానవుడు జరాసంధుడై పుట్టె ననియు, హిరణ్యకశిపుడను దైత్యుడు శిశుపాలుడై పుట్టె ననియు జెప్పబడుటచేతను, దైత్యదానవప్రకృతులకు భగవంతునితో గూడ ప్రతిఘటించుట సహజమగుటచేతను, జరాసంధశిశుపాలురు కృష్ణభగవానునితో నీ వెంతయని ప్రతిఘటించుట వారిప్రకృతులనుబట్టి సముచితముకాని వారి నవలీలగా వధించిన కృష్ణభగవానుని యమానుషచర్యను తిరస్కరించి, యాజరాసంధశిశుపాలుర ప్రతిఘటనమునుమాత్రము పురస్కరించుకొని చేసిన ప్రతివాదులప్రసంగ మనుచితమే.

—: భీష్మద్రోణనిపర్శనపరిశీలనము: —

ఇక. "కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపలేమనుటకు భీష్మద్రోణులు యుద్ధమందు కృష్ణుని కెదురై నిలచుట మరియొక నిదర్శనము"

కృష్ణుడు పూజ్యుడు కాడని ప్రసంగించిన శిశుపాలుని నుందలించునపుడు "కృష్ణ ఏవహి లోకానా ముత్పత్తిరపి చావ్యయః " అనుచు కృష్ణుడు పరమేశ్వరు డగుటచే పూజ్యతము డని వెనుక జూపబడినట్లు ప్రసంగించిన భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపనివాడా?

యుద్ధ మారంభించి నాలుగు రోజులైన తరువాత నొకనాటిరాత్రి దుర్యోధనుడు భీష్మునియొద్దకు వచ్చి మనపక్షమందున్న మహారథులందరు నోడిపోవుచుండిరి. ప్రతిక్షణము మనలను పాండవులే జయించుచుండిరి. పాండవులకుగల బలమేమని యడిగినపుడు భీష్ముడు.

కృష్ణభగవాను నాశ్రయించియుండుటే బలమనుచు విశ్వోపాఖ్యానము
చెప్పుచు పరశురామ మార్కండేయ వేదవ్యాస నారదమహర్షులవలన
తాను వినియున్న బ్రహ్మగీతల నుపదేశించుచున్నాడు—

"తస్మా త్సేంద్రై స్సురై స్సర్వై ర్లోకై శ్చామితవిక్రమః ।
నావజ్ఞేయో వాసుదేవో మానుషోఽయమితి ప్రభుః ॥
యశ్చ మానుషమాత్రోఽయ మితి బ్రూయాత్స మన్దధీః ।
హృషీకేశ మవజ్ఞానా త్త మాహుః పురుషాధమమ్ ॥
వారితోఽసి మయా తాత మునిభి ర్వేదపారగైః ।
మాగచ్ఛ సంయుగం తేన వాసుదేవేన ధన్వినా ॥
మాపాండవై స్సార్థ మితి త త్త్వం మోహా న్న బుధ్యసే ।
మన్యే త్వాం రాక్షసం క్రూరం తథాచాసి తమోవృతః ॥ "

(భీష్మ ప—అ ౬౬)

ఇంద్రాదిదేవతలు సర్వలోకములు వాసుదేవుని గూర్చి మనుష్యు
డీత డని తిరస్కరింపరాదనియు, నేమందమతి కృష్ణభగవానుని మను
ష్యమాత్రుడని చెప్పుచు నీసడించునో, ఆతడు పురుషాధము డనబడు
ననియు బ్రహ్మ బోధించెను. దుర్యోధనా! కృష్ణునితోడను పాండవుల
తోడను యుద్ధమునకు సిద్ధపడబోకు మని నేనును వేదపారంగతులగు
మునులును నిన్ను వారించినాము. నీవు మూఢత్వముచే తెలిసికొన
లేదు. నీ తామసలక్షణమునుబట్టి నిన్ను క్రూరుడగు రాక్షసునిగా భావిం
చుచున్నాను. అని బోధించెను. ఇట్టి భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావ
తారముగా భావింపనివాడా? తొమ్మిదవనాటి భీష్మార్జునయుద్ధములో
నర్జునుడు భీష్ముని ధనస్సులను ఛేదించుచుండ భీష్ముడు "సాధుసాధు
మహాబాహో" అని మెచ్చుకొనుచు ప్రచండయుద్ధము చేయుచుండు
టయు, అర్జునుడు మృదుమార్గమున యుద్ధము చేయుచుండుటయు గాంచి

కృష్ణభగవానుడు రథమునుండి క్రింది కురికి సింహనాదము చేసి కృష్ణుడై భీష్ముని మీదికి వడివడి వచ్చునప్పుడు చూచినవారందరు "హా భీష్మ హా భీష్మ" అనుచుండ తనమీదికి వచ్చు శ్రీకృష్ణుని జూచి భీష్ముడు —

"ఏహ్యేహి పుండరీకాక్ష దేవదేవ నమోఽస్తు తే ।
మా మద్య సాత్వతశ్రేష్ఠ పాతయస్వ మహాహవే ।
త్వయా హి దేవ సంగ్రామే హతస్యాపి మమానఘ ।
శ్రేయ ఏవ పరం కృష్ణ లోకే భవతి సర్వతః ॥
సంభావితోఽస్మి గోవింద త్రైలోక్యే నాద్య సంయుగే ।
ప్రహరస్వ యథేష్టం వై దాసోఽస్మి తవచానఘ । (భీష్మ—అ 106)

దేవదేవా! రమ్ము రమ్ము. నీకు నమస్కారము. నీచే హతుడనైనను నాకు పరమశ్రేయస్సే. ఇప్పుడు యుద్ధములో త్రైలోక్యగౌరవము నొందితిని. నీయిష్టము వచ్చినట్లు నాపై ప్రహారములు గావింపుము. నీకు నే దాసుడను అనెను. ఇట్టి భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపనివాడా?

భీష్మద్రోణులు యుద్ధమందు కృష్ణుని కెదురై నిలిచినట్లు ప్రతివాదులు వ్రాసినారు. కాని భీష్మద్రోణులు, శ్రీకృష్ణునిగాని శ్రీకృష్ణరక్షితులగు పాండవులనుగాని జయింపగలమని యుద్ధమునకు దిగలేదు. వారెప్పుడు చెప్పినను 'అజేయా కృష్ణపాండవా' అనియే చెప్పుచు వచ్చిరి. దుర్యోధనుడే వారలను ప్రార్థించి రమ్మనినాడు. ఎట్లు భీష్ముని ప్రార్థించెనో చూడుడు —

"భవా నుశనసా తుల్యో హితైషీచ సదా మమ ।
అసంహార్యః స్థితో ధర్మే స న స్సేనాపతి ర్భవ ॥

టీ. ఉశనసా సమ శక్త్యా అసంహార్యః పితుర్వరదానాత్ త్వ మన్యైః సంహర్తు మశక్యః.

"భవతా హి వయం గుప్తాః కార్తికేయేన దేవతాః ।
అనాధృష్యా భవిష్యామ స్త్రిదశానా మపి ధ్రువమ్ ॥
ప్రయాతు నో భవా నగ్రే దేవానా మివ పావకిః ।
వయం త్వా మనుయాస్యామ సౌరభేయా ఇవర్షభమ్ ॥

పితామహా! నీవు శుక్రునితో సమానుడవు. ఎప్పుడును నాహితము గోరువాడవు. నీతండ్రిచే నీయబడిన స్వచ్ఛందమరణవరము కలవాడవగుటచే నీవన్యులచే సంహరింపబడనివాడవు. ధర్మబద్ధుడవు. ఇట్టి నీవు సేనానాయకుడవు కావలసినదని ప్రార్థించుచున్నాను. నీచే రక్షితులమైన మేము దేవతలనుగూడ లక్ష్యపెట్టనివారమై యుందుము. దేవతాసేనలకు కుమారస్వామి ముందు నడచినట్లు మాకు ముందు నీవు నడువవలెను. నీవెంట మేము వత్తుము. అని ప్రార్థింప భీష్ముడు—

"ఏవ మేత న్మహాబాహో యథా వదసి భారత ।
యథైవహి భవన్తో మే తథైవ మమ పాండవాః ॥
అపిచైవ మయా శ్రేయో వాచ్యం తేషాం నరాధిప ।
సంయోద్ధవ్యం తవార్థాయ యథా మే సమయః కృతః ।
న త్వేవోత్సాదనీయా మే పాండోః పుత్రా జనాధిప ॥" (ఉద్యో. అ. 156)

నీవన్నది నిజమే. నాకు మీరెట్టివారో అట్టివారే పాండవులు. పాండవులకు శ్రేయస్సును చెప్పవలెను. మీనిమిత్తమై యుద్ధము చేయవలెను. అని నిర్ణయించుకొంటిని. పాండవులు నాచేత నశింపజేయశక్యము కానివారు. (న మే మయా ఉత్సాదనీయాః నాశయితుం శక్యాః. టీ)

అని చెప్పెను. దీనిచే పార్థునకు క్షాత్రధర్మమునుబట్టి యుద్ధమున జావలెననియు, పాండవులకు శ్రేయస్సు నుపదేశింపవలెనను మాటచే తన మరణోపాయ ప్రకటనమున క్షత్రియవిహితమైన యుద్ధమరణము నాతఁ డపేక్షించె ననియు గోచరించుచునే యున్నది.

శ్రీకృష్ణుని రాయబారమును త్రోసివేసి దుర్యోధనుఁడు యుద్ధో ద్యుక్తుఁడై యుండ భీష్మద్రోణులు బోధించినను వినకుండిన దుర్యోధ నునితో మరల ద్రోణుఁ డేమనెనో చూడుడు—

"దత్తం హుత మధీతంచ బ్రాహ్మణాః సంపూజితా ధనైః।
ఆవయోర్గత మాయుశ్చ కృతకృత్యౌచ విద్ధి నౌ॥
త్వంతు హిత్వా సుఖం రాజ్యం మిత్రాణిచ ధనానిచ।
విగ్రహం పాండవైః కృత్వా మహద్వ్యసన మాప్స్యసి ॥
మంత్రీ జనార్దనో యస్య భ్రాతా యస్య ధనంజయః ॥
సర్వశస్త్రభృతాం శ్రేష్ఠః కథం జేష్యసిపాండవం॥" (ఉద్యో. అ139)

దుర్యోధనా! భీష్ముఁడును నేనును దానములు హోమములు అధ్యయనము మొదలగు జన్మసార్థక్యహేతువులగు కార్యములను చేసి కొంటిమి. మాకాయువుగూడ గతించినది. మేము కృతార్థులమే. నీవు మాత్రము సుఖమును రాజ్యమును మిత్రులను ధనమును విడనాడి పాండవవిరోధమూలమున గొప్ప ఆపదను పొందుదువు. ఎవ్వనికి మంత్రి జనార్దనుఁడో సర్వశస్త్రజ్ఞుఁడగు నర్జునుఁడు సోదరుఁడో అట్టి యుధిష్ఠిరుని నీవెట్లు జయింపగలవు? అనెను.

దీనిలో మాఆయుః పరిసమాప్తి కీయుద్ధము సూచకమనియు, కృష్ణభగవానునాశ్రయించియున్న పాండవులను నీవు జయించుట సున్న యనియు జెప్పుటనుబట్టి క్షాత్రధర్మము నవలంబించి యుండుటవలన భీష్మునితోపాటు ద్రోణుఁడుకూడ యుద్ధమరణము నపేక్షించియే యుద్ధ ములో జావలెనని గోచరించుచునే యున్నది.

కనుక భీష్మద్రోణులు ప్రతివాదు లన్నట్లు కృష్ణుని పరమేశ్వ రావతారము కాడని భావించి యుద్ధమునకు దిగలేనట్లు స్పష్టమైనం దున ప్రతివాదుల యీనిదర్శనము ప్రతిహతమైనది.

— ♦ అర్జున నిదర్శన పరిశీలనము ♦ —

ఇక "భగవద్గీతను వినియు నర్జునుడు భీష్మద్రోణులకు వ్యతిరేక ముగా బోరాడకపోవుట, అశ్వత్థామ చచ్చినట్లు ప్రచురింపుమని బోధించిన కృష్ణుని యుపాయమునకు అర్జును డంగీకరింపక హేయ భావము నగపరచుట" అనున దొక నిదర్శనమట.

ప్రతివాదు లుదహరించిన యీవిషయములు అర్జునునకు భీష్మ ద్రోణులయందుగల భక్తివిశేషమునకు నిదర్శనములగునా? శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరావతారము కాడనుటకు నిదర్శనము లగునా? మొట్ట మొదట యుద్ధభూమిలో బ్రవేశించి చూచిన అర్జునుడు—

"కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన ।
ఇషుభిః ప్రతియోత్స్యామి పూజార్హా వరిసూదన ॥"

అనుచు పూజ్యులైన భీష్మద్రోణుల నెదుర్కొని యుద్ధమెట్లుచే యగలనని విరమింపబూనినపుడు భగవద్గీతను వినియే యుద్ధమునకు బూనుకొనెను. భీష్మునితో యుద్ధము తటస్థించినపుడు మహాస్త్రము లను ప్రయోగింపక భీష్మునియందలి భక్తిచే మృదుమార్గమున యుద్ధము నడుపుచుండ కృష్ణభగవానుడే వధించునట్లు భీష్మునిమీదికి రథము దిగి పరుగిడు సమయమున నర్జునుడు పరుగిడి శ్రీకృష్ణుని చరణ ములు బిగియబట్టుకొని మహానీయా? నీవు వెనుక యుద్ధము జేయనని ప్రతిజ్ఞ జేసియున్నావు. నీవీ కార్యమునుండి మరలుము. అని ప్రార్థించు నపుడు—

"మమైష భార స్సర్వోహి హనిష్యామి పితామహమ్ ।
శపే కేశవ శస్త్రేణ సత్యేన సుకృతేనచ ॥" (భీష్మ. అ. 106)

కృష్ణా! ఈకార్యభారమంతయు నాపై నున్నది. భీష్మపితామహుని వధింతును నాశస్త్రము నాసత్యము నాసుకృతము తోడుగా శపథము చేయుచున్నాను. అనెను.

దశమదివసయుద్ధములో సమీపములో నున్న యుధిష్ఠిరుని జూచి భీష్ముడు —

"యుధిష్ఠిర మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద ।
శృణుష్వ వచనం తాత ధర్మ్యం స్వర్గ్యంచ జల్పతః ॥
నిర్విణ్ణోఽస్మి భృశం తాత దేహే నానేన భారత ।
ఘ్నతశ్చ మే గతః కాల స్సుబహూన్ ప్రాణినో రణే ॥
తస్మా త్పార్థం పురోధాయ పంచాలాన్ సృంజయాం స్తథా ।
మద్వధే క్రియతాం యత్నో మమచే దిచ్ఛసి ప్రియమ్ ॥
(భీష్మ—అ 115)

ఓయుధిష్ఠిరా! ధర్మబద్ధము స్వర్గసాధనము నైన నాయీ మాటనువినుము. రణరంగమం దసంఖ్యాకముగా ప్రాణులను వధించుచున్న నాకు కాలము గడచినది. ఈశరీరముతో నాకత్యంతము విరక్తి కలిగినది. కనుక నాకుప్రీతి కలిగింపదలతువేని అర్జునుని పురస్కరించుకొని మహావీరులతో నన్ను వధించు ప్రయత్నము చేయవలెను; అని ధర్మాధర్మము లెరిగినవాడు కనుక మరణముకూడ తనయిష్టానుసారము రావలసిన వరము కలవాడు కనుక జెప్పెను.

తరువాత సంకులయుద్ధము ప్రచండముగా జరిగినది. అందు భీష్మార్జునులు డీకొనిరి, అర్జును డఖండపరాక్రమమ్ము జూపుచు భీష్ముడు

ధరించు ధనస్సుల నెల్ల ఖండించి భీష్మునిచే ప్రయోగింపబడిన శక్తిని ఛేదించి భీష్ముని కెదుట నిలిచి యుద్ధముచేయు శిఖండిని కాపాడి అద్భుతముగా బోరెను. అప్పు డర్జునబాణములచే భిన్నహృదయుడగుచున్న భీష్ముడు తనపై శిఖండిబాణములుకూడ పడుచున్నను తన శరీరమును ఛేదించి వేదనకలిగించెడి యీబాణములు అర్జునునివికాని శిఖండివి కావనుచు దుశ్శాసనునితో చెప్పిన సందర్భ మిట్లున్నది—

"అర్జునస్య ఇమే బాణా నేమే బాణా శ్శిఖండినః ।
కృన్తన్తి మమ గాత్రాణి మాఘమాసే గవామివ ॥

టి॥ 'మాఘమా కర్కటీ ప్రోక్తా తదపత్యాని సేగవా' యథా మాఘమాసం కర్కటీం మాతరం సేగవా స్తదపత్యాని కృన్తన్తి ఉదరస్థా స్త్వపత్యాని పృష్ఠం విదార్య బహి ర్నిర్గచ్ఛన్తి తద్వ దిత్యర్థః. తేన ప్రాణాపహారివేదనాజనకత్వం బాణానాం, నేదం శిఖండిబాణేషు సంభవతి. తేషాం మదంగే పుష్పతుల్యత్వాత్ ॥

"సర్వేహ్యపి న మే దుఃఖం కుర్యు రన్యే నరాధిపాః ।
వీరం గాండీవధన్వాన మృతే జిష్ణుం కపిధ్వజమ్ ॥" (అ 119)

అనగా, పీతకడుపులో నుండిసంతానము పృష్ఠభాగమును ఛేదించుకొని యీవలకు వచ్చినట్లు శరీరమును ఛేదించుచు ప్రాణాంతకములగుచున్న యీబాణము లర్జునునివి కాని శిఖండివి కావు. ఒక్క అర్జునుడు తప్ప ఇతరనరపతులెల్లరు కలిసియు నాకు దుఃఖము గలిగింపజాలరు. అని భావము. ఇట్లుపోరి భీష్ముని పడగొట్టినవాడు కృష్ణభగవానునివలన భగవద్గీతను విన్నట్టి యర్జునుడే.

—:ఇక ద్రోణవిషయము:—

ద్రోణుని పదునైదవనాటియుద్ధములో నుండిపడుచు దివ్యాస్త్రములను ప్రయోగించుచు పాండవసేనామధ్యమున ప్రవేశించి సర్వసేన

సంహారము గావించుచు వీరవిహారము జేయుచున్న ద్రోణుని జూచి, గురుభక్తిచే నెదుర్కొనకుండిన యర్జునుని మూలమున నిర్వీర్యులు నిరుత్సాహులు నగుచున్న పాండవులతో కృష్ణభగవాను డిట్లనెను.

“నైష యుద్ధేన సంగ్రామే జేతుం శక్యః కథంచన।
సధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో దేవైరపి సవాసవైః॥
న్యస్తశస్త్రస్తు సంగ్రామే శక్యో హన్తుం భవేన్నృభిః।
ఆస్థీయతాం జయే యోగో ధర్మ ముత్సృజ్య పాండవాః॥
యథా వ స్సంయుగే సర్వా న్నహన్యా ద్రుక్మవాహనః।
అశ్వత్థామ్ని హతే నైష యుధ్యే దితి మతిర్మమ॥
తం హతం సంయుగే కశ్చి దస్మై శంసతు మానవః।
ఏత న్నారోచయ ద్రాజన్ కుంతీపుత్రో ధనంజయః॥
అన్యే త్వరోచయన్ సర్వే కృచ్ఛ్రేణతు యుధిష్ఠిరః (ద్రోణ–అ190)

ఈద్రోణాచార్యుని చేతిలో ధనుస్సున్నంతవరకు ఇంద్రాదులు కూడ నేవిధమునను ద్రోణుని జయింపలేరు. శస్త్రసంన్యాసము జేసినచో మనుజులకు వధింప శక్యమగును. పాండవులారా! ఈతడు మనల నందరను వధింపకుండుటకై ధర్మమును విడిచి జయోపాయము నాశ్రయింపవలెను అశ్వత్థామ హతుడైనపు డీతడు యుద్ధమునుండి విరమించునని నావిశ్వాసము. ఆయశ్వత్థామ యుద్ధములో హతుడయ్యెనని ద్రోణున కెవ్వడేని చెప్పవలెను. అని పలుకగా నర్జును డందు కంగీకరింప లేదు. ఇతరు లంగీకరించిరి యుధిష్ఠిరుడు అతికష్టముమీద నంగీకరించెను.

అసలిచ్చట వచ్చిన చిక్కేమనగా నాడుగ్రుడై సర్వసంహారము జేయుచున్న ద్రోణుడు మరియొకపూట యుద్ధమావిధముగా జేసినయెడల పాండవపక్షమంతయు నిర్మూలనము కావలసిన స్థితి సంభవించినది ఈమాట యుధిష్ఠిరునితో కృష్ణభగవానుడు అనెను.

"యస్త్వర్ధదివసం ద్రోణో యుధ్యతే మన్యుమాస్థిత ।
సత్యం బ్రవీమి తే సేనా వినాశం సముపైష్యతి ॥
స భవాంస్త్రాతు నో ద్రోణాత్ సత్యాజ్జ్యాయో ఽనృతం వచః"

ఈద్రోణుడు ఈవిధముగా క్రుద్ధుడై యింకొకపూట యుద్ధము చేసిన యెడల నిజముగా నీసేనకు వినాశము తప్పదు. కనుక నీవు ద్రోణుని నుండి మమ్మందరిని కాపాడుము. ఇప్పుడు సత్యముకంటె నన్పృతమే యుక్తము. అని. ఇట్టిస్థితిలో ద్రోణుడు శస్త్రసంన్యాసము చేసినగాని పాండవపక్షమునకు రక్షణ మేర్పడదు. అశ్వత్థామ హతుడయ్యెనని వినినపుడు కాని యాతడు శస్త్రసంన్యాసము చేయడు. అసత్యమాడినగాని ద్రోణుడట్టి మాటను వినుట సంభవింపదు. ఆ యసత్యము విశ్వసనీయుడు చెప్పినపుడు కాని కార్యకారి కానేరదు.

ఇట్టి యాపత్సమయములో ననంఖ్యాకులగు యోధుల ప్రాణములను కాపాడుటకై ఆడిన యసత్యము యొక్క దోషము గొప్పదా? లేక సత్యవ్రతము తోడ నపాయమాశ్రయించక ఊరక తమవారి ప్రాణములను ద్రోణాచార్యమహాస్త్రజ్వాలల కర్పణము చేసిన సంభవించు దోషము గొప్పదా? అని యాలోచించి సర్వసంహారమూలకదోషముకంటె నసత్యదోష మల్పమని యెంచి "ధర్మాజ్జేతు మశక్యం చేద్ధర్మం త్యక్త్వా ప్యరిం జయేత్" ధర్మముచే జయించుట శక్యము కానపుడు ధర్మమును విడిచియైనను శత్రువును జయింపవలెను. అను న్యాయమున ధర్మమును విడిచి యీసమయమం దసత్యమాడి సేనను కాపాడుమని శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరునకు బోధించెను. ఈసమయమం దాడిన యసత్యము అసత్యాభాసమే కాని యసత్యము కాదు. ఈసంగతి కర్ణపర్వారంభమున నీలకంఠీయమందు చెప్పబడినది. చూడుడు—

"శరణాగతస్య సైనికత్రాణార్థ మన్యాయేనాఽపి కృతో బ్రహ్మవధో నేతరబ్రహ్మవధవ దనర్థోఽపితు అనర్థాఽభాస ఏవ. (నచ తేన బ్రహ్మహా భవేత్) ఇత్యాతతాయివధే దోషాభావస్మరణాత్"

యుధిష్ఠిరుడు, ఎన్నడును నసత్యమాడి యెఱుగని తనచే పలికిం చిన చిక్కునకు చింతించి, భీష్మవధసందర్భములో బృహస్పతివచన ముదాహరించుచు కృష్ణభగవానుడు—

"జహి భీష్మం స్థిరో భూత్వా శృణు చేదం వచో మమ ।
యథోవాచ పురా శక్రం మహాబుద్ధి ర్బృహస్పతిః ॥
జ్యాయాంస మపి చేద్వృద్ధం గుణై రపి సమన్వితమ్ ।
ఆతతాయిన మాయాన్తం హన్యా ద్ఘాతక మాత్మనః ॥"

టీ. ఆతతాయినమిత్యస్య ఘాతకమితి విశేషణమన్యేభ్య ఆతతాయిభ్యో వ్యవచ్ఛేదాయోక్తమ్"

"శాశ్వతోఽయం స్థితో ధర్మః క్షత్రియాణాం ధనంజయ ।
యోద్ధవ్యం రక్షితవ్యం చ యష్టవ్యం చానసూయుభిః॥ (భీష్మ—అ107)

స్థైర్యము వహించి భీష్ముని వధింపుము. పూజ్యుడైనను వృద్ధుడైనను గుణవంతుడైనను తన్ను హింసింపవచ్చువానిని వధింపవలసినదే యని పూర్వ మింద్రునికి మహాబుద్ధికల బృహస్పతి బోధించెను. క్షత్రియుల కిది శాశ్వతధర్మమై యున్నది. యుద్ధము జేయవలెను. ప్రజలను పాలింపవలెను. యాగములు చేయవలెను. అని బోధించిన విషయ మును స్మరించి, అభిమన్యువధ సందర్భములో—

"అన్తరిక్షే చ భూతాని ప్రాక్రోశన్త విశాంపతే ।
దృష్ట్వా నిపతితం వీరం చ్యుతం చన్ద్ర మివామ్బరాత్ ॥
ద్రోణకర్ణముఖైః షడ్భి ర్ధార్తరాష్ట్రై ర్మహారథైః ।
ఏకోఽయం నిహత శ్శేతే నైష ధర్మో మతో హి నః॥ (ద్రోణ—అ49)

ఆరుగురు ద్రోణాదిమహారథులు ఒక్క అభిమన్యునిపై బడి వధిం చినారు. ఇది యధర్మమని యంతరిక్షమందున్న వా రాక్రోశించినట్లు

కర్ణ, శల్య, కృప, కృతవర్మాశ్వత్థామ సహితుం డగుచు ద్రోణుడు అభి
మన్యువధవిషయమై యవలంబించిన యధర్మమును స్మరించి, అధర్మ
మవలంబించినవాని విషయమై యధర్మ మవలంబింపవచ్చు ననుపద్ధ
తిని తా నప్పు డసత్యమాడుట యను నధర్మమునకు కష్టముమీరి సమ్మ
తించెను.

అర్జునుడు తాను జగదేకవీరు డగుటను కారణభూతుడను 'పార్థ
సమో ధనుర్ధరః' అను మహాయశస్సును తన కనుగ్రహించినవాడును,
గురువు నగు ద్రోణాచార్యునివిషయమై అట్లు చేయుటను సమ్మ
తింపలేదు.

ఇప్పటి ప్రతివాదులు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతార మని భావిం
చిన యర్జునుడు కృష్ణుని యుపదేశమున కేల సమ్మతింపలేదు? అని
యడుగుదురు గాబోలు. ఆ చేయున దధర్మమే యని యాకృష్ణుడే చెప్పు
టచేత సమ్మతింపలేదు. అది యెట్లైనను పరమేశ్వరావతారము చెప్పి
న పుడు భక్తితో నంగీకరింపలే డేమందురు గాబోలు. "యస్య దేవే
పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ" అనుటనుబట్టి శ్రీకృష్ణునియం
దెంత భక్తియో, అంతభక్తియు గురువగు ద్రోణాచార్యునియం దుం
డుటచేత నంగీకరింపలేదు.

ఇట్లు పరిశీలింపగా కృష్ణునకు పరమేశ్వరావతారము కాదను
టకు అర్జునుని చర్య కూడ ప్రతివాదు లన్నట్లు నిదర్శనము కాకపోయి
నది. కాని కృష్ణునికి సమకాలికులైన యుధిష్ఠిరాదులచర్యలు కృష్ణు
నిది పరమేశ్వరావతారము కాదనుటకు నిదర్శనము లని ప్రతివాదులు
చేసినయసంగతప్రసంగములు వారుమహాభారతతాత్పర్య మెఱుగరనియు,
శాస్త్రవాసన లేనివారనియు, ఆర్షసంప్రదాయము తెలియనివారనియు,
అనాదిసిద్ధ నిర్దుష్టవిద్వన్మార్గదూషణోద్యుక్తు లనియు, ప్రాజ్ఞులు నిశ్చ

యించుటకుమాత్రము నిదర్శనములైనవి. ఇంతవఱకు పరమేశ్వరరూప
మగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁ శిష్టరక్షణ దుష్టశిక్షణాదిగుణములనుపదేశించి
భగవత్స్వరూపజ్ఞానముకలుగజేసిలోకులనుద్ధరించుటయందేమహాభారత
మునకుముఖ్యతాత్పర్యమనియు, పరమేశ్వరుఁడవతారములెత్తుట అసంభ
వముకాదనియు, భగద్గీతయందీవిషయముస్పష్టమనియు, భగవద్గీతమహా
భారతాంతర్గతమేననియు, భగవద్గీతయందే గాక మహాభారతమందన్యస్థ
లములలోఁగూడ శ్రీకృష్ణుఁడు పరమేశ్వరావతారమని యనేకప్రసంగము
లలో నిరూపింపబడియున్నదనియు, శ్రీకృష్ణుఁడు తానీశ్వరుని యవతార
మని భగవద్గీతలో జెప్పుటే కాక మహాభారతమందలి తదితరస్థలములలో
గూడ నాయా సందర్భములలో చెప్పుచు వచ్చెననియు, శ్రీకృష్ణుని
సమకాలికులు, ఆతనిని పరమేశ్వరావతారముగా భావించుచునే యుం
డిరనియు, ప్రమాణోపపత్తులతో ప్రతివాద్యాక్షేపపరిహారపూర్వక
ముగా నిరూపించి దిక్ప్రదర్శనము చేయబడినది. ఇంతటితో లజపతి
రాయిగారి గ్రంథవిషయమును విడిచిపెట్టి ఇక మ. భా. చ. కారుల
వ్రాతల సంగతిఁ గొందము.

—శ్రీకృష్ణబలరాములు విష్ణుమూర్తియొక్క నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలు
అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. (మహాభారతచరిత్ర) కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"మహాభారతములో వర్ణింపబడిన దేవతామహిమల గొన్నిటి
నిందుసూచించుచున్నాను. అందు భారతగాథకు ప్రధానపురుషుఁడగు
శ్రీకృష్ణునియందారోపించిన దేవతామహిమల ముందుగ బేర్కొనె
దను. శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతారము లని
పెక్కు పురాణములలో గలదు. కాని మహాభారతముయొక్క ఆదిప
ర్వములోనిట్లు వ్రాయఁబడినది—విష్ణుమూర్తి తెల్లనిదియు, నల్లని

దియు, నగు రెండు వెండ్రుకలను పెరికి యాదవకులమునందలి దేవకీ రోహిణులయందు బ్రవేశపెట్టెను. ఆరెండు వెండ్రుకలలో దెల్లని వెండ్రుక బలరాముడయ్యెను. నల్లని వెండ్రుక శ్రీకృష్ణుడయ్యెను.” (పు౯0)

“శ్రీమద్భాగవతపురాణము కృష్ణబలరాములు భగవంతుని నల్లని, తెల్లని, వెండ్రుకలని ద్వితీయస్కంధమున జెప్పెను. కాని దశమస్కంధము వచ్చునప్పటికి కాసంగతిని మఱచి కాబోలు కేవలాపర విష్ణుడే దేవకీగర్భమునం జన్మించె నని చెప్పెను. బమ్మెరపోతన దాని నాంధ్రీకరించుటలో దన్మయుడై పెంచి యాంధ్రీకరించెను.” (పు204)

ఈవ్రాతలో మొదట “మహాభారతములో వర్ణింపబడిన దేవతామహిమల గొన్నిటిని సూచించుచున్నాను” అని చెప్పి “అందు శ్రీకృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమల ముందుగ జేర్కొనెదను” అని ప్రతిజ్ఞ చేసి “శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతారము లని పెక్కుపురాణములలో గలదు. కాని మహాభారతాదిపర్వములో విష్ణుమూర్తి దేవకీరోహిణులయందు బ్రవేశపెట్టిన నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలే శ్రీకృష్ణబలరాములయ్యెనని వ్రాయబడినది” అని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది.

మహాభారతములో వర్ణింపబడి శ్రీకృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమల జేర్కొనెద నని కదా మీరు చేసిన ప్రతిజ్ఞ. అట్లని మీరు పేర్కొనినవి “శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతారములని పెక్కు పురాణములలో గలదు” అని యొక విషయము. ‘మహాభారతములో దేవకీరోహిణులయందు విష్ణుమూర్తి ప్రవేశపెట్టిన నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలే శ్రీకృష్ణబలరాము లయ్యె నని వ్రాయబడినది’ అనున దొక విషయము కదా,

ఇందు కృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమయని మీర నునదేది? పురాణములలో సాత్వద్విష్ణువుయొక్క యవతార నుని యున్న విషయ మందురా? అది మీరు చేసిన ప్రతిజ్ఞనుబట్టి మహాభారతములో వర్ణింపబడినది కాదుకనుక మీరు దానినిచూపుటకు వీలు లేదు. ఇక దేవకియందు విష్ణుమూర్తి ప్రవేశపెట్టిన నల్లనికెం డ్రుకే కృష్ణు డయ్యె నను విషయమందురా?

అప్పుడు విష్ణుమూర్తి నల్లనివెండ్రుకే కృష్ణు డయ్యెననుటలో కృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమ యేమున్నది? తన కేశ ముచే శ్రీకృష్ణు నావిర్భవింపజేసిన విష్ణుమూర్తి దామహిమ యనవ లెను. మీరు, సాత్వద్విష్ణువుయొక్క అవతారమే శ్రీకృష్ణుడని మహా భారతమందున్నదని చూపినపుడే "కృష్ణునియందారోపించిన దేవతామ హిమలను పేర్కొనెదను" అని మొదట చేసిన ప్రతిజ్ఞకు, తరువాత వ్రాసినయీవాక్యములకు సంబంధ మేమున్నది? పురాణములలో నొకవిధ ముగా నున్నది. మహాభారతములో మరొకవిధముగా నున్న దనుచు తమప్రతిజ్ఞకు సంబంధము లేని విషయము వ్రాయుట యప్రస్తుతప్రసం గము. ఇట్లు పరిశీలింపగా తా మేమనుచున్నారో, ఏమివ్రాయుచు న్నారో తెలియని ధోరణితో కీరివ్రాత సాగినట్లు గోచరించుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను ప్రతివాదు లన్నట్లు పురాణములకు, మహాభారతము నకు శ్రీమద్భాగవతమునకు శ్రీకృష్ణావతారవిషయమై పరస్పరవిరోధ మున్నదో లేదో తెలుపుటకై ప్రమాణములు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి.

శ్రీమద్భాగవతము—స్క 2. అ 7.—

" భూమేః సురేతరవరూథవిమర్దితాయాః
క్లేశవ్యయాయ కలయా సితకృష్ణకేశః ॥
జాతః కరిష్యతి జనా నుపలక్ష్య మార్గః
కర్మాణి చాత్మమహిమోపనిబన్ధనాని ॥ "

శ్రీధరీయమ్ —

శ్రీకృష్ణావతార మాహావరోభిః — సురేతరా అసురాంశసంభూతా రాజానః తేషాం వరూథైః సైన్యైః నిమగ్నాయాః భారేణ పీడితాయాః కలయా రామేణ సహ జాతస్సన్ సను కోఽప్యాగతః. సిత కృష్ణా కేశా యస్య భగవతః స ఏవ సాక్షాత్. సితకృష్ణకేశత్వం శో భైవ న తు వయఃపరిణామకృతమ్. అవికారిత్వాత్. (అజరామరస్య నస్యార్థపలితత్వాసంభవాదేకకేశ ఈశేచ్ఛయా రామస్య శ్వేతరూప జ్ఞాపనార్థం తదైవ శ్వేతోఽభూదితి గమ్యతే వంశీధరీయమ్)

యత్తూక్తం విష్ణుపురాణే — “ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే” ఇతి. భారతేఽపి —

“స చాపి కేశౌ హరి రుజ్జహార శుక్లమేకమపరంచాపి కృష్ణం ।
తౌ చాపి కేశా వావిశేతాం యదూనాం కులే స్త్రియౌ దేవకీం
రోహిణీంచ ॥
తయో రేకో బలభద్రో బభూవ యోఽసౌ శ్వేతస్తస్య దేవస్య కేశః ।
కృష్ణో ద్వితీయః కేశవ స్సంబభూవ కేశో యోఽసౌ వర్ణతః కృష్ణ
ఉక్తః ॥”

ఇతి తత్తు న కేశమాత్రావతారాభిప్రాయమ్, కిన్తు భూభారావతరణరూపం కార్యం కియదేతత్, మత్కేశావేవ తత్కర్తుం శక్తావితి ద్యోతనార్థం, రామకృష్ణయో ర్వర్ణసూచనార్థంచ కేశోద్ధరణమితి గమ్యతే. అన్యథా తత్రైవ పూర్వాపరవిరోధాపత్తేః

(“తత్రైవ విష్ణుపురాణే భారతేచ తథాహి విష్ణుపురాణే... ... “కృష్ణాష్టమ్యాం మహాం భాద్రే ఉత్పత్స్యామి న సంశయః” ఇత్యాదిషు తత్రైవ స్వావతారోక్తే ర్విరోధాత్. భారతేఽపి “అహం బ్రహ్మ పరం

ధామ" ఇతి గీతాయాం ముష్టునం ప్రతి స్వస్య స్వాయమేవ పరబ్రహ్మ త్వోక్తే ర్విరోధాత్. వంశీధరీయమ్) కష్ణస్తు భగవాన్ స్వయ మిత్యేత ద్విరోధాప త్తేశ్చ కథం భూతః, పరమేశ్వరతయా జనై రనుపలక్ష్యో మార్గో యస్య, తర్హీశ్వరత్వే కిం ప్రమాణమ్? అతిమానుషకర్మాఽ న్యథాఽనుపపత్తి రేవే త్యాహ-ఆత్మనో మహిమోపనిబద్ధ్యతే అభి వ్యజ్యతే యేషు తాని"

ఇది యే "శ్రీమద్భాగవతపురాణము కృష్ణబలరాములు భగవం తుని నల్లని తెల్లని వెంట్రుకలని ద్వితీయస్కంధమున జెప్పెను" అని మ. భా. చ. కారు లన్న శ్రీమద్భాగవత ద్వితీయస్కంధశ్లోకము. దాని వ్యాఖ్యానమును ఈశ్లోకములో 'కలయా సహ సితకృష్ణ కేశః భూమేః క్లేశవ్యయాయ జాతస్సన్ కర్మాణి కరిష్యతి' అని యన్వయము.

'సితకృష్ణ కేశః' అనునది "సితకృష్ణౌ కేశౌ యస్యసః" అని బహువ్రీహిసమాసము. కనుక తెల్లని నల్లని కేశములు కల భగవం తుడు అని దానికర్థము. అట్టి భగవంతుడు భూభారహరణమునకై బలరామునితోగూడ బుట్టి పరమేశ్వరుడుగా జనులకు దెలియబడని వాడై యమానుషకర్మలను చేయు నని శ్లోకార్థము.

ఇచ్చట (సితకృష్ణ కేశః జాతః) అను పదము లేకవచనాంతము లగుటచే సితకృష్ణ కేశుడు పుట్టెను. అని యర్థమేకాని సితకృష్ణ కేశములు పుట్టినవి అని యర్థ మెట్లు? అపై (కలయా) బలరామునితోగూడ, సితకృష్ణ కేశుడు పుట్టెనని యీశ్లోకమందుండగా బలరాముడు సితకే శము కృష్ణుడు కృష్ణ కేశము అని మ. భా. చ. కారులు చెప్పిన యర్థము ఈశ్లోకమునుండి యెట్లు వచ్చినది?

ఈశ్లోకములో బుట్టినట్లు చెప్పబడినవాడు సితకృష్ణ కేశు డగు విష్ణువే. దశమస్కంధమందు గూడ నట్టి విష్ణువే దేవకీగర్భమున జన్మిం

చెనని చెప్పబడెను. కాని యాశ్లోకమునకు విరుద్ధముగా చెప్పబడ లేదు. ఇట్టి స్థితిలో ప్రతివాదులు "కృష్ణబలరాములు భగవంతుని కేశములని ద్వితీయస్కంధమున చెప్పెను కాని దశమస్కంధము వచ్చునప్పటి కాసంగతిని మఱచి కాబోలు కేవలాపరవిష్ణుడే దేవకీగర్భమునం జన్మించె నని చెప్పెను. బమ్మెరపోతన తన్మయుక్తి యాంధ్రీకరించెను" అని వ్రాయుట హేయము. శ్లోకమర్థము చేసికొనలేని తమ యజ్ఞానమునకు వగవక, శ్రీమద్భాగవతమును నిందింపబూనుట—"నిస్తతికంచుకకారం ప్రాయ శ్శుష్కస్తనీ నారీ" వక్షోజస్థ ఘనము లేని వనిత కంచుకకారుని నిందించుచున్నట్లున్నది.

ఇక శ్రీమద్భాగవతశ్లోకములో కేశములు పుట్టినట్లు లేకున్నను శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానములో నుదాహరింపబడిన భారతవిష్ణుపురాణ వచనములలో కేశములు పుట్టినట్లే యుండుటనుబట్టియు, శ్లోకములో 'సితకృష్ణకేశుడను' విశేషణమునుబట్టియు నట్లు చెప్పితిరా? ఈవిశేషణము బలరామకృష్ణుల దేహకాంతిని శేషములను సూచించునేకాని 'విష్ణుమూర్తి జన్మింపలేదు. కేశములే జన్మించినవి' అని చెప్పునా? శ్రీధరీయములోను దాహరింపబడిన గ్రంథాంతరవచనములను బట్టి భాగవతశ్లోకమునకట్టి యర్థముచెప్పువారు భాగవతశ్లోకమునుబట్టి యాగ్రంథాంతరవచనములకేఅర్థము నేల వర్ణింపలేదు. ఆవచనముల కాశ్రీధరీయములోనే పరస్పరవిరోధము లేని యర్థము నిరూపింపబడియుండ దానిని త్రోసివేసి పరస్పరవిరుద్ధార్థము జెప్పుటకు మీరేల సిద్ధపడిరి? కనుక నిది యసంగత ప్రసంగము. భాగవతములో ద్వితీయస్కంధ దశమస్కంధములకు పరస్పరవిరోధము లేదు.

ఇక విష్ణుపురాణములో 61వ శ్లోకములో కేశావతార మన్నట్లుండి తరువాత 78వ శ్లోకములో "కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి ఉత్పత్స్యామి" అనుచు కృష్ణాష్టమినాటి రాత్రియందు నేనవతరింతు నని దేవ

తలచి విష్ణుమూర్తి చెప్పెనని యుండుటచే శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాద్విష్ణుమూర్తి యవతారమే అనియు, అజరామరుడగు భగవంతుని సంకల్పమున నప్పటి కప్పుడు తెల్లబడిన కేశమును, కృష్ణకేశమును, ప్రదర్శించుటలోని తాత్పర్యము—దేవతలచే భూభారహరణమునకై ప్రార్థింపబడిన భగవంతుడు ఈ భూభారహరణ మెంతటి కార్యము! ఈ కార్యమును నా కేశములే చేయగల వని తెలుపుటయందును, పుట్టబోవు బలరామకృష్ణుల దేహము లీయాకారంగులుగా నుండు నని తెలుపుటయందును తాత్పర్య మనియు, కనుక విష్ణుపురాణములోకూడ బూర్వోత్తర విరోధము లేదనియు,

మహాభారతములోగూడ భగవద్గీతలలో శ్రీకృష్ణుడు "అహం బ్రహ్మ పరం ధామ" ఇత్యాదివచనములచే తాను పరమేశ్వరుడ నని చెప్పిన పూర్వోత్తరసందర్భములనుబట్టి కేశములవతరించినట్లున్న శ్లోకమునకు వెనుక జెప్పినట్లే తాత్పర్యము కనుక మహాభారతములోగూడ బూర్వోత్తరవిరోధము లేదనియు,

శ్రీధరస్వామి నిరూపించియున్నందున విష్ణుపురాణ మహాభారత శ్రీమద్భాగవతగ్రంథములు ప్రతివాదు లన్నట్లు పరస్పరవిరోధము లేక శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరావతార మనియే చాటుచున్నవి.

ఐతే విష్ణుపురాణములో విష్ణుమూర్తి దేవతలతో "కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి ఉత్పత్స్యామి" నేను కృష్ణాష్టమినా డుద్భవింతు నని చెప్పినట్లున్నది కదా! కృష్ణుడు పుట్టినతరువాత కదా కృష్ణాష్టమి యైనది. ఇట్టిస్థితిలో కృష్ణాష్టమినాడు నేనుద్భవింతు నని విష్ణుమూర్తి యన్నట్లున్నమాట విరుద్ధము కాదా యని యనిపించును. కాని 'సూత్రశాటకన్యాయ' ముచే నిది విరుద్ధము కాదు.

లోకములో నూలిచ్చుచు బట్టను నేయుమని చెప్పుదుము. నేత పూర్తియైనగాని బట్ట యను పేరు సంభవింపదు. బట్టయే యైనయెడల నేయుట సంభవింపదు. ఇట్టిస్థితిలో 'బట్టను నేయుము' అను వ్యవహారము లోకప్రసిద్ధమై యున్నది. దీనికి నేత యైనతరువాత నేది బట్ట యనబడునో అట్టిదానిని నేయు మనుటలో తాత్పర్యము. అట్లే, నేను ద్భవించినతరువాత నేది కృష్ణాష్టమి యనబడునో అట్టి తిథియం దుద్భవింతు నని భావిసంజ్ఞను గ్రహించి చెప్పబడుటచే నిది న్యాయసిద్ధమే కాని విరుద్ధముకాదు. కృష్ణపక్షాష్టమి యనుకొనిన బాధయే లేదు. ఇంతవరకు శ్రీమద్భాగవత శ్లోకమునకు శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానము చూపబడినది. ఇక విష్ణుపురాణవచనములకు శ్రీధరీయ విష్ణుచిత్తీయవ్యాఖ్యములు చూపబడుచున్నవి.—

విష్ణుపురాణము అం. 5. అ1 —

> "ఏవం సంస్తూయమానస్తు భగవాన్ పరమేశ్వరః ।
> ఉజ్జహా రాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే ॥
> ఉవాచ చ సురా నేతౌ మత్కేశౌ వసుధాతలే ।
> అవతీర్య భువో భారక్లేశహానిం కరిష్యతః ॥"

శ్రీధరీయమ్—

ఉజ్జహార ఉత్పాటితవాన్. ఉవాచేతి. అయం భావః మమ దుష్కంఠంచే ద్యుష్మాభిః కార్యం సాహాయ్యం స్యాత్. నత్విద మస్తి. భూభారహరణాదౌ మహత్యపి కార్యే మత్కేశమాత్రస్యైవ సమర్థత్వాదితి. నతు కేశమాత్రావతార ఇతి మన్తవ్యం "మమ ప్రకాశావిచూర్ణితా" ఇతి (63శ్లో) "కృష్ణాష్టమ్యాం మహాం నిశి ఉత్పత్స్యామి" (78శ్లో) ఇత్యాదిషు సాక్షాత్ స్వావతార స్యోక్తత్వాత్ ॥

విష్ణుచిత్తీయమ్—

కేశౌ తేజసీ. క ఆత్మా తస్మిన్ శేత ఇతి కేశః మోక్షధర్మే కేశవనామ నిర్వచనే "సూర్యస్య తపతో లోకా నగ్నేస్సోమస్య చైవహి। అంశవో యే ప్రకాశన్తే మమ తే కేశసంజ్ఞితాః" ఇతి ఇచ్చట శ్రీధరీయమునను వెనుక జెప్పబడిన యర్థమే.

విష్ణుచిత్తీయమున కర్థ మేమనగా మోక్షధర్మపర్వములో కేశవ నామనిర్వచనములో సూర్యచంద్రులయొక్కయు, నగ్నియొక్కయు, ప్రకాశమానములగు కిరణము లేవి కలవో అవి నాకేశము లనబడును. అని చెప్పబడుటచే నీశ్లోకములో కేశములనగా తేజస్సు లనియేయర్థమని.

ఇక మహాభారతశ్లోకములు వెనుక శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానములో చూపబడియున్నవి కనుక నిచ్చట నాశ్లోకములను నీలకంఠీయటీకయే చూపబడుచున్నది—

నీలకంఠీయమ్—

అత్ర కేశౌ నేవ రేతో రూపే పాండవానా మివ రామకృష్ణయో రపి ప్రకరణసంగత్యర్థం సాక్షాద్దేవరేతస ఉత్పత్తే రవశ్యవక్తవ్యత్వాత్. అతఏవ దేవక్యాం రోహిణ్యాంచ సాక్షాత్ కేశప్రవేశ ఉచ్యతే. నతు వసుదేవే. తథా సతితు 'దేవానాం రేతో వర్షం వర్షస్య రేత ఓషధయః' ఇత్యాదిప్రమాణాద్యథాఽస్మదాదివ త్తయో రపి వ్యవధానేన దేవప్రభవత్వం స్యాత్. తథాచ "ఏత న్నానావతారాణాంనిధానం బీజ మవ్యయమ్" ఇతి భాగవత స్యాస్య కృత్స్నావ్యవతారబీజత్వ ముచ్యమానం విరుధ్యేత.

అపిచ. కేశరేతసో ర్దేహజత్వే సమానేఽపి రేతఃప్రభవత్వేఽ ర్వాక్ స్రోతస్త్వేన మనుష్యత్వం పుత్రత్వం చ స్యాత్. తథాచ "కృష్ణ

స్తు భగవాన్ స్వయమ్" ఇతి శ్రీమద్భాగవతోక్తిర్న సంగచ్ఛేత. నచ కేశోద్ధరణాత్కృష్ణస్యాంశత్వం ప్రతీయత ఇతి వాచ్యం, కేశస్య దేహావయవత్వాభావాత్.

తస్మాన్నముచివధే కర్తవ్యే యథాఽపాం ఫేనే వజ్రస్య ప్రవేశ ఏవం దేవకీరోహిణ్యోర్జఠరప్రవేశే కర్తవ్యే కేశద్వయేన ద్వారభూతేన భగవతః కార్త్స్న్యేనైవావిర్భావో ద్రష్టవ్య ఇతి యుక్తమ్ ॥

అనగా, నింతకు బూర్వము పాండవులు దేవరేతస్సున బుట్టినట్లు చెప్పబడిన ప్రస్తావ మగుటచే సీరామకృష్ణుల యుత్పత్తికూడ సాక్షాద్దేవరేతస్సుననే జరిగె నని చెప్పవలసియున్నది. అందుచే శ్లోకములో జెప్పబడిన కేశములు రేతస్థానీయములు. కనుకనే యాకేశములకు వసుదేవునియందు ప్రవేశము చెప్పబడక దేవకీరోహిణులయందే సాక్షాత్ప్రవేశము చెప్పబడినది. వసుదేవుని ద్వారా చెప్పబడినయెడల లోకసామాన్యముతోపాటే వారి యుత్పత్తికూడ నైపోవును. అప్పుడు మత్స్యాద్యవతారములకు కృష్ణభగవానుడే మూలాధారమను వాక్యము విరుద్ధమగును.

రేతఃప్రభవత్వములో మనుష్యత్వము పుత్రత్వము ప్రాప్తించును. కేశప్రభవత్వములో నట్టివి ప్రాప్తింపవని కేశప్రభవత్వము చెప్పబడినది. కనుకనే కృష్ణుడు సాక్షాద్భగవంతు డను వాక్యము సంగతమైనది. ఈకేశోద్భవత్వమునుబట్టి కృష్ణునిది యంశావతార మనుకొనరాదు. కేశము దేహావయవము కాదు కనుక నట్లనుకొనుట భ్రాంతియే.

కనుక నముచియను రాక్షసుని వధించుటలో నురుగుద్వారా వజ్రమున కెట్లు ప్రవేశము జరిగెనో అట్లే దేవకీరోహిణుల గర్భమున బ్రవేశించుటలో కేశద్వయమును ద్వారముగా జేసికొని పరిపూర్ణరూప

ముతో భగవంతు డావిర్భవించె నని గ్రహింపవలసిన దని తాత్ప ర్యము. ఈనముచివధవృత్తాంతము ఋగ్వేదమున జెప్పబడి యున్నది— "అపాం ఫేనేన నముచే శ్శిర ఇన్ద్రోదవర్తయః" (అష్ట 6—1—13)

భాష్యమ్:—

పురా కిలేన్ద్రో౽సురాన్ జిత్వా నముచి మసురం గ్రహీతుం న శశాక స చ యుధ్యమాన స్తేనా౽సురేణ జగృహే. స చ గృహీత మిన్ద్ర మేవ మవోచత్. త్వాం విసృజామి రాత్రావహ్నిచ శుష్కేణార్ద్రేణచాయుధేన యది మాం మాహింసీ రితి. స ఇన్ద్ర స్తేన విసృష్ట స్స న్నహోరాత్రయో స్సన్ధౌ శుష్కార్ద్రవిలక్షణేన ఫేనేన తస్య శిర శ్ఛిచ్ఛేద. అయమర్థో౽స్యాం ప్రతిపాద్యతే — హే ఇన్ద్ర అపాం ఫేనేన వజ్రీభూతేన నముచేః అసురస్య శిరః ఉదవర్తయః శరీరా దుద్గత మవర్తయః. అచ్ఛైత్సీ రిత్యర్థః.

ఇట్లు శ్రీధరీయ విష్ణుచిత్తీయ నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యానములు విరోధపరిహారమున కనేకమార్గములు చూపియుండుటచేత పురాణ మహాభారతశ్రీమద్భాగవతగ్రంథములకు పరస్పరవిరోధము లేదనిస్పష్టమైనది.

—: శ్రీకృష్ణుడు సాక్షా ద్విష్ణువే అని యమరసింహుని సాక్ష్యము :—

అమరసింహుడు తన యమరకోశములో విష్ణుపర్యాయములను చెప్పుచు "విష్ణుర్నారాయణః కృష్ణః ... వాసుదేవ స్త్రివిక్రమః ... దేవకీనందనశ్శౌరిశ్శ్రీపతిః ... కంసా౽రాతిరధోక్షజః" అని కృష్ణవాసుదేవ దేవకీనందన శౌరి కంసారాతి శబ్దములు, విష్ణు నారాయణ త్రివిక్రమ శ్రీపతి శబ్దములతోబాటు విష్ణుమూర్తినే బోధించుచున్న వని చెప్పెను. ఇట్లు విష్ణునామములను జెప్పినతరువాత "వసుదేవో౽స్య జనకః" అని యీచెప్పబడినవాడు వసుదేవుని పుత్రు డని బోధించెను. దీనిచే వసుదేవపుత్రుడగు కృష్ణునకును విష్ణుమూర్తికి భేదము లేదని ప్రతిపాదింపబడినది.

సంస్కృతవాఙ్మయములో నేయేశబ్దముల కేయే యర్థములు చెప్పవలెనో తెలుపు నిఘంటువమరకోశము. ఆయమరకోశకర్త యగు నమరసింహుడు అద్వైదికసంప్రదాయస్థుడు. అట్టి విమతస్థుడే కృష్ణుడు సాక్షాద్విష్ణుమూర్తి యని చెప్పుచుండ కాదని తగవులాడు ప్రతివాదుల సంప్రదాయ మేదో దురవగాహముగా నున్నది. ఈవిషయమొక సంశోధనీయము లోనిట్లు చెప్పబడినది.— "విష్ణునారాయణః కృష్ణో 'వసుదేవో ఽస్యజనక' ఇత్యనేనామరసింహేన నాస్తైదికేనాపి శ్రీకృష్ణస్యైవవిష్ణుపద వాచ్యబ్రహ్మత్వంధ్వనితమ్. అన్యథా 'కశ్యపో ఽ స్యాస్య జనకః' ఇత్యాది వదేత్. తథాచ. "శత్రోర్ఘ్నీ హీ యో యోధ స్స శూరః పరికీర్తితః" ఇతి న్యాయో ఽ ప్యత్ర మాన మనుసన్ధేయమ్" (భాగ—2స్క—7 అ.) ఇంతటితో దీనిని విడిచి విషయాంతర మందుకొందము —

కృష్ణుడు పూతనను వధించెనను గాథకు పూతన యను రోగము కృష్ణునికి సోకి నివృత్తి యయ్యె నని భావమును ప్రసంగము ...ణాకరణము. —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది.—

"పూతనారోగము నిదానము. బాలుడు సర్వాంగుడై రేయింబవలు నిద్ర లేనివాడై కాకివాసనవేయుచుండిన పలుచని విరేచనమును విడుచుచుండును. వమనములు కలవాడై నిక్కపొడుచుకున్న రోమములు కలవాడై దాహము కలవాడై యుండును. (రోగనివారణోపాయమును గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయలేదు ఇట్టి రోగమే శ్రీకృష్ణునకు చిన్నతనమున సోకి యది నివృత్తియై యుండును. దానిని కాలాంతరమున రిక్కసిగాను, దానిని శ్రీకృష్ణుడు వధించినట్లులను గ్రంథకర్తలు తమగ్రంథములలోని కెక్కించియుందురు. భాషాంతరీకరణమందు దానికి వన్నెలు చిన్నెలు ప్రవేశించినవి"

"ప్రిష్టాంగి స్న్వపితి సుఖం దివా స రాత్రౌ
విచ్ఛిన్నం సృజతి చ కాకతుల్యగంధః ।
చర్మార్తో హృషితతనూరుహః కుమారః
సృష్టాలు ర్భవతిచ పూతనాగృహీతః ॥ (ప్ర 81 శుశ్రుతమ్")

ఇది. మ. భా. చ. కారులవ్రాత. ఇక బంకించంద్రచట్టోపాధ్యాయుని వ్రాత యిట్లున్నది —

"మహాభారతమునగూడశిశుపాలవధప్రకరణాధ్యాయమునబూతనావధనుగూర్చిన ప్రసంగము కలదు. శిశుపాలుడు పూతనను శకుని యని చెప్పియుండెను. శకుని యనగా గృధ్రజాతిలో జేరిన యొక పక్షివిశేషము. బలవంతమైన శిశువొక పక్షిని వధించె నను టలో నాశ్చర్యమేమియును లేదు. పూతనయనగ మరియొకయర్థము కలదు. సూతికాగారమున శిశువులకు వచ్చు రోగవిశేషమునకు బూతన యను పేరు కలదు. శిశువులు బలముగ స్తన్యపానము చేయ గలిగినయెడల వారల కట్టి రోగము రాదను విషయ మందర రెరిగినదే. ఇదియే పూతనవధ" (శ్రీకృష్ణచరిత్రము—పరి 3—పు 119")

ఇది యుపాధ్యాయుని ధోరణి. యుపాధ్యాయుని పుస్తకము 1917సం రములోనిది. మ. భా. చ. కారుల పుస్తకము 1928సం రము లోనిది. కనుక మ. భా. చ. కారులవ్రాత యుపాధ్యాయుని వ్రాత మూల మనవచ్చును. ఏది యెట్లున్నను శ్రీకృష్ణునిచే వధింపబడిన పూతనను గూర్చి ప్రతివాదుల కొకింత తెలుపవలసి యున్నది. అందుకై ముందు శుశ్రుతగ్రంథప్రసంగము చూపబడుచున్నది—

"బాలగ్రహాణాం విజ్ఞానం సాధనం చాప్యనన్తరమ్।
ఉత్పత్తిం కారణం చైవ శుశ్రుతైకమనా శ్శృణు" (3. అ. 57)

అని బాలగ్రహముల స్వరూపము, సాధనము, ఉత్పత్తి, కారణము, చెప్పెద నని యారంభించి యాగ్రహములను గూర్చి యిట్లు చెప్పెను—

1 స్కందగ్రహము, 2 స్కందాపస్మారగ్రహము, 3 శకుని, 4 రేవతి, 5 పూతన, 6 అంధపూతన, 7 శీతపూతన, 8 ముఖమండిక, 9 నైగమేష మనబడు పితృగ్రహము, అను నీగ్రహములు శౌచభ్రష్టులు, మంగళాచారహీనులు, నగుచు, భయపడుటో, మిక్కిలి నవ్వుటో, యేడ్చుటో, తటస్థించియున్న బాలురను గాపాడుచున్నవారి ప్రమాదమునుబట్టి యావేశించి హింసించును. కామరూపములు అణిమాదిశక్తులు కల బాలగ్రహములు బాలుల నావేశించు నపుడు మానవులకు గోచరింపవు. అవి యావేశించినపుడు దేహమునందు గలుగు వికారముల నాప్తవాక్యములను బట్టి చెప్పుచున్నాను అని చెప్పుచు మ. భా. చ. కారులు చూపిన "స్రస్తాంగ స్స్వపితి" అను శ్లోకమును చెప్పెను.

పిమ్మట బాలగ్రహోత్పత్తిప్రకార మిట్లు చెప్పబడియున్నది—

"పతే గుహస్య రక్షార్థం కృత్తికోమాగ్నిశూలిభిః ।
సృష్టా శ్శరవనస్థస్య రక్షిత స్యాత్మ తేజసా ॥
స్త్రీవిగ్రహా గ్రహా యే తు నానారూపా మహోరగాః ।
గంగోమా కృత్తికానాం తే భాగా రాజసతామసాః ॥"

అనగా, శరవనమందు ప్రాదుర్భవించియున్న కుమారస్వామి రక్షణమునకై యాగ్రహములు సృజింపబడిన వనియు, నందు స్త్రీవిగ్రహగ్రహములు గంగ యొక్కయు, ఉమయొక్కయు, కృత్తికలయొక్కయు రాజసతామసాంశము లనియు భావము.

దీనిచే ప్రతివాదులు పేర్కొనిన బాలగ్రహ మగు పూతన గం గోమాతృత్రికల యంశముఃలోని దనియు, కుమారస్వామి రక్షణార్థము సృజింపబడిన దనియు, శుశ్రుతగ్రంథమే బోధించుచున్న దని స్పష్టము.

ఇక శ్రీకృష్ణునకు విషభరిత స్తన్య మిచ్చుట కేతెంచి యామనో రథముతో ముక్తి నొందిన పూతన యెవ్వతెయో తెలిసికొనవలసి యున్నది—కృష్ణజన్మఖండము—(అ10.) నారదః—

"సా వా కా రాక్షసీరూపా కథం పుణ్యవతీ సతీ ।
కేన పుణ్యేన తం దృష్ట్వా జగామ కృష్ణమందిరమ్ ॥

శ్రీనారాయణ ఉవాచ—

"బలియజ్ఞే వామనస్య దృష్ట్వా రూపం మనోహరమ్ ।
బలికన్యా రత్నమాలా పుత్రస్నేహం చకార తమ్ ॥
మనసా మానసం చక్రే పుత్రస్యేదృశో మమ ।
పిబే ద్యది స్తనం కృష్ణః కరోమి తంచ వక్షసి ॥
హరిః స్తన్యాభిలాషం జ్ఞాత్వా పపౌ జన్మాన్తరే స్తనమ్ ।
దదౌ మాతృగతిం తస్యై కామపూరః కృపానిధిః ॥
దత్వా విషస్తనం కృష్ణం పూతనా రాక్షసీ మునే ।
భక్త్యా మాతృగతిం ప్రాప కం భజామో వినా హరిమ్ ॥"

అనగా నారాయణమునివలన పూతనాసంహారకథను వినిన నారద మహర్షి- ఆరాక్షసి యెవ్వతె యేపుణ్యముచే కృష్ణభగవానుని సందర్శించి ముక్తి నొందెను. అని ప్రశ్నింపగా నారాయణు డిట్లు చెప్పెను. బలియజ్ఞమునకు వెళ్ళిన వామనమూర్తి యొక్క మనోహరరూపమును జూచి, బలిపుత్రిక యగు రత్నమాల పుత్రప్రేమతో నిట్టి మహనీయుడు నా స్తన్యము గ్రహించిన బాగుండు

నని సంకల్పింపగా యామె సంకల్పము గ్రహించిన శ్రీహరి జన్మాంతరమున పూతనయై పుట్టియున్న యామె స్తన్యమును తాను కృష్ణభగవానుడై యుండి స్వీకరించి యామెకు మాతృగతి ననుగ్రహించెను. మహాత్మ! శ్రీకృష్ణునకు విషస్తన్య మిచ్చిన పూతనయను రాక్షసి భక్తిచే మాతృగతి నొందినది. అట్టి శ్రీకృష్ణుని గాక మరెవ్వరిని భజించుట? అని భావము. గర్గసంహితలో గూడ గోలోకఖండతృతీయాధ్యాయమున దీకథ చెప్పబడియున్నది.

దీనినిబట్టి తేలిన సారాంశము శ్రీకృష్ణునకు విషస్తన్యమిచ్చిన పూతన తొలిజన్మమున బలిపుత్రిక యగు రత్నమాలయగుటచే నీపూతనవేరు. ప్రతివాదులు చెప్పిన సుశ్రుతోక్తబాలగ్రహపూతన కుమారస్వామిరక్షణమునకై గంగోమాకృత్తికల యంశములలోనిదై యుద్భవించిన దగుటచే నాపూతన వేరు.

ఇక కొంక— హరివంశములో విష్ణుపర్వమున చెప్పబడిన పూతనాసంహారవిషయమును వివరించుచు నిది వేదమంత్రప్రసిద్ధమే యని కూడ నీలకంఠాచార్యులు నిరూపించెను చూడుడు—

"శకునీ వేషధారిణీ ।
ధాత్రీ కంసస్య భోజస్య పూతనేతి పరిశ్రుతా ॥" (అ6)

టీ. శకునీ పక్షిణీ బకానుజాత్వాత్ । వేషధారిణీ మనుష్యవేషధారిణీ, కంసస్య ధాత్రీతి వ్రిజ్ఞైః శ్రుతా. మంత్ర—

"హేతిః పక్షిణీ న దభాత్యస్మా నాష్ట్రీ పదం కృణుతే అగ్నిధానే. శం నో గోభ్య శ్చ పురుషేభ్య శ్చాస్తు మా నో హింసీ దిహ దేవాః కపోత—" (అష్టక. 8. అ. 1. వ. 23. ఋ 3) ఇతి.

హేతి రాయుధపస్వధకారిణీ, పక్షిణీ పూతనారూపా అస్మాక్ ప్రజన్యా న దభ్నాతి నాభిభవతి ప్రత్యుత అగ్నిధానే జారరాగ్నే స్థానే నిమిత్తే శిశో ర్నాకర మగ్నిం క్రవ్యసదానేన తర్పయితుం అప్సాస్యామ్ అప నయిదేష్వాదానేషు. అపయతి పరలోకం గమయతి మృత్యునా గ్రాహయతి వా దేహం దీపయతివా. అస్త్రీ కృష్ణతనుః తస్యాం పదం స్థానం కృణుతే కృష్ణం పాయయితుం స్వ మృత్యురూపాం తాం తనుం స్పృశతి సేత్యర్థః।

ఇట్లీపూతనావిషయము ఋగ్వేదమంత్రమునుబట్టి కూడ సిద్ధించుచున్నదని మంత్రార్థము వర్ణింపబడినది. హరివంశశ్లోకములో 'శకుని' అను శబ్దము మంత్రములో 'పక్షిణీ' అను శబ్దము పూతనయందు వాడబడినవి. రాక్షసస్త్రీయై కామరూపిణియై యున్న పూతన బకాసురుని సోదరి యగుటవలన బకము పక్షిజాతిలోని దగుటచే నుత్పత్తిసంబంధమునుబట్టి వాడబడినది కాని క్షుద్రపక్షియే యను భావముతో నుపాధ్యాయు లన్నట్లు వాడబడలేదు. ఉపాధ్యాయుని వ్రాతలో "శిశుపాలుడు పూతనను శకుని యని చెప్పియుండెను. శకుని యనగా గ్రద్ధజాతిలో చేరిన యొకపక్షివిశేషము. బలవంతమైన శిశు వొక క్షుద్రపక్షిని వధించె ననుటలో నాశ్చర్య మేమియును లేదు." అని యున్నది.

ఇది శిశుపాలుని ప్రసంగమే. శ్రీకృష్ణద్వేషి యగు శిశుపాలుడు యుధిష్ఠిరరాజసూయములో బూజింపబడు శ్రీకృష్ణుని ధిక్కరించునపుడు భీష్ముడు– శ్రీకృష్ణుడు బాల్యమునుండియు జేసిన యమానుషకృత్యములే యామహనీయుని మహత్త్వమును చాటుచున్న వని చెప్పగా శిశుపాలుడు–"పూతనాఘాతపూర్వాణి కర్మాణ్యస్య విశేషతః। త్వయా కీర్తయతాఽస్మాకం భూయః ప్రవ్యథితం మనః॥ యద్యనేన హతా బాల్యే శకుని శ్చిత్ర మత్ర కిమ్॥" (సభాప. అ41)

భీష్ముడా! నీవీకృష్ణుని పూతనాసంహారాది కార్యములను కీర్తిం చుచు నామనస్సును వ్యథపెట్టుచున్నావు. బాల్యమం దీతనిచే నొక పక్షిహింసింపబడినంతమాత్రమున జితమేమున్నది? అని ప్రసంగిం చెను. దీనినే సత్యమని యెంచి యుపాధ్యాయు డుల్లేఖించెను.

కాని, యాప్రకరణములోనే భీష్మనారదవేదవ్యాసాదులు శ్రీకృ ష్ణునిగూర్చి చేసిన ప్రసంగము లసత్యములనిపించి "హిరణ్యకశిపో రంశ శ్శిశుపాల ఉదాహృతః" అని చెప్పినట్లుహిరణ్యకశిపువుయొక్క అంశమై పుట్టిన శిశుపాలుని తామసప్రసంగమే సత్యమని యుపాధ్యాయుని కని పించుటలో గల హేతు వూహ్యము.

ఆనాడాశిశుపాలుడైనను పూతన (పక్షి) వధింపబడినట్లే చెప్పెను కాని "సూతికాగారమున శిశువునకు వచ్చు రోగవిశేషమునకు పూతన యనుపేరు. శిశువు బలముగ స్తన్యపానము జేసిన నట్టి రోగము రాదు, ఇదియే పూతనావధ" అని యుపాధ్యాయుడు వ్రాసినట్లుగాని, "విరే చనములు వమనములు కల రోగమే పూతన. ఇట్టి రోగమే శ్రీకృష్ణు నకు చిన్నతనమున సోకి నివృత్తి మైయుండును" అని మ. భా. చ. కారులు వ్రాసినట్లుగాని ప్రసంగింపలేదు. శ్రీకృష్ణద్వేషముతో శాప దగ్ధుడై జన్మించుచు వచ్చినట్టి శిశుపాలుని నోటినుండి కూడ రాని యీవిరుద్ధప్రసంగము ప్రతివాదులనుండి వచ్చుట శోచనీయము. వెనుక నిరూపింపబడినట్లు శ్రీకృష్ణుచే వధింపబడిన రాక్షసి యగు పూతన వేరు. ప్రతివాదులన్న బాలగ్రహ పూతన వేరు. కనుక ప్రతి వాదుల ప్రసంగము దూరాపాస్త మైనది. ఇంతటితో దీనిని విడిచి యంశాంతర మందుకొందము.

—: "శకటాసుర, ఉలూఖల బంధనాదిగాథలుకూడ సోకుడుగ్రహము లను సంబంధించినవే" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

ము. భా. చ. కారులు వ్రాతయిట్లున్నది— "శ్రీకృష్ణుడు శకటాసురుని వధించె ననియు, ఉలూఖలమునకు గట్టబడె ననియు, శంఖచూడుడను గుహ్యకుని, కేశియను రాక్షసుని వధించె ననియు, బురాణములలో గలదు కాని యవి పిల్లలకు గలుగు పీడాభేదములే యని జాతకర్మములో జెప్పబడు మంత్రములచేత దెలియవచ్చుచున్నది ... శకటాసుర ఉలూఖలబంధనాదులగూర్చి మంత్రప్రశ్నములో నిట్లుగలదు —

"1 శండేరథ శ్శండికేర ఉలూఖలః చ్యవనో నశ్యతాదిత స్స్వాహా.
2 అయ శ్శండో మర్క ఉపవీర ఉలూఖలః చ్యవనో... ...
3. కేశినీ శ్వలోమినీః ఖజాపో2జోపకాశినీ అపేత... ...
4. మిశ్రవాససః కౌబేర కారక్షోరాజేన ప్రేషితా
గ్రామగీ సజానయో గచ్ఛన్తీప్సన్తి స"...

పై మంత్రముల నుచ్ఛరించుచు జాతకర్మమున హోమముజేతురు. ఈహోమము శిశువులకు గలుగు సోకుడురోగములు పోవుటకయి యున్నది. పై మంత్రములలోని శండేరథుడు శకటాసురుడుగాను ఉలూఖలుడు ఉలూఖలబంధముగాను కేశిని కేశిగాను కౌబేరకరక్షోగ్రహ మేదియో శంఖచూడుడను గుహ్యకుడుగాను భాగవతాదులలో వర్ణింపబడెను. పై సోకుడుగ్రహములను శ్రీకృష్ణుడే చంపి యుండినచో నేడు ద్విజులు తమయిండ్లలో జాతకర్మసమయమున పై హోమములు చేయ నవసర ముండకపోవును. పై సోకుడురోగములు శ్రీకృష్ణునకు గలుగగా నాతడారోగములనుండి విముక్తుడయ్యె ననియో మనము గ్రహింపవలసియున్నది" (‐8')

ఆహా! ఈప్రతివాదుల దేమి యభూతకల్పన! మంత్రప్రశ్నములలో గనబడు శండేరథాదులే భాగవతాదులలో జెప్పబడిన శకటాసురాదులట, మృచ్ఛకటిక నాటకములో శకారుడని యొకపాత్రము కలదు. అత్యంతవిరుద్ధములు వ్యర్థములు అపార్థములు నగు మాటలు శకారుని వని లక్షణగ్రంథములందు చెప్పబడినవి. చూడుడు—

“ఆగమలింగవిహీనం దేశకలాన్యాయవిపరీతమ్ ।
వ్యర్థైకార్థ మపార్థం భవతిహి వచనం శకారస్య ॥.

శకారుని మాటలనైఖరి— “మమ వశ మనుయాతా రావణస్యేవ కున్తీ” “ఝుణఝ్ఝుణ మితి బహుభూషణ శబ్దమిశ్రం కిం ద్రౌపదీవ పలాయసే రామభీతా. ఏష హరామి సహసేతి యథా హనూమాన్ విశ్వావసో ర్భగినీ మివ తాం సుభద్రామ్”

అనగా, కుంతి రావణునకు వశమైనట్లు నీవు నాకు వశమైతివి. నీవు రామునకు భయపడిన ద్రౌపదివలె పరుగిడుచున్నావేమి? విశ్వావసువునకు సోదరియగు సుభద్రను హనుమంతు డెత్తుకొనిపోయినట్లు నిన్ను నేనెత్తుకొని పోవుచున్నాను. అని యీశకారునిమాటల కర్థము.
శ్రీకృష్ణద్వేషియై పుట్టిన శిశుపాలుడైనను శకటభంగమును గూర్చి యీ మ. భా. చ. కారులన్నట్లనలేదు. చూడుడు—

చేతనారహితం కాష్ఠం యద్యనేన నిపాతితమ్ ।
పాదేన శకటం భీష్మ తత్ర కిం కృత మద్భుతమ్ ॥” (సభా. అ41)

ఓభీష్ముడా! అచేతనమైన శకటమును (బండిని) కృష్ణుడు పాదముచే బడగొట్టినంతమాత్రమున నాశ్చర్య మేమున్నది? అనెను. ఈమాటలలో శిశుపాలుడు శకటభంగము జరిగినట్లే యొప్పుకొనెను. ఇక మ. భా. చ. కారులు అది శకటముకాదు ‘శండేరుడు వన్నారు’ అనగా

సోకుడురోగ మన్నారు. ఈశకటభంజనమునుగూర్చిహరివంశశ్లోకమును, నీలకంఠీయమును చూతము—

"శకటస్య త్వధ స్సుప్తం కదాచిత్పుత్రగృద్ధినీ ।
యశోదా తం సముత్సృజ్య జగామ యమునానదీమ్ ॥"

నీలకంఠీయమ్—

"పృథూ రథో దక్షిణాయా అయోజ్యైనం దేవాసో అమృతాసో అస్థుః కృష్ణా దుదస్థా దర్యా 3 విహాయాశ్చికిత్సన్తీ మానుషాయ క్షయాయైతేన" (అష్ట—2—అ 1— వ 4)

ఇతి మన్త్రోక్త మర్థ ముపబృంహయతి. శకటస్యేతి మన్త్రార్థస్తు—పృథు ర్మహాన్ రథ శ్శకటం. దక్షిణాయాదిశస్సంబన్ధీ. మృత్యుకర మిత్యర్థః. అయోజి. యోజితః. శత్రుభిరిత్యర్థాల్లభ్యతే. త మేనం రథం దేవాసో దేవా అమృతాసోఽమృతా ఆసమన్తాత్ అస్థుః పరివార్య స్థితవన్తః. ఏతస్మిన్ సన్దర్భే స రథః కృష్ణాత్ కృష్ణం ప్రాప్య. తత్ప్రేరితేన. ఉదస్థాత్ ఉత్థితః. విహాయా ఆకాశాశ్రితః. విశేషేణ హాయత్ గచ్ఛతీతి వా యన్త్రోత్క్షిప్త లోష్టకవదాకాశమార్గేణోత్థాయ పతితస్సన్నష్ట ఇత్యర్థః. తతశ్చ అర్యా ఈశ్వరీ స్వామినీ మాతా తత్రోత్పత్తిజాతా చికిత్సన్తీ సంశయవతీ. మానుషాయ మానుషస్య క్షయాయ నాశాయ ఏతేన పతతా రథేన నాయం బాలకః కథం న నాశిత ఇత్యత్ర కారణవిశేష మపశ్యన్తీ సందిహానైవాతిష్ఠత్. నన్వీశ్వరకృత్య మేత దిత్యవేదీ దితి భావః. ఏవమేవ సర్వేషా మర్థానాం శ్రుతిమూలకత్వ మున్నేయం వేదోపబృంహణత్వా దస్య శాస్త్రస్య"

ఇచ్చట శకటమునకు క్రిందిభాగమున శయనించియున్న శిశువును విడిచి యశోద స్నానమునకై యమునానదికి వెళ్ళె ననియు, శ్రీకృష్ణుడాశకటమును తన్ని భగ్నము చేసెననియు నున్న శకటభంజన

గాథకు ఋగ్వేదమంత్రము మూలమని యామంత్రార్థము వర్ణింపబ డినది. ఈ మహాభారత మను శాస్త్రము వేదార్థప్రకాశక మని చెప్ప బడుటచే నిందున్న విషయములకు ప్రత్యక్షశ్రుతిమూలకత్వ మూహిం పవలసినదని కూడ నీలకంఠాచార్యునిచే నుపదేశింపబడినది. కనుక ప్రతివాదుల విరుద్ధోక్తులు హేయములు ఉలూఖలబంధన ప్రకార మిట్లున్నది—

“తం మత్వాత్మజ మవ్యక్తం మర్త్యలింగ మధోక్షజమ్ ।
గోపికోలూఖలే దామ్నా బబన్ధ ప్రాకృతం యథా ।” (భాగ.

పరమేశ్వరుడుగా వ్యక్తముగాక మనుష్యచిహ్నములతో నున్న శ్రీహరిని తన బిడ్డనుగా భావించిన యశోద, ప్రాకృతపురుషుని గట్టి నట్లు ఆ అప్రాకృతపురుషుని త్రాటితో(ఉలూఖలమునకు) రోటికిగట్టెను. అని ఈ ఉలూఖలము మంత్రపన్నములలో జూపబడినఉలూఖలమేయని మ. భా. చ. కారు లన్నారు. ఆ మంత్రపన్నములలో నైనను ఉలూ ఖలమొక్కటిగా లేక ప్రథమమంత్రములో నొకఉలూఖలమున్నది. ద్వితీ యమంత్రములో నొక ఉలూఖలమున్నది. ఎక్కడనున్న యులూఖలము ములను ఏకముచేయఁబూని మంత్రములను తడవిన మ. భా. చ. కారు లకు ఆ మంత్రములలోనే రెండులూఖలములు నచ్చిపడినవి కదా.

అవి యటుండ లోకములో ‘రోలు’ అనబడుచున్న యులూ ఖలము నొప్పకున్నప్రతివాదులకు గత్యంతరము లేనే లేదు. ఈ లోక ప్రసిద్ధమైనయులూఖలమునే సంబంధించియున్న ‘ఉలూఖలబంధన’ గాథ కపార్థముగల్పించిన ప్రతివాదుల వ్రాత యెట్లు గ్రాహ్యము?

ఫలిత మేమనగా, శకటభంజనములోని శకటము వేఱు. ప్రతి వాదులశండేరథుడు వేఱు. ఉలూఖలబంధనములోనియులూఖలము వేఱు. ప్రతివాదుల యులూఖలము వేఱు కేశి సంహారములోని కేశి వేఱు.

ప్రతివాదుల కేశిని వేలు. శంఖచూడుడు వేలు. ప్రతివాదుల కౌ జేరక
రక్షోగ్రహము వేలు కనుక ప్రతివాదు లన్నట్లు సోకుడుగ్రహములను
శ్రీకృష్ణుడు చంపియుండలేదు. అవి యట్లే యున్నవి. వానిని తొలగిం
చుకొనుటకై హోమములు జరుగుచునే యున్నవి. శ్రీకృష్ణునిచే వధిం
పబడిన స్వరూపములు వేఱే దీనిచే "పై సోకుడు గ్రహములను శ్రీకృ
ష్ణుడే చంపియుండినచో నేడు ద్విజులు తమయిండ్లలో నైహోమముల
జేయు నవసర ముండకపోవును." అను వ్రాతనిరస్తము. ఇంతటితోదీనిని
విడిచి యంశాంతర మందుకొందము.

— శ్రీకృష్ణుని తృప్తిచే శిష్యులతో దుర్వాసుడు తృప్తు డయ్యె
ననుగాథ అసత్యమను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము.—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"దుర్వాసుడు దుర్యోధనప్రేరితుడై వనమున నున్న పాండవుల
బరాభవింప ననేకశతశిష్యులతో సకాలమున వచ్చి ధర్మజు నన్నము
నడిగెను. ఆతడు స్నానముచేసి రండని దుర్వాసునితో జెప్పి వీరి
తృప్తి నొందింపుమని ద్రౌపది కాజ్ఞ నొసగెను. సూర్యవరప్రాప్త
మగు పాత్రములోని భోజ్యపదార్థములు ద్రౌపదీభోజన మగువ
నరకే యక్షయ మగును గాని యామె భుజించిన తరువాత నందే
వస్తువు మరునాటివరకు నుత్పన్నమింపదు. నాడు ద్రౌపది దుర్వాసుడు
వచ్చినప్పటికే భుజించుటచే చింతానిమగ్నురాలై కృష్ణా! ఈ యాప
దనుండి నన్నెట్లు రక్షింతు వని వేడగా శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదియెదుట
ప్రత్యక్షమయి 'నా కాకలి యగుచున్నది నా కేదేని పెట్టు'మని
కోరగా ద్రౌపది వంటతప్పేలాలోని కూరాకును కృష్ణుని కిడెనట!
అంతమాత్రముననే శ్రీకృష్ణుడు తృప్తి నొంది త్రేన్పగా శిష్యుల
కును దుర్వాసునకునుగూడ విశేషాజీర్ణచిహ్నములు కలుగగా శ్రీకృ

ష్ణపాలితులగు పాండవుల బరిభవింప భయపడి సశిష్యుఁడగు దుర్వాసుడు పలాయితుఁ డయ్యెనట!

ఈ గాథ యసందర్భముగా నుండుటచేతనుగా బోలు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ యాంధ్రీకరింపలేదు. (పు ౮౫-౮౬)

"దుర్వాసు గాథ మృష యని యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ భాషాంతరీకరణము చేయకపోవుటచే స్పష్టమైనది" (పు. 94)

ఈ దుర్వాసు గాథ, ఆంధ్రభారతములో లేనందున మృషయని వ్రాసిన యీప్రతివాదులు ఆంధ్రభారతములో నున్న ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణగాథకూడ మృష యనియే వ్రాసినారు. వీరిమాట సత్యమనుట యెట్లు —

ఈదుర్వాసుని గాథ వనపర్వములో రెండధ్యాయములలో(262 4 — 263) నున్నది. పర్వసంగ్రహపర్వములో గూడ "దుర్వాససోఽప్యుపాఖ్యాన మత్రైవ పరికీర్తితమ్" అని చెప్పబడియే యున్నది. శ్రీమద్భాగవతములో గూడ గలదు—

"యో నో జుగోప వనమేత్య దురన్తకృచ్ఛ్రా
ద్దుర్వాససోఽరిరచితా దయుతాగ్రభుగ్యః ।
శాకాన్న శిష్ట ముపయుజ్య యత స్త్రిలోకీం
తృప్తా మమంస్త సలిలే వినిమగ్నసంఘః ॥" (స్క- 1-అ 15)

శ్రీధరీయమ్ —

శిష్యాణా మయుతస్యాగ్రే తత్పంక్తౌ భుఙ్క్తే యస్తస్మాద్దుర్వాససో హేతోః అరిణా దుర్యోధనేన రచితం యద్దురన్తం కృచ్ఛ్రం శాపలక్షణం తస్మాత్సకాశా న్నోఽస్మా న్వన మేత్య జుగోప. కిం కృత్వా. శాక- మేవాన్నం తస్మిన్నేవ పాత్రేఽవశిష్ట ముపయుజ్య జగ్ధ్వా. యత

ఉపయోగాత్ సలిలే విసమగ్నో మునీనాం సంఘ స్త్రిలోకీం తృప్తా మమంస్త ఏవంహి భారతే కథా—

"కదాచి ద్దుర్వాససో దుర్యోధనే నాతిథ్యం కృతం. తేనచ పరితుష్టేన వరం వృణీ ష్వేత్యుక్తే దుర్వాసస శ్శాపా త్పాండవా నశ్యేయురితి మనసి నిధాయ దుర్యోధనే నోక్తం. యుధిష్ఠిరోఽస్మత్కుల ముఖ్యః. అత స్తస్యాపి భవతైవ మేవ శిష్యాయుతసహితే నాఽతిథినా భవితవ్యః. కిన్తు ద్రౌపదీ యథా క్షుధా న సీదే త్తథా తస్యాం భుక్తవత్యాం తద్గృహం గన్తవ్య మితి. తతశ్చ తథైవ దుర్వాససి ప్రాప్తే పర మాగ్రహేణ యుధిష్ఠిరేణ మాధ్యాహ్నికం కృత్వా ఆగమ్యతా మితి విజ్ఞాపితో మునిసంఘోఽఘమర్షణాయ జలే నిమమజ్జ. తతో చింతాతురయా ద్రౌపద్యా స్మృతమాత్రో శ్రీకృష్ణోఽఙ్కస్థాం రుక్మిణీం హిత్వా తత్క్షణమేవ భక్తవత్సలతయా చాగతః. తయా చావేదితే వృత్తాన్తే భగవతోక్తం. హే ద్రౌప ద్యహంచ బుభుక్షితోఽస్మి ప్రథమం మాం భోజయేతి. తయా చాతిలజ్జ యోక్తం. స్వామిన్ మద్భోజనపర్యన్తం మక్షయ మస్యన్నం సూర్యదత్త స్థాల్యాం మయాచ సర్వాన్ సంభోజ్య భుక్తం మయా నాస్త్యన్న మితి. తథాప్యతినిర్బన్ధేన స్థాలీ మానాయ్య తత్కంఠలగ్నం కించిచ్ఛాకాన్నం ప్రాశ్యోక్తం మనేన విశ్వాత్మా భగవాన్ ప్రీయతాం. అథ భోక్తుం మునిసంఘ మాహ్వయేతి భీమం ప్రహితవాన్ సచతావ తాఽతితృప్తో వృథాపాకభయేన పలాయిత ఇతి॥"

ఇచ్చట శ్రీమద్భాగవతశ్లోకములో వనపర్వములోని దుర్వాసుని గాథయు, శ్రీకృష్ణుని వలన రక్షింపబడుటయు నుదాహరింపబడినది. శ్రీధరీయములో నాగాథ యంతయు భారతములో నున్నదని ప్రతిపాదింపబడినది. దీని యర్థ మించుమించుగా మ. భా. చ. కారులు వ్రాసియున్నదే. కనుక నీగాథ అసత్యము కాదు॥ ఇంకను జూడుడు—

—శివపురాణము—శతరుద్రీయసంహిత :—

"సుయోధనజితా స్తేస్తై పాండవాః ప్రవరాశ్చ తే ।
ద్రౌపద్యాచ తయా సార్ధ్వా ద్వైతాఖ్యం వన మాయయుః ॥
తత్రైవ సూర్యదత్తాం తై స్థాలీం చాశ్రిత్య తేతదా ।
కాలంచ వాహయామాసు స్సుఖేన కిల పాండవాః ॥
ఛలార్థం ప్రేరిత స్తేన దుర్వాసా మునిపుంగవః ।
సుయోధనేన విప్రేన్ద్ర పాండవాన్తిక మాయయౌ ॥
ఛాత్రైః స్స్వైరయుతైః స్సార్థం యయాచే తత్ర తాన్ముదా ।
భోజ్యం చిత్తేప్సితం తైస తేభ్యశ్చైవ సమాగతః ॥
స్వీకృత్య పాండవైస్తైస్తై స్స్నానార్థం ప్రేషితా స్తదా ।
దుర్వాసఃప్రముఖాశ్చైవ మునయశ్చ తపస్వినః ॥
అథ తే పాండవా స్సర్వే అన్నాభావా న్మునీశ్వర ।
దుఃఖితాశ్చ తదాఽప్రాణాం స్త్యక్తుం చిత్తే సమాదధుః ॥
ద్రౌపద్యాచ స్మృతః కృష్ణ ఆగత స్తత్క్షణా దపి ।
శాకంచ భక్షయిత్వా తు తేషాం తృప్తింసమాదధత్ ॥
దుర్వాసాశ్చ తదా శిష్యాం స్తృప్తాన్ జ్ఞాత్వా యయౌ పునః ।
పాండవాః కృఛ్రనిర్ముక్తాః కృష్ణస్య కృపయా తదా ॥ "

ఈ గ్రంథముచే గూడ దుర్వాసుని గాథ సత్యమే. ఇంకను నీల కంఠాచార్యునిచే నుదాహరింపబడిన శ్లోకము జూడుడు—బ్రహ్మాణం ప్రతి భగవద్వాక్యమ్—

"విధేఽహం సర్వోఽస్మి వ్రజ పృథుగోవత్సవదహం
బిభర్మి బ్రహ్మాణ్డం గిరివ దహ మద్మి జ్వలనవత్ ।
సృజామి ద్రౌపద్యా వసనవ దహం ప్రాణ భృద్వహం
యయాత్రాహం తృప్తో మునిరితి మదన్య న్న కిమపి ॥"

ఓబ్రహ్మ! నందవ్రజమున గోపబాలకులు, గోవత్సములు నేనే యైనట్లు సర్వమునేనే. గోవర్ధనగిరిని ధరించినట్లు బ్రహ్మాండమును ధరించువాడను నేనే. దవాగ్నిని కబళించినట్లు సర్వమును కబళించువాడను నేనే. ద్రౌపదికి వస్త్రములు సృజించినట్లు సర్వము సృజించువాడను నేనే. నాతృప్తినిబట్టి ముని (దుర్వాసుడు) తృప్తు డగుటవలన ప్రాణభర్తను నేనే. నాకంటె వేరైన దేదియు లేదు. అని భావము. ప్రాణభర్తయనుటలో "బుభుక్షా చ పిపాసా చ ప్రాణస్య" అని ఆకలిదప్పికలు ప్రాణధర్మములు. శ్రీకృష్ణుని తృప్తిచే ప్రాణధర్మమైన ఆకలిశాంతించి మునిబృందమునకు తృప్తికలుగుటవలన శ్రీకృష్ణుడే ప్రాణభర్త యని తాత్పర్యము.

ఈ శ్లోకార్థపర్యాలోచనముచే శ్రీకృష్ణభగవాను డాయా యద్భుతకార్యములను మచ్చునకై చూపుచు తన సర్వేశ్వరత్వమును చాటుచునే వచ్చె ననియు, నది పుణ్యాత్ములకు మాత్రమే గోచరించుచుండెడి దనియు దెలియుచు దుర్వాసుని గాథ సత్యమే యని తెలిసినది.

ఈ దుర్వాసుని గాథలో మునిబృందమునకు నే నకాలమున భోజన మెట్లు పెట్టగల నని యేమియు లేనిస్థితిలో ద్రౌపదీదేవి- కృష్ణా నన్నీ యాపదనుండి యుద్ధరింపు మని ప్రార్థింపగా దర్శనమిచ్చిన శ్రీకృష్ణుడు- నాకిప్పు డేదైన బెట్టుము ఆకలి వేయుచున్న దనుట పరిహాసమునకా! లేక నిజమేనా? ఆపై యేమాత్రమో శాకలేశమును శ్రీకృష్ణుడు నోటిలో వేసికొని "విశ్వాత్మా ప్రీయతాం దేవః" అని యన్నంతమాత్రమున మునిబృందమునకు సంతృప్తి కలుగునా? అని శంకలు కలుగును. కాని శ్రీకృష్ణున కాకలి కలుగుట నిజమే. అది యామునిబృందముయొక్క ఆకలిచే గలిగిన యాకలియే. అది శాంతించుటకే ద్రౌపదివలన గొంచెము గ్రహించి తాను తృప్తుడయ్యెను. తనతృప్తియే మునిబృందముయొక్క తృప్తి యయ్యెను.

ఇట్లు మునిబృందము యొక్క క్షుత్తుచే దనకు క్షుత్తు, తనతృప్తిచే మునిబృందమునకు తృప్తియు గలుగుట మూలమున కృష్ణపరమాత్మ తన యంతరాత్మభావమును ప్రకటించి యుండెను.

ఈ విషయమును మహాభారతహృదయాభిజ్ఞు డగు నీలకంఠాచార్యులు వనపర్వవ్యాఖ్యారంభమున మంగళశ్లోకములో వెల్లడించి యుండెను. ఆ శ్లోకమిదిగో—

"యో దేవో మునినిచయక్షుధా క్షుధావాన్
యత్తృప్త్యా మునినివహోఽపి తృప్తి మాప।
తస్యైవం నిజజగదన్తరాత్మభావం
వ్యాకర్తుః పద ముపయామి గోపసూనోః॥"

ఇట్లు చూడగా యుక్తియుక్తము, బహుప్రమాణసమ్మతము, విద్వన్మనోజ్ఞము నగు దుర్వాసుని గాధను గూర్చి ప్రతివాదులువ్రాసినది విరుద్ధ మగుటచే త్రోసివేయబడినది.

—: "ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము జరుగనులేదు. కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లివ్వను లేదు" అను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ద్రౌపదిని దుశ్శాసనుడు కట్టినబట్టల నొలిచి మానభంగము గావింప నామె శ్రీకృష్ణుని స్మరించె ననియు, నామె వస్త్రము లక్షయమైన వనియు, నొలిచిన వస్త్రములు రాశిగా సభలో నుండిన వనియు, సభాపర్వముయొక్క యరువదియేడవ యధ్యాయమున వర్ణింపబడియున్నది. ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణకాలమున శ్రీకృష్ణుడు వస్త్రము లక్షయ మగునటుల జేసె నను నది లోకమునం దతిప్రసిద్ధముగా నున్నది. అందువలన ద్రౌపదీమానరక్షకు డను నపూర్వబిరుదము శ్రీకృష్ణునకు

గలిగినది. దాని ననుసరించి కథలలో బలువలు పలువలు కలిగినవి. ఈక్రిందికారణములచే ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమే జరుగలేదని తలప వలసి యున్నది. మహాభారతమందు నాకు దెలిసినంతలో ద్రౌప దీపరిభవప్రశంస పదమూడు స్థలములలో జెప్పబడినది. ...... పైపదమూడుసమయములలో 1 దుశ్శాసనుడు ద్యూతకాలమున ద్రౌపదిజుట్టుపట్టుకొనిలాగి వస్త్రములొలుచునపుడును 10దుశ్శాసన వధసమయమునను, 11 దుర్యోధనవధసమయమునను మాత్రమే వస్త్రాపహరణప్రశంస కలదు. ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితో తనకు వస్త్రా పహరణ మైన దనికాని, నావస్త్రాపహరణసమయమున నిన్ను దల పగా నక్షయవస్త్రముల నిచ్చి నన్నురక్షించితి వని కాని చెప్పలేదు. సూచింపనైన సూచింపలేదు. ద్రౌపదిమాత్రమె కాదు పాండవు లెవ్వరు నేసమయమునను ద్రౌపదీపరిభవము జెప్పినపుడు వస్త్రాప హరణము నెత్తుకొనలేదు. అన్ని యపరాధములకంటె వస్త్రాపహార ణాపరాధము హెచ్చైనది. దాని నంతగ నెత్తికొనకపోవుటచేతను, అనుక్రమణికలో జెప్పబడకపోవుటచేతను ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము జరుగలేదనియు, శ్రీకృష్ణునకు ద్రౌపదీమానరక్షకు డను బిరుదు ఆమెకు వస్త్రముల నిచ్చుటచే రాలేదనియు వ్రాయ సాహసించు చున్నాను. ప్రాచీనమహాకవులగు భాస, భారవి, క్షేమేంద్రకవులు గూడ భారతగాథాప్రతిపాదకములగు తమగ్రంథములలో సభాప్ర వేశ కచగ్రహణములను మాత్రమె చెప్పిరికాని వస్త్రాపహరణవృ త్తాంతమును సూచింపలేదు. ఆమె యేకవస్త్రయై రజస్వలగా నుండుటకూడ సత్యము కాదు. (పు. 85–90)

ఈ వ్రాతలో 'సాహసించుచున్నాడను' అని చెప్పు ప్రతివాదు లకు దాని నిషిద్ధత్వమును గూర్చి గొంచము బోధింతము. మనోవ్యా పారముయొక్కయు, వాగ్వ్యాపారముయొక్కయు, శరీరవ్యాపారము

యొక్కయు, నసాలోచితములును ననర్థకరము లైన వేగములు సాహసము లనబడును. అరికట్టరాని వేగములు కొన్ని, అరికట్టవలసిన వేగములు కొన్ని. మూత్రపురీష వేగము లరికట్టరానివి, సాహసములనబడు మనోవాక్కాయవ్యాపార వేగములు అరికట్టవలసినవి.

ఈ విషయము ఆయుర్వేదగ్రంథమగు చరకసంహితలో నున్నది చూడుడు—

న వేగాన్ ధారయే ద్ధీమాన్ జాతా న్మూత్రపురీషయోః ।
ఇమాంస్తు ధారయే ద్వేగాన్ హితార్థీ ప్రేత్యచేహచ ॥
సాహసానా మశస్తానాం మనోవాక్కాయకర్మణామ్ ।"

ఇట్లు నిషిద్ధమై యున్న సాహసమును ప్రతివాదులు పూని ప్రసిద్ధినొందనై యున్నారన్నమాట! ఇక వస్త్రాపహరణవిషయ మిట్లున్నది.

దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదిని జుట్టుపట్టుకొని సభకు లాగుచున్నపుడు ఆమె వడకుచు "శ్నై రువాచాథ రజస్వలాస్మి ఏకంచ వాసో మమ మందబుద్ధే! సభాం నేతుం నార్హసి మా మనార్య" అనుచు నేను రజస్వలను ఏకవస్త్రను సభకు రాదగను అని చెప్పుచుండ దుశ్శాసనుడు— "రజస్వలా వా భవ యాజ్ఞసేని ఏకాంబరావాప్యథవా వివస్త్రా! ద్యూతే జితా చాసి కృతాచ దాసీ దాసీషు వాసశ్చ యథోపజోషమ్॥" అనుచు నీవు రజస్వల వైనను సరియే. ఏకవస్త్ర వైనను సరియే. తుదకు వివస్త్ర వైనను సరియే. ద్యూతమున జయింపబడి దాసి వైతివి. దాసీజనమందు వస్త్రపరిస్థితి యభిరుచి ననుసరించి యుండును. అని కర్ణకఠోరముగా బలుక ద్రౌపది— "ధిగస్తు నష్టః ఖలు భారతానాం ధర్మ స్తథా క్షత్రవిదాంచ వృత్తం । యత్ర హ్యతీతాం కురుధర్మవేలాం ప్రేక్షన్తి సర్వే కురవ స్సభాయామ్ ॥"

అనుచు ఛీ! భారతధర్మ మడుగంటినది. అధర్మనిర్మూలన క్షమ మగు క్షాత్త్రము నశించినది. కురువంశధర్మ సేతువు భగ్నమై పోవు చుండ సభలో కురువంశపురాజు లెల్లరు చూచుచుండిరి. అని యార్త నాదములు చేయుచుండ, సభ్యులు ఖిన్నులై కటకటబడుచుండ, పాం డవు లపారక్షమాభారమున నవనతశిరస్కులైయుండ, దుశ్శాసను డా సాధ్విని దాసియని పరిహసించుచుండ, ధృతరాష్ట్రపుత్త్రుడగు వికర్ణు డా దుశ్శాసనుని దుర్నయమును సహింపలేక యిందలి న్యాయ మేదియో నేను చెప్పుచున్నా నని పూనుకొని, ధర్మజుడు ద్యూతవ్యసనియై యుండుట, జితుడై యుండుట, పరప్రవర్తితుడై యుండుట, ద్రౌపది ధర్మజునకే కాక పాండవు లందరకు బత్నియై యుండుట అను నాల్గు హేతువులచే నీసాధ్వీమణి జయింపబడలేదని యుద్ఘోషించుచుండ కర్ణు డప్పుడు దుశ్శాసనున కిట్లు చెప్పెను—

"దుశ్శాసన! సుబాలోఽయం వికర్ణః ప్రాజ్ఞవాదికః।
పాండవానాం చ వాసాంసి ద్రౌపద్యా శ్చాప్యుపాహర ॥"

దుశ్శాసనా! ఈ వికర్ణుడు తెలియనివాడు. పాండవులయొక్కయు, ద్రౌపదియొక్కయు, వస్త్రములను తీసికొనుము.

"తచ్ఛ్రుత్వా పాండవా స్సర్వే స్వాని వాసాంసి భారత।
అవకీ ర్యోత్తరీయాణి సభాయాం సముపావిశన్ ॥"

పాండవు లామాటను విని తమ యుత్తరీయములను తామే తీసి యక్కడబెట్టి కూర్చుండిరి. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదీదేవి వస్త్రము లాగుట కారభించెను.

"ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చిన్తితో హరిః।
గోవిన్ద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ ॥

కౌరవైః పరిభూతాం మాం కిం న జానాసి కేశవ ।
హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథార్తినాశన ॥
కౌరవార్ణవమగ్నాం మా ముద్ధరస్వ జనార్దన ।
కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన ।."

టీ. విశ్వాత్మన్ విశ్వాన్తర్యామి న్నిత్యర్థః, విశ్వభావన విశ్వకర్తః, అన్తర్యామిత్వేన శత్రుంవాఽస్మి న్నర్థే ఉదాసీనంకురు. అథవా విశ్వకర్తృత్వేన వస్త్రాణి బహూని సమర్పయేతి భావః.

"ప్రపన్నాం పాహి గోవిన్ద కురుమధ్యేఽవసీదతీమ్।
ఇత్యనుస్మృత్య కృష్ణం సా హరిం త్రిభువనేశ్వరమ్ ॥
ప్రారుద ద్దుఃఖితా రాజన్ ముఖ మాచ్ఛాద్య భామినీ ।
యాజ్ఞసేన్యా వచః శ్రుత్వా కృష్ణో గహ్వరితోఽభవత్ ॥
త్యక్త్వా శయ్యాసనం పద్భ్యాం కృపాలుః కృపయాఽభ్యగాత్.

టీ. గహ్వరితః కరుణాతిశయా ద్గద్గదకంఠః ॥

'కృష్ణం చ విష్ణుం చ హరిం నరం చ త్రాణాయవిక్రోశతి యాజ్ఞసేనీ।
తతస్తుధర్మోఽన్తరితో మహాత్మా సమావృణోద్వైవివిధైస్సువస్త్రైః"

టీ. ధర్మోఽన్తరితః ధర్మ ఏవ అన్తరం వస్త్రం తద్భావం గత వాన్. గత్వా చ తాం వస్త్రపూర్ణై స్సమావృణోత్ ॥

"ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యాస్తు విశాంపతే ।
తద్రూప మపరం వస్త్రం ప్రాదురాసీ దనేకశః ॥
నానారాగవిరాగాణి వసనాన్యథ వై ప్రభో ।
ప్రాదుర్భవన్తి శతశో ధర్మస్య పరిపాలనాత్ ॥
తదద్భుతతమం లోకే వీక్ష్య సర్వే మహీభృతః ।
శశంసు ర్ద్రౌపదీం తత్ర కుత్సన్తో ధృతరాష్ట్రజమ్ ॥
యదాతు వాససాం రాశిః సభామధ్యే సమాచితః ।
తతో దుశ్శాసన శ్శ్రాన్తో వ్రీడిత స్సముపావిశత్ ॥" (సభా. అ68)

దుశ్శాసనుడు తనవస్త్రమును పట్టిలాగుచుండ ద్రౌపదీదేవి కృష్ణభగవానుని ప్రార్థించెను. యీకౌరవార్ణవములో మునిగిపోవుచున్న నన్నుద్ధరింపుము. కృష్ణా! నీవు సర్వాంతర్యామివికనుక శత్రువున కీదుష్కార్యము చేయరాదను బుద్ధినైన బుట్టింపుము. లేదా, నీవు విశ్వకర్తవుకనుక నాకనంతవస్త్రములనైన గల్పించి కాపాడుము. అను భావముతో స్మరించి దుఃఖింప నాసాధ్వీమణి యార్తాలాపములను కృష్ణపరమాత్మ హృదయము ద్రవింప తానక్కడ నిలువలేక లేచిరాగా నార్తత్రాణపరాయణుడగు కృష్ణపరమాత్మ సంకల్పమాత్రమున ద్రౌపదీదేవి యొక్క ధర్మమే వస్త్రభావమును పొంది యామె నావరించియుండ దుశ్శాసనుడు వస్త్రములాగునప్పటి కట్టిది మరియొకటి యుద్భవించుచు ననేకరంగులతో వందలకొలది వస్త్రములు ధర్మము రక్షకమై యుండుటచే నుద్భవించినవి. ఆయద్భుతమును చూచి సభ్యులు ద్రౌపదీదేవిని ప్రశంసించువారును ధార్తరాష్ట్రుని నిందించువారు నైరి. ఎప్పుడు సభామధ్యమున లాగిన వస్త్రములు పోగుపడుచు నింకను బుట్టుచునేయున్నవో అప్పుడు దుశ్శాసనుడు అలసి సిగ్గుపడి కూర్చుండెను.

ఇదియే సభాపర్వములోని ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణవృత్తాంతము. మ. భా. చ. కారులు తమవ్రాతలో వీని నొప్పుకొనియే యున్నారు. ఇక వారనుక్రమణికలో నిది చెప్పబడలే దన్నారు. చెప్పబడినది చూడుడు—

మహాభారతములో ప్రథమాధ్యాయమునకు అనుక్రమణికాధ్యాయమని పేరు. అందు పాండవుల విజయహేతువులను, కౌరవుల అపజయహేతువులను మొదటినుండియు తానుగ్రహించుచునే వచ్చినట్లు వాని నన్నింటిని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునకు దెలుపుచున్న సందర్భముగా భారతార్థసంగ్రహము అరువదియేడుశ్లోకములలో జెప్పబడినవి. ఆప్రస్తావములో ధృతరాష్ట్రుడే వస్త్రాపహరణమును, అనంతవస్త్రావిర్భావమును, రజస్వలావస్థను ఇట్లు కీర్తించినాడు—

"యదాశ్రౌషం ద్రౌపదీ మశ్రుకంఠీం సభాం నీతాం దుఃఖితా మేక వస్త్రామ్। రజస్వలాం నాథవతీ మనాథవ త్తదా నాశంసే విజయాయ సంజయ ॥

యదాశ్రౌషం వాససాం తత్ర రాశిం సమాక్షిప త్కితవో మన్దబుద్ధిః। దుశ్శాసనో గతవా న్నైవ చాన్తం తదా నాశంసే విజయాయ సంజయ ॥ "

"టీ. యదాశ్రౌషందౌపదీమితి. పతివ్రతాకోపాత్ పాండవానాం క్షోభాచ్చ నష్టా జయాశేత్యర్థః" దీనిచే ననుక్రమణికలో జెప్పబడ లేదను మాట బూటకమని తేలినది.

ఇక ద్రౌపదీపరిభవప్రశంస కల 13స్థలములలో 3స్థలములలో దప్ప మిగిలిన 10స్థలములలో వస్త్రాపహరణము చెప్పబడకపోవుటచే జరుగలే దను వ్రాతనుగూర్చి చెప్పవలసియున్నది.

కొన్నిచోట్ల గంఠోక్తిగా జెప్పబడిన విషయము మరికొన్ని చోట్ల జెప్పబడకున్న నసత్యమైపోదు. ఈసంగతిని "నహి క్వచి దశ్రవణ మన్యత్ర శ్రుతం వారయతి" అను న్యాయము బోధించుచున్నం దున ప్రతివాదు లట్లు వ్రాయుట యజ్ఞానము. ఇంకొకటి, వారు చెప్ప బడలేదన్న స్థలములలోగూడ జెప్పబడినట్లు కొంతవరకు చూపుచు న్నాము —

"ద్రుపదపురోహితుడు కౌరవసభలో మాటలాడు నపుడు వస్త్రాపహరణముమాట చెప్పలేదట" చెప్పెను చూడుడు —

"పునశ్చ వర్ధితం రాజ్యం స్వబలేన మహాత్మభిః ।
ఛద్మనా౽పహృతం క్షుద్రై ర్ధార్తరాష్ట్రై స్ససౌబలైః ॥
తదప్యనుమతం కర్మ యథా యుక్త మనేన వై।

వాసితాశ్చ మహారణ్యే వర్షాణీహ త్రయోదశ ।
సభాయాం క్లేశితైర్నిత్యం స్సహభార్యై స్తథా భృశమ్॥
అరణ్యే వివిధాః క్లేశాస్సంప్రాప్తా స్తైస్సుదారుణాః ॥" (ఉద్యో. అ20)

ఇచ్చట మూడవశ్లోకములో "సహ భార్యైః సభాయాం తథా క్లేశితైః" అనుటలో ద్రౌపదితోగూడ నాటిసభయం దావిధముగా బాధింపబడినారే యని 'తథా' శబ్దముతో నాటి ద్యూతసభయందు జరిగిన దుష్కార్యములను వస్త్రాపహరణాంతము నుద్ఘాటించియే యుం డెను. ద్యూతసభలో వస్త్రాపహరణను జరిగినట్లున్నదని ప్రతివాదులు వ్రాసియే యున్నారు. ఆద్యూతసభావృత్తాంతమునే 'తథా' (ఆవిధ ముగా) అను శబ్దముచే నుట్టంకించెను. ఈశ్లోకముల కాంధ్రభారత మర్థము వర్ణించినది. చూడుడు—

ఉద్యోగపర్వము— 1 ఆశ్వాసము—

తే. బాహుబల మొప్ప నిజరాజ్యపదవి బొంది
యున్న వంచనమెయి మహిఁగొన్న తెఱఁగు
నెఱుఁగుదురకాదె దీనికి నెల్ల నియ్య
కొనియె సీపెద్దరాజు నేమసఁగ నేఁడు.

శా. నారీరత్నము నట్లు దెచ్చి సభలోనన్ వారలుం జూడగా
జీరల్ ప్రోవులు గాఁగ నొల్చుటయు లక్ష్మింబుచ్చికోలున్ మహా
గ్రారణ్యస్థలి నిల్వ బంచుటయు దైన్యవ్యక్తిమై పల్కుల్
సైరింపం జను పాండవేయులకు నీసంధిక్రమంబొప్పదే॥

ఇక "శ్రీకృష్ణుడు కౌరవసభలో కౌరవుల దుష్టకార్యముల జెప్పి నపుడు వస్త్రాపహరణముమాట జెప్పలేదట" చెప్పెను. చూడుడు—

"కశ్చాన్యో భ్రాతృభార్యాం నై విప్రకర్తుం తథాఽర్హతి !
ఆనీయచ సభాం వ్యక్తం యథోక్తా ద్రౌపదీ త్వయా॥
కులీనా శీలసంపన్నా ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ ।
మహిషీ పాండుపుత్రాణాం తథా వినికృతా త్వయా ॥"

ఇచ్చటగూడ 'తథా వినికృతా' అనుమాటలో వస్త్రాపహరణ ముద్ఘాటింపబడియే యున్నది. ఆంధ్రభారత మిచ్చట జూడుడు—

తే. అన్నదమ్ములు నెత్తంబు లాడి సతుల
తలలు పట్టి సభాస్థలంబులకు నీడ్చి
చీర లొలిపింతురే యెట్టి వారి నెందు
వడవుమా నీవొకండవు దక్క నధిప.

ఇక "సజంయు రాయబారసమయమున వస్త్రాపహరణము మాట చెప్పబడలేదట" శ్రీకృష్ణునిచే జెప్పబడెను. చూడుడు—

"దుశ్శాసనః ప్రాతిలోమ్యా న్నినాయ
సభామధ్యే శ్వశురాణాం చ కృష్ణామ్ ।
కృష్ణా త్వేత త్కర్మ చకార శుద్ధమ్
సుదుష్కరం తత్రి సభాం సమేత్య ।
యేన కృచ్ఛ్రా త్పాండవా నుజ్జహార
తథాత్మానం నౌ రివ సాగరౌఘాత్ ॥"

ఇచ్చట దుశ్శాసనుడు అక్రమముగా ద్రౌపదీదేవిని సభలోనికి లాగికొనివచ్చినాడనియు, నాటియాపత్సముద్రమునుండి తాను, పాండవులు, ఉద్ధరింపబడుటకై ద్రౌపదీదేవియే సభలో నుజ్జ్వలము దుష్కరము నగు పనిని చేసియుండె ననియు కృష్ణభగవానుడు సంజయునితో సంభాషించెను.

ఆదుష్కరమైన కార్యము సభాపర్వోక్తమై యున్న అనంత వస్త్రోత్పత్తిరూపమగు మహిమను ద్రౌపది వెల్లడించుచే. అది వస్త్రాపహరణమూలకము కనుక వస్త్రాపహరణ ముక్తప్రాయమే.

ఈసందర్భమున నాంధ్రభారత మిట్లున్నది—

చ. అది దగ దంచు నడ్డపడునంతకు నేరక సభ్యులందరుఁ
మదిమదినున్నయట్టియెడ మానినికిం దనుదాన కాచికో
లొావవిన దానజేసి సభ నొచ్చెము దక్కిన బాంధునందనుల్
బ్రబతికిరిగాక యయ్యెడరు రాచకొమారుల కోర్చునట్టిదే.

ఈపద్దెములో తన్ను దానే రక్షించుకొనుట తటస్థించె ననుటచే ననంతవస్త్రోత్పత్తి చెప్పబడినది.

ఇక "సంధికేగు శ్రీకృష్ణునితో ద్రౌపది తాను పడిన కష్టముల జెప్పినప్పుడు వస్త్రాపహరణముమాట జెప్పలేదట" చెప్పెనునూడుడు—

"సాహం కేశగ్రహం ప్రాప్తా పరిక్లిష్టా సభాంగతా ।
పిరతస్తే ష్వాచేష్టేషు ప్రేక్షమాణేషు పాండుషు ॥
పాహి మా మితి గోవిన్ద మనసా చిన్తితోఽసి మే ।
యత్ర మాం భగవా న్రాజా శ్వశురో వాక్య మబ్రవీత్ ॥
వరం వృణీష్వ పాంచాలి వరార్హాసి మతా మమ ।"

ఇచ్చట 'కేశగ్రహం ప్రాప్తా' అను మాటచే జుట్టుపట్టుకొనుట, 'సభాంగతా' అను మాటచే సభకీడ్చుట, 'పరిక్లిష్టా' అనుమాటచే వస్త్రాపహరణముచేయుట చెప్పబడినవి. పాండవు లేమియు గలుగజేసికొనక చూచుచున్నపుడు కృష్ణా! రక్షింపు మని నిన్ను ధ్యానించితిని. ఆ ధ్యానమునుబట్టియే వస్త్రాపహరణాదులలో మందలింప కూరకుండిన ధృతరాష్ట్రుడు పాంచాలీ! నీవు పూజ్యురాలవు నీవు వరము గోరికొను మని గౌరవించెను. అని యున్నది.

ఇక్కడ జెప్పబడిన శ్రీకృష్ణచింతనము— సభాపర్వములో "ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చిన్తితో హరిః" అని చెప్పబడిన వస్త్రాపహరణసమయమందలి శ్రీకృష్ణచింతనమే. దీనిచే వస్త్రాపహరణము చెప్పినట్లైనది. ఆ శ్రీకృష్ణచింతనమునుబట్టియే ధృతరాష్ట్రు డాదరించి వరమిచ్చెదనని పలికెననుటచే నా శ్రీకృష్ణచింతనఫలముగా సంభవించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తి, తన్మూలమున దుశ్శాసనదౌష్ట్యోపశాంతి, ధృతరాష్ట్రు వరప్రోత్సాహము అను సభాపర్వోక్తక్రమము చెప్పబడినట్లయినది. ఇంకొకటి–వనవాసములో శిష్యసంఘముతో దుర్వాసోమహర్షి అకాలమున భోజనాపేక్షతో వచ్చినపుడు పెట్టుట కేమియు లేక ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించునపుడు నాడు ద్యూతసభలో దుశ్శాసనునివలన నన్నెట్లు విడిపించితివో అట్లే యీ యాపదనుండి నన్నుద్ధరింపు మని వేడుకొనినది. చూడుడు—

"దుశ్శాసనా దహం పూర్వం సభాయాం మోచితా యథా।
తథైవ సంకటా దస్మా న్మాముద్ధర్తు మిహార్హసి।" (వన. అ262)

అప్పుడు దుశ్శాసనునివలన కృష్ణుడు వస్త్రాపహరణసమయమందిచ్చిన అక్షయ వస్త్రములచేతనే విడిపించెననుట స్పష్టము—

ఇది ప్రతివాదు లుదాహరింపనిదైన దుశ్శాసనునిచే వస్త్రాపహరణము, కృష్ణభగవానునిచే ననంతవస్త్రదానము చేయబడినట్లు ద్రౌపది తలపోసికొనిన స్థలము—

ఇట్లు రెండు స్థలములలోను ద్రౌపదీప్రసంగ మిట్లుండగా ప్రతివాదులు "తనకు వస్త్రాపహరణమైన దని ద్రౌపది చెప్పలేదు" అని వ్రాసినారు. మానహీనులవలె మానధనులు మర్మభేదకములగు విషయములను సూచించుచుందురే. కాని నోటితో నుచ్చరించి చెప్పలేరు. ఈ సం

గతి మ. భా. చ. కారులకు దెలియదా? వస్త్రాపహరణమైనదని ద్రౌపది చెప్పలేదనుట యనాలోచితము. పూర్వోక్తప్రకారము సూచించి యుండ "సూచింపనైనను సూచింపలేదు" అనుట సాహసము. రాయ బారపు సందర్భమున శ్రీకృష్ణునితో నర్జునుడుకూడ —

"జానాసి హి యథా తేన ద్రౌపదీ పాపబుద్ధినా ।
పరిక్లిష్టా సభామధ్యే తచ్చ తస్యాపమర్షితమ్ ॥"

ద్రౌపది సభామధ్యమున పాపాత్మునిచే నెట్లు కష్టపెట్టబడెనో నీవెరుగుదువుకదా యనుచు వస్త్రాపహరణము నుద్ఘాటించెను. సహదేవుడుకూడ—

"కథంను దృష్ట్వా పాంచాలీం తథా కృష్ణ! సభాగతామ్ ।
అవధేన ప్రశామ్యేత మమ మన్యు స్సుయోధనే ॥"

కృష్ణా! సభలో ద్రౌపది నావిధముగా జూచియున్న నాకోపాగ్ని సుయోధనుని వధింపక యెట్లు చల్లారును? అనుచు వస్త్రాపహరణము నుద్ఘాటించెను. ఇంతయేల దుర్యోధనపక్షపాతులై వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనుచున్న మ. భా, చ. కారులకు దుర్యోధనుని వాక్యములనే సాక్ష్యముగా జూపుదము.

కర్ణసంహార మైనవుడు దుఃఖించుచున్న దుర్యోధనునితో కృపాచార్యులు— ఇప్పుడైన సంధిచేసికొనుట మంచిదని బోధింప, పాండవు లందు కంగీకరింప రనుచు దుర్యోధనుడు కారణ మిట్లుచెప్పెను—

"దుశ్శాసనేన యత్కృష్ణా ఏకవస్త్రా రజస్వలా।
పరిక్లిష్టా సభామధ్యే సర్వలోకస్య పశ్యతః ।
తథా వివసనాం దీనాం స్మర న్త్యద్యాఽపి పాండవాః ।
న నివారయితుం శక్యా స్సంగ్రామా త్తే పరంతపాః ॥" (శల్య. అ4)

రజస్వలయై యేకవస్త్రయై యున్న ద్రౌపది సభామధ్యమున సర్వజనసమక్షమున దుశ్శాసనునిచే పరిక్లిష్టురాలైనది. అనిధముగా వివస్త్రయై దీనురాలైన యామె స్వరూపమును పాండవు లిప్పటికిని మనస్సులో బెట్టుకొనియున్నారు. ఆశూరులను యుద్ధమునుండి మరల్ప శక్యము కాదు. అని. ఈమాటలలో దుశ్శాసనుడు వస్త్రాపహరణము జేసె ననియు, నప్పుడామె రజస్వలయే యనియు దుర్యోధనుడే చెప్పుట వలనకూడ దీనికి విరుద్ధమైన ప్రతివాదిప్రసంగమునకు త్రోసివేతయైనది.
సుయోధనవిజయగ్రంథకర్త—

అప్పు డధోనివియైనట్టి యా కాంత వస్త్రంబు తనయంత బడెనుక్రింద
నంతమాత్రంబున నతివను పరిభవించితి మంచు నెగ్గొత్తి చెప్పిరకట"

అని దుర్యోధనుని మాటగా నిట్లు కవిత్వమల్లినారు. ద్రౌపదీ వస్త్రము దానికదే పడిపోయినదట! వీరు కవిమర్శకులు, వీరి పరిజ్ఞానము లోకాతీతము. యుక్తాయుక్త పరిశీలనము లేని యీవ్రాత లోకవిరుద్ధ మగుటచేతను, ఈసుయోధనవిజయగ్రంథకర్తయే యగు సుయోధనుని మాటలకే విరుద్ధమగుటచేతను త్రోసివేయబడెడి.

ఇక మ. భా. చ. కారులు "ప్రాచీనమహాకవులగు భాస, భారవి, క్షేమేంద్రకవులుగూడ తమగ్రంథములలో వస్త్రాపహరణ వృత్తాంతమును సూచింపలేదు" అని వ్రాసిన విషయ మున్నది. ఆమహాకవులు స్పష్టముగా జెప్పియే యున్నారు. అది యథాక్రమముగా జూపబడు చున్నది. చూడుడు —

భాసమహాకవి 'దూతవాక్యము'—

"దుర్యోధనః—కోనుఖలు మమాప్రత్యర్థానస్యోపాయః? హన్త దృష్ట ఉపాయః. బాదరాయణ! ఆనీయతాం సచిత్రపటో నను యత్ర ద్రౌపదీ కేశాంబరాపకర్షణ మాలిఖితం తస్మిన్ దృష్టివిన్యాసం కుర్వ న్నోత్థాస్యామి కేశవస్య"

ఈప్రస్తావ మేమనగా కృష్ణభగవానుడు రాయబారిగా కురుసభకు వచ్చుచున్న సమయమున దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణుని జూచిసభలో మీరెవ్వరును లేచి ప్రత్యుత్థానము చేయరా దని సభ్యులకు శాసించి, శ్రీకృష్ణుని జూచునప్పటికి తనకే ప్రత్యుత్థానము జేయ బుద్ధిపుట్టునేమో యనుకొని యట్లు జరుగకుండుట కుపాయమాలోచించి, యనుచరుని బిలిచి ద్రౌపదీకేశవస్త్రాపకర్షణము వ్రాయబడిన యాచిత్రపటమును తెమ్ము. దానిని చూచుచుండి కృష్ణునకు ప్రత్యుత్థానము చేయకుందుడు. అని యాజ్ఞాపించెను. ఈగ్రంథములో వస్త్రాపహారణము చెప్పబడినది కద, "ఈభాసమహాకవి నేటికి రెండువేలేండ్లవాడు". ఈమాట మ. భా. చ. కారులన్నదే. (పు 314)

భారవికావ్యము_ స. 3.

"ప్రసహ్య యోఽస్మాసు పరైః ప్రయుక్తః స్మర్తుం న శక్యః కిముతాధికర్తుం । నవీకరిష్య త్యుపశుష్యదార్ద్రః స త్వద్వినా మే హృదయం నికారః ॥ "

మల్లినాథవ్యాఖ్యా—

"పరైః శ్శత్రుభిః అస్మాసు ప్రసహ్య ప్రయుక్తః ఆచరితః యో నికారః పరిభవః కేశాంబరాకర్షణరూపః స్మర్తుం న శక్యః అనుభవితుం కిముత" ఇచ్చట సూచింపబడినదికద.

క్షేమేంద్రకవి 'భారతమంజరి' (పు 145)

"హర దుశ్శాసనాఽస్యా స్త్వం వాసః పశ్యన్తు కౌరవాః ।
ఏనాం గా మివ నిర్లజ్జాంకిం సతీగౌర వైర్వృథా ॥
ఇత్యుక్తే సూతపుత్రేణ కాలపాశవశీకృతః ।
కేశపాశం వికృష్యాఽస్యా వాసో జగ్రాహ కౌరవః ॥

యథా యథా జహారాసౌ స తస్యా రుచిరాంబరమ్ ।
తథా తథా నవనవం ప్రాదురాసీ త్తత స్తనౌ ॥"

ఇచ్చట వస్త్రాపహరణము జేయు మని కర్ణుడు చెప్పగా దుశ్శాసనుడు చేయ నారంభించె ననియు, నాతడట్లు చేయుచుండ నూతనవస్త్రములు ఆమె శరీరమందు కనబడుచునే యుండె ననియు మహాభారతములో జెప్పినట్లే చెప్పబడె నని స్పష్టమే కద.

ఇక్కడకు ప్రతివాదులు లేదన్న గ్రంథములలో నున్న దని చూపియున్నాము. మరియొకటి చూపుదము—

క్షేమేంద్రునికంటె బూర్వుడు భట్టనారాయణకవి. కనుక నేసువృత్తతిలక మను తన గ్రంథములో 'యథా భట్టనారాయణస్య' అని క్షేమేంద్రు డుదాహరించెను. అట్టి భట్టనారాయణకవి రచించిన వేణీసంహారనాటకములో నిట్లున్నది—

"య త్సత్యవ్రతభంగభీరుమనసా యత్నేన మందీకృతం
య ద్విస్మర్తు మపీహితం శమవతా శాన్తిం కుల స్యేచ్ఛతా ।
తద్ద్యూతారణిసంభృతం నృపవధూకేశాంబరాకర్షణైః
క్రోధజ్యోతి రిదం మహ త్కురువనే యౌధిష్ఠిరం జృంభతే ॥"

ద్యూత మనెడి యరణినుండి ద్రౌపదీకేశాకర్షణ, వస్త్రాకర్షణములను మథనములచే నుద్భవించి, యుధిష్ఠిరుని సత్యవ్రతభంగభీతిచే యత్నములో నాపబడి, శాంతుడై కురువంశశాంతికాముడై యున్న యుధిష్ఠిరునిచే విస్మరణావస్థకుగూడ దీసికొని రాబడిన యౌధిష్ఠిరమహాక్రోధాగ్ని కౌరవారణ్యమం దిప్పుడు విజృంభించుచున్నది. అని యున్న యీ శ్లోకములో వస్త్రాపహరణము చెప్పబడినది. ఇట్లెందరో మహాకవు లీవిషయమును చెప్పియేయున్నారు.

ఇంతేగాక యీ మ. భా. చ. కారులు వేదవ్యాసభగవానుని వాక్యములకంటె వేమనపద్దెములను ప్రమాణముగా భావించుచుందురు. ఒకచోట "ప్రఖ్యాతమహాకవి వేమన" (పు294) అని కీర్తించినారు. కనుక 'యథౌనురూపో బలిః' అను న్యాయమున ద్రౌపదికి శ్రీకృష్ణుడు వలువలిచ్చినట్లు తెలుపుచున్న వేమనమహాకవి పద్దెమునే చూపుదము—

ఆ. గోగణంబు లెల్ల గొల్లడై పోషించి
కృష్ణు డనగ నెగడె కృతముఖుండు
కృష్ణ కొసగె వలువ కీల్గొన పదివేలు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ. (భా౨. పు32)

దీనిచేగూడ వస్త్రాపహరణ మయ్యెననియు, నప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపది కక్షయముగా వస్త్రములిచ్చెననియు, గనుకనే ద్రౌపదీమాన రక్షకుడయ్యెననియు, కావుననే అది లోకప్రసిద్ధ మయ్యె ననియు స్థిరపడినది. దీనినిబట్టి మ. భా. చ. కారులు వ్రాసినవి సాహసమూలము.

—"కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లిచ్చె ననుట సౌంభకవధగాథకు విరుద్ధమనుప్రసంగము:— తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—"కృష్ణుడు సాళ్వునితో దెరపిలేకుండ బోరునపుడే పాండవులు ద్యూతజితులై అరణ్యవాసమున కేగిరి. ద్యూతకాలమున కృష్ణుడు ద్వారకలో నుండె ననియు, ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణకాలమునందామె "హాకృష్ణాద్వారకావాసా" యనునంతనె 'అశరీర'రూపముతో వచ్చి యామెకక్షయవస్త్రముల నిచ్చె ననియు జెప్పువాక్యమున కీసౌంభకవధగాథ ప్రబలవిరోధముగా నున్నది "నేను ద్వారకలోనే యుండినయెడల ద్యూతకాలమున కనాహూతుడగా నైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" యని శ్రీకృష్ణ డనుట గమనింపదగిన యంశమై యున్నది" (పు 172)

వీరి వ్రాతచే శ్రీకృష్ణుడు ద్యూతసమయమున సాళ్వయుద్ధములో నుండెను గాని ద్వారకలో లేడనియు, కనుకనే శ్రీకృష్ణుడు నేను ద్వారకలోనే యుండినయెడల ననాహూతుడనైనను వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా అని సంభాషించె ననియు, దీనివలన ద్రౌపది 'కృష్ణా ద్వారకావాసా' అనుసంతనే అశరీరరూపముతో వచ్చి యామె కక్షయవస్త్రము లిచ్చె ననుట విరుద్ధమనియు దెలుపుచున్నారు. ద్వారకలో నున్నయెడల వచ్చి యివ్వవచ్చునుగాని సాళ్వయుద్ధములో నున్నవా డెట్లువచ్చి యిచ్చెను. అనివీరియాక్షేపమన్నమాట. వారన్నట్లు ద్వారకలో నున్నను అనాహూతుడైన కృష్ణుడు హస్తినాపురములోని ద్యూతము నెట్లు తెలిసికొనగలుగును? అది తెలియనపు డెట్లు వచ్చి వలువలివ్వగలుగును? అని ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. మరియు వారు చూపిన శ్రీకృష్ణుని మాటలో ద్యూతకాలమున దాను ద్వారకలో లేకపోవుటచే నట్టి కష్టము పాండవులకు ప్రాప్తించె నని యున్నట్లున్నది కాని తన కాద్యూతవృత్తాంతము తెలియకపోవుటచే నట్లు కష్టము ప్రాప్తించె నని యన్నట్లు లేదు.

అందుచే ద్యూతసందర్భము శ్రీకృష్ణునకు దెలిసియే యున్నదన్నమాట. ఆతెలసియుండుట ప్రతివాదు లన్నట్లు సాళ్వయుద్ధసమయములోనే అన్నమాట. ఇట్టి స్థితిలో మీద్యూతసమయము నాకు సాళ్వయుద్ధసమయమైనందున మీకిట్టి కష్టము వచ్చిపడె నని చెప్పక తాను ద్వారకలో లేనందున కష్టము వచ్చెనని చెప్పిన శ్రీకృష్ణుని తాత్పర్యమేమని మీరు గ్రహించినారని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము.

ఇంకొకటి "నేనుద్వారకలోనే యుండినయెడల ద్యూతకాలమున ననాహూతుడగానైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" అన్నట్లు మీరు చూపియున్న కృష్ణవాక్యమునకు ద్రౌపది 'కృష్ణా ద్వారకా

వాసా' యనునంతనె యశరీరరూపముతో వచ్చి యామె కక్షయవ
స్త్రము లిచ్చె నను మాట విరుద్ధ మనిపించిన మీకు ముందీకృష్ణవా
క్యము విరుద్ధ మనిపించెనా? అవిరుద్ధమనిపించెనా?

ద్యూతసందర్భ మెరుగని స్థితిలో సాళ్వయుద్ధములో నుండికాని, ద్వారకలో నుండికాని రాలేకపోవుట సమానమే. ద్యూతసందర్భ మెరిగియే యున్నస్థితిలో ద్వారకలోనుండికాని, సాళ్వయుద్ధములోనుండికాని యీయశరీరరూపముతో రాగలుగుటయు సమానమే. ఇట్లుండగా 'ద్వారకలోనే నేనుండినయెడల ద్యూతమును నివారించియుందును' అను కృష్ణవాక్యము విరుద్ధమే యని మీకనిపించిన పక్షములో నిట్టి విరుద్ధవాక్యముతో బహుప్రమాణానుబద్ధము సుప్రసిద్ధము నై యున్న ద్రౌపదీమానరక్షణవృత్తాంతము విరోధించుచున్న దనుట సమంజసమా?

ఆకృష్ణవాక్య మవిరుద్ధమైన పక్షములో ద్రౌపదీమానరక్షణ వృత్తాంతము దాని కవిరుద్ధమే. దేని కేమర్థమో తెలియనివారు విద్వన్మార్గమున కడ్డువచ్చుట కాలమహిమమునంగావచ్చును. ఇప్పు డాశ్రీకృష్ణవాక్య మేమో దాని తాత్పర్య మేమో గ్రంథసందర్భమును బట్టి గ్రహింతము.

పాండవులు ద్యూతజితులై వనవాసమునకు వెళ్లియుండ శ్రీకృష్ణుడు సపరివారముగా పాండవులను జూడవచ్చి దుర్యోధనాదుల దుండగములను స్మరించుచు క్రుద్ధుడు కాగా నర్జునుడు శాంతింపజేసినతరువాత ద్రౌపది— ద్యూతసభలో జరిగిన దుష్కార్యములనుచెప్పుచు——

"అధర్మేణ హృతం రాజ్యం సర్వే దాసాః కృతా స్తథా।
సభాయాం పరిక్లిష్టాఽహ మేకవస్త్రా రజస్వలా॥
ధి గ్బలం భీమసేనస్య ధి క్పార్థస్యచ పౌరుషమ్।
యత్ర దుర్యోధనః కృష్ణ ముహూర్తమపి జీవతి॥" (వన-అ 12)

అనుచు అధర్మముతో రాజ్యము హరించి యందరను దాసుల నుగా జేసి రజస్వలనైన నావిషయమై యకృత్యములు చేసినట్టి దుర్యోధనుని జీవింపనిచ్చిన భీమార్జునుల బలపౌరుషములు నింద్యములైన వని దుఃఖింపగా, శ్రీకృష్ణుడు నీక్రోధమునకు ఎవ్వరు పాత్రులైరో వారు నశింతురు. దుఃఖింపకుము. నేను కావలసినపనిని జక్కబరతునని పలికి తరువాత యుధిష్ఠిరునితో నిట్లు ప్రసంగించెను—

"నైత త్కృచ్ఛ్ర మనుప్రాప్తో భవాన్ స్యా ద్వసుధాధిప ।
యద్యహం ద్వారకాయాం స్యాం రాజన్ సన్నిహితః పురా ॥
ఆగచ్ఛేయ మహం ద్యూత మనాహూతోఽపి కౌరవైః ।
అంబికేయేన దుర్ధర్షరాజ్ఞా దుర్యోధనేనచ ।
వారయేయ మహం ద్యూతం బహూన్ దోషాన్ ప్రదర్శయన్ ।
అసాన్నిధ్యన్తు కౌరవ్య మమానర్తే ష్వభూ త్తదా ॥
యేనేదం వ్యసనం ప్రాప్తా భవన్తో ద్యూతకారితమ్ ।
సోఽహ మేత్య కురుశ్రేష్ఠ ద్వారకాం పాండునన్దన ॥
అశ్రౌషం త్వాం వ్యసనినం యుయుధానా ద్యథాతథమ్।" (అ13

నీలకంఠీయమ్—

సంప్రతి భగవత్స్మరణమేవ తత్సాన్నిధ్యహేతుః. సాన్నిధ్యంచ సర్వాపత్తరణకృదితి భంగ్యన్తరేణ ప్రతిపాద్యతే నైత దిత్యాదినాఽధ్యాయేన. యదహం ద్వారకాయాం నవద్వారవత్యాం దేహనగర్యాం తవ మాం చిన్తయతః సన్నిహితస్స్యాం తర్హి ఏత త్కృచ్ఛ్రం వనవాస సంకటం భవాన్ నానుప్రాప్తస్స్యాత్. యథా ద్రౌపదీ కృచ్ఛ్రకాలే మాం స్మృతవతీ వస్త్రరాశిప్రదానేన మయా సభాయాం కృచ్ఛ్రాన్మోచితా తథాత్వమపి అక్షపాతనకాలే మాంయదిస్మరే స్తర్హి నైతత్కృచ్ఛ్రం ప్రాప్నుయాః ప్రత్యుత తవైవ జయస్స్యాదితి భావః. అనాహూతా

తోఽపి స్వపక్షేమార్థ మప్యర్థితోఽపి వారయేయం ద్యూతమ న్తర్యామి త్వేన. కథాపక్షే త్వాజు రేవార్థః. ఆన ర్తేషు అసమస్తాన్న ర్తయన్ని తేషు ధీవిలాసేషు. పక్షే దేశవిశేషేషు. కథా న్తర మవతారయితుం కథా పక్ష మేవానుసరతి—సోఽహ మిత్యాదినా—

అనగా యుధిష్ఠిరా! నేనప్పుడు ద్వారకయందు సన్నిహితుడనై యున్నయెడల నీకీవనవాసక్లేశము ప్రాప్తింపకపోవును. కౌరవులచేతను ధృతరాష్ట్ర, దుర్యోధనులచేతను ద్యూతమునకనాహూతుడనైనను(తమ క్షేమమునకై ప్రార్థింపబడకున్నను) వచ్చియుందును. దోషములను ప్రదర్శించి ద్యూతమును నివారించియుందును. అప్పుడానర్తములలో (ఆనర్తదేశములలో) నా అసాన్నిధ్యము కలిగెను. కనుకనే ద్యూత ప్రియుక్తమైన యీకష్టమును పొందినారు. తరువాత నేను ద్వారకకు చిన్న సాత్యకివలన మీకష్టమునువిని యిట్లు వచ్చితిని అని కథాపక్షము లోని యర్థము.

ఇక నీలకంఠాచార్యుడు వర్ణించిన యంతరార్థము—

భగవత్స్మరణమును బట్టియే భగవత్సాన్నిధ్య మేర్పడును భగ వత్సాన్నిధ్యము కలిగినపుడు ఆపదలన్నియు నంతరించును. అనువిషయ మిచ్చట భంగ్యంతరముగా జెప్పబడినది—

ఇచ్చట మొదటి శ్లోకములోని "యద్యహం ద్వారకాయాం సన్నిహితస్స్యామ్" అను వాక్యమందలి 'ద్వారక' యనగా నవద్వా రములు కల దేహనగరి. అది, యుధిష్ఠిరునితో జెప్పెడి ప్రస్తావమును బట్టి యుధిష్ఠిరునిది. ఆ యుధిష్ఠిరుని దేహనగరిలో భగవత్సాన్నిధ్యము యుధిష్ఠిరు డప్పుడు భగవచ్చిన్తనము చేసియున్న సంభవించెడిది. ఆత డట్లాచింతన మప్పుడు చేయలేదు.

అదికారణముగా శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరా! నేనప్పుడు ద్వారక యందు అనగా నీదేహనగరమందు సన్నిహితుడనై యుంటినేని అనగా నన్ను చింతించుటను బట్టి నీకు నాసాన్నిధ్యము కలిగియుండెనేని యీ కష్టము నీకు ప్రాప్తింపకపోవును అని పలికెను.

కృష్ణభగవానుడు మొదట ద్రౌపదితో సంభాషించినపు డిట్లుప లుకక యుధిష్ఠిరునితో సంభాషించునపుడే ద్రౌపదీసమక్షములో నిట్లు పలుకుటవలన ద్రౌపది, కష్టకాలములో నన్ను స్మరించి నాచే నీయబ డిన వస్త్రరాశిమూలమున కష్టము నుండి విముక్తురాలైనట్లు నీవాద్యూ తసమయములో నన్ను స్మరించియుంటివేని నీకీకష్టము రాకుండుటేకాక జయము నీకే యగునే! యను భావమును సూచించెను. నేనట్లు సన్నిహి తుడనై యున్నయెడల ద్యూతమును దోషప్రదర్శనముతో నివారించి యుందు ననుటలో దనయంతర్యామిరూపమున ద్యూతమును కల్పించిన దుర్యోధనాదుల మనస్సునకే ద్యూతదోషములను స్ఫురింపజేసి నివారిం చియుందు నను భావమును సూచించెను.

'అప్పు డానర్తములలో నాఅసాన్నిధ్యమునుబట్టి మీరీకష్టమును పొందినారు' అనుటలో ఆనర్తములనగా 'ఆ సమన్తాత్ నర్తయన్తీ త్యానర్తాః' అను వ్యుత్పత్తిచే చిత్తవృత్తులు. అప్పుడా చిత్తవృత్తులలో నేను సన్నిహితుడను కాకపోతినే అని సూచించెను.

ఇక కడపటిశ్లోకములో ద్వారకకు వచ్చినతరువాత మీవిష యము విని యిట్లువచ్చితినను మాట కథాపక్షమునను సరించి యుత్తర కథావతరణమునకు సంబంధించిన దగుటచే దానికి ద్వారకాపుర మనియే యర్థము. ఇది విద్వత్పుంగవుడగు నీలకంఠాచార్యునిచే వెల్ల డింపబడిన యర్థము.

ఇప్పుడు ప్రతివాదులన్నట్లు "నేను ద్వారకలోనేయుండిన యుండి సయెడల ద్యూతకాలమున కనాహూతుడగా నైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" అను శ్రీకృష్ణవాక్య మవిరుద్ధమై యున్నది. ఈశ్రీకృష్ణ వాక్యమునకు–ప్రతివాదు లన్నట్లు "ద్రౌపది స్మరించినంతనే అశరీరరూ పముతో వచ్చి యామెకక్షయవస్త్రముల నిచ్చెను" అను ద్రౌపదీ మానరక్షణవృత్తాంతముకూడ నవిరుద్ధమై యున్నది.

'శ్రీకృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారము కాదు' అను వాదమును నిరాకరించు సందర్భములో నిరూపింపబడినట్లు ఏకకాల మందనేకరూ పములతో వ్యవహరించుట శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కసంభవము కాదుకనుక సాళ్వయుద్ధములో నున్నను అన్తర్యామిరూపముతో ద్యూతమును నివా రింపగలడు, ద్రౌపదీమానరక్షణము చేయగలడు. కనుక ద్రౌపదీమా నరక్షణగాథకు సాళ్వవధగాథ విరోధింపదు. ప్రతివాదులకు మాత్రమే విరుద్ధముగా కనిపించిన కనిపింపవచ్చును.

ఇట్లు బహుప్రమాణములను బట్టియు, ననేకమహాకవినిబన్ధనము లనుబట్టియు, యుక్తులను బట్టియు, లోకప్రసిద్ధిని బట్టియు "కృష్ణభగ వానుడు ద్రౌపదీమానరక్షకుడను" అని నిరూఢమైయున్న విద్వత్సిద్ధాం తము అప్రతిహతమే యని సారాంశము.

—: "వస్త్రాపహరణప్రయత్నము మాత్రమెకాని వస్త్రాపహరణము జరుగలే" దను రహస్యకర్తల ప్రసంగము–తన్నిరాకరణము :—

మహాభారతరహస్యకర్తల వ్రాత యిట్లున్నది—

1. "మనశాస్త్రిగారు(మహాభారతచరిత్రకారులగుశాస్త్రిగారు) ద్రౌప దీవస్త్రాపహరణఘట్ట మంతయు నబద్ధమనియు, నది కేవలముకల్పిత మనియు వ్రాసియున్నారు. అది కేవలము పొరపాటు"

2. "సర్వవిధములచేతను కురుసభయందు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణప్రయత్నముమాత్రమే జరిగియుండును కాని వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని నానిశ్చయాభిప్రాయము" (పు 358)

3. "వస్త్రాపహరణసమయమున భీష్మద్రోణులు చూచుచు నూరకుండిరని చెప్పుటకంటె వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనుటయుక్తము. జరిగినదని చెప్పినయెడల భీష్మద్రోణులకు తీర్పరాని యపకీర్తి సంభవించును" (పు 354)

4. "లౌక్యజ్ఞానము లేని పండితులు కేవలము భక్తిమహత్త్వానుకూలములైన గాథలను తమ కనుకూలముగా గనబడిన ప్రదేశములలో నెల్ల నిరికించిరి" (పు 355)

5. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదీవస్త్రాపకర్షణ చేయుచుండ ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని ప్రార్థించుటచే శ్రీకృష్ణప్రభావమువలన నామె కక్షయవస్త్రములు కలిగినచో నాదృశ్యమును చూచుచున్న దుర్యోధనాదులు ద్రౌపదీపాండవులకు పాదాక్రాంతులై శ్రీకృష్ణునకు దాసానుదాసులై యుండియుందురు" (పు 357)

6. "శ్రీకృష్ణసమక్షములో విశ్వరూపమును జూచి యత డింద్రజాలము చేయుచున్నాడని తలచియున్నాడు కాని యిచ్చట శ్రీకృష్ణుని పరోక్షమందు జరిగిన యీకృత్యమును జూచి యాతడు దివ్యపురుషుండని తలంచి వెంటనే యాతనికి దాసానుదాసుడు కావలసియుండును" (పు 357)

7. "దుశ్శాసనుడు వస్త్రాపకర్షణచేయుటకు సమీపించిన సమయమున భయసంభ్రమాక్రాంతయైన ద్రౌపది యొక్క-పెట్టున శ్రీకృ

ష్ణునిఁగూర్చి యాక్రోశించుటచేఁ గలిగిన భయకంపములతో దిగ్భ్ర మచెంది చిత్తము వికలమై దుశ్శాసనుఁడు స్వయముగానైనను విర మించియుండును. లేక ధృతరాష్ట్రునిచేనైనను నివారింపఁబడి యుండును."

8. "ఇక వస్త్రము రక్షణలేదని గ్రహించి శ్రీకృష్ణుని గూర్చి యెలుగెత్తి యొక్కపెట్టున నాక్రోశించి ప్రపంచము భరింపరానం తటి విపత్సముద్రము దాటఁగలిగెను. ఈ హేతువుచేతనే శ్రీకృ ష్ణుఁడు ద్రౌపదీమానరక్షకుం డయ్యెను" (పు. ౩౬౦)

ఈ యెనిమిది యంశములు రహస్యకర్తల వ్రాతలోని సారాం శములు. వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని వ్రాసిన మ. భా. చ. వారు లను మొదటియంశములో నిరసించినట్లు వీరు రెండవయంశములో 'వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని నా నిశ్చయాభిప్రాయము' అని యనుట విచిత్రాంశము.

మ. భా. చ. వారు అన్నమాట కూడ "ద్రౌపదీవస్త్రాపహ రణము జరుగలేదనియు, శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపదీమానరక్షకుఁ డను బిరుదు ఆమెకు వస్త్రములిచ్చుటచే రాలేదనియు, వ్రాయ సాహ సించుచున్నాఁడను"

అనియే కాని మరియొకటికాదు. మ. భా. చ. కారులు 'ద్రౌపదీ మానరక్షకుఁడను బిరుదు వస్త్రము లిచ్చుటచే రాలేదు' అని మాత్రమె చెప్పి ఎట్లువచ్చెనో చెప్పలేదు. ఈ రహస్యకర్తలు ఎనిమిదవ యంశ ములో 'శ్రీకృష్ణుని గూర్చి యెలుగెత్తి యాక్రోశించి విపత్సముద్రమును దాటుటచే నాబిరుదు వచ్చె' నని వారు చెప్పనిలోటు తీర్చి వారు సూచించినదానిని బాగుగ వ్యాఖ్యానించి వారివాదమునే సుదృఢముగ స్థిరపర

చిన వీరు మొదటియంశములో "వారిది కేవలము పొరపాటు" అని వ్రాయుట యెంత లోకజ్ఞానమో! ఇక నింతటితో వారి పరస్పరవిరుద్ధ ప్రసంగపరామర్శమును విడిచి ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణవృత్తాంతమునకు వీరు చెప్పిన యభ్యంతరమును పరిశీలింతము—

'వస్త్రాపహరణము జరిగిన దని, యప్పుడు భీష్మద్రోణులు చూచుచు నూరకుండిరని చెప్పినయెడల భీష్మద్రోణులకు తీర్పరాని యపకీర్తి సంభవించును' అని మూడవసారాంశము.

ఇచ్చట రెండవ యంశములో "సర్వవిధములచేతను కురుసభయందు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణప్రయత్నము జరిగె" నని వ్రాసిన యీరూపప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. మీరు కురుసభయందే, వస్త్రాపహరణప్రయత్నము నొప్పుకొనినారు. దుశ్శాసనబలాత్కారమువలననే ద్రౌపది కాకురుసభాప్రవేశము, ఆబలాత్కారములోనే ద్రౌపదీకేశగ్రహణము, ఆ కేశగ్రహణముతోడనే సభాసమీపాకర్షణము, ఆసభాసమీపమందే ఆమెను గుంజుట, ఆగుంజు నప్పుడే సభాసదులను గూర్చి ఆమె యార్తనాదములు, ఆయార్తనాదములలోనే సర్వజ్ఞులు సర్వసమర్థులు నగు మీయెదుట నాకిట్టి యవస్థయేనా? అనియు, రజస్వలనైన నన్నుపట్టి పీడించుచుండ మందలించువా డొక్కడు లేకపోయెనే అనియు, భారతధర్మము నశించె ననియు, భీష్మద్రోణులు నిర్వీర్యులైనా రనియు దుఃఖపడినది. గ్రంథమును చూడుడు—

"తతో జవే నాభిససార రోషా ద్దుశ్శాసన స్తా మభిగర్జమానః ।
దీర్ఘేషు నీలేష్వథచోర్మిమత్సు జగ్రాహ కేశేషు నరేన్ద్రపత్నీమ్ ॥
స తాం పరాకృష్య సభాసమీప మానీయ కృష్ణా మతిదీర్ఘకేశీమ్ ।
దుశ్శాసనో నాథవతీ మనాథవ చ్చకర్ష వాయుః కదలీ మివార్తామ్ ।
ప్రకీర్ణకేశీ పతితార్ధవస్త్రా దుశ్శాసనేన వ్యవధూయమానా ।

ప్రాప్తాంత్వయాస్మేంచ సహ్యమానా శ్వసతీదం వాక్యమువాచకృష్ణా।
ఇమే సభాయాం ముపదిష్టశాస్త్రాః క్రియావన్తస్సర్వ ఏవేన్ద్రకల్పాః।
గురుస్థానా గురవశ్చైవ సర్వే తేషామగ్రే నోత్సహే స్థాతుమేవమ్॥
ఇదం త్వకార్యం కురువీరమధ్యే రజస్వలాం యత్పరికర్షసే మామ్।
నచాపి కశ్చిత్కురుతేఽత్ర కుత్సాం ధ్రువం తవేదం మతమభ్యుపేతః।
ధిగస్తు నష్టః ఖలుభారతానాం ధర్మస్తథా క్షత్రవిదాంచ వృత్తమ్।
యత్రాభ్యతీతాం కురుధర్మవేలాం ప్రేక్షన్తి సర్వే కురవస్సభాయామ్॥
ద్రోణస్య భీష్మస్యచ నాస్తి సత్త్వం ధ్రువం తథైవాస్య మహాత్మనోఽపి।
రాజ్ఞస్తథాహీమ మధర్మ ముగ్రం నలక్షయన్తే కురువృద్ధముఖ్యాః॥
(సభా.అ67)

ఈ క్రమముగా కచగ్రహణాదివస్త్రాపహరణప్రయత్నపర్యంత
ము జరిగినటు లొప్పుకొనుచున్న మీరు పూర్వోక్తప్రకారము ద్రౌప
ది గోలపెట్టుచున్నను దుశ్శాసనుని యీడ్చెట్టు నెదుర్కొనక చూ
చుచుండిన భీష్మద్రోణుల కపకీర్తి యెట్లు లేదనిపించెను?

స్త్రీబలాత్కారము, సాధ్వీకచాకర్షణము, ద్రౌపదీసభాక
ర్షణము, సభాస్థితిదుర్భాషణము, వస్త్రాపకర్షణప్రయత్నము, ఊరుప్రద
ర్శనము. అను దుష్కార్యముల జూచుచు సహించుకొనిన భీష్మద్రోణుల క
పకీర్తి నాపాదించు నాయీ కొండ చిన్నను వారికంటె దుర్బుద్ధికల
మీకు అది యపకీర్తికరము కాదనిపించిన దెన్నమాట.

మీరువ్రాయుటలో "ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చుట యనుకృత్య
మే ఉత్తములు సమర్థులు నగువారిచే చూచుచు సహించుకొనవలసినకృ
త్యము కానిదై యుండ" (పు 310) అని అది భీష్మద్రోణు లుపేక్షింప
దగినది కాదని యొకమూల జెప్పుచు తానన్యాత్రమున వారికపకీర్తి
లేనట్లు మీరు వ్రాయుటవలన మీకు దూరదృష్టియుం తప్పుచున్నది.

వీరాను వ్రాయుటలో “ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చినప్పుడింకొక్క త్రుటికాలము ధృతరాష్ట్రుడాలసించినచో భీష్మాదులచే దుర్యోధనాదు లప్పుడే హతులయి యుందురు. కాని నేర్పరి యగు ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నోదార్చి యావత్సామ్రాజ్య మామె కర్పించుటమూలకముగా నొక్కత్రుటిలో నాముప్పును దప్పించెను” (పు 350)

అని చెప్పుట జూడగా సభ కీడ్చి తెచ్చుచున్నపుడే స్వయముగా జూచుచుండిన భీష్మద్రోణులు తత్క్షణమే దుశ్శాసనుని హింసింపబూనక ద్రౌపది మార్తాలాపములను బట్టియో, అన్యులుచెప్పుటను బట్టియో, ముందు విపత్తును గ్రహించి యంధు డగు ధృతరాష్ట్రుడు తప్పక ద్రౌపది నోదార్చి యావత్సామ్రాజ్య మామెకిచ్చి సంతోషపెట్టి, దుశ్శాసనుడు సభ కీడ్చుకొని వచ్చుటచే గలిగిన యామె దుఃఖమును తొలగించితీరు నని దూరదృష్టితో నిశ్చయించి యుపేక్షించి యున్నారన్నట్లు మీరనుట మీదూరదృష్టికి నిదర్శనము.

ఇప్పుడు మీవ్రాతలో నొక్క వస్త్రాపహరణము తప్ప మిగిలిన వన్నియు మీకొప్పుకొననవే. ధృతరాష్ట్రునివలన నేదియో మేలు కలిగితీరు నని భావించి భీష్మద్రోణు లుపేక్షించియున్నా రని మీరొప్పక తప్పనిదే. అది యటుండనిండు.

వస్త్రాపహరణవిషయ మొకటియే కాక గ్రంథస్థమై యున్న మరి కొన్ని విషయములుకూడ మీచే మార్పుచేయబడినవి. ‘ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చినప్పుడు ఇం-కొక్క త్రుటికాలము ధృతరాష్ట్రుడాలసించి నచో’ అని మీరువ్రాయుటలో ద్రౌపది నీడ్చి తెచ్చిన వెంటనే ధృత రాష్ట్రు డామె నోదార్చి నట్లు చెప్పుచున్నారు. అది యబద్ధము.

క్రమ మిట్లున్నది—సభకీడ్వబడిన ద్రౌపది సభ్యులకు జెప్పుకొ నుచు తాను దాసియగునో కాదో తేల్చి చెప్పుడనియడుగుట, యామె

దాసి కాదని వికర్ణుడనుట, కర్ణుడామాటను త్రోసివేసి దుశ్శాసనుని వస్త్రాపహరణమునకు ప్రోత్సహించుట ఆతడు వస్త్రాపహరణము చేయుట, శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున ద్రౌపదికి రక్షణముజరుగుట, భీముని ప్రతిజ్ఞ, ద్రౌపది సభ్యులను మరల ప్రశ్నించుట, భీష్మవాక్యము, ద్రౌపది నుద్దేశించి దుర్యోధనవాక్యము, భీముని పరాక్రమప్రకటనము, ద్రౌపది నుద్దేశించి కర్ణవాక్యము దుర్యోధనుడు ద్రౌపదికి తనయెడమతొడను జూపుట, అప్పుడు దుర్యోధనుని గూర్చి భీముప్రతిజ్ఞ, విదురవాక్యము, దుర్యోధనవాక్యము, అర్జునవాక్యము,

ఇంత తడవు జరిగినమీదట—ఉత్పాతములు కలిగినమీదట ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నాదరించి వరములు కోరుకొనుట, ప్రేరేపింపబడి రెండువరములుగా తనభర్తలు పాండవులు దాస్యమునుండి విముక్తులై వారి రథములతో ఆయుధములతో వారి పరాధీనులు కాకుండునట్లు కోరుట,

ఆ వరములిచ్చి మూడవవరమును కోరుమని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రోత్సహించుట, క్షత్రియస్త్రీకి రెండు వరములకంటె నెక్కువ కోరుట కధికారము లేదని చెప్పి ద్రౌపది యూరకుండుట,

తరువాత భీమవాక్యము, అర్జునవాక్యము, క్రుద్ధుడైయున్న భీమసేనుని ధర్మరాజు సంజ్ఞచేసి యాపుట, తరువాత ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రుని—

"రాజన్ కిం కరవామస్తే ప్రశాధ్యస్మాంస్త్వ మీశ్వరః ।
నిత్యం హి స్థాతు మిచ్ఛామ స్తవ భారత శాసనే ॥

మహారాజా! మాకు నీవు ప్రభువువు. ఎల్లప్పుడు మేమునీయాజ్ఞానువర్తులము. మమ్ముల నేమిచేయుడని యాజ్ఞాపింతువు? అనియడుగుట, ధృతరాష్ట్రుడు—

"అజాతశత్రో భద్రం తే అరిష్టం స్వస్తి గచ్ఛత !
అనుజ్ఞాతాః సహధనాః స్వరాజ్య మనుశాసత ||"

ఓ అజాతశత్రుడా! మీకు శుభమగుగాక, నిర్విఘ్నముగా వెళ్ళి మీ సొత్తుతో మీరాజ్యము నేలుకొనుడు, నే ననుజ్ఞ నిచ్చితి ననుట యును నివి జరిగిన విషయములు.

కృష్ణ మిట్లుండ సభ కీడ్చి తేబడిన వెంటనే ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నాదరించె ననుట, యావత్సామ్రాజ్య మామె కర్పించెననుట రెండు బద్ధములు. అదియు నటుండనిండు, సభ కీడ్చి తేబడినపుడు ద్రౌపది "ద్రోణస్య, భీష్మస్య చ నాస్తి సత్త్వమ్" అని యాకష్టకాలములో నెవ్వరి నామములను కీర్తించుచు వచ్చినదో ఆ భీష్మద్రోణులు తత్క్షణము స్వయముగా తాము కలుగజేసికొనవలసినవారై యుండ ధృతరాష్ట్రుడు కలుగ జేసికొనుట జూచి యుపేక్షించినారన్నట్లు చెప్పుట అసంగతము—

మరియు ద్రౌపదిని బట్టుకొని బాధించు దుశ్శాసనుని నెంత మాత్రము మందలింపని ధృతరాష్ట్రుడు, ద్రౌపది నో**దా**ర్చె నని మీర నుటలో నర్థ మున్నదా! దుశ్శాసనుని విషయమై యధిస్పందము చేయకయే దుశ్శాసనునిచే బీడింపబడు ద్రౌపది నోదార్చెనా! ఇది యసంగతము—

ఇంకొకటి—మీ గ్రంథములో ధృతరాష్ట్రునిగూర్చి "మహాభారతయుద్ధమునకు మూలకందము" "పాండవులను వారణావతమున కనుపుట, లాక్షాగృహదహనము, పాండవులమృతికై తిలోదకములర్పించుట, మొదలగు కృత్యములయందతని రాజ్యతంత్రకౌశలము సం**పూ**ర్ణము" "శత్రువులనుండి రక్తపాతరహితముగా రాజ్యమును గ్రహించి సునాయాసముగా శత్రువును జయించుచుండు నతని మహత్తరోద్దేశము" (పుట 347)

అనుచు మీచే వ్రాయబడిన చరిత్రకలవాడును, ఆది నుండియు ననేకబాధకములు చెప్పుచు నిది కూడని పని, యిది కూడని పని యని నిషేధించుచున్న విదురుని మాటలు లక్ష్యము చేయక దుర్యోధనవశుడై ద్యూతసభకు వచ్చి కూర్చుండి కార్యక్రమ మెప్పటి కప్పుడు తెలిసికొనుచుండి సభయందే దుర్యోధనుడు దుశ్శాసనునితో 'నీవు వెళ్ళి ద్రౌపదిని బట్టి తీసికొనిరమ్ము పరాధీనులైన యీశత్రువు లేమిచేయగలరు' అని చెప్పి పంపునపుడు దుర్యోధనునిగాని దుశ్శాసనునిగాని నుందలింపక చూచుచు నూరకున్నవాడును, అప్పుడైన భీష్మద్రోణు లేమందురో అను భయము లేనివాడను అగు ధృతరాష్ట్రుడు వెంటనే ద్రౌపది నోదార్చినట్లును, కనుకనే తమ కనులయెదుట జరుగుచున్న దుశ్శాసనుని దుశ్చేష్టలను భీష్మద్రోణు లుపేక్షించినట్లును చెప్పుమాటల కర్థమున్నదా?

దుర్యోధనాదుల వ్యవహారములకు సమ్మతి, పాండవుల పరాజయమునకు హర్షము కలిగి కూర్చుండిన ధృతరాష్ట్రు డంతలో నామెనోదార్చునా? కనుక నిదియు నసంగతమే—

ఇంకొకటి—అంత మహాసభను ధిక్కరించి మీరన్నట్లు వస్త్రాపహరణము నకు ప్రయత్నించిన మదోన్మత్తు డగు దుశ్శాసనుడు తన ప్రయత్నమున కవరోధ మేమి వచ్చెనని విరమించెను?

ఏడవ సారాంశములో నున్నట్లు 'వస్త్రాపకర్షణ చేయుటకు సమీపింపగా ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని గురించి భయ సంభ్రమాక్రాంతయై యాక్రోశించుట చూడనే దుశ్శాసనుడు భయకంపములతో దిగ్భ్రమ జెంది చిత్తము వికలమై స్వయముగానో, ధృతరాష్ట్రునిచే నివారింపబడియో విరమించి యుండును' అను మీమాట కర్థ మున్నదా?

ఆరణధీరునకు—ఆమదోన్మత్తునకు ద్రౌపది యాక్రోశించినంతమాత్రమున భయమా! కంపమా! దిగ్భ్రమమా! చిత్తవైకల్యమా!

ప్రప్రథమములో ద్రౌపదియొద్దకు బోయి యామెపై బడి జుట్టుపట్టుకొనునపుడే ఆమె యాక్రోశించియుండవచ్చును. అప్పుడు లేని భయకంపములు, దిగ్భ్రమము ఇప్పుడు ప్రోత్సాహకుల సముఖములో వచ్చిపడినవా? ఒకసారి వినబడిన ఆర్తధ్వని రెండవసారి వినబడినపుడు స్థాయిభేద మేమున్నను అలవాటులోనే పడును. కనుక దుశ్శాసనుడు స్వయముగా విరమించె ననుట అసంగతము. పూర్వోక్తక్రమమునుబట్టి యావిషయమై యేమియు బలుకని ధృతరాష్ట్రుడు నివారించె ననుటయు నసంగతమే.

ఇట్లు పరిశీలింపగా మీవాదములో వస్త్రాపహరణమునకు ప్రయత్నించిన దుశ్శాసను డాప్రయత్నమునుండి విరమించుటకు దగిన హేతువు దొరకలేదు. ఆసమయములో ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపదిని మీరన్నట్లోదార్చి యుండలేదు. అప్పుడుపేక్షించుటలో భీష్మద్రోణులకు మీరు తెచ్చి పెట్టిన అపకీర్తి మీకల్పనలో తొలగలేదు కనుక మీ[illegible]తయు నకాండతాండవమే.

ఆలోచింపగా, తనవారిచే ప్రేరేపింపబడి యన్యులచే నివారింపబడని స్థితిలో నుండి వస్త్రాపహరణదుష్కార్యమున కొడిగట్టిన దుశ్శాసనుడు విరమించుటకై, తనకాపని శక్యము కాకుండుటకును, ప్రేరకులు మరల ప్రేరేపింపకుండుటకును తగినంత పరిస్థితి ఘటించి యుండవలయును. అట్టిది గ్రంథస్థమైయున్న వస్త్రాపహరణసమయమందలి యనంత వస్త్రోత్పత్తియే. దానినిబట్టియే దుష్టులు నిశ్చేష్టులైనా రనక తప్పదు. అదియే ద్రౌపదీ మాహాత్మ్యఫలము,

ఆమహాత్మ్యమును గుర్తించియే పెద్దలను తృణీకరించి, మదోన్మత్తులై యొడలెరుగక సంచరించెడి యీదుష్టులకు ఇప్పుడే ఈసాధ్వీమణి స్వరూపస్వభావములు విశదమై తగిన శాస్తియై మద ముడుగు ననియు, శ్రీకృష్ణానుగ్రహపాత్రమగు ద్రౌపది తనమహాత్మ్యముమీదనే ఆధారపడి తనరక్షణమును తానే చేసికొని నప్పుడు, అన్యులచే రక్షణ మేర్పడినప్పుడు కలుగునంతటి సంతాపము పెద్దలగు పాండవులకు గలుగబోదనియు, అన్యు లిప్పుడు కలుగజేసికొనినయెడల దుష్టులకు శాంతముగా జరుగదగిన శాస్తికి బదులు కోలాహలమైపోవు ననియు దూరముగా భావించిన భీష్మద్రోణులు—సమయోచితముగా శక్తిని వినియోగించువారు కనుకను, వస్తుతత్త్వ మెరిగినవారు కనుకను, తొందరపడక మరియొక క్షణము నిరీక్షించినారనుటే యుక్తము. పూర్వోక్తప్రకారము బహుగ్రంథములలో గ్రంథస్థమై, బహుప్రమాణసమ్మతమై, అనేకమహాకవినిబద్ధమై, యుక్తియుక్తమై యున్న వస్త్రాపహరణవృత్తాంతము సత్యమనుటే యుక్తము. ఫలకారియైన భీష్మద్రోణుల యుపేక్షకు ప్రతివాదులు తెచ్చిపెట్టిన అపార్థ సంబంధింప దనుట సత్యము. కనుక రహస్యకర్తల మూడవసారాంశము, ఏడవసారాంశము నిరర్థములైనవి.

ఇక "ద్రౌపదీవస్త్రాపకర్షణ చేయుచుండ నామె కక్షయవస్త్రములు శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున కలిగినచో నాదృశ్యమును చూచుచున్న దుర్యోధనాదులు ద్రౌపదీపాండవులను పాదాక్రాంతులును, శ్రీకృష్ణునకు దాసానుదాసులు నయియుందురు"

"శ్రీకృష్ణసమక్షములో జూచిన విశ్వరూపము నింద్రజాలమనుకొనినను పరోక్షములోని యీకృత్యమునుచూచి యాతడు దివ్యపురుషు డని తలచి దాసుడు కావలసియుండును" అను 5-6 సారాంశములను పరిశీలింతము—

అందరి యంతఃకరణవృత్తులు నొకవిధమైనవి కావని విమర్శకుల కు విదితమే. మ. భా. చ. కారులు— "దుశ్శాసనుఁడు బాహుబలశాలి. ద్రౌపది నీడ్చి తీసికొని రాఁగలిగెను" (పు 271) అని ద్రౌపదినీడ్చి తెచ్చిన దుశ్శాసను నభినందించినారు.

> ఈరహస్యకర్తలు "మానవసమాజమైనసిగ్గును మొదలంట త్యజించిన యొక నీచుఁ డవమానించుటకై సమీపించుచుండ" (పు612)

అని యాదుశ్శాసనునే నీచుఁడని నిందించినారు. ఇట్లే ద్రౌపదీవ స్త్రాపహరణము జరుగలేదని మ. భా. చ. కారులన్నారు. వస్త్రాపహర ణప్రయత్నము జరిగిన దని యీరహస్యకర్తలన్నారు. ఆమె వస్త్రము దానికదే పడిపోయిన దని "సుయోధనవిజయ" కర్తలన్నారు. ఇంద రును చూచెడి గ్రంథ మొక్కటియే. భావములు వేఱు.

ఇట్లు ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ, ద్రౌపదీమానరక్షణ వృత్తాంతము మహాభారతాంతర్గతమై, యేకవాక్యతాపన్నమై, నీలకంఠాచార్యాదివ్యా ఖ్యాతలచే ప్రక్షిప్తము కానట్లు నిరూపింపబడి, భాసాదిమహాకవులచే నిబంధింపబడియుండ రహస్యకర్తలకు అది ప్రక్షిప్తమే అనిపించినది. ఇట్లు స్పష్టముగా గనులకు గనబడు గ్రంథమునకే ఈరహస్యకర్తల దృష్టిలో నిట్టి యవస్థ తటస్థించినపుడు వీరిచే నింద్యు లనబడిన దుర్యో ధనాదులకు ద్రౌపదియందు గోచరించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తిరూపమగు దృశ్యము నాఁడు చూచిన పదుగురికివలె నిది శ్రీకృష్ణమహత్త్వసంభూత మని యంపించుట యసంభవము. శ్రీకృష్ణసమక్షములో తాను ప్రత్య క్షముగా కురుసభలో జూచిన విశ్వరూపమునే, నాటి ప్రేక్షకులందరి కంటె విరుద్ధముగా నింద్రజాల మని భావించిన ప్రబుద్ధుఁడు—శ్రీకృష్ణుని పరోక్షములో కష్ణా! అని ద్రౌపది యాక్రోశించినపుడు కలిగిన యనంత వస్త్రోత్పత్తిఘటనను ఏకనుకట్టో ఆనుకొనక దానినిబట్టి శ్రీకృష్ణుఁడు దివ్యపురుషుఁడని తలఁచి యాతనికి దాసానుదాసు డగునా?

ప్రత్యక్షమునే అపలాపన చేయువాడు పరోక్షప్రభావము నంగీకరించునా? ప్రత్యక్షమై యున్న గ్రంథమును త్రోసివేసి 'ద్రౌపదీ మానరక్షణ' రూపమైన శ్రీకృష్ణుని ప్రభావమును అప్రత్యక్ష మగుటచే దురభిప్రాయముతో త్రోసివేసిన యీ ప్రతివాదుల చర్యయే నాడు స్మరణమాత్రముచేతనే శ్రీకృష్ణప్రభావమున ద్రౌపదియందు గోచరించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తిని దుర్యోధనుడు దురభిప్రాయముతో త్రోసివేసినాడనుటకు నిదర్శనము.

కాబట్టి దుర్యోధనాదులు పాదాక్రాంతులు కాకపోవుటచే నట్టి దృశ్యము జరుగలేదనుట అజ్ఞానము. కనుక 5, 6 సారాంశముల లోని ప్రసంగ మవాస్తవమైనది.

ఇక "అచ్యుత రక్షణ లేదని గ్రహించి శ్రీకృష్ణుని గురించి యెల్గెత్తియొక్కపెట్టున నాక్రోశించి విపత్సముద్రము దాటగల్గెను. ఈ హేతువుచేతనే శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమానరక్షకు డయ్యెను" అను ఎనిమిదవ సారాంశమును బరిశీలింతము—

ఈ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణుని స్మరించి యాక్రోశించినట్లు ఒప్పుకొనియున్నారు. మఱియొకచోట "వసుదేవునకు సాక్షాత్పరమేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణుడు జన్మించెను" (పు311) అనుచు శ్రీకృష్ణుడుసాక్షాత్పరమేశ్వరుడని యొప్పుకొనియున్నారు. అట్టిశ్రీకృష్ణుడు అక్షయవస్త్రము లివ్వలేనివాడు కాడు. అంత శ్రీకృష్ణానుగ్రహస్థానము ద్రౌపది కాకపోలేదు. అప్పుడు రక్షింపుమని యాక్రోశింపకపోలేదు. కాని ప్రతివాదుల బుద్ధికి వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనవలె నని తోచినది. అందుచే శ్రీకృష్ణుని పనిలేకుండ బోయినది. అది కారణముగా వీరి వాదము వక్రమార్గమున బడినది.

మఱియు "ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ ప్రయత్నసమయమున శ్రీకృష్ణుడు సాల్వయుద్ధములో నున్నాడుగాని ద్వారకయందు లేడు. ద్యూతము ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణ ప్రయత్నము నేనెరుంగ నని ధర్మజునితో స్వయముగా చెప్పి యున్నాడు" (పు357) అని వ్రాసియున్నారు.

ఈ విషయమై విపులముగా వెనుక చర్చింపబడి యున్నది. దానిచే నీవ్రాతపరాస్తము. ఈ ప్రతివాదిమతప్రకారము ఎక్కడనో దేశాంతరమందున్న శ్రీకృష్ణుని, తన యాక్రోశమును తెలిసికొనలేని శ్రీకృష్ణుని, తనయాపద కడ్డుపడలేని శ్రీకృష్ణుని, అప్పుడా ద్రౌపది యేమని స్మరించెనో! రక్షింపుడు, రక్షింపుడని అక్కడనున్నవారిని గూర్చియే గోలపెట్టిన పౌరుషమువచ్చి యడ్డుపడుదు రని భావింపక అక్కఱకురాని శ్రీకృష్ణుని గూర్చి గోలపెట్టవలెనను బుద్ధి యామె కేల పుట్టెనో!

ఆమె కాముప్పు దప్పించి యామె నోదార్చినట్లు ప్రతివాదులచే ప్రశంసింపబడిన ధృతరాష్ట్రునే రక్షింపుమని యామె యేల వేడుకొనలేదో! ఈ ప్రతివాదులు 'ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునిగూర్చి యాక్రోశించి విపత్సముద్రము దాటగలిగినది ఈ హేతువుచే శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీ మానరక్షకు డయ్యెను' అని వ్రాసియున్నారు. ద్రౌపదీమానరక్షకు డను మాటకు ద్రౌపదికి మానభంగము కాకుండ గాపాడిన వాడని యర్థము. అట్లు కాపాడబడుటె ఆమె విపత్సముద్రమును దాటగలుగుట. ఇట్టి స్థితిలో ప్రతివాదు లన్నట్లు దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణ ప్రయత్నమునే విరమించినప్పుడు ఆమెకు మానభంగమే అప్రసక్తము కనుక మానరక్షకత్వ మా శ్రీకృష్ణున కెట్లు ప్రసక్త మగును?

ఇక ద్రౌపదికి మానభంగము జేయకుండుటే మానరక్షకత్వమందురేని యా మానభంగము జేయకుండినవాడు ప్రతివాదులన్నట్లు దుశ్శాసనుడు కనుక ప్రతివాది మతప్రకారము ద్రౌపదీమానరక్షకుడు దుశ్శాసనుడే అన్నమాట. లేదా పరోపకారములో నామె కాముప్పు దప్పించినవాడు కాబట్టి ధృతరాష్ట్రుడన్నమాట.

పాపము! ద్రౌపదీమానరక్షకుడను లోకప్రసిద్ధిని యీ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణునకే దక్కకుండ యత్నించినారు కాని తుదకు "వినాయకం ప్రకుర్వాణో రచయామాస వానరమ్" అన్నట్లు చేసినారు.

వాస్తవములో నా డామె కృష్ణభగవానునే తనరక్షణమునకై వేడుకొనుటచేతను, తన్మూలముననే యామె కాయాపద తొలగిపోవుట చేతను, శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమానరక్షకుడను లోకప్రసిద్ధి రూఢమై యుండుటచేతను, దుశ్శాసనుడు వస్త్రాపహరణముచేసినట్లును, శ్రీకృష్ణుడక్షయవస్త్రము లిచ్చినట్లును, బహుప్రమాణములు చాటుచుండుట చేతను ఈ యెనిమిదవసారాంశముకూడ త్రోసివేయబడినది.

ఇక, "లౌకికజ్ఞానము లేని పండితులు కేవలము భక్తిమహాత్మ్యానుకూలములైన గాధలను తమ కనుకూలముగా గనబడిన ప్రదేశములలో నెల్ల నిరికించిరి"

అను నాలుగవ సారాంశము వ్రాసియున్నది దీనిని జూతము— ఇరికింపబడిన గాధలు భక్తిమహాత్మ్యమున కనుకూలములైనవే నట! ఇరికింపబడుటయు ననుకూలప్రదేశములలోనే యట! అవి యిరికింపబడినవి యెట్లగును? ఇరికించినవారు లౌకికజ్ఞానములేని పండితులట! భక్తిమహాత్మ్యానుకూలగాధలు చెప్పుటను బట్టి పండితులకు లౌకికజ్ఞానము లేదనికాబోలు. తమకున్నదనియు పండితులకు లేదనియు వీరు చెప్పెడి లౌకికజ్ఞానము జ్ఞానములో చేరునా? అజ్ఞానములో చేరునా? ఘృణాకోశప్రాయమై అజ్ఞానాంతర్భూతమైన ఆ లౌకికజ్ఞానము లేకుండుట పండితలక్షణమే. ఆలౌకికజ్ఞానమే జ్ఞానమనుకొనుట అపండితలక్షణము. భగవంతుడు, భగవద్భక్తులు, భక్తిలక్షణములు, భక్తరక్షణములు, అనువిషయములే ప్రాణముగా గల యార్షగ్రంథము లెక్కడ? ఆవిషయములకే వెగటుపడు విపరీతబుద్ధు లెక్కడ? ఆర్షగ్రంథములను గూర్చి ప్రసంగించుట కధికార ముండవలదా? **కనుక** నీయంశముగూడ నిరస్తమైనది.

ఇంతకును విద్వన్మార్గమును నిరాకరించి నూతనమార్గమునునిరూపింప నారంభించి తుద కాపనిజేయలేకపోయిన యీప్రతివాదుల వాగాడంబరము—"నిమిత్తాదపరాద్ధేషోర్ధానుష్కస్యేవ వల్గితమ్" అన్నట్లు గుఱి తప్పిపోవునట్లు బాణములు కుప్పించు విలుకాని నిలకడలోని యాడంబరమువలె వ్యర్థమైపోయినది. లౌక్యజ్ఞానము లేనివారని నిర్హేతుకముగా బండితుల నాపేక్షించిన యీప్రతివాదుల లౌక్యజ్ఞానమునకు వినతులు. ఇంతటితో నీవిషయమును విడిచి విషయాంతర మందుకొందము.—

—"శ్రీకృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు, మఱియొకనికి లేకపోవుటయునా" అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్న—"అద్వైతిమతమున బ్రతి పురుషుడు నీశ్వరాంశసంభూతుడే. ప్రతివ్యక్తికి నీశ్వరత్వము నొందుట కర్హత కలదు. అట్టి యద్వైతముచే గృష్ణునకు భగవదవతార సిద్ధియు, మఱియొకనికి లేకపోవుటయు సంభవింపదు. కాని గీతలోని స్వల్పాధికభేదమువలె శ్రీకృష్ణునియందు భగవదంశము సాధారణమనుష్యులం దున్నదానికంటె బెక్కువందల మడుంగులు హెచ్చుగ నున్నదనుటమాత్రము నిర్వివాదాంశము" (పు 161)

ఈ వ్రాతచే సాధారణమనుష్యులకును, శ్రీకృష్ణునకును ఇంచుమించుగా సామ్యము చెప్పబూనిన ప్రతివాదుల కొకింత బోధింపవలసి యున్నది.—

భగవదంశములుగా జెప్పబడువారు జీవులు. భగవదవతారముగా జెప్పబడువాడు శ్రీకృష్ణుడు. అసలు భగవంతునియందు అకుంఠితములైన యేయేశక్తులు కలవో ఆ శక్తులతో నవతరించుటను బట్టి

శ్రీకృష్ణుడు భగవదవతార మనబడెను. ఆ శక్తులులేని జీవులు భగవదంశములు. అనావృతజ్ఞానముకల శ్రీకృష్ణుడు భగవదవతారము. ఆవృతజ్ఞానముకల జీవులు భగవదంశములు. ఐచ్ఛికదివ్యదేహము కల శ్రీకృష్ణునది భగవ దవతారము. కర్మాయత్తదేహము కల జీవులు భగవదంశములు. నిరతిశయోపాధిసంపన్ను డగు శ్రీకృష్ణునిది భగవదవతారము. నిహీనోపాధిసంపన్ను లగు జీవులు భగవదంశములు.

ఇట్లద్వైతముచేతనే ఉపాధిభేదమువలన కృష్ణభగవానునకును, లోకులకును, పర్వతమునకును, బరమాణువునకు నున్నంత యంతర మున్నది. ప్రతివ్యక్తికి నీశ్వరత్వమునొందుట కర్హత కల దని యీశ్వరత్వమేనా? అర్హతయే యీశ్వరత్వమా?

శ్రీశుకు డంతటివాడు కృష్ణభగవానుని చరిత్రమును కీర్తించి తన్మయు డగుచుండువాడు. నేను కృష్ణభగవాను డంతటివాడనని యనుకొని యెరుగడు. హిరణ్యకశిపువుమాత్ర మట్లనుకొనిన ట్లున్నది. ఆ యంశమునకు జెందినవా రట్లనుకొందురు.

అట్టి హిరణ్యకశిపువును అవలీలగా హరించినవాడు భగవంతుడో ఆహిరణ్యకశిపువే భగవంతుడో నాడు స్పష్టమైనది. కృష్ణభగవానుని యందు మనుష్యబుద్ధిని జీవబుద్ధిని పెట్టుకొనియున్న ప్రతివాదులకు ఆ శ్రీకృష్ణస్వరూపపరిచయమునకై శ్రీ మధుసూదనసరస్వతీస్వామి సూక్తుల నుదాహరింతము—

"జన్మకాలేఽపి సర్వయోగిధ్యేయం శ్రీవైకుంఠస్థమైశ్వర్యమేవ రూప మావిర్భావితవతి, సంప్రతిచ శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాకిరీటకుండలాది దివ్యోపకరణశాలిని, కంబుకమలకౌమోదకీచక్రవర ధారిచతుర్భుజే, శ్రీమద్వైనతేయవాహనే, నిఖిలసురలోకసంపా

చితరాజరాజేశ్వరాభిషేకాదిమహావైభవే, సర్వసురాసురజేతరి, వివిధదివ్యలీలావిలాసశీలే, సర్వావతారశిరోమణౌ, సాక్షాద్వైకుంఠనాయకే, నిఖిలలోకదుఃఖనిస్తారాయ భువ మవతీర్ణే, విరించిప్రపంచాఽసంభవినిరతిశయసౌందర్యసారసర్వస్వమూర్తౌ, బాలలీలావిమోహితవిధాతరి, తరణికిరణోజ్జ్వలదివ్యపీతాంబరే, నిరుపమశ్యామసుందరే, కరదీకృతపారిజాతార్థ పరాజితపురందరే, బాణయుద్ధవిజితశశాంకశేఖరే, సమస్తసురాసురవిజయినరకప్రభృతిమహాదైతేయ ప్రకరప్రాణపర్యన్తసర్వస్వహారిణి శ్రీదామాదిపరమరంకమహావైభవకారిణి, షోడశసహస్రదివ్యరూపధారిణి, అపరిమేయగుణగరిమణి, మహామహిమని, నారదమార్కండేయాది మహామునిగణస్తుతే, త్వయి కథ మవివేకినోఽపి మనుష్యబుద్ధి ర్జీవబుద్ధిర్వా"

ఓకృష్ణపరమాత్మా!నీవు జన్మకాలమందు వైకుంఠమున విహరించెడి యోగిధ్యేయమైన యీశ్వరస్వరూపమునే యావిర్భవింపజేసినవాడవు. తరువాత శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాది దివ్యాభరణములతోడనే విరాజిల్లువాడవు. శంఖచక్రాద్యలంకృతచతుర్భుజప్రకాశమానుడవు, గరుడగమనుడవు, అఖిలసురవర్గవిరచితరాజరాజేశ్వరాభిషేకాదిమహావైభవుడవు,సకలసురాసురవిజేతవు, దివ్యవిలాసశీలుడవు, సర్వావతారశిరోమణివి, సాక్షాద్వైకుంఠనాయకుడవై నిఖిలలోకదుఃఖనిరాకరణమునకై భూమియందవతరించినవాడవు, బ్రహ్మసృష్టిలో సంభవింపనినిరతిశయసౌందర్యసారమునకుసర్వస్వమూర్తివి, బాలలీలలచే బ్రహ్మనువ్యామోహితుని జేసినవాడవు, దివ్యపీతాంబరుడవు,నిరుపమశ్యామసుందరుడవు, పరాజితపురందరుడవు, బాణాసురయుద్ధవిజితశంకరుడవు, సమస్తసురాసురవిజయులగు నరకాసురాదుల ప్రాణపర్యంతసర్వస్వహారివి, కుచేలమహైశ్వర్యదాయివి, షోడశసహస్ర (పదియారువేల) దివ్యరూప

ధారిణి, నారదమార్కండేయాదిమహామునిగణసంస్తుతకీర్తిని, యిట్టి నీయందు మనుష్యబుద్ధి కాని, జీవబుద్ధి కాని యెంత అవివేకి కైనను ఎట్లు కలుగును? అని భావము. దీనిని బట్టి ప్రతివాదిప్రసంగము అత్యంతావివేకమూలక మగుటచే హేయము. అంశాంతర మందుకొందము—

— “శ్రీకృష్ణుడు దశావతారములలో కీర్తింపబడలేదు”
అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

సు. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— “పురాణపురుషులలో శ్రీరాముని విడిచినచో శ్రీకృష్ణుని మించిన యవతారపురుషుడు భారతీయవాఙ్మయమున గాన్పింపడు. అవతారనిర్ణయములో శ్రీకృష్ణుని పౌరాణికులు దశావతారములతో నెన్నకపోవుటకు గారణమేమి? బలరాముని దశావతారములలో జేర్చి శ్రీకృష్ణుని జేర్చకపోవుట మాత్రము విచిత్రాంశమై యున్నది” (పు161-162)—

తెలియక, తెలిసికొనక వీరిట్లువ్రాసినారు. దశావతారములలో శ్రీకృష్ణుడు చేర్చబడిన విషయము దీనికి గొన్ని యుదాహరణములతో దెలుపుదము—

“సత్యవ్రత ధరాధీశ మత్స్యరూపాయ తే నమః ।
అమృతాబ్ధికరేశాన కూర్మరూపాయ తే నమః ॥
మహ్యుద్ధారకృతోద్యోగ కోలరూపాయ తే నమః ।
... ... తస్మై నృహరయే నమః ॥
బలిం సంఛలయామాస తస్మై వామనరూపిణే ।
రేణుకాగర్భజాతాయ జామదగ్న్యాయ తే నమః ॥
శ్రీమద్దాశరథే తుభ్యం నమోఽనంతక్రమాయ చ ।
కంసదుర్యోధనాద్యైశ్చ దైత్యైః పృథ్వీశలాంఛనైః ॥

భారాక్రాన్తాం మహీంయో౽సౌ వృజహార సుహార్విభుః ।
ధర్మం సంస్థాపయామాస పాపం కృత్వా సుమారతః ॥
తస్మై కృష్ణాయ దేవాయ నమో౽స్తు బహుధా విభో ।
బౌద్ధం రూపం దధౌ యో౽సౌ తస్మై దేవాయ తే నమః ॥
కల్కిరూపం సమాదధ్యౌ దేవదేవాయ తే నమః ।
దశావతారాస్తే దేవ భక్తానాం రక్షణాయ వై ॥
దుష్టదైత్యవిఘాతాయ తస్మాత్త్వం సర్వదుఃఖహృత్ ।
దేవీభాగవతము— (స్కం.10-అ5)

"తతో హరిః ప్రాదురభూ న్మహాత్మా నృసింహనామా ।
తతో హరి ర్భృగువా న్నామనో౽భూత్ ॥
తతో హరి ర్జమదగ్నే స్సుతో౽భూత్ ।
తతో హరీ రఘువంశే౽వతీర్ణః

తతో హరిః కృష్ణరూపీ బభూవ। దేవక్యాం వైవసుదేవాత్సవిష్ణుః కంసాదీన్వై నితరాం హన్తుకామ స్సమ్యక్పాతుంపాండవాంశ్చాపివీంద్ర

అవతారా హ్యసంఖ్యాతా విష్ణో ర్నారాయణస్య చ ।
స్వయం నారాయణా స్తే తే నాణుమాత్రం విభిద్యతే ॥
(గరుడపురాణము—బ్రహ్మఖండము— అ15)

ఇట్లే ఆగ్నేయాదిపురాణములలో గూడ గలదు. ఇచట,దశావతారములలో కృష్ణావతారముకీర్తింపబడుచు కంసదుర్యోధనాదిసంహారార్థము పాండవరక్షణార్థముధర్మసంస్థాపనార్థము దేవకీవసుదేవులనుండి కృష్ణావతార మావిర్భవించినట్లు చెప్పబడినది.

ఈ ప్రతివాదులు వ్రాయుటలో "బలరాముని దశావతారములలో చేర్చి, శ్రీకృష్ణుని చేర్చకపోవుట విచిత్రాంశము" అనుటను బట్టి చూడగా "రామోరామశ్చ రామశ్చ" అను దశావతార సంగ్రహశ్లోకమును వీరు మనస్సులో బెట్టుకొని యిట్లు వ్రాసినారని తోచుచున్నది, అందుచే నిక దానినిగూర్చి చెప్పుదము—

భగవానువాచ—

"శృణు నారద తత్త్వేన ప్రాదుర్భావా న్మహామునే ।
మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథ వామనః ॥
రామో రామశ్చ రామశ్చ బుద్ధః కల్కీతి తే దశ ।"
(కుంభకోణప్రతి. శాంతిపర్వము — (అ348)

అని మత్స్యాదిదశావతారములను చెప్పి ఆయవతారములలో జేయుకార్యములను క్రమముగా జెప్పుకొనుచు వచ్చుటలో పరశురామావతారమును, క్షత్రియసంహారమును, రఘురామావతారమును, రావణసంహారమును చెప్పి పైశ్లోకములోని మూడవ రామశబ్దార్థమై యున్న అవతారమును, కార్యములను ఇట్లు ప్రశంసించెను—

"ద్వాపరస్య కలే శ్చైవ సన్ధౌ పర్యవసానికే ।
ప్రాదుర్భావః కంసహేతో ర్మథురాయాం భవిష్యతి ॥
శిశుపాలం వధిష్యామి యజ్ఞే ధర్మసుతస్య వై ।
సమాగతేషు బలిషు పృథివ్యాం సర్వరాజసు ॥
వాసవి స్సుసహాయో వై మమ త్వేకో భవిష్యతి ।
యుధిష్ఠిరం స్థాపయిష్యే స్వరాజ్యే భ్రాతృభి స్సహ ॥"

శ్రీమహావిష్ణువు నారదున కుపదేశించెడి యీప్రస్తావములో కలిద్వాపరసన్ధిచరమభాగమున మథురాపురమందు తాను కంసుని కొరకై యవతరింతు ననియు, తరువాత ధర్మజుని యజ్ఞములో శిశుపాలుని వధింతు ననియు, అర్జునుడు సహాయుడై యుండుననియు, సోదరులతో యుధిష్ఠిరుని స్వరాజ్యమందు స్థాపింతు ననియు చెప్పుచు కృష్ణావతారమును కృష్ణావతారచర్యలను వివరించియుండెను.

ఈవివరణవాక్యములను బట్టి సంగ్రహశ్లోకములోని మూడవ రామశబ్దమునకు బలరామసహచరితు డగు శ్రీకృష్ణు డర్థ మని స్పష్ట

మగుచున్నది. ఆయర్థములోనే యొకసపేపు జెప్పినను అవివాభానముచే నిరువురును గ్రహింపబడుదురు కాన రామపదప్రచురప్రాతసరణిని బట్టి రామపదమే ప్రయోగింపబడినది.

ఇట్లు పురాణములందును, మహాభారతమందును శ్రీకృష్ణ దవతారపురుషు డని చెప్పబడియుండుటచే ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము.

— "శ్రీకృష్ణునియందు అధర్మము అసత్యము సర్వాంగోపేతములై యున్న" వను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "రాజకీయధురంధరునకు స్వపక్షవిజయము పరపక్షపరాజయమే ప్రధానము. అందు ధర్మము వాక్కులలో ప్రధానము, చేతలలో నప్రధానము. పరపక్షధర్మమును గోరంతదానిని కొండంతగాను స్వపక్షధర్మమును కొండంతదానిని గోరంతగాను, లేక తనయందంతమాత్రము అధర్మము లేదనియు, జాటించి శత్రుపక్షమునకు దౌర్బల్యమును గలిగించును. ఇట్టి రాజకీయలక్షణములు వేదకాలమునుండి నేటివరకు సమస్త రాజపురుషులలోను నించుమించు ప్రతిఫలించుచున్నవి. అవి సర్వాంగోపేతమై శ్రీకృష్ణునిలో నిండియున్నవి, శ్రీకృష్ణుడు రాజకీయధురంధరాగ్రేసరప్రసిద్ధుడని కాని, రాజకీయపురుష వంశవృక్షమునకు మూలమని కాని చెప్పుట యుక్తము. శ్రీకృష్ణుని రాజకీయలక్షణములు మహాభారతమున సంపూర్ణముగ గోచరమగును" (పు 163)

"శ్రీకృష్ణావతారగాథ మహాభారతము ననుసరించి రాజకీయాంశములతో గూడి యున్నది. భగవద్గీతోత్తరగీతలలో వేదాంతప్రతిపాదకముగా నతని చరితము స్థూలదృష్టిని గానిపించును. కాని

సూక్ష్మదృష్టిచే భగద్గీతలో గూడ రాజకీయములు కూర్పబడియే యున్నవని కొందరు తలచుచున్నారు. 'చచ్చినచో స్వర్గము నొందుదువు. జయించినచో భూమి నేలుదువు. కాన యుద్ధము జేయ గృతనిశ్చయుండవై లెమ్ము.' అని శ్రీకృష్ణు డర్జునున కుప దేశించుట యెటులు తటస్థించునందురు? (పు 162)

వీరుచెప్పిన రాజకీయలక్షణము లనునవి యీ రాజకీయశబ్దము నుండివచ్చినవా? వీరి ముఖమునుండి వచ్చినవా? 'రాజా ప్రకృతిరంజ నాత్' అను నిర్వచనమును బట్టి ప్రజలను రంజింపజేయు ప్రభువునుచె ప్పెడి రాజశబ్దము దానికి పరమందున్న ప్రత్యయము కలిసిరాజకీయ శ బ్దమైనది. అందుచే ప్రజలను రంజింపజేయు ప్రభువుయొక్క కర్మ రా జకీయ శబ్దార్థము కాని అసత్యము, అధర్మము, అక్రమము, రాజకీ యశబ్దార్థముకాదు. ఇక వీరినోటినుండియేవచ్చినవి అప్రామాణికములు కనుక హేయములే. వేదకాలమునుండి నేటివఱకును పరమ రాజ పురు షులలోను రాజకీయలక్షణము లనబడు, అసత్యము, అధర్మము, అక్ర మము, ప్రతిఫలించుచునే యున్నవట 'శ్రీకృష్ణునియందు సర్వాంగోపేత మై నిండియున్నవట'

ఇచ్చట వేదకాల మనుమన్నప్రతివాదుల కొకంత బోధింతము. 'యో బ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై' అనుశ్రుతి, పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మను సృజించి యాబ్రహ్మకు వేదముల నుపదేశించినట్లు చెప్పుచున్నది. ఆబ్రహ్మయే జగత్తును సృష్టించెను. దీని నిబట్టి సృష్టికి పూర్వము బ్రహ్మ, బ్రహ్మకుబూర్వము పరమేశ్వరుడు. ఆపరమేశ్వరునితో బాటు వేదములు, అని తేలినది. కనుక, పరమేశ్వ రుడు లేని కాల మొకటి యెట్లు లేదో, అట్లే వేదములు లేనికాలము కూడ లేదని సిద్ధాంతము.

వేదమున కొక కర్తయున్నపక్షు, ఆకర్తయొక్క కాలమును బట్టి వేదకాల మనుటకు వీలిచ్చునుకాని "నకశ్చి ద్వేదకర్తాఽస్తి" అని వేదమునకు కర్త లేడని పరాశరమహర్షి, తనస్మృతిలో కంఠోక్తిగా జెప్పుచుండ ప్రతివాదులు వేదకాల మనుచుండుట అసంగతము.

వేదకాలనిర్ణయమునకై పూనుకొనిన నేటి పరిశోధకులు గూడ నప్పుడప్పుడు గోచరించుచున్న నిదర్శనములవలన భిన్నభిన్నకల్పనల జేయుచు నేటివరకు వెనుకకు వెళ్లుచునేయుండిరికాని యొక నిర్ణీతకాలమునకు వచ్చియుండ లేదని విజ్ఞులకు విదితమే.

కాబట్టి ప్రతివాదులన్న వేదకాలము సృష్టికి బూర్వకాల మగుచుండుటచే ప్రతివాదుల మాటజూడగా అసత్యము, అధర్మము, అక్రమము అను లక్షణములు లేనట్టి మహారాజులు సృష్టిలో లేరన్నట్లు పర్యవసించునది. ఇంతకంటె నవివేకము లేదు. పరమపావన మగు పూర్వకాలమహారాజుల చరిత్రము, పరమేశ్వరుడై ధర్మసంస్థాపనార్థమే నాయవతారమని చాటిన శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము వీరి కిట్లనిపించుట ప్రచండ మగు దినకరదీప్తి దివాంధమున కంధకార మనిపించుటవంటిదే. కనుక వీరివ్రాత హేయము.

"న మాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యన్తే నరాధమాః।
మాయయాఽపహృతజ్ఞానా ఆసురంభావ మాశ్రితాః॥"
అని గీతలో కృష్ణభగవానుడు చెప్పినట్లు ప్రతివాదుల వైఖరి కనబడుచున్నది.

"శ్రీకృష్ణావతారగాథ భగవద్గీతోత్తరగీతలలో స్థూలదృష్టికి వేదాంతప్రతిపాదకముగా గాన్పించును కాని, సూక్ష్మదృష్టికట్లుకాదట" భారతములో భగవద్గీతోత్తరగీతలలో నేమున్నదో గ్రహింపగల

సూక్ష్మదృష్టి- గురుకులవాససాధ్యమైన కూలంకషవిద్యాపరిభావమున గాని కలుగదు. కనుక నట్టి విద్యలేని వానికి ఆ సూక్ష్మదృష్టి యసంభవము. విద్యాపరియుక్తమైన సూక్ష్మదృష్టిలేనట్టి వీరి మాట హేయమే.

—"శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధుని బాధ తప్పించుకొనుటకై పాండవుల నాశ్రయించె" నను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది- "పాండవులతో కృష్ణుడు దృఢమైత్రిగలిపియున్నాడు. ఇట్లుమైత్రిగలిగించుకొనుటకు గల కారణము నాటికాలమున దన్ను మిగుల బాధించు జరాసంధుని దాడుల నరికట్టుటకై యుండు నని తలపవలసి యుండును" (పు165)

వీరు చెప్పిన జరాసంధుని దాడులు ఆ సమయమున శ్రీకృష్ణుని చర్యలు శ్రీమద్భాగవతమున జెప్పబడి యున్నవి. ఆ విషయమునే మన మీ ప్రతివాదులకు వినిపింతము—

"అక్షౌహిణీభి ర్వింశత్యా తిసృభిశ్చాపి సంవృతః ।
యదురాజధానీం మధురాం న్యరుణ త్సర్వతో దిశమ్ ॥
నిరీక్ష్య తద్బలం కృష్ణ ఉద్వేల మివ సాగరమ్ ।
స్వపురం తేన సంరుద్ధం స్వజనం చ భయాకులమ్ ॥
చిన్తయామాస భగవాన్ హరిః కారణమానుషః ।
తద్దేశకాలానుగుణం స్వావతారప్రయోజనమ్ ॥

(స్కం-10. అ50)

శ్రీధరీయమ్—

కిం బల మేవ హన్మి న మాగధమ్ మాగధంవా హత్వాబలం గృహ్ణామి యద్వా సమాగధం సర్వం హన్మి ఇతి చిన్తయామాస. నను

ప్రథమం కథం చేష్టా మిాత్యేనం చిన్తయిత్వం యుక్తం తత్రాహ-కారణమానుషఇతి. భూభారావతారకారణేన మానుషః స తత్త్వత ఇతి.

"హనిష్యామి బలం హ్యేత ద్భువి భారం సమాహితమ్ ।
మాగధేన సమానీతం పశ్యతాం సర్వభూభుజామ్ ॥
అక్షౌహిణీభి స్సంఖ్యాతం భటాశ్వరథకుంజరైః ।
మాగధస్తు న హన్తవ్యో భూయః కర్తా బలోద్యమమ్ ॥
ఏతదర్థోఽవతారోయం భూభారహరణాయ మే ।
సంరక్షణాయ సాధూనాం కృతోఽన్యేషాం వధాయ చ ॥"

అనగా జరాసంధుడు 23 అక్షౌహిణుల సేనతో వచ్చి మధురాపురము నరికట్టగా జూచి కృష్ణభగవాను డాలోచించెను. ఇప్పుడు సైన్యమును కడతేర్చి జరాసంధుని మిగుల్చుటా? జరాంధుని కడతేర్చి సైన్యము స్వాధీనముచేసికొనుటా? సైన్యమును, జరాసంధుని గూడ కడతేర్చుటా? అని.

ఇట్లు మూడువిధములైన వికల్పములే కలిగినవి కాని, యీతని జయింపగలనా? అను చింత కలుగలేదు. భూభారహరణమునకై యవతరించి మనుష్యరూపముతో నటించు పరమేశ్వరుడుకనుకనే యది కలుగలేదు. ఆమూడు విధములుగా వికల్పించుకొని యీసేనలను సంహరించి జరాసంధుని మిగిల్చినయెడల నీతడు మరల మూకను ప్రోవు చేసికొని వచ్చుచుండును. ఆవచ్చిన మూకలను అంతమొందించుటలో దుష్టనిగ్రహపూర్వకమైన భూభారహరణ మను నాయవతారప్రయోజనము సిద్ధించును. అని నిశ్చయించి యట్లే చేసెను. అని భావము.

అప్పుడు బలరామకృష్ణులు యుద్ధము చేసి సైన్యము నంత మొందించిన పిదప—

"జగ్రాహ విరథం రామో జరాసంధం మహాబలమ్ ।
హతానీకావశిష్టాసుం సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥
బధ్యమానం హతారాతిం పాశైర్వారుణమానుషైః ।
వారయామాస గోవిన్దస్తేన కార్యచికీర్షయా ॥

బలరాముడు జరాసంధునిపై బడి వారుణపాశాదులచే బంధించుచుండ జరాసంధునివలన గొంతకార్యమున్నదని యెంచి యాతని సంహారకర్తృకారణ వేరొకరియని శ్రీకృష్ణభగవానుడాతనిని విడిపింపజేసెను. అని చెప్పబడినది.

విషయ మిట్లుండుటచే, శ్రీకృష్ణునకు జరాసంధభయము లేదన్న ధృవమైనదని ప్రతివాదులు తెలిసికొందురుగాక.

— "జరాసంధశిశుపాలురను కపటముగానే వధించిరి"
రనుప్రసంగము — తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది — "జరాసంధశిశుపాలురను కపటముగానే వధించిరి (పు 172)

"ప్రత్యక్షముగా యాదవులు కాని, పాండవులుకాని, యుభయులు కలిసికొని జరాసంధుని జయింపగల శక్తిసామర్థ్యములు కలిగియుండలేదు. అందువలన కృష్ణుడు భీమపార్థులతోగూడిన బ్రాహ్మణవేషములను వేసికొని జరాసంధుని రాజధానియగు గిరివ్రజపురికేగి రాజబాటనుగాక పెడదారినే జరాసంధగృహము నర్ధరాత్రమున బ్రవేశించిరి" (పు 167)

ఇచ్చట జరాసంధుని యుదంత మొకింత గ్రహింపవలసియున్నది. ఆతనికి గల వరములనుబట్టి శస్త్రాస్త్రయుద్ధములో నాతడు సంహరింపబడడు, బాహుయుద్ధముచేతనే సంహరింపదగియున్నవాడు. అట్టి

యాజరాసంధుడు కొందరు మహారాజులను బంధించి యుంచి రుద్రునకు బలియిచ్చు సన్నాహములో నుండెను. ఆదుష్కార్యము జరుగకుండ జరాసంధునిసమీపించి యాతనికి బోధించి యాపై బాహుయుద్ధప్రక్రియ జరిపింపవలెనని కృష్ణభగవాను డాలోచించి భీమపార్థులను వెంటబెట్టుకొని వెళ్లెను. ఆవెళ్లుటలో స్వస్వరూపములతో వెళ్లినయెడల పురమందుప్రవేశమే కలుగదనిభావించి స్నాతకులగు బ్రాహ్మణులని అగ్రరాత్రియందైనను భక్తిశ్రద్ధలతో బూజించుట యను లోకవిఖ్యాతవ్రతము జరాసంధుని కున్నందున నట్టి వేషములతోడనే వారు వెళ్ళిరి. ఆ వేషములలో గూడ తమక్షత్రియత్వమును సూచించుటకై స్నాతకవ్రతులగు క్షత్రియులే ధరింపవలసిన పుష్పమాలికలు, గంధము అను చిహ్నములు ధరించియే యుండిరి.

వారు గిరివ్రజపురద్వారముజేరి తమకది శత్రుస్థానమని సూచించుటకై యాద్వారము నుండియే పురములో బ్రవేశింపక పురగిరి మీది కెక్కి యచ్చట సుప్రసిద్ధమైయున్న భేరీత్రయమును బగులగొట్టి యాపై చైత్యకప్రాకారము మీదికి బోయి యచ్చట గిరిశృంగమును దోర్దండములతో బడగొట్టి, యాపై గిరివ్రజపురములో ప్రవేశించిరి. ఇట్లు పెడదారిని గిరివ్రజపురములో బ్రవేశించి యాపై రాజమార్గమును బట్టియే వెళ్ళుచు భక్ష్యములు, మాల్యములు, మొదలగువానితో గూడిన అంగళ్ళ శోభను, రాజవీధిలోని వస్తుసమృద్ధిని జూచుచు జనులతో గిక్కిరిసియున్న మూడుకక్ష్యలను దాటి జరాసంధుని సమీపించిరి. పురములోబ్రవేశించినతరువాత వారు రాజమార్గముననే జరాసంధుని గృహమునకు జేరినా రనియు, వారు పురములో నడచునప్పుడు ఊరు మాటుమణిగియుండక అంగళ్ళతో కలకలలాడుచు జనాకీర్ణమై యున్నదనియు జెప్పెడి యీ శ్లోకమును చూడుడు—

“స్నాతకవ్రతిన స్తే తు బాహుశస్త్రా నిరాయుధాః ।
యుయుత్సవః ప్రవివిశు ర్జరాసంధేన భారత ॥

భక్ష్యమాల్యాపణానాంచ దదృశు శ్శ్రియ ముత్తమామ్ ।
తాం తు దృష్ట్వా సమృద్ధిం తే వీథ్యాం తస్యాం నరోత్తమాః ॥
రాజమార్గేణ గచ్ఛన్తః కృష్ణభీమధనంజయాః ।
నివేశన మథాజగ్ము ర్జరాసంధస్య ధీమతః ॥
తా న్దృష్ట్వా ద్విరదప్రఖ్యాన్ శాలస్కంధా నివోద్గతాన్ ।
వ్యూఢోరస్కాన్ మాగధానాం విస్మయ స్సమపద్యత ॥
తే త్వతీత్య జనాకీర్ణాః కక్ష్యా స్తిస్రో నరర్షభాః ।
అహంకారేణ రాజాన ముపతస్థు ర్గతవ్యథాః ॥" (సభాప, అ21)

గ్రింథ మిట్లు చెప్పుచుండ మ. భా. చ. కారులు "రాజబాటను గాక పెడదారినే జరాసంధగృహము నర్ధరాత్రమున బ్రవేశించిరి" అని వ్రాయుట హాస్యాస్పదము—

ఇక "జరాసంధుని కపటముగానె వధించిరి" అని ప్రతివాదులు వ్రాసియున్నారు. అది యెంత సత్యమో చూతము—

కృష్ణభీమార్జునులు సమీపింపగా జరాసంధుడు వారి కాసనము లిచ్చి కూర్చుండబెట్టి ప్రసంగించుటలో 'మీరు పురద్వారమునుండి వచ్చుట మాని చైత్యకగిరి శృంగమును ఛేదించి ప్రభుభయము లేక యిట్లేల వచ్చిరి? మీ రెవ్వరు? నిజము చెప్పు'డని యడుగ శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను—

"అద్వారేణ రిపో ర్గేహం ద్వారేణ సుహృదో గృహాన్ ।
ప్రవిశన్తి నరా ధీరా ద్వారా ణ్యేతాని ధర్మతః ॥"

శత్రుస్థానమందు పెడదారిని ప్రవేశించుట, మిత్రస్థానమందు ద్వారమునుండి ప్రవేశించుట ధర్మమనిసమాధానము చెప్ప 'నేను మీకు శత్రువునా! నేను మీయెడల జేసిన తప్పేమి? అని యడిగిన జరాసంధునితో—

"త్వయా చోపహృతా రాజన్ క్షత్రియా లోకవాసినః ।
తదాగః క్రూర ముత్పాద్య మన్యసే కి మనాగసమ్ ॥
రాజా రాజ్ఞః కథం సాధూన్ హింస్యా న్నృపతిసత్తమ ।
తద్రాజ్ఞ స్సం నిగృహ్య త్వం రుద్రా యోపజిహీర్షసి ।
అస్మాం స్తదేనో గచ్ఛేద్ధి కృతం బార్హద్రథ త్వయా ।
వయంహి శక్తా ధర్మస్య రక్షణే ధర్మచారిణః ॥"

నీవు క్రౌర్యముతో క్షత్రియులను బలియిచ్చుటకు దెచ్చి నేజే సిన తప్పేమనుచుంటివా? ఇట్టి పని జేయవచ్చునా? మేము ధర్మశీలు లము. ధర్మరక్షణసమర్థులము. నీవాదుష్కార్యము చేసినయెడలమాకా దోషము ఘటించును. అని చెప్పి యావైరి సింగముల్లో—

"యుయుత్సమానా స్త్వత్తోహి న వయం బ్రాహ్మణా ధ్రువం ।
శౌరి రస్మి హృషీకేశో నృవీరౌ పాండవా విమౌ ॥
అనయో ర్మాతులేయం చ కృష్ణం మాం విద్ధి తే రిపుం ।
త్వా మాహ్వయామహే రాజన్ స్థిరో యుధ్యస్వ మాగధ ॥
ముంచ వా నృపతీన్ సర్వాన్ గచ్ఛ వా త్వం యమక్షయమ్ ॥"

మేము బ్రాహ్మణులము కాము. నీతో డీకొనుటకే వచ్చినాము. వీరు వీరశిరోమణులగు భీమార్జునులు. నేను నీశత్రువగు కృష్ణుడను. నిన్నాహ్వానించుచున్నాను. స్థిరుడవై యుద్ధముచేయుము. రాజులనంద రనువిడిచెదవా? యమలోకమున కేగెదవా? అనిస్పష్టముగా జెప్పెను.

ఇందు కపట మేమియును లేదుకదా! ఇక జరాసంధు డామాటలు విని నేనాసంకల్పమును నెరవేర్చుకొనుటకై క్షత్రియులను బట్టితెచ్చితిని; భయప డి విడిచి పెట్టువాడనుకాను. నేను విడివిడిగానొక్కొక్కనితో గాని,యొ క్కసారిగా నందరితో గాని యుద్ధము చేయగలను. అని చెప్పగా శ్రీకృష్ణుడు—

త్రయాణాం కేన తే రాజన్ యోద్ధు ముత్సహతే మనః ।
అస్మదన్యతమే నేహ సజ్జీభవతు కో యుధి ॥

నీకు మాలో నెవ్వనితో యుద్ధముజేయ గుతూహల మున్నదని ప్రశ్నింప భీమునితో నని సిద్ధపడెను. అప్పుడు—

తయో ర్యుద్ధం తతో ద్రష్టుం సమేతాః పురవాసినః ।
బ్రాహ్మణా వణిజశ్చైవ క్షత్రియాశ్చ సహస్రశః ॥
శూద్రాశ్చ నరశార్దూల స్త్రియో వృద్ధాశ్చ సర్వశః ।
నిరన్తర మభూ త్తత్ర జనౌఘై రభిసంవృతమ్ ॥

వారిరువురయుద్ధము జూచుటకై చాతుర్వర్ణ్యప్రజలు వేలకొలది వచ్చిరి. స్త్రీలు వృద్ధులుకూడ వచ్చిరి. జనులు క్రిక్కిరిసి యుండిరి. ఆయుద్ధము కార్తికశుద్ధపాడ్యమి మొదలుకొని చతుర్దశివరకు విరామములేక జరిగి చతుర్దశినాటి రాత్రి జరాసంధసంహారముతో ముగిసినది. ఈవిషయమును చెప్పుచున్న గ్రంథమును జూడుడు—

"కార్తికస్య తు మాసస్య ప్రవృత్తం ప్రథమేఽహని ।
అనాహారం దివారాత్రి మవిశ్రాన్త మవర్తత ॥"

నీ. "అనాహారం నాస్తి ఆహరణం ఆహారః ఉపసంహారో యస్య తత్. అవిశ్రాన్తం న విశేషేణ శ్రాన్తో ఽన్యతరో యస్మిం స్తత్తథా"
"తద్వృత్తం తు త్రయోదశ్యాం సమవేతం మహాత్మనోః"

నీ. "తద్వృత్తం తాదృశప్రకారం యుద్ధం త్రయోదశ్యాం సమవేతం, త్రయోదశీపర్యన్తం, జాత మితి శేషః"
"చతుర్దశ్యాం నిశాయాన్తు నివృత్తో మాగధః క్లమాత్"

దీనిచే బదునాలుగురోజులు యుద్ధ మఖండముగా జరిగినమీాదట జరాసంధుడు భీమసేనునిచే వధింపబడె నని స్పష్ట మగుచున్నది.

అన్నిరోజులు బహుజనసమక్షములో జరిగిన బాహుయుద్ధములో తుదకు మృతుడైన జరాసంధుని కపటముగానె వధించిరనిన ప్రతివాదుల సాహసమును ఏమనవలెను? దీనినిటుంచి మ. భా. చ. కారుల యీవ్రాతనుగూడ చూడుడు—

“కార్తికశుద్ధపాడ్యమి మొదలు త్రయోదశివరకు యుద్ధము ప్రవర్తించె ననియు, చతుర్దశినాటి యర్ధరాత్రిమున భీముడు జరాసంధుం జంపె ననియు, మహాభారతమున గలదు. ఈయుద్ధములో భీము డలసట కొందగా కృష్ణుడు- వాయుబలమును,నీబలముగూడ జూపుమా యనగా భీముడు వాయువుదలచి శక్తిసంపన్నుడై జరాసంధుంజంపె నట. పైగాథాసందర్భము నాలోచింపగా గార్తికశుద్ధపాడ్యమినాడు ఇంద్రప్రస్థములో నాలోచనము జరిగి త్రయోదశినాటికిగిరివ్రజము జేరి చతుర్దశినాటి రాత్రి జరాసంధుని గృహము దొంగదారిం ప్రవేశించి యగ్నిహోత్రగృహమున జరాసంధుని భీముడు చంపియుండును. ఆపోరంతఃపురమున నిర్వాతమగు నగ్నిగృహమున జరిగి యుండుటచే భీమున కాయాసము రాగా కృష్ణు డెటులనో భీమునకు గాలిలో విశ్రాంతిం గల్పించి జరాసంధుం జంపించియుండుననియు వితర్కముచే నూహింపబడుచున్నది” (పు 167–168)

ప్రతివాదు లీవ్రాతలో ‘దొంగదారిని జరాసంధుని గృహములో బ్రవేశించి భీముడాతని చంపియుండును’ అనుటనుబట్టి అకస్మాత్తుగా నాతనిపై బడి హత్య చేసె నన్నట్లు తేలుచున్నది. “ఆపోరంతఃపురమున నగ్నిహోత్రగృహమందు జరిగెను” “కృష్ణుడు భీమునకు గాలిలో విశ్రాంతిని కల్పించి జరాసంధుని జంపించియుండును” అనుటను బట్టి హత్యచేయబడలేదు వారిరువురు బాహుబలముతో పోరినారని తేలుచున్నది. అట్లుపోరినప్పుడు కృష్ణుడు భీముని ఎట్లు విశ

దీయగలిగెను? ఎట్లు గాలిలో విశ్రాంతి గల్పింపగలిగెను? ఈ ప్రతివాదు లేవె నుక జూపినట్లు 'యాదవులకుగాని పాండవులకుగాని యుభయులకుగాని జరాసంధుని జయింపగల శక్తిసామర్థ్యములు లేవు' అని వ్రాసియుండ నట్టి జరాసంధుని చేతికిచిక్కిన భీముని శ్రీకృష్ణుడు విడిపించి గాలిలో విశ్రాంతి నెట్లు కల్పింపగలిగెను? అంత పరాక్రమశాలియగు జరాసంధుడు ప్రతివాదులన్నట్లు అసమర్థుడైన భీమునితో నేస్వల్పకాలమో యుద్ధముచేసి యెట్లు మరణించెను? స్వవచనవ్యాఘాతములతో గూడిన యీ ప్రతివాదుల ప్రసంగములు లోకమున కపకారములగుటకు సంశయమున్నదా? ఇంతటితో దీనిని విడిచి శిశుపాలవధవిషయ మందుకొందము.

—"ఆచార్య ఋత్విక్స్నాతకాదులలో జేరని కృష్ణునకు
రాజసూయమున సభాతాంబూల" మను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము.—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ధర్మజుడు తనకు విశేషోపకారముచేసిన కృష్ణున కేదేని మహాగౌరవము జేయదలచి యుండెను. తదనుగుణముగా భీష్ముని ప్రోత్సాహముచే నర్ఘ్యప్రదానము జరిగెను. ఆచార్యఋత్విక్స్నాతకాదుల కీయదగిన సభాతాంబూలము నట్టి పరిస్థితు లేమియు లేని కృష్ణున కిచ్చుటచే రాజసూయము జూడవచ్చిన రాజలోకమున కసూయ కలిగెను. కృష్ణునకు బూర్వవైరియగు శిశుపాలుడు దాని నాక్షేపించెను. సహదేవుడు 'మేము చేసినదానిని కాదనినవారి పని పట్టెద'మని తాముపుష్టిష్టబలవంతులుగా నుండుటచే వచ్చిన రాజులను బెదరించెను.

శిశుపాలుడుమాత్రము జంకక కృష్ణు డర్ఘ్యము గ్రహించుట కెంతమాత్ర మర్హుడు కాడని ప్రోత్సాహకుడగు భీష్ముని, అర్ఘ్య మిచ్చిన ధర్మజుని, దానిం బుచ్చుకొనిన కృష్ణునిగూడ నిరసించెను.

శిశుపాలుడు సభను వదలి యుద్ధప్రయత్నమునకై బయటి కేగగా ధర్మజు డనునయవాక్యములతో శిశుపాలుని దిరిగి సభలోనికి దీసికొనివచ్చెను. అప్పుడు కృష్ణశిశుపాలురకు కొంతవాక్కలహము జరిగెను. ఆ వాక్కలహములోనే తటాలున శ్రీకృష్ణుడు చక్రము బ్రయోగించి శిశుపాలుని శిరచ్ఛేదము చేసెను. ఈ శిశుపాలవధము కూడ జరాసంధవధమువలె గప్తముగా జేయబడినదే" (పు169)

ప్రతివాదు లీవ్రాతలలో" తమకు విశేషోపకారము జేసిన కృష్ణునకు ధర్మజుడు ఏదో మహాగౌరవము జేయదలచియుండ రాజసూయమలో నగ్ర్యప్రదానము జేసినట్లును. అది భీష్ముని ప్రోత్సాహముచే జరిగినట్లును చెప్పుట పరస్పరవిరుద్ధము. కృష్ణునకు ధర్మజుడు స్వయముగనే చేయదలచియున్న మహాగౌరవములో భీష్ముని ప్రోత్సాహ మేల కావలసివచ్చినది? అది భీష్మప్రోత్సాహముచే జరిగినపుడు ధర్మజుడు స్వయముగా జేయదలచిన దెట్లగును?

మఱియు, కృష్ణున కట్టిగౌరవము ధర్మజుడు చేయదలచుటలో దానాతనివలన విశేషోపకారమును పొందుటే కారణమని చెప్పిన ప్రతివాదులు నిష్కారణముగనే భీష్ముని ప్రోత్సాహము జరిగినట్లుచెప్పుటవలన ధర్మజుని యెడల గౌరవకల్పన కుకల్పన యని తెలియుచున్నది.

ఇంకొకటి—ఆసభలో ధర్మరాజు స్వయముగా కృష్ణు డింతటివాడు కనుక నీతనికి ప్రథమపూజనము చేయుచున్నా నని చెప్పి చేసినట్లైన లేనపుడు ప్రతివాదుల యూహ లేమనవలెను.

అసలప్పటి పూజాప్రస్తావ మేమనగా రాజసూయాంగమైన సోమయాగవిశేషమున నంతర్వేదియను స్థానమందు సత్కారార్హులైన విప్రులు, క్షత్రియులు, నారదాదిమహర్షులు, రాజర్షులు కూర్చుండి ప్రసంగములు చేయుచుండ—

"తతో భీష్మోఽబ్రవీ త్ప్రాజ్ఞో ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ |
క్రియతా మర్హణం రాజ్ఞాం యథార్హ మితి భారత ||
ఆచార్య మృత్విజం చైవ సంయుజంచ యుధిష్ఠిర |
స్నాతకంచ ప్రియం ప్రాహు ష్షడర్ఘార్హా న్నృపం తథా ||
ఏషా మేకైకశో రాజ న్నర్ఘ ఆనీయతా మితి |
అథ చైషాం వరిష్ఠాయ సమర్థా యోపనీయతామ్ ||" (సభాప, అ36)

నీ. "సంయుజం సంబన్ధినం శ్వశురాదిం ప్రియం మిత్రమ్ ఏకైకశః ప్రత్యేకం అథ అథాపి ఏషాం మధ్యే వరిష్ఠాయ ప్రథమ మితి శేషః"

భీష్ముడు—'యుధిష్ఠిరా! యథార్హముగాబూజ్యులనుపూజింపుము. ఆచార్యుడు, ఋత్విక్కు, బంధువు, స్నాతకుడు, మిత్రుడు, నృపుడు, అను నార్గురుపూజార్హులు. వీరికి ప్రత్యేకముగా నర్ఘ్యమిమ్ము. వీరిలో బూజ్యతముని ముందు పూజింపుము.' అని చెప్పగా యుధిష్ఠిరుడు—

"కస్మై భవా న్మన్యతేఽర్ఘ మేకస్మై కురునందన |
ఉపనీయమానం యుక్తంచ తన్మే బ్రూహి పితామహ ||

అట్లు ముందు పూజింపదగిన పూజ్యతముని నీవే చెప్పుమని కోరెను.

"తతో భీష్మ శ్శాన్తనవో బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య వీర్యవాన్ |
వార్ష్ణేయం మన్యతే కృష్ణ మర్హణీయతమం భువి ||
ఏష హ్యేషాం సమస్తానాం తేజోబలపరాక్రమైః |
మధ్యే తపన్నివాభాతి జ్యోతిషామివ భాస్కరః ||
అసూర్యమివ సూర్యేణ నిర్వాతమివ వాయునా |
భాసితం హ్లాదితం చైవ కృష్ణేనేదం సదో హి నః ||"

అంతట భీష్ముడు పరిశీలించి శ్రీకృష్ణుడే పూజ్యతముడని నిశ్చయించి యీసమస్తసభ్యులలో తేజోబలపరాక్రమములతో జ్యోతిశ్చక్రమున సూర్యమండలమువలె శ్రీకృష్ణుడు విరాజిల్లుచుండె ననియు, సూర్యునివలె వాయువువలె శ్రీకృష్ణుడు ఈసభకు ప్రకాశము ప్రమోదము నిచ్చుచున్నా డనియు జెప్పెను.

"తస్మై భీష్మాభ్యనుజ్ఞాత స్సహదేవః ప్రతాపవాన్ ।
ఉపజహ్రేఽథ విధివ ద్వార్ష్ణేయాయాఽర్ఘ్య ముత్తమమ్ ॥
ప్రతిజగ్రాహ తత్ కృష్ణ శ్శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
శిశుపాలస్తు తాం పూజాం వాసుదేవే న చ క్షమే ॥

అపుడు సహదేవుడు భీష్మానుజ్ఞపై శ్రీకృష్ణునికి విధ్యుక్తముగా నర్ఘ్య మీయగా నది శాస్త్రీయమని శ్రీకృష్ణుడు ప్రతిగ్రహించెను. శిశుపాలుడు మాత్రము దానినిచూచి సహింపలేకపోయెను. ఇట్లు భీష్ముడువిమర్శించి ప్రథమపూజ్యుడు శ్రీకృష్ణుడే యని చెప్పిన మీదట జరిగిన యర్ఘ్యప్రదానము యజ్ఞాంగమైయుండ ప్రతివాదులు—దానిని ప్రత్యుపకారతాత్పర్యముతో యుధిష్ఠిరుడు చేసినట్లు వ్రాయుట నింద్యము. ఇట్టి దురభిప్రాయమును నిరసించుటకే శిశుపాలుని మొదలించు నపుడు భీష్ము డిట్లు చెప్పెను—

న కేవలం వయం కామా చ్చేదిరాజ జనార్దనమ్।
న సంబన్ధం పురస్కృత్య కృతార్థంవా కథంచన॥
అర్చామహేఽర్చితం సద్భి ర్భువి భూతసుఖావహన్ ॥

"ఓశిశుపాల! మేమీశ్రీకృష్ణునికోరికనుబట్టికాని, బంధుత్వమును బట్టికాని, ప్రయోజనాంతరమును బట్టికాని పూజింపలేదు. భూలోకమందు, సత్పురుషులచే బూజింపబడినవాడని భూతకోటికి సుఖావహుడని పూజించుచున్నాము" అని. ఇది శిశుపాలాభిమానులగు ప్రతివాదులకుగూడ సమాధానమే,

ఇక "ఆచార్యాదులకీయదగిన సభాతాంబూలము నట్టి పరిస్థితులేమి యు లేని శ్రీకృష్ణున కిచ్చి" రట! ఆచార్యాదు లాస్థలిలో జేరినవాడు మిత్రుడొకడు. అది భీష్మవాక్యములలో స్పష్టీకరింపబడియున్నది. ఇట్టి స్థితిలో—

ధర్మే స్థితాః పాండవేయాః క స్తాన్ కింనక్తు మర్హతి।
యస్తాన్ ద్వేష్టి స మాం ద్వేష్టి యస్తా నను సమా మను॥
ఐకాత్మ్యం మాం గతం విద్ధి పాండవై ర్ధర్మచారిభిః' ఉద్యోగప।

అనుచు పాండవులు ధర్మాత్ములు వారియందు తప్పున్నదని యె వ్వ డనగలడు? వారిని ద్వేషించినవాడు నన్నే ద్వేషించినవాడు, వాడిని పూజించినవాడు నన్ను పూజించినవాడే. వారే నేను, అని, రాయబా రమునకు వెళ్ళినపుడు దుర్యోధనునితో బ్రసంగించిన శ్రీకృష్ణుడు పాం డవులకు మిత్రు డను జ్ఞానముకూడ లేకున్న యీాప్రతివాదుల వ్రాత నింద్యము.

ఆనా డిట్లే యాక్షేపింప మొదలిడిన శిశుపాలునకు బుద్ధిజెప్పుచు భీష్ము డేమని చెప్పెనో చూడుడు—

న చ కశ్చిదిహాస్మాభి స్సుబాలోఽప్యపరీక్షితః।
పూజ్యతాయాం చ గోవిందే హేతూ ద్వావపి సంస్థితౌ॥
వేదవేదాంగవిజ్ఞానం బలంచాభ్యధికం, తథా।
నృణాం లోకేహి కోఽన్యోఽస్తి విశిష్టః కేశవాదృతే॥
త మిమం లోకసంపన్న మాచార్యం పితరం గురుమ్!
అర్చ్య మర్చిత మర్చార్హం సర్వే సహన్తు మర్హథ॥
ఋత్విగ్గురు ర్వివాహ్యశ్చ స్నాతకో నృపతిః ప్రియః।
సర్వ మేత ధృషీకేశ స్తస్మా దభ్యర్చితోఽచ్యుతః।

కృష్ణ ఏవ హి లోకానా ముత్పత్తి రపి చావ్యయః।
కృష్ణస్య హి కృతే విశ్వ మిదం భూతం చరాచరమ్॥
ఏష ప్రకృతి రవ్యక్తా కర్తా చైవ సనాతనః।
పరశ్చ సర్వభూతేభ్య స్తస్మా త్పూజ్యతమోఽచ్యుతః॥
ఆదిత్య శ్చంద్రమాశ్చైవ నక్షత్రాణి గ్రహాశ్చ యే।
దిశశ్చ విదిశశ్చైవ సర్వం కృష్ణే ప్రతిష్ఠితమ్॥
నహి కేవల మస్మాక మయ మర్చ్యతమోఽచ్యుతః।
త్రయాణా మపి లోకానా మర్చనీయో మహాభుజః॥
జ్ఞానవృద్ధా మయా రాజన్ బహవః పర్యుపాసితాః।
తేషాం కథయతాం శౌరే రహం గుణవతో గుణాన్॥
సమాగతానా మశ్రౌషం బహూన్ బహుమతాన్ సతామ్।
కర్మాణ్యపిచ యాన్యస్య జన్మప్రభృతి ధీమతః॥
బహుశః కథ్యమానాని నరై ర్భూయ శ్శ్రుతాని మే।
అయన్తు పురుషో బాల శ్శిశుపాలో న బుధ్యతే॥
సర్వత్ర సర్వదా కృష్ణం తస్మా దేవం ప్రభాషతే।
యో హి ధర్మం విచినుయా దుత్కృష్టం మతిమా న్నరః॥
స వై పశ్యే ద్యథాధర్మం న తథా చేదిరా డయమ్।
సవృద్ధబాలే ష్వథవా పార్థివేషు మహాత్మసు॥
కో నార్హం మన్యతే కృష్ణం కోవాప్యేనం న పూజయేత్

(సభా ప అ-38)

అనగా_మేలిమిసభలో ప్రథమపూజ్యతను గూర్చి బాలునిగూడ బహిష్కరింపక విడువలేదు. శ్రీకృష్ణుని పూజ్యతలో రెండు హేతువు లున్నవి. అత్యధికమైన వేదవేదాంగ విజ్ఞాన మొకటి. అత్యధికమైన బల మొకటి. ఈనాటిలోకములో శ్రీకృష్ణుని కంటె నధికు డెవ్వడు? ఈయాచార్యపత్రు గుణశ్రేష్ఠుని, పూజ్యుని, పూజితుని బూజించుట కందరు సమ్మతింపదగినదే.

ఆచార్యుఁడు, ఋత్విక్కు, స్నాతకుఁడు, బంధువు (కన్యాదాత) నృపతి మిత్రుఁడుగూడ శ్రీకృష్ణుఁడే కనుక బూజింపబడెను. సూర్యచంద్రులు, నక్షత్రములు, గ్రహములు, దిక్కులు, విదిక్కులు సర్వము శ్రీకృష్ణునియందే ప్రతిష్ఠితమై యున్నది. ఈశ్రీకృష్ణుఁడు మాకుమాత్రమె కాదు ముల్లోకములకుబూజ్యతముఁడే. నేనెందరినో జ్ఞానవృద్ధులను సేవించితిని వారుసత్పురుషసమ్మతమైన శ్రీకృష్ణుని గుణగణమును జెప్పగావినియున్నాను. జన్మప్రభృతి కృష్ణుఁడు చేసినచర్యలను లోకులు బహుళముగా జెప్పుకొనుచుండ నేనెంతయో వినియున్నాఁడను. శ్రీకృష్ణుఁడు సర్వత్ర కలఁడు; సర్వదాకలఁడు. అసబాలుఁడైన యీశిశుపాలు డెరుగక యిట్లనుచున్నాఁడు. ఏబుద్ధిమంతుఁడధికముగా ధర్మమాచరించునో ఆతఁడే శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యము గ్రహింపగలుగును. శిశుపాలుఁడట్లు గ్రహింపజాలఁడు. బాలులలోగాని, వృద్ధులలో గాని, పృథివీపతులలోగానికృష్ణుఁడు పూజ్యుఁడుకాడనువాడెవఁడు? కృష్ణుని పూజింపని వాఁడెవఁడు? అనిభావము.

ఆనాఁడు శిశుపాలుని మందలించుచు జెప్పిన భీష్ముని వచనముచే యీనాఁడుఆశిశుపాలుని పాటనే పాడిన ప్రతివాదులకు ప్రదర్శింపబడినవి కనుక శ్రీకృష్ణుఁ డాచార్యాది స్వరూపుఁడే యని ప్రతివాదులు గ్రహింపనియెడల వీరును శిశుపాలతుల్యులే. ఇక అట్లుపూజింపగా "రాజసూయము జూడవచ్చినరాజలోకమున కసూయ కలిగె" నట! ఔరా! "శిశుపాలస్తు తాం పూజాం వాసుదేవే న చ క్షమే"అని శిశుపాలుఁడు మాత్రము ఆపూజను సహింపలేకపోయెను. అని గ్రంథమందుండ రాజలోకమునకంతకు నిందను జుట్టబెట్టుట విపరీతము. ఇక "కృష్ణునకు బూర్వవైరియగు శిశుపాలుఁడు దాని నాక్షేపించె"నట! బాగుగానున్నది. ఈమాటచే శిశుపాలుఁ డాక్షేపించుటకు కృష్ణున కాతఁడు పూర్వవైరి యగుటయే కారణముకాని కృష్ణుఁడు పూజ్యతముఁడు కాకుండుట కాదని ప్రతివాదులే మరల చెప్పుచున్నారు. ఇది సత్యము ఈప్రతివాదు లాక్షేపించుటకు మాత్రము కారణము వారి విమర్శనవైపరీత్యముకంటె వేరొకటి కనపడదు.

ఇక "సహదేవుఁడు మేము చేసిన దానిని కాదనిన వారి పని పట్టెదన మని రాజులను బెదరించె" నట! ఆ సహదేవవాక్యసందర్భ మెట్లున్నదో చూతము—

కేశవం కేశిహన్తార మప్రమేయపరాక్రమమ్।
పూజ్యమానం మయా యోవః కృష్ణం న సహతే నృపాః॥
సర్వేషాం బలినాం మూర్ధ్ని మయేదం నిహితం పదమ్।
ఏవ ముక్తే మయా సమ్య గుత్తరం ప్రబ్రవీతు సః॥
స ఏవ హి మయా వధ్యో భవిష్యతి న సంశయః।
మతిమన్తశ్చ యే కేచి దాచార్యం పితరం గురుమ్।
అర్చ్య మర్చిత మర్చార్హ మనుజానన్తు తే నృపాః।
తతో న వ్యాజహారైషాం కశ్చి ద్బుద్ధిమతాం సతామ్।
మానినాం బలినాం రాజ్ఞాం మధ్యే వై దర్శితే పదే।
తతోఽపతత్ పుష్పవృష్టి స్సహదేవస్య మూర్ధని।
అదృశ్యరూపా వాచ శ్చాప్యబ్రువన్ సాధు సాధ్వితి॥"

'ఓ నృపతులారా! అప్రమేయపరాక్రముఁడై నాచే బూజింపఁబడుచున్న ఈ కృష్ణునిఁజూచి మీలో నెవ్వఁడు సహింపఁడో అట్టివాఁడు తన శిరస్సుపైని ఎత్తిన యీ పాద ముంచినట్లు భావించునట్టివాఁడను నేనని స్పష్టముగా జెప్పవలెను. అప్పు డాతనిని వధింతును. ఓ నృపతులారా! మీలో మతిమంతులైనవారందరు, ఆచార్య పితృ గురు స్వరూపుఁడు, పూజ్యుఁడు పూజితుఁడునగు కృష్ణునిఁగూర్చి యనుజ్ఞనీయవలసినది.' అని సహదేవుఁ డనఁగా బుద్ధిమంతులలో నొక్కఁడును మారుపలుకక యంగీకార మును సూచించిరి. బలవంతులైన రాజులలో సహదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యము నుద్ఘాటించుచు పాదమెత్తినప్పుఁడు సహదేవుని శిరస్సుపై పుష్పవృష్టి కురిసినది. అదృశ్యమూర్తుల సాధువాదములు వినఁబడినవి.

ఈగ్రంథసందర్భము జూడగా నారదు సహదేవుడు చేసిన శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యోద్ఘాటనము సత్యమే యని పుష్పవృష్టిచేతను అదృశ్యమూర్తుల సాధువాదములచేతను ధ్రువపరుపబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లుండ "సహదేవుడు రాజలోకమును బెదరించెను" అని ప్రతివాదు లనుట హేయము.

మరియు నీప్రతివాదులే దుర్యోధనుని గూర్చి వ్రాయుచు—
"ఊరుభంగానంతరము కృష్ణ దుర్యోధనసంవాదములో, దుర్యోధనునిదే న్యాయమని దేవతలు పుష్పవృష్టిని గలిగింపగా కృష్ణాదులు సిగ్గుపడి" రట! (పు266) అనివ్రాసియున్నారు.

దుర్యోధనునిదే న్యాయ మనుట కాపుష్పవృష్టిని ప్రమాణముగా గ్రహించి యున్న ప్రతివాదులు–శ్రీకృష్ణుని లోకోత్తరమహాత్మ్యము నుద్ఘాటించిన సహదేవుని సంభాషణము న్యాయ్య మనుటకై ప్రదర్శింపబడినయీపుష్పవృష్టిని ప్రమాణముగా గ్రహింపకతోసివేసిరి. ఆదుర్యోధనవధసందర్భములోని పుష్పవృష్ట్యాదులను గూర్చి ముందు తెలుపబడును. ఆపుష్పవృష్టిని చూచి శ్రీకృష్ణాదులైనను సిగ్గుపడిరటకాని యీపుష్పవృష్టినిచెప్పెడు గ్రంథమును చూడలేకపోవుటయు, చూచినను గ్రహింపలేకపోవుటయు ప్రతివాదుల నిష్పాక్షికవిమర్శనపద్ధతికాబోలును.

శ్రీకృష్ణుండు జగత్పూజ్యుడను నిర్ణయమునకు నారదాదిమహర్షులే హర్షింప; కాదని చెలరేగినవాడు శిశుపాలుడు, శిశుపాలునిపాటనే పాడినవారు ప్రతివాదులు. ఈప్రతివాదుల కామహాసభలో నారదమహర్షి చెప్పిన విషయమునే వినిపింతము—

సర్వసంశయనిర్మోక్తా నారద స్సర్వలోకవిత్ ।
ఉవాచాఖిలభూతానాం మధ్యే స్పష్టతరం వచః॥

> కృష్ణం కమలపత్రాక్షం నార్చయిష్యన్తి యే నరాః।
> జీవన్మృతాస్తు తే జ్ఞేయా న సంభాష్యాః కదాచన ॥" (సభాప-39.)

శ్రీకృష్ణుని బూజింపనినరులుజీవన్మృతులు, అసంభాష్యులు,అనియర్థము.

"ఇక శిశుపాలుకు మాత్రము జంకక భీష్ముని,ధర్మజుని, కృష్ణుని గూడ నిరసించి సభను వదలి యుద్ధప్రయత్నమునకై బయట కేగగా ధర్మజు డనునయవాక్యములతో శిశుపాలుని దీసికొని వచ్చి నప్పుడు కృష్ణశిశుపాలులకు జరిగిన వాక్కలహములోనే తటాలున శ్రీకృష్ణుడు చక్రము బ్రయోగించి శిశుపాలుని శిరశ్ఛేదము జేసె" నట!

ఈవ్రాతలో యాగము జూడవచ్చిన శిశుపాలుడు యుద్ధమున కుద్యమించినట్లు ప్రతివాదు లేచెప్పుచున్నారు. కృష్ణశిశుపాలుల వాక్కలహములోనే తటాలున శ్రీకృష్ణుడు వధించెనట! ఈవిషయములో గొంత చెప్పవలసియున్నది.

శిశుపాలుడు తిరిగి సభలోనికి వచ్చి శ్రీకృష్ణుని, ధర్మజుని నిందించుచు భీష్ముని నిందించునపుడు భీష్మ డిట్లనెను—

> "ఏష తిష్ఠతి గోవిన్దః పూజితోఽస్మాభి రచ్యుతః ।
> యస్య వ స్త్వరతే బుద్ధి ర్మరణాయ స మాధవః ॥
> కృష్ణ మాహ్వయతా మద్య యుద్ధే చక్రగదాధరమ్!
> యాదవస్యైవ దేవస్య దేహం విశతు పాతితః" ॥ (అ44)

మాచే బూజింపబడినశ్రీకృష్ణు డిడుగో, మీలో నెవ్వని బుద్ధి మరణమునకు త్వరపడుచుండెనో ఆతడీశ్రీకృష్ణుని యుద్ధమునకుబిలువవచ్చును. శ్రీకృష్ణునిచే హరింపబడి శ్రీకృష్ణదేహ మందైక్యము నొందవచ్చును. శిశుపాలు డీమాటవిని శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను—

"ఆహ్వయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయా సార్థం జనార్దన!
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః ॥ "(అ45)

కృష్ణా! నిన్నాహ్వానించుచున్నాను. నాతో యుద్ధముచేయుము. పాండవసహితముగా నిన్నిప్పుడు వధింతును. శిశుపాలు డిట్లు యుద్ధమునకు గాలు దువ్వినతరువాత శ్రీకృష్ణుడు మహారాజమండలితో మొదటినుండియు శిశుపాలుడు చేయుచు వచ్చిన దుష్కార్యముల నుద్ఘాటించి చెప్పి ఇప్పుడు మీసమక్షములో జరుగుచున్న యీదుర్మార్గము క్షమింపదగినది కాదని చెప్పగా మహారాజులు శిశుపాలుని గర్హించుకొనుచుండ శిశుపాలుడు పకపకనవ్వుచు మాటలాడునప్పుడు—

"క్షమ వా యది తే శ్రద్ధా మా వా కృష్ణ మమ క్షమ ।
క్రుద్ధాద్వాపి ప్రసన్నాద్వా కిం మే త్వత్తో భవిష్యతి ॥" (అ 45)

కృష్ణా!నీవు క్షమింపుము మానుము. నీవుక్రుద్ధుడవైన నాకేమి? ప్రసన్నుడవైన నాకేమి? అనెను. అంతట కృష్ణభగవానుని సంకల్పమాత్రమున చక్రము హస్తము నలంకరింప కృష్ణభగవాను డిట్లనెను—

"శృణ్వన్తు మే మహీపాలా యేనైతత్ క్షమితం మయా ।
అపరాధశతం క్షామ్యం మాతు రస్యైవ యాచనే ॥
దత్తం మయా యాచితంచ తాని పూర్ణాని పార్థివాః ।
అధునా వధయిష్యామి పశ్యతాం వో మహీక్షితామ్ ॥
ఏవ ముక్త్వా యదుశ్రేష్ఠ శ్చేదిరాజస్య తత్క్షణాత్ ।
వ్యపాహర చ్ఛిరః క్రుద్ధ శ్చక్రేణామిత్రకర్షణః ॥" (అ 45)

ఓమహీపతులారా! వినుడు. ఈశిశుపాలుని తల్లి ఈతని నూరపరాధములను క్షమింపవలసినదని నన్ను యాచించినది. అట్లే యని వరమిచ్చితిని. ఆసంఖ్య పూర్తియైనది. ఇప్పుడు మీరందరుచూచుచుండగా

నీతని వధించుచున్నాను. అని చెప్పి కృష్ణభగవానుడు శిశుపాలుని శిర స్సును చక్రముచే ఛేదించెను. అని యర్థము.

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి "నాతో యుద్ధమునకురమ్ము. పాండవసహితముగా నిన్ను వధింతును" అనిశిశుపాలుడు కాలుదువ్వుటయు, 'నీయాగ్రహ మెంత. నీయనుగ్రహ మెంత' అని తిరస్కరించుటయు, జరిగిన తరువాత మహారాజమండలితో నిప్పు డీతని వధించుచున్నానని చెప్పి యమోఘచక్రప్రయోగమున శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలశిరశ్ఛేదము జేసినట్లు స్పష్టమగుచుండ "వాక్కలహములోనే తటాలున శిశుపాలుని శిరశ్ఛేదము జేసెను" అనుచు శిశుపాలు డేమియు దెలియని స్థితిలో బరాకుగా నుండగాశ్రీకృష్ణుడువధించెనన్నట్లువ్రాయుటఎంతసాహసము! ఈసందర్భములోని యీవ్రాతనుగూడ చూడుడు—

పరాకుగా నుండిన శిశుపాలుని కృష్ణుడు వధించెనని యూహించిన సాళ్వవాక్యము చెప్పుచున్నది—

"అద్య తం పాపకర్మాణం క్షుద్రం విశ్వాసఘాతినమ్ ।
శిశుపాలవధామర్షా ద్గమయిష్యే యమక్షయమ్ ॥
మమ పాపస్వభావేన భ్రాతా యేన నిపాతితః ।
శిశుపాలో మహీపాల స్తం వధిష్యే మహీతలే ॥
భ్రాతా బాలశ్చ రాజాచ నచ సంగ్రామమూర్ధని ।
ప్రమత్తశ్చ హతో వీర స్తం హనిష్యే జనార్దనమ్ ॥ "

నాకు సోదరుడు, వీరుడు, బాలుడు యుద్ధభూమియందు లేక ప్రమాదము నొందిన శిశుపాలు నెవడు చంపెనో యాజనార్దనుని జంపెదను" (పు 170)

ఈసాళ్వవాక్యము పరాకుగా నున్నపుడు చంపబడెననుటకు ప్రమాణమట! 'నీవెంత! రమ్ము యుద్ధమునకు' అని కాలుదువ్విన శిశు

పాలుని వాక్యము ప్రమాణము కాదన్నమాట! తనసోదరుడగు వీరుడు అట్లు పోవుటచే దమకుగల న్యూనత బాపుకొనుటకై ఆ సాళ్వుడు 'ప్రమత్తుడై యుండ నట్లు జరిగిన' దనినాడు. తనకంటెచిన్నవాడుగనుక బాలు డనినాడు. తమకు వైరికనుక శ్రీకృష్ణుని దుర్భాష లాడినాడు. కనుక వరాకుగా నుండెననుటకిది ప్రమాణమనుట చిత్రముగానున్నది.

ఈసాళ్వుడైనను 'బంధుత్వమునుబట్టి రాజసూయము జూడ వచ్చిన మాశిశుపాలుని యాగపశువుగా వధింపజేసినారని పాండవులను నిందింపకుండుటవలనను శ్రీకృష్ణునిగూడ నావిధముగా నిందింపకుండుట వలనను 'శిశుపాలుని యాగపశువుగా వధించిరి' అను విపరీతవాదము కూడ దూరాపాస్తమైనది.

ఇట్లీశిశుపాలవధము జరాసంధవధము వలెనే నిష్కపటముగా జెప్ప చేయబడుటచే "ఈశిశుపాలవధముకూడ జరాసంధవధము వలె గపటముగా జేయబడినదే" అను మ. భా. చ. కారుల వ్రాతను త్రోసివేత యైనది.

ఇంతవరకు శిశుపాలవధమునుగూర్చి మహాభారతచరిత్రములో ప్రతివాదులు వ్రాసిన విషయము చర్చింపబడినది. ఈప్రతివాదులే 'రాజసూయరహస్యము' అను పేరుతో నొకపుస్తకము నభూతకల్పనలతో వ్రాసియున్నారు. దాని వైఖరికూడ లోకులకు తెలియబడుటకై కొన్ని ముఖ్యాంశముల నెత్తుకొని పరీక్షింతము. అది విద్యాధికులచే మెచ్చుకొనబడినదట! అది సత్యకథన మట!

— "రాజు ఖండింపబడు యాగమె రాజసూయ" మను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము.

రాజసూయరహస్యమందలి వ్రాత యిట్లున్నది — "రాజసూయశబ్దమునకర్థ మేమనగా రాజుచే (పునరభిషేకము ద్వారా) సిద్ధింపజేయ బడునది. లేక లతాత్మకసోమరాజు (సోమలత)ఖండిం

పబడునది. అను వ్యుత్పత్తులను వైయాకరణులు చెప్పియున్నారు. సూ... రాజసూయ...(3_1_114)పాణినీయవృత్తిః _రాజ్ఞా సోత వ్యో ఽభిషవద్వారా నిష్పాదయితవ్యః. యద్వా, లతాత్మకసోమో రాజా స సూయతే ఖండ్యతే ...రాజసూయయాగమున సోమలతాఖండనమునుయాగాంతమున పునరభిషేకమునొంది రాజు యాగసమాప్తి నొందించుచుండుటయు గలుటయే గాక_పునరభి షేకమునకు బూర్వమున నగు "ఉదవసానీయము" అను నొక యిష్టియం దొక క్షత్రియుడు పశువుగా బంధింపబడు సూచన లుండుటచే "రాజు ఖండింపబడు యాగము" అని ధ్వనికూడ నగుచున్నది" (పు 18)

ప్రతివాదులిచ్చట రాజసూయశబ్దమున కర్థము జెప్పుచు కౌముదీగ్రంథమును ప్రమాణముగా జూపిరి. ఆకౌముదిలో "రాజ్ఞాసోతవ్యః అభిషవద్వారా నిష్పాదయితవ్యః" అనుగ్రంథమునుజూపి దాని కర్థము_ రాజుచే బునరభిషేకముద్వారా సిద్ధింపజేయబడునది అని వ్రాసినారు. అభిషవశబ్దమునకు పునరభిషేక మని యర్థము లేదు.

"సుత్యాఽభిషవ సవనం చ నా" అని యమరము.
'త్రీణి సోమలతాకండనస్య' అని అమరసుధావ్యాఖ్య.

ఇట్లు సోమలతాకండన మర్థముగా గల అభిషవశబ్దమునకు పునరభిషేకమని యర్థము వ్రాయుట అపూర్వపాండిత్యము.

ఇక వీరు చూపిన కౌముదీగ్రంథము వీరు కనిపెట్టిన రహస్యార్థమున కనుకూలమో ప్రతికూలమో పరిశీలింతము__

కౌముదీకారుడే కౌముదికి మనోరమ యను వ్యాఖ్య వ్రాసెను. కనుక ముందాగ్రంథముల ననుసంధింతము.

సూ— రాజసూయ... సప్తక్యబన్తా నిపాత్యన్తే రాజ్ఞా సోతవ్యోఽభిషవద్వారా నిష్పాదయితవ్యః. యద్వా లతాత్మక స్సోమో రాజా స సూయతే కండ్యతేఽత్రేత్యధికరణే క్యప్. (కౌముది)

మనోరమా— యద్వేతి. రాజానం క్రీణన్తీత్యాదౌ తథా దర్శనాదితి భావః. రూఢ్యర్థం నిపాతనం తేనాద్యపక్షేఽశ్వమేధాదౌ ద్వితీయే జ్యోతిష్టోమాదౌ చ నాతిప్రసంగః.

ఇచ్చట రాజసూయశబ్దమునకు రెండువిధముల వ్యుత్పత్తి చెప్పబడినది. రాజసూయశబ్దములోని రాజశబ్దము మొదటివ్యుత్పత్తిలో యాగకర్తయగు రాజునే చెప్పును. రెండవ వ్యుత్పత్తిలో నారాజశబ్దము సోమలతను చెప్పును. సోమలతకు రాజశబ్దమును వాడుట వేదములో 'రాజానం క్రీణన్తి' అనుచోట బ్రసిద్ధము. రాజసూయశబ్దము అవయవార్థమును మాత్రమే చెప్పినయెడల రాజుచే జేయబడునట్టియు, సోమలతాకండనము కలిగియున్నట్టియు అశ్వమేధము కాని, రెండవవ్యుత్పత్తినిబట్టి బ్రాహ్మణాదులచే జేయబడుచు సోమలతాకండనముకల జ్యోతిష్టోమముకాని రాజసూయ మనబడవలసివచ్చు నని యాదోషము వారించుటకై రూఢ్యర్థము నిపాతనము చేయబడినది. ఫలితార్థ మేమన సోమలతాకండనము, రాజసూయ మందున్నట్లు అశ్వమేధమందును, జ్యోతిష్టోమమందును గూడ గలదు. కనుక నవయవార్థమాత్రమున నవి కూడ రాజసూయశబ్దముచే జెప్పబడకుండుటకు రూఢ్యర్థము (సంజ్ఞారూపార్థము) గ్రహింపబడినది. అని తాత్పర్యము.

ఇప్పుడు నస్త్రీవాదులన్నట్లు రాజును (క్షత్రియుని) ఖండించునట్టిది రాజసూయ మైనప్పుడు అట్టిపని యశ్వమేధమందుగాని, జ్యోతిష్టోమమందుగాని యుండదు కనుక నవయవార్థమాత్రమున గతార్థ మగుచున్న రాజసూయశబ్దమునకు రూఢ్యర్థాశ్రయణము వ్యర్థమే అగు

చున్నది. కనుక ప్రతివాదుల రహస్యార్థము వ్యాకరణగ్రంథవిరుద్ధము. వీరి విచిత్రసమన్వయము లోకవిరుద్ధము.

— "రాజసూయయాగకర్త చేయవలసిన విధులనుబట్టి ధర్మజుని రాజసూయమందు శిశుపాలుడు విశసింపబడె" నను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల రాజసూయరహస్యములోని వ్రాత యిట్లున్నది— "రాజసూయయాగకర్త చేయవలసినవిధులు (1)సోమయాగమైన మఱునాడు 'పశువిశసనము' అను క్షత్రియపశువు. లేక బ్రాహ్మణపశువుబంధింప బడుటతో గూడిన 'ఉదవసానీయము' అను నొక యిష్టి జరుగును. ఐతరేయబ్రాహ్మణమునందలి శునశ్శేపుని యితిహాసము ఉదవసానీయేష్టికాలమున గలిగినదియే. ధర్మజుని రాజసూయమందును సోమయాగమైన మఱునాడె ఉదవసానీయేష్టికాలముననే శిశుపాలుడు విశసింపబడె నని స్పష్టమగుచున్నది. (పు. 3)

(2) "శునశ్శేపునిగుఱించి చూతము. మహర్షులు రాజసూయము చేయించుచుండగా మనుష్యపశువును బంధింప ననువగు కర్మమే తెంచినది. శునశ్శేపుని పశువుగా బంధించు సమయ మాసన్నమైనది. విశసింపబడుపశువును 'ఉపాకృతము' అను సంస్కారము చేసినవెంటనే రెండుపేటలు వేయబడి రెండుబారలు పొడవుగల రెండు కుశనిర్మితములగు త్రాళ్ళతో కాళ్ళను తలను గట్టిగా బంధించిమూడుపేటలు గలిగి మూడు బారలు పొడవుగల త్రాటిచే మధ్యభాగమును యూపస్తంభమున కంటగట్టవలయును." (పు. 31)

(3) "అప్పుడధ్వర్యుడతెంచి బంధింపబడు శునశ్శేపునకు "ఉపాకృత, నియుక్త, ఆప్రీణన, పర్యగ్నికరణములు" అనుకర్మములు జేసెను. పైకర్మములు వధ్యపశువునకు బ్రతియజ్ఞమునను జేతురు" (పు. 3)

(4) "పిమ్మట శునశ్శేపుడు వధింపబడుటకు సిద్ధముగానుండి పరమేశ్వరుని, ఇంద్రాగ్నివరుణాది దేవతలను పలువిధముల బ్రార్థించెను. కట్టకడకు 'ఉషస్సును' స్తోత్రము చేయుచుండగా పటాలుమని కట్లు తెగిపోగా శునశ్శేపుడు విశ్వామిత్రు నంకతలము జేరెను" (పు. 34.35)

(5) "విశసితపశువుచే జేయదగు కర్మకలాపము పూర్తికాకుండుటచే హరిశ్చంద్రుని రాజసూయము పూర్తికాలేదను సందియ ముద్భవించుచున్నది. కాని విశ్వామిత్రాదు లెట్లో యాగపూర్తిని జేసి 'అంజస్సవము' అను నొక కర్మము చేయించి శునశ్శేపహరిశ్చంద్రు లన్యోన్యము స్పృశించునట్లు చేయుటచే యాగము పూర్తియగుటయు, హరిశ్చంద్రునకు రోగవిముక్తి యగుటయు కలిగెనని 'ఐతరేయబ్రాహ్మణము' న జెప్పబడియున్నది." (పు 36-37)

(6) "హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాథలు హోత చెప్పుచుండగా రాజసూయయాగకర్త వినవలయు నని యైతరేయబ్రాహ్మణమున గలదు." (పు. 38)

ప్రతివాదుల వ్రాతలోని యీ యాఱంశములనుగూర్చి ముందనుకొందము— ఐతరేయబ్రాహ్మణమునందు హరిశ్చంద్రుని రాజసూయమునకు సంబంధించి చెప్పబడిన శునశ్శేపుని యితిహాసములో శునశ్శేపుడు యజ్ఞపశువుగా జేయబడుటనుబట్టి ధర్మజుని రాజసూయములో వధింపబడిన శిశుపాలుడు యజ్ఞపశువుగానె వధింపబడె నని మొదటి యంశములో నున్నది.

యజ్ఞపశువును కాళ్ళను, తలను, త్రాళ్ళతో గట్టిగా బంధించి యూపస్తంభమున కంటుగట్టవలె ననియు, శునశ్శేపునకు అధ్వర్యుడు చేసిన ఉపాకృత నియుక్తాప్రీణాన పర్యగ్నికరణము లను కార్యములు ప్రతి

యజ్ఞమునను యజ్ఞపశువునకు జేయబడునవియే యనియు రెండుమూడం శములలో నున్నది.

యూపస్తంభమునకు బంధింపబడిన శునశ్శేపుడు దేవతలను స్తుతించి వారియనుగ్రహముచే బంధవిముక్తుడై వధింపబడకయేయుండె ననియు 'అంజస్సవము' అను కర్మతో యాగము పూర్తియై హరిశ్చం ద్రునకు రోగవిముక్తి యయ్యెనని యైతరేయబ్రాహ్మణమున జెప్పబడి యున్నదనియు, హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాథలు రాజసూయకర్త వినవలెనని యైతరేయబ్రాహ్మణమం దున్నదనియు గ్రమముగా 4. 5. 6. అంశములలో నున్నది.

రాజసూయశబ్దమునకు రాజు ఖండింపబడు యాగమర్థమని ప్రతివాదుల వాదము. వారుదాహరించిన హరిశ్చంద్రునిరాజసూయము రాజు ఖండింపబడనిదియు బ్రాహ్మణుడగు శునశ్శేపుడు యజ్ఞ పశువుగా గ్రహింపబడి యాతడుగూడ వధింపబడకయే పూర్తియై రోగ విముక్తి యను ప్రత్యక్షఫలమును గూడ నిచ్చినదియు నై యున్నది. కనుక వారు దృష్టాంతముగా జూపిన హరిశ్చంద్రరాజసూయమే వారు రాజసూయశబ్దమునకు జెప్పినయర్థ మసంబద్ధమని ధ్రువపరచుచున్నది.

మరియు, హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాథలు రాజసూయకర్త వినవలెనని విధింపబడినదని యారవయంశములో నుండుటవలన రాజు కాని బ్రాహ్మణుడుకాని వధింపబడకుండునదే రాజసూయమనుష్ఠానము రాజసూయకర్తకు గలిగితీరును. కనుక నావిధమున గూడ రాజసూయ శబ్దమునకు ప్రతివాదులుచెప్పిన దసంగతార్థమే. మరియు, యూపబద్ధు డై యుండి యాయా దేవతల నాయాఋక్కులతో నుపాసించి స్వయము గా దేవతానుగ్రహమున బంధవిముక్తుడై యున్న శునశ్శేపుని యీ యాగపూర్తిని జేయింపుమని విశ్వామిత్రాదిఋత్విక్కులు కోరగా

నాతడాయాగము 'అంజస్సవముగా (సోమాభిషవము కలదానినిగా) దెలిసికొని యాప్రయోగము జరిపించెనని యున్నది. ఐతరేయ బ్రాహ్మణము జూడుడు —

"త మృత్విజ ఊచు స్త్వమేవ నోఽస్యాహ్నస్సంస్థామధిగచ్ఛేత్యథ హైతం శునశ్శేపోఽఞ్జస్సవం దదర్శ, త మేతాభి శ్చతసృభి రభి సుషావ"

భాష్యమ్ —

బన్ధనాన్ముక్తస్య శునశ్శేపస్యోత్తరకాలీనం వృత్తాన్తం దర్శయతి, దేవతానుగ్రహాయుక్తం తం శునశ్శేపం విశ్వామిత్రాదయ స్సర్వఋత్విజస్స మూచుః హే శునశ్శేప! త్వమేవ నోఽస్మాక మస్య అహ్నోఽభిషేచనీయాఖ్యస్య సంస్థాం సమాప్తి మధిగచ్ఛ ప్రాప్నుహి అనుష్ఠాపయేత్యర్థః. తైరేవ ముక్తే సత్యనన్తరం శునశ్శేప స్తత మభిషేచనీయాఖ్యం సోమయాగ మఞ్జస్సవం దదర్శ. అఞ్జసా ఋజుమార్గేణ సవ స్సోమాభిషవో యస్మిన్ యాగే సోఽఞ్జస్సవః తాదృశం ప్రయోగప్రకారం నిశ్చితవాన్. నిశ్చిత్య చ తం సోమం 'యచ్చిద్ధి' త్యాదిభి శ్చతసృభి రృగ్భి రభిషుతం కృతవాన్ ||

దీనిచే సోమాభిషవముతో బూర్తికావలసియున్న యాగము మనుష్యవిశసనముతో బూర్తియగునట్లు వ్రాయుటయు నసంగతమే.

"హరిశ్చంద్రుని రాజసూయము పూర్తికాలేదను సందియముద్భవించుచున్నది" అను 5వ యంశములోని మాట హాస్యాస్పదము.

"యాగము పూర్తి యగుట, హరిశ్చంద్రునకు రోగవిముక్తి యగుట కలిగెనని యైతరేయ బ్రాహ్మణమున జెప్పబడి యున్నది."

అని యక్కడనే ప్రతివాదులు వ్రాసియున్నమాటకు విరుద్ధము— దీని నిటుంచి శిశుపాలునిగూర్చి వ్రాసినదానిని జూతము —

“పెదతల్లి కుమారుడు చేయు రాజసూయము జూడవచ్చిన శిశుపాలుని భీష్మశ్రీకృష్ణుల ప్రోత్సాహముచే ధర్మజుడు పశువుగాజేయ నియ్యకొని యుండును” (పు 95)

ఇది వీరి యూహ! దీని కాధారము వీరిబుద్ధియేకాని వేఱొగ్రంథమును లేదు. యజ్ఞపశువును ముందు సంగ్రహించి యజ్ఞమారంభింతురా? యజ్ఞము జూడవచ్చినవాని నెవ్వనినో యజ్ఞపశువుగా జేసి వధింతురా? అట్లైన నీపిడు గెవ్వనిపై బడునో యను భీతిచే నెవ్వడైన వచ్చునా? వీరితో వీరి లోకజ్ఞానము విచిత్రమైనది.

ఇంకొకటి— “శిశుపాలుడు తన్నట్లు చేయుదురని తలంపక పరాకుగా నుండినపుడె తటాలున శ్రీకృష్ణుడు చక్రముచే శిశుపాలు గొట్టియున్నా డనుట స్పష్టమగుచున్నది” (పు 100)

ఈవ్రాత వెనుకటివ్రాత కత్యంతవిరుద్ధము— శిశుపాలుడు యాగపశువట! యాగపశువును త్రాళ్ళతో కాళ్ళను తలను గట్టిగా బంధించి యూపస్తంభమున కంటగట్టవలెనట! అప్పుడధ్వర్యుడు ఉపాకృత నియుక్తాదిసంస్కారముల జేయవలయునట! అవి వధ్యపశువునకు ప్రతియజ్ఞమున జేతురట! ప్రతివాదులన్నట్లు ఇన్నిసంస్కారములు జరిగి యూపస్తంభమున కంటగట్టబడినగాని శిశుపాలుడు యాగపశువు కానేరడు గదా! అట్లు జరిగియున్నయెడల శిశుపాలుడు తన్నట్లు చేయుదురని తలంపకుండుట, పరాకుగా నుండుట, అసంభవము. కనుక నిది విరుద్ధము. మరియు వెనుకటి ప్రస్తావములో వ్రాసబడినట్లు—

“ఆహ్వాయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయాసార్ధం జనార్దన ।
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః ॥”

అనుచు పాండవసహితముగా నిన్ను వధింతును. రమ్ము నాతో యుద్ధమున కని శ్రీకృష్ణునిపై కాలుదువ్విన శిశుపాలుడు పరాకుగా నుండె ననుటయు, శ్రీకృష్ణు డట్లు చేయునని యెఱుగడనుటయు నత్యంత విరుద్ధము.

ఇంకొకటి చూతము— "శిశుపాలుని దేహమును వేగముగా సంస్కరింపుడని ధర్మరాజు దగ్గరనుండిన పుత్రుని నియోగింపక తన తమ్ములను నియోగించినట్లున్నది. శిశుపాలుని వేగముగా సంస్కరింపుడనుటలో 'ఇష్టక్రియ' కాలస్యము లేకుండగ జేయుటకై యుండును" (పు 97) ఈవిషయమై ప్రమాణ మిట్లు చూపిరి—

"పాండవ స్త్వబ్రవీ ద్భ్రాతౄ న్సత్కారేణ మహీపతిమ్ |
దమఘోషాత్మజం వీరం సంస్కారయత మా చిరమ్ ||
తథా చ కృతవన్త స్తే భ్రాతు ర్వై శాసనం తదా |"

ఈశ్లోకమునకు ప్రతివ్రాసినది విరుద్ధము— శ్లోకములో 'పాండవః దమఘోషాత్మజం సంస్కారయత ఇతి భ్రాతౄ నబ్రవీత్' అనియున్నది. 'సంస్కారయత' అనుపదమునకు సంస్కరింపజేయుడు. అని ప్రేరణార్థము. సంస్కరింపుడు అని ప్రతివాదులు వ్రాసిన యర్థము. ప్రతివాదుల యర్థములో 'సంస్కురుత' అని యుండవలెను. కనుక ధర్మరాజు తమ్ములనుసంస్కరించుటకుగాదు, సంస్కరింపజేయుటకునియోగించెను. ఇక సంస్కరించువాడు ప్రతివాదు లన్నట్లు సన్నిధానవర్తియగు శిశుపాలపుత్రుడే. అత డామృతశరీరమునకు జేసినది దహనసంస్కారమే. దానిని జేయించుటకు నియోగింపబడినవారే యుధిష్ఠిరసోదరులు. ఇట్లుండ శబ్దజ్ఞానము లేక యుధిష్ఠిరసోదరులు సంస్కరించినా రని వ్రాయుట సాహసము.

—: "ధర్మజుని ద్యూతము రాజసూయయాగాంగ" మను వాదము—నిరాకరణము—

రాజసూయరహస్యములోని వ్రాత యిట్లున్నది—

"కాత్యాయనహిరణ్యకేశిసూత్రానుసారము పునరభిషేకానంతరము రాజైదుగురితో సుహృద్ద్యూతము నాడవలెనని యున్నది. ధర్మజుని పునరభిషేకానన్తరమును నైదుగురు గూడి గాంధర్వక్రీడించిన సభలోనే సుహృద్ద్యూతము నాడినట్లు కలదు. చూడుడు—

ద్యూతమునకు బిలువవచ్చిన విదురునితో ధర్మరాజు సుహృద్ద్యూతసభలో నే కితవు లున్నారన విదురు డిట్లనియున్నాడు.

గాంధారరాజ శ్శకుని ర్విశాంపతే రాజాఽతిదేవీకృతహస్తో మతాక్షః। వివింశతి శ్చిత్రసేనశ్చ రాజా సత్యవ్రతః పురుమిత్రో జయశ్చ.॥

(1) శకుని, (2) వివింశతి, (3) చిత్రసేనుడు, (4) పురుమిత్రుడు, (5) జయుడు అను వారు కలరు. అని చెప్పియున్నాడు. మఱియు యాగాంగద్యూతమున బంగరువస్తువులనే యుపయోగింపవలెనని కలదు. ధర్మజుడు తొలుత రత్నములు పొదిగిన మణిహారమునే యొడ్డియున్నాడు. (పు 102)

ఇది యొక యసంబద్ధవాదము. ప్రతివాదులు రాజసూయయాగమధ్యమున జరుగునది పునరభిషేక మని వ్రాసియున్నారు. ఆపునరభిషేకానంతరమే యాగికర్త సుహృద్ద్యూతము జరుపవలెనట! అదియైదుగురితో నాడవలెనట! అట్లు జరిగినదే ధర్మజుని ద్యూతమట! ద్యూతసభలో నైదుగురు కలరనియే ధర్మజునితో విదురుడు చెప్పియుండెనట!

ఈ మాటలలోని వైరుధ్యముల జూడుడు— ప్రతివాదులుచూపిన శ్లోకములో చిత్రసేనపురమిత్రులమధ్య నన్ను సత్యవ్రతుని గణించి నచో వారారుగురగుదురు. కనుకవిరుద్ధము. అని యుండవలెను యాగ కర్త యైదుగురితో ద్యూతమొనర్పవలె నన్నమాటకు అయిదుగురితో బ్రత్యేకముగా నాడవలె ననియర్థమైనచో ధర్మరా జొక్క శకునితో దప్ప మరెవ్వనితో నాడనే లేదు. కనుకవిరుద్ధము. ఇక "వైదుగురు జూద గాండ్రుండిన సభలో నొనర్పవలె" నని యర్థమన్నచో వైదుగురితో జూద మొనర్పవలె నని యున్నది. అను వెనుకటి వాక్యమునకు విరుద్ధము. ఆపై "సుహృద్ద్యూత మాడవలె" నని యాగకర్తకు జెప్పబడె నను చు ధర్మజునకు బ్రాప్తించిన దుష్టద్యూతమును, అదే యని ప్రదర్శించుట విరుద్ధము. ఆపై "యాగాంగద్యూతమున బంగరు వస్తువులనే యుపయోగింపవలెనని కలదు" అనుచు మనుష్యులతో బాటు సర్వస్వముపయోగింపబడిన ధర్మజద్యూతము యాగాంగద్యూతమే యనుట విరుద్ధము. కనుక నిది యసంబద్ధవాద మనవలసివచ్చినది.

ఇంకను చూడుడు— రాజసూయకర్త ధర్మరాజు. రాజసూయము జరిగిన స్థల మింద్రప్రస్థము. ప్రతివాదు లన్న ద్యూతమును సంకల్పించి ధృతరాష్ట్రుని వేధించి శకుని బలము చూచుకొని ధృతరాష్ట్రునిచే విదురునిద్వారా నిర్బంధముతో ధర్మజుని బిలిపించి ద్యూతమున బ్రవర్తింపజేసిన వాడు దుర్యోధనుడు. ఆద్యూతము జరిగిన స్థలముహాస్తినాపురము. ఆ ద్యూతమునకు బిలువవచ్చిన విదురునితో ధర్మరాజు—

"ద్యూతే క్షత్తః కలహో విద్యతే నః కో వై ద్యూతం రోచతే బుధ్యమానః"

ద్యూతము కలహహేతువు. బుద్ధిమంతు డెవ్వడు ద్యూతమున కష్టపడును. అని పలికి ధృతరాష్ట్రుని యాజ్ఞ యట్లున్నదని చెప్పిన విదు

రునిమాటపై ద్యూతమువలన నిహలోకహాని, గుర్వాజ్ఞోల్లంఘనము వలన బరలోకహాని. కనుక నాముష్మికహితముగోరి వెళ్ళుటే మంచి దని యెంచి—

“నాహం రాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య శాసనా న్న గన్తు మిచ్ఛామి కవే దురోదరమ్ । ఇష్టో హి పుత్రస్య పితా సదైవ తదస్మి కర్తా విదు రాత్థ మాం యథా ।” (సభా. అ౫౮)

ధృతరాష్ట్రాజ్ఞ నుల్లంఘింపలేను. అట్లే వచ్చెద నని వచ్చినవాడు ధర్మజుడు.

ఆ ద్యూతముజరిగినది— అవభృథాంతము రాజసూయము పూర్తయై వచ్చినవారందరు స్వస్థానముల కేగిన తరువాత దుర్యోధను డా యాగవైభవము జూచి యసూయతో నందరికంటె వెనుక నింటికి వెళ్ళినతరువాత, శ్రీకృష్ణుడుకూడ వెళ్ళిపోయినతరువాత కొంతకాలము నకు. ఇట్టి ద్యూతమును యాగాంగద్యూత మనుట యసంబద్ధము.

యాగాంగద్యూతము యాగకాలములోనే జరుగవలెను. యాగ స్థలమునందే జరుగవలెను. అది విహితమగుటవలన యాగకర్తయగు ధర్మజుడు స్వయముగా బ్రవర్తింపవలెను, యాగాంగద్యూత మెప్పుడు జరుగవలసినట్లున్నదో చూడుడు—

జైమినీయన్యాయమాలా ౪-౪-౨ పూర్వపక్షః— “యదేత ద్దేవనాదిక మఙ్గ మిత్యుక్తం; తదేత దభిషేచనీయస్యైకస్య సోమ యాగస్యాఙ్గమ్.”

సిద్ధాన్తః— “రాజసూయశబ్దశ్చా ఽనుమత్యాదికా న్యాగానభిధత్తే తస్మాత్సర్వేషా మేత దఙ్గమ్. అనుష్ఠానన్తు రాజసూయమధ్యే క్వచిద పేక్షిత మపి వచనబలా దభిషేచనీయగతమాహేన్ద్రస్తోత్రాన్తే తద నుష్ఠీయతే.”

అనగా రాజసూయయాగాంగద్యూతము రాజసూయములో, అభిషేచనీయమంత్రైన మహేంద్రస్తోత్రకాలమందుజరుపవలెనని తాత్పర్యము. ఇట్లుండ దుర్యోధనుని దుర్వృత్తితో జరిగిన హస్తినాపురద్యూతము, ధర్మజుని యింద్రప్రస్థరాజసూయాంగమే అను ప్రతివాదులమాట "పృష్ఠతాడనా ద్దంతభంగః" అనుమాటవలె నున్నది. ఇదియే వీరి రాజసూయరహస్యము.

—♦ లోకసారస్వతములకు ప్రతివాదులు చూపిన యపమార్గములు ♦—

ప్రతివాదులు ఆర్షగ్రంథముల నర్థముచేసికొనలేక, వానిమూలమున బొందవలసిన శ్రేయస్సును తాము పొందలేకపోవుటేకాక, అపార్థములు చెప్పి, యసత్యమును సత్యమని ప్రకటించి, ప్రామాణ్యుల నప్రామాణ్యులని వచించి, యమాయకప్రజలను మోసపుచ్చి, వారికిగూడ శ్రేయస్సంటకుండ జేయుట నింద్యము.

వీరి దెంత పాండిత్యమో! అనిలోకులు భ్రమపడుటకు "ఇదిగో ఐతరేయబ్రాహ్మణము; ఇదిగో కాత్యాయన సూత్రము; ఇదిగో వ్యాకరణసూత్రము: ఇదిగో భారతము" అనుచు నేగ్రంథము జూడని లోకులను నమ్మించి యక్రమముగా వ్రాసి శ్రేయోహాని గలిగించుట లోకద్రోహమే కాదు, సారస్వతద్రోహము కూడను.

ప్రతివాదులు తమను దెలిసినంత పండితులకు దెలియదని ప్రకటించుటకై రాజసూయరహస్యములో నుపోద్ఘాతమందు వ్రాసినది చూడుడు—

"పిఠాపురసంస్థానపండితులై 'ఆమ్నాయార్థవాచస్పతి' బిరుదు నొందిన బ్ర. శ్రీ. వడలి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారి నడిగి వారి వ్రాతలననుసరించి మూలసారములు దర్శింప నేనంతను బూర్వమే

చూచుకొని యున్న యంశములు తప్ప వేఱు స్థలములలో లేవనియు గమకంతకంటె దెలియవనియు జెప్పియున్నారు.

మాపట్టణమునను పండితులు బహుపురాణదర్శులు నగు బ్ర. శ్రీ వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిని భారతవ్యతిరిక్తపురాణములలో నెచటనైన రాజసూయయాగము గూర్చి చదివియున్నారా? యని యడుగ నవి యెచటను గాన్పింపలే దనిరి." (పు.3)

దీనిని జూడగా తమపరిజ్ఞానప్రశంసకంటెను పండితనిగసనము కంటెను వేఱొకప్రయోజనము వ్రాతకు లేదని విజ్ఞులకు విదితమే.

తమకు తెలియనిది తెలియనట్లును, తాము చూడనిది చూడనట్లును చెప్పెడివారు పండితులు. తమకు తెలియనిది తెలిసినట్లును, తాముచూడనిది చూచినట్లును ప్రకటించువారు ప్రతివాదులు. ప్రతివాదుల పాండిత్యపరిజ్ఞానముల వైఖరి బరీక్షించి ప్రదర్శించెదో యున్నాము.

— ♦ రాజసూయరహస్యకారుల ధన్యత —

ప్రతివాదులు తమ ధన్యతనుగూర్చి యిట్లు వ్రాసియున్నారు—

"ఒక్కటిమాత్రము నాయందు వారు (శ్రీరామలింగారెడ్డిగారు) చూచినదానిలో యదార్థము కలదు. అది, నామనస్సునకు నిజమని తోచినదానిని దాచక వ్రాసితి ననుట.

ఇపుడు విద్యాధికులును విద్యాధిరాజులు నగు శ్రీరామలింగారెడ్డిగారు నిర్భీతిగ దోచిన సత్యమునే వ్రాయువాడ నని యీపుస్తకపుటికలో వ్రాయుటచేత, నేను ధన్యుడ నని తలచుచున్నాను"

(పు. 8.9)

ఇచ్చట 'తోచిన సత్యమునే వ్రాయువారు' అను విద్యార్థికుల మాటకు తోచిన సత్యమునే, అనగా సత్యమని తోచినదానినే వ్రాయుదురు. అసలు సత్యమును వ్రాయరు. అని యర్థము. ఈ సంగతినే నా మనస్సునకు నిజమని తోచినదానినిదాచక వ్రాసితి ననుట యథార్థము' అను పూర్వవాక్యములోని తమమాటచే బ్రతివాదులే వివరించిరి. వారన్నట్లు మనస్సునకు నిజమని తోచినదే నిజమైనయెడల నెవ్వనిమనస్సునకు అట్లు దోచినదైనను నిజమే కావలసివచ్చును అప్పుడురాగద్వేషదూషితములై యవ్యవస్థితములై యుండు మనస్సులనుబట్టి నిజము, అనగా సత్యముకూడ నవ్యవస్థితమే అయిపోవును. అట్లవ్యవస్థితమైనది సత్యమెట్లగును? కనుకయుక్తి ప్రమాణప్రసిద్ధమైనదే సత్యము. అట్టి సత్యము ప్రతివాదుల వ్రాతలో లేదని నిరూపించియే యున్నాము. కనుక బ్రతివాదులు ధన్యుడనని తలచుట సాహసము. తోచిన సత్యమునుగాక అసలు సత్యమునే వెల్లడించిప్రామాణికమార్గము నవలంబించి ధన్యతనహింపగోరుచున్నాము.

—♦ కుచేలవరదునిగూర్చి రాజసూయరహస్యకారుల ప్రార్థన ♦—

"అటుకులనే యీయ నర్థి కర్థంబు
దటుకున నిచ్చిన దాత వీవనుచు
నర్థవాదం బొందు పావనిల్లె భువిని
సార్థకంబుగ జేయ సమకట్టి దాని
శ్రుతిధర్మ మెంతయు జెప్పెడు నట్టి
సత్యవాదంబును సలిపెడునట్టి
యీకృతి గొని నాకు నీశ్వరా నీవు
కానక కని చేయు కలుషముల్ బాపి
జ్ఞానము లొందెడునట్టి సద్గతి నిమ్ము"

అటుకుల నీయ నర్థి కర్థమిచ్చె నను కథ, శ్రీమద్భాగవతములోని కుచేలోపాఖ్యాన మందున్నది. ఆభాగవతము వేదవ్యాసకృతము కాక

బోపదేవకృతమై వ్యాసుని పేరు పెట్టబడిన దని, ది. 14-10-46 గోల్కొండపత్రికలో రాజసూయరహస్యకారులే వ్రాసియున్నారు. కాని యీకుచేలోపాఖ్యానాంశమే వీరి కృతిప్రదానమునపట్ల దృష్టాంతముగా దీసికొనబడినది. ఆభాగవతము బోపదేవకృతము కాక మహర్షికృతమై నపుడే ప్రమాణ మగును. అది ప్రమాణమైనపుడే ఆకథ ప్రామాణిక మగును. ఆకథ ప్రామాణికమైనపుడే యీదృష్టాంతముతో జేసిన వీరి ప్రార్థన ఫలింప గలుగును. ఆకథ కపోలకల్పితమే యైనపుడు ఈప్రార్థనాఫలితముకూడ తత్తుల్యమే. ఇంకొకటి ఆయటుకుల నిచ్చినట్టి యర్థి కుచేలుడు. ఆయర్థి కర్థమిచ్చిన దాత శ్రీకృష్ణుడు. ఆశ్రీకృష్ణునే 'యీకృతి గొనుమిీశ్వరా!' అని సంబోధించినారు. దీనినిబట్టి శ్రీకృష్ణు డీశ్వరావతారమే. యని వీరు నిశ్చయించుకొనినట్లు కనబడుచున్నది.

ఇక వ్రాతలలో శ్రీకృష్ణుయం దేరకముగా నిందారోపణము వీరు చేయుచు వచ్చినారో ప్రదర్శింపబడియే యున్నది. ముందింకను ప్రదర్శింపబడుచున్నది. ఇట్లు అవ్యవస్థితముగా వ్యవహరించుచున్న వీరి వ్రాతలనుబట్టి శ్రీకృష్ణు డాగ్రహించునా? ఆప్రార్థననుబట్టి యనుగ్రహించునా? అనునది సందేహమే.

ఇంకొకటి. వీరికృతిలో దోషములు స్పష్టమగుచుండుటచే శ్రీకృష్ణునిచే బరిగ్రహింపబడిన యటుకులలోనున్న నిర్దుష్టత వీరికృతిలో నున్నపుడే పరిగ్రహించునా? లేకున్నను పరిగ్రహించునా? అనునదియు సందేహమే. ఇంకొకటి, 'శ్రుతిధర్మ మెంతయు జెప్పెడునట్టి సత్యవాహంబును సలిపెడునట్టి యీకృతి గొనుము' అని వీరు సమర్పించుటలో కుచేలవరదుడైన ఆయీశ్వరు డీకృతిలోని యసత్యమును, అధర్మమును తెలిసివారికనుకగూడ బరిగ్రహించునా? లేదా? అనునది సందియమే.

అయినను 'కానక కని చేయు కలుషముల్ బాపి, సద్గతి నిమ్ము' అనికోరుటచే బతితపావనుడు కనుక గలుషములను బాపునేమో. కాని యట్టివి మఱల జేయకున్నప్పుడే ప్రార్థనాసిద్ధియేమో. ఏది యెట్లున్నను శ్రీకృష్ణు నాశ్రయించినందులకు మీ రభినంద్యులే.

దేవా! "ఏకాత్మ్యం మాం గతం విద్ధి పాండవై ర్ధర్మచారిభిః" అనుచు నేనే పాండవులు, పాండవులే నేను. అని నీచే ప్రశంసింపబడిన పాండవులను నోటికివచ్చినట్లు వీరు నిందించినను, సాధ్వీమణియు, నీపరి పూర్ణానుగ్రహపాత్రమునైన ద్రౌపదీదేవిని కర్ణకఠోరముగా వీరునిందిం చినను, నిన్ను అధర్మాసత్యపరుడవని వీరు నిందించినను, తుదకు నీపాద ములబట్టుకొనెను కనుక అన్నిటిని క్షమించి వీరి ప్రార్థన నెరవేర్పవలసి నదని మేముకూడ శ్రీకృష్ణభగవానుని ప్రార్థించుచు విషయాంతర మందుకొనుచున్నాము.

— "శ్రీకృష్ణుడు రోదనముచేసినట్లున్న" దను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము.—

మ—భా—చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—"శ్రీకృష్ణచరితము జూడ గా నాతడు రెండుమారులు రోదనము జేసినటుల గాన్పించును. ఒకటి సాళ్వయుద్ధసమయమున, రెండు, సంశప్తకు లర్జునుని, దన్ను, రథమున గాలు చేతులు కదల్పకుండగా మీదపడినప్పుడు" అరణ్య పర్వ. 21 అ॥ ద్రోణపర్వ. 19 అ. (పు 171. 172)

ప్రతివాదులు రోదనము చేసినట్లున్నదనుటలో సూచించిన యధ్యాయమే కాని శ్లోకము కాదు. అట్టి శ్లోకము లేకుండుటచేత నేవారట్టి మోసము జేసినారు. వనపర్వములోని ఆయధ్యాయములో 'విహ్వలః' 'మోహా ఆవిశత్' అను పదములే కాని రోదనార్థకపదము లేదు. ద్రోణపర్వములో సూచించిన స్థలములో గూడ—

"తతః ప్రసిష్విదే కృష్ణః స్విన్న శ్చాప్యస్తన మబ్రవీత్"

అని స్విన్నుడైనట్లు అనగా చెమట పట్టినట్లు చెప్పబడినది. ఇక్కడ 'ఖిన్నశ్చ' అనుపాఠములో నైనను 'ఖిద దైన్యే' 'రుదిర్ అశ్రువిమోచనే' అని యున్నందున ఖేదము వేరు. రోదనము వేరు. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత త్యాజ్యము.

శ్రీకృష్ణభగవానుడు రోదనము జేసినటుల ప్రతివాదులకు గాన్పించుట యమంగళకరము. ప్రసన్నుడై కాన్పించుట మంగళకరము. ఇక దీనిని విసర్జించి విషయాంతర మందుకొందము—

— "శమంతకమణివిషయమై కృష్ణబలరాముల ప్రవర్తనము పామరజనత్వమును సూచింపుచున్న" దను ప్రసంగము—

తన్నిరాకరణము.—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"శతధన్వుడు సత్రాజిత్తుం జంపె శమంతకమణి నపహరించి యక్రూరునకు దాప నిచ్చి పలాయితుడయ్యెను. కృష్ణబలరాములు శతధన్వుని వెంటాడిరి. కృష్ణు డరణ్యములో బరువిడు శతధన్వుం జంపి పరిశీలింపగా మణి కాన్పింపలేదు. మణి కాన్పింపలేదని బలదేవునితో కృష్ణుడు చెప్పగా వెన్నతో డనె దొంగతనము నేర్చినవాడని కాబోలు బలదేవుడు నమ్మక నీనే యామణి నపహరించితి వని కోపగించి మిథిలాపురి కేగి మూడేండ్లచట గాపురముండె నని విష్ణుపురాణములో గలదు.

హరివంశములో నిట్లు కలదు—

కృష్ణుడు వెంబడించి చక్రముచే శతధన్వు మస్తకము ఖండించి—

క. తలయును జీరయు నోరు మొ
దలుగా శోధించి చూచి తత్ప్రనువున న
వ్విలసితరత్నము గానక
హలధరుడును గూడ వచ్చె నంతటిలోనన్.

వ. ఆతం డవ్విధం బాతనికిం జెప్పి శతధన్వు వధంబు విధంబయ్యె
నను పలుకు బలికిన నది బొంకను తలంపు నంగటకలంబడి బలుండు
అతని శపథవాక్యంబులు విశ్వసింపక సాత్వనంబులు కైకొనక
యిమ్మాయ సేసెఱుంగనియదియె. యడుంగుమని పాసి యొక్క
రుండును మిథిలాపురంబునకుం జని జనకరాజుచేత సత్కృతుండై
తత్సదనంబున నుండె" ఇచట కృష్ణబలరాముల ప్రవర్తనము కేవల
మానుషత్వము — మానుషత్వమె కాదు, పామరజనత్వమును
సూచింపుచున్నది. భగవదవతారపురుషులైనను కేవలపామరజనుల
వలె మెలగుట విచిత్రము. కృష్ణుడు ఒట్టులు సత్యములు పెట్టుకొనక
రాయబారసమయమునను అర్జునుని మోహావిష్టసమయమునను
జూపిన విశ్వరూపము నేల బలదేవునకు చూపలేదో! శమంతకమణి
నక్రూరుడు చేకొని కృష్ణభయముచే గాశింజేరి కాపుర ముండెను"
(పు 175)

ప్రతివాదు లుదాహరించిన విష్ణుపురాణహరివంశములలో గల
విషయములో శతధన్వుడు మణి నక్రూరున కిచ్చి పలాయితు డయ్యెను.
శతధన్వు జంపి చూడ మణి కాన్పింపలేదు. 'కృష్ణుడు కాన్పింపలేదని
చెప్పగా బలదేవుడు నమ్మక నీవే యామణి నపహరించితివని కోపగిం
చెను' అని యున్నది. ఇచ్చట మణి లేనందున లేదని చెప్పిన శ్రీకృ
ష్ణుని మాట సత్యమే. ఆ మాట నమ్మకుండిన బలదేవుని విషయము
విచారణీయము. శ్రద్ధాసక్తి యెట్టిభావముల నైన బుట్టించును. మొదట
సత్రాజిత్తుకూడ మణికి సంబంధించిన శ్రద్ధాసక్తినిబట్టియే శ్రీకృష్ణుని

యందు నిందారోపణము జేసెను. అట్లే బలదేవుడుకూడ వ్యవహరిం
చెను. అర్థ మెంత యనర్థహేతువో బోధించెడి గాథయే యది. అంత
సత్యవాదియైన శ్రీకృష్ణుని ప్రవర్తనము పామరజనత్వసూచక మెట్లై
నది? ఇక బలదేవుడైనను శ్రీకృష్ణుని మాట నమ్మక కోపగించి యచ్చ
టనుండియే మిథిల కేగినను తత్కాలమనోవైకల్యమునుబట్టి శ్రీకృష్ణు
డిట్లుచేసె నని యెవ్వనితోగాని ప్రసంగించినట్లున్నదా? ఆ విషయమై
యధరస్పందము చేసినట్లు లేదే. తనకు గలిగిన చిత్తవైకల్యమును
అన్యులలో ప్రకటింపక సమాలోచనముచే సవరించుకొనినవాడు ప్రశం
సనీయు డగునా? పామరజను డగునా? పామరజనులకే కృష్ణబలరా
ములు పామరజనులుగా దోచెదరు.

పూర్వము నిరూపింపబడినట్లు సత్యమైన శ్రీకృష్ణచరిత్రములో
"ద్రౌపదికి వస్త్రము లిచ్చుట అసత్యము. దుర్వాసునికి సంతృప్తి గలి
గించుట అసత్యము" అనుచు ప్రకటించినవారు ప్రతివాదులు.

'భగవదవతారపురుషు లైనను కేవలపామరజనుల వలె మెలం
గుట విచిత్రమట! అది యవతారపురుషుల నటనాకౌశలము. తాను
ధరించిన వేషమునకు సహజమైనట్లు నటించుటే కౌశలము. ఈ విష
యము గ్రంథాదియందు వివరింపబడినది.

'కృష్ణుడు ఒట్టులు, సత్యములు, పెట్టుకొనక విశ్వరూపము నేల
బలదేవునకు జూపలేదో' అనినారు.— బలదేవుని భ్రాంతి తొలగుట కట్టి
యవసరము లేదని భావించియుండును.

'వెన్నతోడనే దొంగతనము నేర్చినవాడ' ని శ్రీకృష్ణభగవానుని
యెత్తిపొడిచినారు. భగవంతుడు నేర్వని విషయము లేమున్నవి?

"తస్కరాణాం పతయే నమో నమః" అను మంత్రమెరుగరు

కాబోలు! శ్రీకృష్ణభగవానుని దొంగతనములోని శక్తిని ప్రతివాదులకు బోధించి విడిచివేయుదము.

> “ చోరస్య చౌర్యం జగతి ప్రసిద్ధం, చౌర్యస్య చౌర్యం న తు దృష్టపూర్వమ్ । చౌర్యాద్యకార్యాణి బత శ్రుతాని, కృష్ణస్య ముష్ణన్తి తమాం తమాంసి ”

లోకములో దొంగ దొంగిలించుట కలదుకాని దొంగతనము దొంగిలించు టెచ్చటను లేదు. శ్రీకృష్ణుని దొంగతనము మొదలగున కార్యములు శ్రవణరంధ్రముల ద్వార అంతర్గతము లయి శ్రోతల యజ్ఞానములను దొంగిలించుచున్నవి. ఆశ్చర్యము, అని భావము. కనుక ప్రతివాదుల ప్రసంగము హేయము. ఇకవిషయాంతరమందుకొందము.

— “కృష్ణుని మాయచేతనె పాండవులు జయింప బ్రయత్నించిరి.” అనుప్రసంగము — తన్నిరాకరణము —

మ.భా.చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది —“కృష్ణుని మాయచేతనె విస్తారమగు కురుబలము జయింప బాండవులు ప్రయత్నించుచున్నా రని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో జెప్పియున్నాడు. ఉద్యోగ. స. ౧౬౮.”

ఇచ్చటకూడ నట్టిశ్లోకము లేనందున నధ్యాయమును చూపి మోసము చేసినారు. ఈయధ్యాయమున బదునైదుశ్లోకములున్నవి. అందు మాయాశబ్దము కలవి రెండు శ్లోకములున్నవి. వానిని జూడుడు—

> “ వ్యాయామాస్తరం సమాస్థాయ యథా ముక్తం మనస్వినః।
> చక్రం తద్వాసుదేవస్య మాయయా వర్తతే విభో॥ ”

టీ. వ్యాయామాస్తరం పరిణాహతయో ర్విస్తరయో ర్వ్యాయామ్ విస్తారః

పంచహస్తమితః తావత్ అన్తరం మధ్యప్రమాణం యస్య తద్వ్యా మాన్తరం యథా ముక్తం యథారూపం యావత్ప్రమాణం చిన్తితం తావత్ప్రమాణా భూత్వా యత్ ముక్తం భవతి మాయయా దుర్గ త్యరూపేణేత్యర్థః" బాణమెంతప్రమాణముకలశ్రీకృష్ణచక్రముఎంతపరిమా ణము కలది కావలెనని భావించి విడువబడునో అంతపరిమాణము కలదై దుర్గత్యరూపముతో నుండును. అనియే సంజయుడుచెప్పినమాట. ఇందు ప్రతివాదులు వ్రాసినట్లు లేదు.

"ఈశన్నపి మహాయోగీ సర్వస్య జగతో హరిః ।
కర్మాణ్యారభతే కర్తుం కీనాశ ఇవ దుర్బలః ॥
తేన వంచయతే లోకాన్ మాయాయోగేన కేశవః ।
యే త మేవ ప్రపద్యన్తే న తే ముహ్యన్తి మానవాః ॥"

ఇది రెండవ స్థలము. మహాయోగియు జగదీశ్వరుడు నయియుం డియు దుర్బలు డగు కర్షకునివలె బనులు చేయుచుండును. మానవు లాతని యోగమాయచే మోహితులై యుండి యాశ్రీకృష్ణునితత్త్వము నెరుగలేకున్నారు. ఆశ్రీకృష్ణుని భజించువారు మోహితులు కారు. అని దీనియర్థము. ఇదికూడ ప్రతివాదులు వ్రాసిన వైఖరిగా లేదు. ఇంకొకవిశేషము సంజయోక్తులలో గలదు. సంజయుడు శ్రీకృష్ణమహా త్త్వము నుపదేశింపగా విని ధృతరాష్ట్రుడు "కథం త్వం మాధవం వేత్థ సర్వలోకమహేశ్వరమ్" అని కృష్ణుని సర్వేశ్వరునిగా నీవెట్లు తెలిసి కొనినావు. నాకు తెలియలేదేమి? అనియడుగగా సంజయుడిట్లుచెప్పెను-

"శృణు రాజ న్న తే విద్యా మమ విద్యా న హీయతే ।
విద్యాహీన స్తమోధ్వస్తో నాభిజానాతి కేశవమ్ ॥
శ్రద్ధభావం గతో భక్త్యా శాస్త్రా ద్వేద్మి జనార్దనమ్ ।"

నావలె విద్య నీకు లేదు. విద్యాహీనుడు, తామసుడు కృష్ణభగవానుని తెలిసికొనలేడు. శాస్త్రాధారమున, భక్తినిబట్టి భావశుద్ధిని పొందినవాడనై కృష్ణపరమాత్మను నేను తెలిసికొనగలిగితిని. అని ధృతరాష్ట్రునికి చెప్పబడిన యీసంజయవచనములే ప్రతివాదులు గమనింపదగినవి. ధృతరాష్ట్రుడంతటివాడు తెలిసికొనలేకపోయినపుడు ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణమహత్త్వమును తెలిసికొన గలుగుదురా? మొత్తముమీద శాస్త్రజ్ఞానము, భక్తి, భావశుద్ధి లేనివారికి శ్రీకృష్ణమహత్త్వము తెలియదనియే సంజయుడు చెప్పినమాట. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము. విషయాంతరమందుకొందము —

— "కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి" అను ప్రసంగము. తన్నిరాకరణము. —

మ.భా. ప. [illegible] — "మద్యపానము—ఋగ్వేదకాలమునుండి [illegible] నేకోత్తరాభివృద్ధిగ [illegible] తెలియుచున్నది. మహాభారతకాలమున మద్యపానము మితిమీరి యున్నదని చెప్ప సాహసించుచున్నాను. రాజసూయయాగమునకు ధర్మరాజు గృహమునకు వచ్చినవారిలో త్రాగనివాడొకడును లేడట, ధర్మరాజుని యశ్వమేధయాగమునందు. సురా మైరేయ (కల్లుసారాలు) సమృద్ధిగను కలిగినవట.

[illegible] బలరామునివంటి యుత్తమపురుషుడు తెగత్రాగుచుండుటచే [illegible] నకు హాలిప్రియ యను పేరు కలిగినది. నామలింగానుశాసనము.

సంజయుడు సంధికేగినపుడు కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి. ఉద్యోగ. 58అ.

[illegible] కృష్ణార్జునులంతటి సత్పురుషులు మద్యపానము చేయవచ్చునా? [illegible]

గుఱించి కుమారిలభట్టుడు 'తంత్రవార్తికమున' నిటుల సమాధానము చెప్పుకొని యున్నాడు— అన్నవికారసురామాత్రమె (రమ్ సారామాత్రమే) త్రైవర్ణికులకు నిషేధము. అందువలన బ్రాహ్మ క్షత్రియవైశ్యులు కల్లు త్రాగరాదు. ద్రాక్ష చెరకు సారాయిలు మాత్రము క్షత్రియవైశ్యులకు బ్రతిషేధము లేదు. అవి బ్రాహ్మణులకు బ్రతిషేధము. కుమారిలు డిట్టి సమాధానము చెప్పుకొనుటకంటె నాటికాలమున సూరాపానము నిసిద్ధము కాదనిచెప్పిన యెడల యుక్తముగా నుండును" (పు 97)

ప్రతివాదు లీవ్రాతచే శాస్త్రనిసిద్ధమైన మద్యపానమును ఆ నాటి క్షత్రియవర్గము, బలరాముడు, కృష్ణార్జునులు, యథేష్టముగా జేసియున్నారని చెప్పుచున్నారు. ఈ విషయమై కొంచెము తెలుపవలసియున్నది. సుర యనబడునదొకటి, మద్యమనబడునదొకటి. అన్నవికారమైనదిసుర, అదియేకవిధమే. పనస ఖర్జూర తాళనారికేళ ద్రాక్షాది జన్యమైమదకరమైనది మద్యము. అది బహువిధము.

అన్నవికారమైన సురకు, పిష్టము (పిండి)చే నిర్మితమగుటనుబట్టి పైష్టి యని పేరు. ఆపైష్టియే సురాశబ్దమునకు ముఖ్యార్థము. ఇక గుడము (బెల్లము) చే నిర్మితమైన గౌడి, విప్పపూవులు మొదలగు వానిచే నిర్మితమైన మాధ్వి, యనబడునవి సురాశబ్దమునకు గౌణార్థములు కాని ముఖ్యార్థములు కావు. కనుక సురయనబడునది ముఖ్యముగా పైష్టియే. కనుకనే మద్యపానప్రాయశ్చిత్తము వేఱుగను సురాపాన ప్రాయశ్చిత్తము వేఱుగను చెప్పబడినది.

బ్రాహ్మణునకు సురాపానముకాని మద్యపానముకాని కూడదని నిషేధింపబడినది. క్షత్రియవైశ్యులకు సురాపానము నిషిద్ధమే

యనియు, మద్యపానము నిషిద్ధము కాదనియు జెప్పబడినది. ఈవిష యములను బోధించుచున్న యీవచనములను చూడుడు—

పరాశరమాధవీయమ్ —మద్యపాన ప్రాయశ్చిత్తమ్—

"మద్యపశ్చ ద్విజః కుర్యా న్నదీం గత్వా సముద్రగామ్ ।
చాంద్రాయణే తత శ్చీర్ణే కుర్యా ద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥
అనడుత్సహితాం గాంచ దద్యా ద్విప్రేషు దక్షిణామ్ ।

మాధవీయమ్— పనసాదిజన్యం మదకారణం ద్రవ్యం మద్యం తదాహ

పులస్త్యః —

"పానసం ద్రాక్షమాధూకం ఖార్జూరం తాళ మైక్షవమ్ ।
మధూత్థం సైరమారిష్ట మైరేయం నారికేళజమ్ ॥
సమానాని విజానీయా న్మద్యా న్యేకాదశైవతు"

...తదేతన్మద్యపానప్రాయశ్చిత్తం బ్రాహ్మణస్యైవ నతు క్షత్రియ వైశ్యయోః. మద్యపానస్య బ్రాహ్మణం ప్రత్యేవ నిషేధాత్—

"యక్షరక్షఃపిశాచానాం మద్యం మాంసం సురాసవమ్ ।
తద్బ్రాహ్మణేన నాత్తవ్యం దేవానా మశ్నతా హవిః" ఇతి.

బృహద్విష్ణుః—

మాధూక మైక్షవం సైరం తాళం ఖార్జూరపానసమ్ ।
మధూత్థంచైవ మాధ్వీకం మైరేయం నారికేళజమ్ ॥
అమేధ్యాని దశైతాని మద్యాని బ్రాహ్మణస్య తు ।"

ఇతి. రాజన్యవైశ్యయోస్తు మద్యపాన మనుజానాతిబృహద్యాజ్ఞవల్క్యః—
"కామా ద్యది చ రాజన్యో వైశ్యో వాపి కథంచన ।
మద్యమేవ సురాం పీత్వా న దోషం ప్రతిపద్యతే ॥" ఇతి.

వ్యాసోపి —

“ఉభౌ మధ్వాసవక్షీబౌ ఉభౌ చందనచర్చితౌ ।
ఏకపర్యంకశయితౌ దృష్టౌ మే కేశవార్జునౌ ॥” ఇతి.

ఇచ్చట, మద్య మనుశబ్దపద మనియు, బ్రాహ్మణునిగూర్చియే మద్యపానము శాస్త్రకారులచే నిషేధింపబడిన దనియు, క్షత్రియవైశ్యులకు నిషేధము లేనందున చేసినను తప్పు లేదనియు, బృహద్విష్ణు, బృహద్యాజ్ఞ్యవల్క్య, వేదవ్యాసవచనములట్లు చెప్పుచున్నవనియు ప్రతిపాదింపబడినది..

ఇక్కడ వేదవ్యాసవచనముగా చూపబడిన శ్లోకమే “సంజయుడు సంధికేగినపుడు కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి” (ఉద్యో అ58) అను ప్రతివాదులచే చేర్కొనబడినది.

ఆశ్లోకము సంజయుడు సంధికేగినపుడు అంతఃపురములో కృష్ణార్జునులుండగా విడిగా వారియొద్దకు తానువెళ్లి వారిని జూచి మాటలాడుటలో దనకు వారు చెప్పిన విషయములను ధృతరాష్ట్రునకు నుపదేశించుప్రస్తావములోనిది. ప్రతివాదు లన్నట్లు వారప్పుడు త్రాగి మత్తులై యున్నయెడల వారియొద్దకు సంజయునకు ప్రవేశముగాని సంజయునితో వారి ప్రసంగముగాని యసంభవము.

కనుక ‘క్షీబృ మదే’ ‘మద హర్షగ్లేపనయోః’ అను ధాత్వర్థములను బట్టి యాశ్లోకములోని ‘మధ్వాసవక్షీబౌ’ అనుపదమునకు మధ్వాసవమును పరిగ్రహించి హెచ్చరికగానున్నా రనియే భావము.

మొత్తముమీద శాస్త్రములో మద్యపాననిషేధము క్షత్రియులకు లేదనుకొనినను “తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య

వ్యవస్థితౌ" అని యుపదేశించిన శ్రీకృష్ణుడును, ఉపదేశింపబడిన అర్జునుడును యథోచితమగుపరిగ్రహమును చేసినట్లు వ్యాసమహర్షి చెప్పెనని సారాంశము.

పరాశరమాధవీయము. సురాపానప్రాయశ్చిత్తమ్‌—

"సురాపానం సకృత్కృత్వా అగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్ ।
స పాతయే దథాత్మాన మిహలోకే పరత్రచ ॥"

మాధవీయమ్‌— మద్యపానస్య ప్రాయశ్చిత్త ముక్త్వా సురాపానస్య ప్రాయశ్చిత్త మాహ— సురాపాన మితి. పిష్టాదిజన్యో ద్రవ్యవిశేషః సురా. తథాచ మనుః— గౌడీ పైష్టీచ మాధ్వీచ విజ్ఞేయా త్రివిధా సురా.

యథైవైకా న పాతవ్యా తథా సర్వా ద్విజోత్తమైః ఇతి. తత్ర పైష్ట్యాం సురాశబ్దో ముఖ్యః. గౌడీమాధ్వ్యో ర్గౌణః. పులస్త్యేనైకాదశసు గౌడీమాధ్వ్యా అనుక్రమ్య "సురాయా స్సకృత్పానే గౌడీమాధ్వ్యో రసకృత్పానే అగ్నిసమానవర్ణోత్పత్తిపర్యన్తసంతప్త మత్యుష్ణాం సురాం పీత్వా బ్రాహ్మణో మ్రియేత" ఇత్యుక్తత్వాత్.

ఇచ్చట. మద్యపానప్రాయశ్చిత్తమునకు భిన్నముగా సురాపాన ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినదనియు, సుర యనగా పైష్టియే యనియు, మనుస్మృతిలో పైష్టి, గౌడి, మాధ్వి, అని త్రివిధము సుర, యని చెప్పబడినను ముఖ్యార్థము పైష్టియు గౌణార్థము గౌడీ మాధ్వు లనియు, కనుకనే పులస్త్యవచనములో గౌడీమాధ్వులు ఏకాదశవిధమద్యములలో బరిగణింపబడి సకృత్సురాపానము అసకృద్గౌడీమాధ్వీపానము జేసిన బ్రాహ్మణునకు సమానప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడిన దనియు ప్రతిపాదింపబడినది.

మనుస్మృతి— అ11.—

"సురాం పీత్వా ద్విజో మోహా దగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్॥"

వ్యాఖ్యా— సురాశబ్దః పైష్టీమాత్రే ముఖ్యో నతు గౌడీమాధ్వ్యోః గౌడ్యాదిమదిరాసు గుణవృత్త్యాఽపి సురాశబ్దప్రయోగోపపత్తేః.

అతఏవ భవిష్యపురాణే —

"సురా చ పైష్టీ ముఖ్యోక్తా న తస్యా స్త్వితరే సమే।
పైష్ట్యాః పానేన చైతేషాం ప్రాయశ్చిత్తం నిబోధత॥"

యమేనోక్తం— "మహాబాహో సమా స్సర్వా మదిరా మద్యయోగతః" ఇతి ఇచ్చట గూడ మాధవీయములోవలెనే చెప్పబడియున్నది. విజ్ఞానేశ్వరీయములోగూడ విశేషముగా చర్చించి పూర్వోక్తప్రకారమే సిద్ధాంతము చేసి క్షత్రియవైశ్యులకు మద్యపానము నిషిద్ధము కాదనియే ప్రతిపాదింపబడినది.

తంత్రవార్తికమ్ —

"యత్తు వాసుదేవార్జునయో ర్మద్యపానం స్మృతివిరుద్ధ ముపన్యస్తం. తత్రాపిన్నసురామాత్రస్యైవ త్రైవర్ణికానాం ప్రతిషేధః. "సురా వై మల మన్నానాం పాప్మా చ మల ముచ్యతే। తస్మా ద్బ్రాహ్మణరాజన్యౌ వైశ్యశ్చ న సురాం పిబేత్" ఇతి. మధ్వాసీధ్వోస్తు (సీధుర్గౌడీ) క్షత్రియవైశ్యయో ర్నైవ ప్రతిషేధః కేవల బ్రాహ్మణవిషయత్వాత్"

ఇది కుమారిలభట్టవిరచితపూర్వమీమాంసాగ్రంథము. ఇచ్చట గూడ కృష్ణార్జునులు చేసినట్లు చెప్పబడిన మద్యపానము స్మృతివిరుద్ధము కాదనియు పైష్టి యనబడు అన్నవికారమైన సురయే బ్రాహ్మ

ణులకువలె క్షత్రియ వైశ్యులకుగూడ నిషిద్ధముకాని గౌడి, మాధ్వి, అన బడు మద్యములు మాత్రము క్షత్రియ వైశ్యులకు నిషిద్ధములు కావ నియు పూర్వోక్త గ్రంథములలో జెప్పబడినట్లే చెప్పబడినది.

ప్రతివాదు లీతంత్రవార్తికము నుదాహరించి "కుమారిలు డిట్టి సమాధానము చెప్పుటచేతనే నాటి కాలమున సురాపానము నిషిద్ధము కాదని చెప్పిన యెడల యుక్తముగా నుండును"

అని శాస్త్రమునే విద్దనలె నన్నారు. వీరు తలను బట్టి టోపీని కత్తిరించుటకాదు. టోపీని బట్టి తలనే కత్తిరింపవలెననుచున్నవారు, వీరచ్చటచ్చట తాముప్రమాణముగా దీసికొనినప్పుడు కుమారిలభట్టుని గూర్చి యెట్లువ్రాసిరో చూడుడు —

"కుమారస్వామియొక్క యవతారమని శంకరవిజయాదులలో బొగడబడిన కుమారిలభట్టపాదుడు" (పు91)

"కుమారిలభట్టాచార్యుడు చేసిన యర్థము గ్రాహ్యమో కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి యర్థము గ్రాహ్యమో చదువరులే యోచించు కొందురుగాక" (పు. 91)

"శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసోక్తధర్మములను సమర్థించువారిలో పూర్వమీమాంసాశాస్త్రజ్ఞులు ముఖ్యులు. అందు కుమారిలభట్టాచార్యుడు ముఖ్యతముడు" (పు225)

ఇట్లు ప్రశంసించిన నోటితో నిచ్చట తృణీకరించుట చూడ వీరి కెవ్వరియందును ప్రమాణబుద్ధి లేదనుట స్పష్టము.

"నాటికాలమున సురాపానము నిషిద్ధము కాదు" అని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. వీరు ఇూ సురాపాన ప్రసంగము

పైష్టీరసమును గూర్చియా? ఇతరమును గూర్చియా? పైష్టిని గూర్చియే యైన యెడల నది యెప్పుడును త్రైవర్ణికులకు శాస్త్రనిషిద్ధమే. కనుక 'నాటికాలమున నిషిద్ధము కాద'నుట విరుద్ధము. ఇక మిగాదాసగా పానప్రసంగము మద్యములను గూర్చి యైన యెడల నది క్షత్రియాదులు చెప్పటను నిషిద్ధము కాదుకనుక 'నాటికాలమున నిషిద్ధము కాదు' అనుట విరుద్ధమే.

మఱియు సుర, మద్యము అను విభాగముతో నేను నాడు అని లేక, సుర త్రైవర్ణికులకు నిషిద్ధమే యనియు, మద్యము క్షత్రియాదులకు నిషిద్ధమే కాదనియు శాస్త్ర ముద్ఘోషించుచుండ సురావిశేష వర్గ విశేషముల నెత్తుకొనకుండ శాస్త్రోక్తము కాని కాలవిశేషమును తెచ్చి పెట్టి 'నాడు నిషిద్ధము కాదు' అనుట అసంగతప్రసంగము. ఇట్టి యసంగతవాక్యమును చూచి 'కుమారిలు డిట్లు చెప్పిన యెడల యుక్తముగా నుండును' అనుటలో ప్రతివాదుల వివేచనపాటవము నుత్యము.

చరకసంహితలో మద్యమును గూర్చి గుణదోషములను చర్చించి యిట్లుపదేశించెను— చికిత్సాస్థానము—— (అ 24)

“యత్రైకః స్మృతివిభ్రంశ స్తత్ర సర్వ మసాధువత్ ।
ఇత్యేవం మద్యదోషజ్ఞా మద్యం గర్హన్తి యన్నతః ॥
సత్య మేతే మహాదోషా మద్యస్యోక్తా న సంశయః ।
అహితస్యాతిమాత్రస్య పీతస్య విధివర్జితమ్ ॥
కిన్తు మద్యం స్వభావేన యథైవాన్నం తథా స్మృతమ్ ।
అయుక్తియుక్తం రోగాయ యుక్తియుక్తం యథాఽమృతమ్ ॥
ప్రాణాః ప్రాణభృతా మన్నం త దయుక్త్యా నిహన్త్యసూన్ ।
విషం ప్రాణహరం తచ్చ యుక్తియుక్తం రసాయనమ్ ॥”

స్మృతిలేకుండఁజేసెడి మద్యమునందు దోషము లున్నవనుట సత్యమే. ఆ దోషములు మద్యమును వినియోగింపవలసిన విధానము విడిచి హితాహితము లెరుఁగక అధికముగా స్వీకరించినపుడే కలుగును.

అన్నమువలె హితముగను, మితముగను వాడఁబడిన మద్యము అమృత మగును. లేకున్న రోగహేతు వగును.

ప్రాణాధారమైన యన్నమే అయుక్తముగా గ్రహింపఁబడిన యెడల ప్రాణములను హరించును. ప్రాణహారమైన విషము యుక్తి యుక్తముగా వాడఁబడినచో రసాయన మగును.

ఇట్లు పరిశీలింపగా క్షత్రియవర్గము, బలరాముఁడు, కృష్ణార్జునులు పరిగ్రహించినట్లు గ్రంథములో జెప్పఁబడినది యుక్తమై, వారికి నిషిద్ధము గానట్టి మధువిశేషము కనుక ప్రతివాదులవ్రాత పరాస్తమైనది. విషయాంతర మందుకొందము.

— "శ్రీకృష్ణుఁడు సంధి పొసగనీయకుండ జేసె" నను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

> "కృష్ణుఁడు, పాండవులు తమ యభిప్రాయముల దెలుపు సమయమున – అందు భీము బురికొల్పుటలోను, ద్రౌపది నోదార్చుట లోను గూడ సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపు కలుగు రీతినె సంభాషించి యీాప్రకారమె చేసెను" (పు 178)

వీరివ్రాతచే సంధి జరుగుట శ్రీకృష్ణున కిష్టము లేదన్ని తెలుపు చున్నారు. ఇచ్చట గొంత పూర్వవృత్తాంతము ముఖ్యముగా నను సంధింపవలసి యున్నది—

యుధిష్ఠిరుడు దిగ్విజయపూర్వకముగా రాజసూయము జేసి యఖండైశ్వర్యవంతుడై యుండ దుర్యోధను డసహనము వహించి యాయైశ్వర్య మపహరింప దలపెట్టి శకుని చెప్పిన యుపాయ మాశ్రయించి తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని యొప్పించి తండ్రిచే బాండవులను ద్యూతమున కాహ్వానింపజేసి ధర్మజుని ద్యూతమునకు దింపి తనపక్షమున శకుని యాడునటు లేర్పరుపగా ద్యూత మాడుచున్న శకుని పునర్ద్యూతములో నిట్లు చెప్పెను—

యుధిష్ఠిరా! ఈ పందెమెట్టిదో వినుము. ఇందు మే మోడిన యెడల పండ్రెండేండ్లు వనవాసము చేసి పదమూడవయేడు జనపదములో నజ్ఞాతవాసము చేయుదుము. ఆయజ్ఞాతవాసకాలములో దెలియబడితిమేని మఱల పండ్రెండేండ్లు వనవాసము, ఆపై సంవత్సర మజ్ఞాతవాసము చేయుదుము. ఇందు మీరోడిన యెడల ద్రౌపదితో గలిసి యట్లే వనవాసాజ్ఞాతవాసముల జేయవలెను.

"త్రయోదశే చ నిర్వృత్తే పున రేవ యథోచితమ్।
స్వరాజ్యం ప్రతిపత్తవ్య మితరై రథవేతరైః॥"

అజ్ఞాతవాస మెప్పుడు సక్రమముగా జరుగునో అప్పుడు ఓడిపోయియున్న మేముకాని, మీరుకాని మరల స్వారాజ్యమును పొందచ్చును అని. ఇట్టినిర్ణయముతో జరిగిన ద్యూతములో నోడిపోయిన పాండవులు సక్రమముగా నజ్ఞాతవాసమును పూర్తి చేసియున్నను స్వారాజ్య మీయక దుర్యోధను డాక్రమించియే యుండెను.

విరాటనగరమున పాండవు లజ్ఞాతవాసము జేయుచుండగా వారిని కనిపెట్టదలచి చతురంగసేనలతో భీష్మద్రోణాదులను పురస్కరించుకొని విరాటనగరము మీదికి వచ్చి విరాటునిగోవుల నపహరింప దుర్యో

ధనాదు లుద్యమించినపుడు ధనుష్టంకారము చేయుచు గాండీవము ధరించి యసహాయశూరుడైన యర్జునుడు కౌరవసేనలపై వచ్చి పడు నపుడు ద్రోణాచార్యు లావచ్చువాడు పార్థుడే యని ప్రశంసింపగా దుర్యోధను డిట్లనెను —

"తేషాం న తావ న్నిర్వృత్తం వర్తతే తు త్రయోదశమ్।
అనివృత్తే తు నిర్వాసే యది బీభత్సు రాగతః॥
పున ర్ద్వాదశవర్షాణి వనే వత్స్యన్తి పాండవాః।
లోభాద్వా తేన జానీయు రస్మా న్వా మోహ ఆవిశత్॥
హీనాతిరిక్త మేతేషాం భీష్మో వేదితు మర్హతి। (విరాటప-అ.47)

వారికింకను అజ్ఞాతవాసకాలము పూర్తికాలేదు. అర్జును డిప్పుడే వచ్చినయెడల మఱల పాండవులకు ద్వాదశవర్షవనవాసము కర్తవ్యమే. ఇట్టి స్థితిలో బూర్తి కాకుండ దెలియబడుచున్న పాండవుల దజ్ఞానమా? పూర్తి కాలేదను కొనుచున్నమనదజ్ఞానమా? ఈవిషయమై భీష్ముడే తెలిసినవాడు. అని ప్రసంగింపగా భీష్ముడు, అధిక మాసములతో లెక్కించిన త్రయోదశవర్షములు పూర్తియైనవి, కనుకనే కృతార్థుల మైతి మని నిస్సంశయముగా వచ్చి పడుచున్నాడెను. ఇంతకాలము కష్టముల కోర్చియుండిన వారు గడువు దాటనిదే కనబడుదురా? వారు ధర్మప్రధానులు కాని రాజ్యప్రధానులుకారు. లేకున్న వారానాడే యెదుర్కొని యుందురు.

"తస్మా ద్యుద్ధోచితం కర్మ కర్మవా ధర్మసంహితమ్।
క్రియతా మాశు రాజేన్ద్ర సంప్రాప్తశ్చ ధనంజయః" (అ52)

నీ—"ధర్మసంహితం కర్మ అయుద్ధేన ఏతైస్సహ ఐక్యం గత్వా రాజ్యప్రదానమ్" కనుక, పార్థుడు వచ్చి పడుచున్నాడు, యుద్ధసన్నా

హావహో, లేక వారిరాజ్యమును ధర్మబద్ధముగా వారికిచ్చి మైత్రియో జరుపవలెను. అని చెప్పగా విని దుర్యోధను డిట్లనెను—

"నాహం రాజ్యం ప్రదాస్యామి పాండవానాం పితామహ ।
యుద్ధోపచారికం యత్తు తచ్ఛీఘ్రం ప్రవిధీయతామ్॥"

నేను పాండవులకు రాజ్య మిచ్చువాడనుకాను. యుద్ధసన్నాహము చేయవలసినది, అని. దీనిని బట్టి సంధిచేసికొను తలంపు దుర్యోధనున కేకోశమునను లేదని స్పష్టమైనది.

తరువాత, అభిమన్యువివాహామునకు విచ్చేసిన బంధువర్గము సమావేశమైనపుడు శ్రీకృష్ణుడు, పాండవులకు ప్రాప్తించిన కష్టములను, ద్యూతములో రాజ్యాపహరణమును. త్రయోదశవర్షములు పూర్తిగా గడుపబడుటయును వారందరితో జెప్పి —

"దుర్యోధనస్యాపి మతం యథావన్న జ్ఞాయతే కిన్ను కరిష్యతీతి॥

ఈపై దుర్యోధను డేమిచేయదలచెనో స్పష్టముగా దెలియకున్నది. కనుక మాతగా నొక గుణవంతుడు దుర్యోధనుని యొద్దకు వెళ్లి యనురాగముతో రాజ్యమిచ్చునట్లుచెప్పిరావలసియున్నదనియుపన్యసించెను.

అపుడు సాత్యకి, భీష్మ ద్రోణ విదురులు చెప్పినను పాండవులకు రాజ్యమీయనని కూర్చుండిన వాడు యుద్ధప్రక్రియచే గాని లొంగడని చెప్పగా ద్రుపదు డౌనని యుద్ధసన్నాహమునకై మహారాజుల నాహ్వానించుచు నాపురోహితుని మాతగా బంపుదు నని చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుడు మంచిదని ద్వారకకు వెళ్లెను. తరువాత నొకప్పుడు దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణ సహాయాపేక్షియై ద్వారకకు వెళ్లి శ్రీకృష్ణుడు శయనించి యున్నపుడు సమీపించి యొక యాసనముపై తలవైపున గూర్చుండెను. ఆ వెంటనే అర్జునుడు కూడ శ్రీకృష్ణసహాయమున పేక్షించియే వచ్చి పాదములకడ నిలచియుండెను. శ్రీకృష్ణుడు మేలుకొని స్వాగతమడిగి ప్రశ్నింప దుర్యోధనుడు తన రాకను గూర్చి యిట్లుచెప్పెను.

"తతో దుర్యోధనః కృష్ణ మువాచ ప్రహసన్నివ ।
విగ్రహేఽస్మిన్ భవాన్ సాహ్యం మమ దాతు మిహార్హతి॥
సమం హి భవత స్సఖ్యం మయి చైవార్జునేఽపి చ ।
తథా సంబన్ధకం తుల్య మస్మాకం త్వయి మాధవ" (ఉ-అ7)

"ఈయుద్ధమందు నాకు నీసహాయమియ్యవలెను. నాయందును అర్జునునియందును నీకు సఖ్యము సమానమే, మాకును నీసంబధము సమానమే" అని. ఇట్లు యుద్ధమునకు సిద్ధపడి సహాయ మపేక్షించెనుగాని సంధికై సంకల్పింపలేదని స్పష్టము.

అప్పు డర్జునుడుకూడ వచ్చియుండుటచే నాతనికి సహాయపడకుండ దనకే సహాయపడవలసియున్న దనుట కొకమాట జెప్పెను —

"అహం చాభిగతః పూర్వం త్వామద్య మధుసూదన ।
పూర్వం చాభిగతం సన్తో భజన్తే పూర్వసారిణః ॥"

నీయొద్దకు వచ్చుటలో ముందువాడను నేను ముందువచ్చినవాని కోరిక నెరవేర్చుట సత్పురుషస్వభావము,అని. ఆపై శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను—

"భవా నభిగతః పూర్వ మత్ర మే నాస్తి సంశయః ।
దృష్టస్తు ప్రథమం రాజన్ మయా పార్థో ధనంజయః ॥"
తవ పూర్వాభిగమనా త్పూర్వం చాప్యస్య దర్శనాత్ ।
సాహాయ్య ముభయో రేవ కరిష్యామి సుయోధన ॥
ప్రవారణన్తు బాలానాం పూర్వం కార్య మితి శ్రుతిః ।
తస్మా త్ప్రవారణం పూర్వ మర్హః పార్థో ధనంజయః ॥"

సుయోధనా! నీవు ముందువచ్చుట నిజమే నాకు ముందు కనబడిన

వాడు అర్జునుడు. ముందువచ్చిననీకును ముందుకనపడిన అర్జుననకునుగూడ సాహాయ్యముచేయుదును. చిన్నవారికోరికను ముందు తీర్పవలెనని శ్రుతి చెప్పు చున్నది. కనుక నీకంటె జిన్నవాడగు పార్థుడు కోరినదాని నాత ని కిచ్చి తరువాత నీ కీయవలసియున్నది. అని చెప్పి బలపరాక్రమసం పత్తి కల లక్షగోపాలనారాయణసేన యొకటి, యుద్ధముచేయక ఆయు ధము బట్టక యుండెడి నేనొక్కడను ఒకటి. ఇందు నీకిష్టమువచ్చిన దా నిని గోరికొనుము. అని యడుగ నర్జునుడు శ్రీకృష్ణునిగోరెను. దుర్యోధ నుడు సైన్యమునే కోరితీసుకొనివెళ్లెను. శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధము జేయని వాడై యుండెనని దుర్యోధనుడు పరమానందము నొందెను.

ఇచ్చట పాండవవిద్వేషియగు దుర్యోధనుడు, నిరపరాధులగు పాండవులపై గత్తిగట్టుటకు పాండవప్రాణప్రియుడగు శ్రీకృష్ణునే స్వయ ముగా వచ్చి సహాయము కోరుటలోను, అందులోగూడ బాండవులకు గాక ముందు వచ్చితిననుచు దనకే సహాయము చేయవలసినదని కోరు టలోను దుర్యోధనుని లజ్జాశూన్యమైన నిశ్శంకప్రవృత్తి గమనింప దగినది. అట్టి దుర్వృత్తికలవాడై యున్నను నర్థియై వచ్చినట్టి యీదు ర్యోధనుని— వెనుకటిదుష్కార్యముల నుద్ఘాటించి నిరసించి వ్యర్థము గా బంపక ఆదరించి సహాయమిచ్చి పంపిన శ్రీకృష్ణుని లోకోత్తర స్వ భావము కూడ గమనింపదగినదే.

ఇది యిట్లుండగా బాండవులకు సహాయపడుటకై సేనలతో వచ్చు చున్న శల్యునికి మార్గమధ్యమున నివాసస్థానములు కల్పించియు ప్రతివి శ్రాంతిస్థానమందును భోజ్యపదార్థములు సిద్ధపరచుచుండియు దుర్యోధ ను డీపనిజేయుచున్నాడని శల్యునకు దెలియనీయక యుధిష్ఠిరుడే యిం త యాదరణము చేయుచున్నా డని శల్యు డానందించునట్లు వ్యవహ రించి, అదిచూచి యుప్పొంగుచున్న శల్యుడొక సమయమున మమ్మిం తగా నాదరించుచున్న యుధిష్ఠిరుని పరివారము నకభీష్టము లిచ్చెదను.

సమీపమునకు రావలసిన దని ప్రసంగింప నప్పు డచ్చటివా రిదియంత యు దుర్యోధనకృతసత్కారమే యని ప్రశంసించునంతట గూఢముగా సంచరించుచున్న దుర్యోధను డిదియే తరుణమని యెదుటికి వచ్చియుండ, సంతోషించుచున్న శల్యునకు నీయభీష్ట మేమని యడిగినపుడు, దుర్యోధనుడు—

"సత్యవాగ్భవ కల్యాణవరో వై మమ దీయతామ్ ।
సర్వసేనాప్రణేతా వై భవాన్ భవితు మర్హతి ॥"

సర్వసేనా నాయకుడవై నాపక్షమున నీవుండుటే నేను కోరెడి వరము దీనిననుగ్రహింపుము. అని ప్రార్థించి శల్యుని వంచనోపాయముతో దన పక్షమునకు మరలించుకొనెను. ఈవ్యవహారమును బట్టికూడ దుర్యోధనునకు సంధి జేసికొను సంకల్పము లేదని స్పష్టము. ఇది యిట్లుండగా ద్రుపదపురోహితుడు దూతగా వెళ్లి కురుసభలో బ్రసంగించుచు తుద కిట్లు చెప్పెను—

"తే భవన్తో యథా ధర్మం యథా సమయ మేవ చ ।
ప్రయచ్ఛన్తు ప్రదాతవ్యం మావః కాలోఽత్యగా దయమ్" (అ20)

మీరు ధర్మమును బట్టియు "ద్యూతకాల నిర్ణయమునుబట్టియు పాండవుల కీయవలసిన దానినిచ్చివేయుడు. కాలహరణము జేయకుడు" అని. దీనినిబట్టి పాండవులు సంధినే సంకల్పించినారు కాని యుద్ధమును కాద ని స్పష్టము. అప్పుడు భీష్ము డాద్రుపదపురోహితుడు చేసిన ప్రసంగము యుక్తమే యని సమ్మతించెను. కర్ణుడప్పుడు దుర్యోధనుని మొకము జూచి దూతకుసమాధానము ధార్ష్ట్యముతో నిట్లు సంభాషించెను—

"దుర్యోధనార్థే శకుని ర్ద్యూతే నిర్జితవాన్ పురా।
సమయేన గతోఽరణ్యం పాండుపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥
స తం సమయ మాశ్రిత్య రాజ్యం నేచ్ఛతి పైతృకమ్ ।

శ్లో. "తంసమయం కాలం తచ్చ సంకేతవాక్యం — త్రయోదశ వర్షే జ్ఞాతైఃపునర్వనే వస్తవ్యమిత్యేవం రూపంవా ఆశ్రిత్యనిర్యాహ్య"

"బల మాశ్రిత్య మత్స్యానాం పాంచాలానాం చ మూర్ఖవత్ ।
దుర్యోధనో భయా ద్విగ్న న్న దద్యాత్తా ప్రద మన్తతః॥
ధర్మతస్తు మహీం కృత్స్నాం ప్రదద్యా చ్ఛత్రవే సచ ।
యది కాంక్షన్తి తే రాజ్యం పితృపైతామహం పునః ॥
యథా ప్రతిజ్ఞం కాలం తం చరన్తు వన మాశ్రితాః॥" (అ2)

"యుధిష్ఠిరుడు ద్యూతనిర్ణయమును బట్టియే అరణ్యవాసము చేసియుండి, యజ్ఞాతవాసములో దెలియబడుటచే మరల వనవాసమే చేయవలసియుండ దానా నిర్ణయప్రకారము నడువక మత్స్యపాంచాలబలము జూచి రాజ్యము సంపాదింపజూచుచున్నాడు. దుర్యోధనుడు భయపడి తుదకు పాదమాత్రమైన నిచ్చువాడుకాడు. ధర్మమార్గమున రాజ్యమంతయుశత్రువునకై నిచ్చువాడే, పాండవులకు రాజ్యకాంక్షయున్న యెడల ప్రతిజ్ఞాప్రకారము మరల వెంటనే వనవాసము చేయవలసినదే" అని.

ఈ ప్రసంగమును బట్టి కర్ణ దుర్యోధనులకు సంధి జేసికొను సంకల్పమే లేదనియు, పాండవులు వనవాసము చేయవలసినవారను సంకల్పమే వారికున్నదనియు మతిమంతులకు స్పష్టమేకద! దీనిచే —

"ద్రుపదపురోహితునివలన సంధివాక్యముల నందియ్యేకముందె పాండవులు సైన్యముల గూర్చుకొనిరి. దాని దెలిసియె సుయోధనుడు సైన్యముల గూర్చుకొనెను గాని తొలుత యుద్ధమునకు సిద్ధపడ లేదు. తొలుత సమరసన్నాహము చేయక సామమె పాండవులు నడపినచో సమయబద్ధులు పాండవులని దుర్యోధను డేల రాజ్యమీయడు? "(పు263)

అను మ,భా,చ,కార్యులవ్రాత పర్యాస్తమైనది ఉత్తరగోగ్రహణ కాలము నన్నత్తే పాండవుల కేమియు నీయరాదను దుర్బుద్ధి దుర్యోధను

నకు పుట్టినది. అది భీష్మునితో స్పష్టముగా జెప్పియే యుండెను. ఆదు ర్బుద్ధిని బట్టియే పాండవులకు సమరసన్నాహ మవసరమైనది. పాండవు లు సంధికిష్టపడిన వారుకనుకనే రాయబారములు జనుపుచునే వచ్చినా రు. దుర్యోధనుడు గాని, కర్ణుడుగాని మీరు సమరసన్నాహము జేయు చుండు టెందులకు? మీది మీకీయమని చెప్పినామా? అని యెన్నడు ననియుండలేదు. కనుక బ్రతివాదుల మాట యప్రమాణము.

ఉత్తరగోగ్రహణకాలములో నర్జునుడు కనపడినపుడు గడువు దాటకుండ గనబడె ననుకొనిన దుర్యోధనుడు "హీనాతిరిక్తమేతాషాం భీష్మో వేదితు మర్హతి "అని గడువు దాటెనో లేదో తెలిసికొన గల వాడుభీష్ముడేయ నుటయు, నధికమాసములు కలిపి పూర్తియైనదని భీష్ము డు చెప్పుటయు, జరిగియుండ దానుకాలేదని సహేతుకముగా నిరూపిం పలేక మిన్నకుండి, నేడా భీష్ముని సమక్షములోనే అజ్ఞాతవాసము పూ ర్తికాలేదని ప్రసగించిన కర్ణదుర్యోధనుల దుర్నయము జూడుడు.

గడువుదాటిన తరువాతనే పార్థుడు తెలియపడెనని చెప్పిన భీష్ము నిమాట సత్యమనుటకు మఱియొక ప్రమాణము కలదు — వనవాస కాలము పూర్తియై యజ్ఞాతవాస మారంభింప బోవునపుడు ధర్మజుని బరీక్షింపవచ్చిన ధర్మదేవత యక్షరూపముతో తాను జేసిన యక్షప్రె శ్నముల కుత్తరము జక్కగా ధర్మజుడు జెప్పినపుడు సంతుష్టినొంది వ రములిచ్చెదను, కోరుమనగా ధర్మజుడు —

"వర్షాణి ద్వాదశారణ్యే త్రయోదశ ముపస్థితమ్ ।
తత్ర నో నాభిజానీయు ర్వసతో మనుజాః క్వచిత్ ॥

మాకు, అజ్ఞాతవాసము చేయవలసిన పదమూడవ వత్సరముప్రా ప్తమైనది. ఆసంవత్సరము మమ్మెవ్వరును తెలిసికొనకుండునట్లు వర మీయవలసినది. అనికోరగా ధర్మదేవత వర మనుగ్రహించుటలో నిట్లు చెప్పెను: —

"యద్యప్యస్వేన రూపేణ చరిష్యథ మహీ మిమామ్ ।
న వో విజ్ఞాస్యతే కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు భారత ॥
వర్షం త్రయోదశ మిదం మత్ప్రసాదా త్కురూద్వహాః ।
విరాటనగరే గూఢా అవిజ్ఞాతా శ్చరిష్యథ ॥
య ద్వ స్సంకల్పితం రూపం మనసా యస్య యాదృశమ్ ।
తాదృశం తాదృశం సర్వే ఛన్దతో ధారయిష్యథ ॥ (వనప. అ 314

మీరు స్వస్వరూపములతో సంచరించుచున్నను త్రిలోకములలో నెవ్వనికిని దెలియబడకుందురు. నాయనుగ్రహమున నీపదుమూడవసంవత్సరమువిరాటనగరమందు ఎవ్వరికి దెలియకుండ సంచరింపగలుగుదురు. మీరు మనస్సులో నేయేరూపమును సంకల్పించుకొనెదరో ఆయా రూపమును మీయిచ్ఛానుసారము ధరింపగలుగుదురు ..అని.

ఇట్టి వరముండగా నజ్ఞాతవాస సంవత్సరము పూర్తి కానిదే యర్జునుడు తెలియబడుటే అసంభవము. కనుక తెలియబడిననాటికి పూర్తియైపోయిన దన్నమాటే. అట్టిపూర్తి యధిక మాసములతోడనే యైన దన్నమాట. కనుక భీష్మవాక్యము సత్యమే. కర్ణదుర్యోధనులది దుర్నయమే. ప్రకృతము ననుసరింతము —

అట్లు కర్ణుడు ద్రుపదపురోహితునకు సమాధానవాక్యము చెప్పిన పిమ్మట భీష్ముడు– ఇక పాండవులవలన మనము హతులమై పోవుదుమనెను. అంతట ధృతరాష్ట్రుడు కర్ణుని మందలించి, భీష్ముని శాంతింపజేసి, నేను పాండవహితముగను జగద్ధితముగను నాలోచించి పాండవులకడకు సంజయుని బంపుచున్నాను. అని యాద్రుపదపురోహితుని బంపివేసెను.

తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో పాండవులు మొదటి నుండియు యోగ్యులే యనియు "తేషాం ద్వేష్టా నాస్త్యాజమీఢస్య

పక్షే" "అన్యత్ర పాపా ద్విషమా న్మన్దబుద్ధే ర్దుర్యోధనాత్ క్షుద్రతరా చ్చ కర్ణాత్" వారిని ద్వేషించువాడు, పాపియగు దుర్యోధనుని కంటెను, క్షుద్రుడగు కర్ణునికంటెను అన్యుడు లేడనియు, వారితో యుద్ధము దెచ్చి పెట్టుకొనుటకంటె వారిది వారికిచ్చివేయుటే మేలనియు సంభాషించి, దుర్యోధను డొకవేళ మీది మీకియ్యకపోయినను మీరు యుద్ధమునకు వచ్చుట మీధార్మికత్వమునకు లక్షణము కాదని నేను చెప్పితి నని పాండవులతో జెప్పుమనుచు తన సందేశసారాంశమును వెల్లడించెను.

అంతట సంజయుడు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణసహితులై యున్న పాండవులతో సందేశవిషయములను చెప్పగా క్షత్రియునకు యుద్ధము కర్తవ్యమా కాదా? అను విషయమును చర్చించి శ్రీకృష్ణుడు, తమ సంపదల ననుభవించెడి సన్మార్గవర్తుల సొత్తు నక్రమముగా నపహరించు దుర్మార్గుల శిక్షించుటకే శస్త్రాస్త్రవిద్యలుద్భవించినవని నిరూపించి క్షత్రియునకు యుద్ధమధర్మము కాదని చెప్పి తుదకు సారాంశ మిట్లు చెప్పెను—

స్థితాః శుశ్రూషితుం పార్థాః స్థితా యోద్ధు మరిందమాః।
యత్కృత్యం ధృతరాష్ట్రస్య తత్కరోతు నరాధిపః ॥
స్థితా శ్చ మే మహాత్మానః పాండవా ధర్మచారిణః ।
యోధాః స్సమర్థా స్తద్విద్వ న్నాచక్షీథా యథా తథమ్॥ (అ_29)

ధర్మాత్ములు శాంతులునై యున్న పాండవులు సంధి చేసికొనుటకుగాని, యుద్ధము జేయుటకుగాని సిద్ధముగా నున్నారనియు, ధృతరాష్ట్రుని కేదికర్తవ్య మనిపించునో దానినాతడు చేయవచ్చునని చెప్పుమనియు నుపదేశించెను. మఱియు— "స్వయం త్వహాం పార్థయే తత్ర గన్తుం సమాధాతుం కార్య మేత ద్విపన్నమ్" ఈచెడిపోయిన కార్యమును చక్కబరచుటకై కురుసభకు నేనే స్వయముగా రావలచి

యున్నానని కూడజెప్పెను. ఇందులో ప్రతివాదులన్నట్లు శ్రీకృష్ణుడే మైన సంధి పొసగనీయకుండు నట్లుచేసెనా?
అప్పుడు ధర్మజుడు కూడ సంజయునితో నిట్లు చెప్పెను—

"భ్రాతౄణాం దేహి పంచానాం పంచగ్రామాణ్ సుయోధన।
శాన్తి ర్నోఽస్తు మహాప్రాజ్ఞ జ్ఞాతిభి స్సహ సంజయ॥
అల మేవ శమాయాస్మి తథా యుద్ధాయ సంజయ।
ధర్మార్థయో రలం చాహం మృదవే దారుణాయచ॥ (అ–31)

సంజయా! దుర్యోధనునితో నొక్కొక్కని కొక్కొక్కటి చొప్పున నైదుగురి కైదుగ్రామముల నైన కనీసమిమ్మని చెప్పుము. అంతటితో శాంతింతుము, నేను సంధికై సిద్ధముగానున్నాను. యుద్ధమునకును సిద్ధముగా నున్నాను. నేను ధర్మార్థములను జెడగొట్టుకొను వాడనుకాను. నేను మార్దవమునకును, దారుణమునకును గూడ తగిన వాడను. అని.

ఇట్లుండ, పాండవులును, శ్రీకృష్ణుడును యుద్ధమునకే కాలుదువ్వినారని ప్రతివాదుల కనుపించినట్లు ప్రాజ్ఞుల కనిపించునా?

తరువాత సంజయుడు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణసందేశమును, పాండవ సందేశమును వినిపింపగా ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనునితో నీవు సంధి చేసికొనుము. వారు బలాఢ్యులు; వారిభాగము వారికిచ్చివేయుము. అని చెప్పగా దుర్యోధనుడు—

"యుధిష్ఠిరః పురం హిత్వా పంచగ్రామాణ్ స యాచతే।
భీతో హి మామకా త్సైన్యా త్ప్రభావా చ్చైవ మే విభో॥" (అ55)

నాప్రభావమునకును, నాసైన్యమునకును భీతుడై యుధిష్ఠిరుడు ఐదుగ్రామములను యాచించుచున్నాడు. చూచితివా! వారి నవలీలగా జయింప గలము. అనెను. ఇది దుర్యోధనుని సంధిసంకల్పమే యని ప్రతి

వాదుల కనుపించెనన్న మాట. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు —

"దుర్యోధన నివర్తస్వ యుద్ధా ద్భరతసత్తమ ।
అల మర్థం పృథివ్యాస్తే సహా మాత్యస్య జీవితుమ్ ॥"

దుర్యోధనా! యుద్ధము మానుము. నీయర్ధరాజ్యము సపరివారముగా నీవు జీవించుటకు చాలును. అని చెప్పి భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ విదుర సంజయ ప్రభృతులును, నేనును యుద్ధమున కిష్టపడమని చెప్పి—

న త్వం కరోషి కామేన కర్ణః కారయితా తవ ।
దుశ్శాసన శ్చ పాపాత్మా శకుని శ్చా పి సౌబలః ॥" (అ_58)

యుద్ధమే చేయవలెననునది నీకుబుట్టిన బుద్ధియేకాదు. పాపాత్ములగు కర్ణ, దుశ్శాసన, శకునులు నీకు ప్రోత్సాహకులై యున్నారు. అని మందలింపగా నెవ్వరిష్టపడక పోయినను లోటులేదు. మేము నిగ్రహింపగల మనుచు దుర్యోధను డిట్లు చెప్పెను—

"అహం చ తాత కర్ణశ్చ భ్రాతా దుశ్శాసన శ్చ మే ।
ఏ తే వయం హనిష్యామః పాండవా& సమరే త్రయః ॥
అహం హి పాండవా& హత్వా ప్రశాస్తా పృథివీ మిమామ్ ।
మాం వా హత్వా పాండుపుత్రా భోక్తారః పృథివీ మిమామ్ ॥
యావద్ధి సూచ్యా స్తీక్ణాయా విధ్యే దగ్రేణ మారిష ।
తావ ద ప్యపరిత్యాజ్యం భూమే ర్నః పాండవా& ప్రతి ॥" (అ58)

"నేను, కర్ణుడు, దుశ్శాసనుడు కలిసి పాండవులను వధింపగలము. పాండవులను వధించి నేనో, నన్ను వధించి పాండవులో రాజ్యమేలుకొనవలెను. సూదిమొన మోపినంత భూమినైన నేను పాండవుల కిచ్చువాడను కాను" అని. ఇది దుర్యోధనుని సంధవాక్యమే యనిప్రతివాదుల కనిపించిన దన్నమాట.

ఇది శ్రీకృష్ణుని కురుసభాప్రయాణోద్యమమునకు బూర్వవృత్తాంతము. ఇక నిప్పుడు ప్రతివాదిసంధిప్రసంగము నందుకొందము—

సంధిపొసగనీయకుండ శ్రీకృష్ణుడు చేసెనట! పాండవరాజ్యమాక్రమించి కూర్చుండిన దుర్యోధనుడు వారిది వారికిచ్చుటయను సంధిశంగీకరించినపుడు కదా సంధిపొసగుట. సంధికై వాంఛించినవారుపాండవులు. అట్టి సంధిపొసగనీయకుండ జేసినవాడు —"పాండవులు మఱల వనవాసమే చేయవలెను, 'వారికేమాత్రము నేనిచ్చువాడను కాను' 'యుద్ధము జేసి వారిని సంహరింతుము" అని ప్రసంగించిన దుర్యోధనుడా? లేక యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి యిరుపక్షముల కైక్యసఖ్యము కలిగింప వలెననియే పాటుపడిన శ్రీకృష్ణుడా? రాయబారమునకై వెళ్ల దలచిన శ్రీకృష్ణునితో యుధిష్ఠిరుడు- శ్రీకృష్ణా! వారిలక్షణము పూర్తిగా దెలిసియే యున్నది. నీవువెళ్లుట నిరర్థక మనిపించుచున్నదనగా శ్రీకృష్ణుడు—

"న జాతు గమనం పార్థ భవే త్తత్ర నిరర్థకమ్ ।
అర్థప్రాప్తిః కదాచి త్స్యాద న్తతో వా ప్యవాచ్యతా" ॥ (అ.71)

అక్కడకువెళ్ళుట నిరర్థకముకాదు. అయ్యెనా అర్థసిద్ధియగును. లేదా మనమున్యాయముగా చెప్పలేదను నింద లేకుండపోవును. అని చెప్పివెళ్ళిన శ్రీకృష్ణుడు సంధిపొసగనీయకుండ జేసెనా?

సంధి జేయుటకై హస్తినాపురమునకు వెళ్ళిన శ్రీకృష్ణునితో విదురుడు దర్పితుడైయున్న దుర్యోధనుడు శ్రేయస్కరమైన నీమాటను వినువాడుకాడు. దుర్వృత్తి కలిగియున్న వారిమధ్యమున నీవుప్రవేశించుటే నాకిష్టముకాకున్నది. అనిచెప్పగా శ్రీకృష్ణుడు—

"ఆకేశగ్రహణా న్మిత్ర మకార్యా త్సన్నివర్తయన్ ।
అవాచ్యః కస్య చిద్భవతి కృతయత్నో యథాబలమ్॥

న మాం బ్రూయు రధర్మిష్ఠా మూఢా హ్యసుహృద స్తథా।
శక్తో నావారయ త్కృష్ణ స్సంరబ్ధాన్ కురుపాండవాన్॥
ఉభయో స్సాధయన్న ర్థ మహ మాగత ఇత్యుత।
తత్రి యత్న మహం కృత్వా గచ్ఛేయం నృష్వవాచ్యతామ్" (అ౭౩)

అకార్యమునకు సిద్ధపడుచున్న తనమిత్రునకు తనజుట్టు పట్టుకొనియైనను తగువరకు హితము నుపదేశించుటలో శక్తి వంచనలేకుండ పాటుపడినప్పుడు లోకనింద తనకుండదు. సర్వసమర్థుడైనశ్రీకృష్ణుడు యుద్ధసంరబ్ధులైన కురుపాండవులను నివారింపక పోయెనని మూఢులు నన్ననకుండుటకై, ఉభయపక్షములకు జేటు లేకుండ జేయుటకై నేను వచ్చితినికనుకయత్నము జేసిలోకనింద లేకుండ జేసికొనెదను అని చెప్పెను

ఇట్టి శ్రీకృష్ణుడు సంధి పొసగనీయకుండు నట్లు చేసినవాడా? వెనుక జూపినటు లుత్తరగోగ్రహణకాలములోనే పాండవులరాజ్యమింక వారికిచ్చి వేయుట మంచిదని బోధించిన భీష్మునితో "నాహం రాజ్యం ప్రదాస్యామి పాండవానాం పితామహ" అని చెప్పి దుర్యోధనుడు వారిరాజ్యము వారికిచ్చి సంధిజేసికొనవలసినదని చెప్పవచ్చిన ద్రుపద పురోహితునితో వారికి రాజ్యకాంక్ష యున్నయెడల మరల వారికివన వాసమే కర్తవ్యమని చెప్పినకర్ణుడును, సంధిపొసగనీయకుండ జేసియే యున్నారు. అది శ్రీకృష్ణుడు చేసినది కాదు.

అట్లు చెడిపోయి యున్న వ్యవహారమును చక్కబరచుటకై నేనే స్వయముగా వచ్చుచున్నానని సంజయునితో జెప్పి పంపి యచ్చటికి వెళ్ళి సంధి పొసగుటకై యాచచ్చుక్తి వినియోగించిచూచిన శ్రీకృష్ణుని సంధి పొసగనీయకుండ జేసినవాడని యనుట ప్రతివాదుల దెంత సాహసమో!

"భీముని బుద్ధికొల్పుటలోను ద్రౌపది నోదార్చుటలోను సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపుకలుగురీతిని సంభాషించెనట."

రాయబారమునకై శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళబోవునపుడు కురుసభలో నిట్లు ప్రసంగింపవలసినదని తమతమయభిప్రాయముల నొక్కొక్కరే చెప్పునపుడు భీమసేనుడు— మేము యుద్ధార్థులము కాము. కౌరవులతో సౌభ్రాత్రమే మాకుకావలెను. యుద్ధము లేనిపద్ధతినే కార్యము జక్కబరుపవలసినది. అనిచెప్పి దుర్యోధనుడు దురభిమాని, శ్రేయోద్వేషి, కనుక.

"నోగ్రం దుర్యోధనో వాచ్య స్సామ్నైవైనం సమాచరేః ।

అతనితో నుగ్రముగా భాషింపక సామముచేతనే కార్యము జక్కబరపుము. అని చెప్పినపుడు శ్రీకృష్ణుడు— దుర్యోధనుడు యుద్ధములో జయించినపుడుకాని రాజ్యప్రాప్తి లేదని యొకమూల చాటుచుండ నీసమయమున క్షాత్రమును గణింపక భీమసేను డిట్లు మాటలాడుచుండెనే యని, యాతని కుత్తేజనము కలిగింపదలచి భీమసేనా! నీవింతకు బూర్వము యుద్ధమునే ప్రశంసించుచు కౌరవులుచేసిన దుండగములను స్మరించుకొనుచు బుసకొట్టుచు చిత్తశాంతిలేక పరితపించి యిప్పుడు యుద్ధకాలము ప్రాప్తింపగా భయపడినట్లు కనబడుచున్నావు. ఇది క్షాత్రలక్షణము కాదు. నాకిది చిత్రముగా నున్నది.

"స దృష్ట్వా స్వాని కర్మాణి కులే జన్మ చ భారత ।
ఉత్తిష్ఠస్వ విషాదం మా కృథా వీర స్థిరోభవ ॥" (అ-75)

నీకులీనత్వమును నీపరాక్రమవిశేషములను తలచుకొనుము. విషాదపడకుము; స్థిరుడవై యుండుము. అని చెప్పగా భీమసేనుడు—

"సర్వలోకా దభిక్రుద్ధా న్న భయం విద్యతే మమ ।
కిన్తు సౌహృద మేవైతత్ కృపయా మధుసూదన ॥

నాకు భయమా? సర్వలోకము లేకమై వచ్చినను భయము లేనివాడను. సౌహార్ద్రముచేతనే యిట్లు చెప్పియున్నాను. అనినపుడు నీభావము గ్రహించుటకే. నేనిట్లు ప్రసంగించితి నని చెప్పి శ్రీకృష్ణుడు—

"శ్వో భూతే ధృతరాష్ట్రస్య సమీపం ప్రాప్య పాండవ ।
యతిష్యే ప్రశమం కర్తుం యుష్మదర్థ మహాపయన్ ॥
శమం తే చే త్కరిష్యన్తి తతో ఽనన్తం యశో మమ ।
భవతాం చ కృతః కామ స్తేషాం చ శ్రేయ ఉత్తమమ్ ॥
తే చే దభినివేక్ష్యన్తే నాభ్యుపైష్యన్తి మే వచః।
కురవో యుద్ధ మేవాత్ర ఘోరం కర్మ భవిష్యతి"। (అ_77)

రేపు ధృతరాష్ట్రుని యొద్దకు వెళ్లి మీకు అర్థహాని కలుగకుండు నట్లు సంధికై ప్రయత్నింతును. వారంగీకరించినయెడల మీ కోరిక నెరవేరును. నాకు యశస్సు కలుగును. వారికి శ్రేయస్సు కలుగును. ఆకౌరవులు పట్టుదలతో నామాట వినకున్నపుడు ఘోరయుద్ధము జరుగును" అని చెప్పి అప్పుడు కార్యభారము నీయందుంచు నని బోధించెను.

ఇట్లు నేను సంధికై ప్రయత్నింతును. వారు వినని పక్షములో యుద్ధమే జరుగును. నీవప్పుడు కార్యభారము వహింపవలెనని చెప్పిన శ్రీకృష్ణుని 'సంధి పొసగనీయకుండ జేయుతలంపు కలుగురీతినె సంభాషించెను. అను ప్రతివాదుల సాహసము మెచ్చదగినది.

ద్రౌపదీదేవి శ్రీకృష్ణునితో నాటి ద్యూతసభలో దాను పొంది యున్న దుర్భరము దుర్వాచమునైన దుఃఖమును చెప్పుకొనగా శ్రీకృష్ణుడు

"ధార్తరాష్ట్రాః కాలపక్వా న చేచ్ఛృణ్వన్తి మే వచః।
శేష్యన్తే నిహతా భూమౌ శ్వసృగాలాదనీకృతాః ॥"

కౌరవుల కాయువు పూర్తియై నామాట విని సంధి జేసికొన కున్న పక్షములో హతులై తీరుదురు. అని ఓదార్చిన శ్రీకృష్ణుని 'సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపు కలుగురీతినె సంభాషించెను' అనుటయు పాండవులసమ్మతిపై సంధి పొసగజేయుటకై వచ్చిన శ్రీకృ

ష్ణునితో సంధి పొసగనీయకుండఁజేయు తలంపు కలిగి సంభాషించిన వాఁడు దుర్యోధనుఁడై యుండ, శ్రీకృష్ణునిపై దాని నారోపించు ప్రతివాదుల పాండితి నేమనవలెనో!

శ్రీకృష్ణుఁడు కురుసభకు సంధి జెడగొట్టుటకే వెళ్ళె నన్నట్లు తెల్పిన ప్రతివాదులకు— ఆశ్రీకృష్ణుఁడు కురుసభనుండి మరలివచ్చిన తరువాత కర్ణాదులతో సంభాషించినదుర్యోధనునివాక్యమునుచూపుదము—

"అకృతేనైవ కార్యేణ గతః పార్థా నధోక్షజః ।
సఏనా న్మన్యు నాఽఽవిష్టో ధ్రువం ధక్ష్య త్యసంశయమ్ ॥"(అ.153)

ఇచ్చట, 'అకృతేన కార్యేణ గతః' కార్యసిద్ధి కాకయే వెళ్ళెను. అత డాగ్రహావిష్టుఁడై మనలను దగ్ధము చేయుననుట నిశ్చయము. అని దుర్యోధను డనెను. ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు సంధిజేయుట యను కార్యము కొరకు వచ్చినపుడే దుర్యోధనునిచే నది చెడగొట్టఁబడుటవలన వెళ్ళిపోయిన శ్రీకృష్ణుఁడు కార్యసిద్ధికాక వెళ్ళినవాఁడును, అగ్రహావేశము కలవాఁడును అగును కాని సంధిజెడగొట్టుటకే వచ్చినయెడల నది సిద్ధించినది కనుక దుర్యోధను డిట్లనుకొనుట అసంభవమగును.

క. తన వచ్చినకార్యము మన
మనుకూలత జేయకున్న హరి యలుక మెయిం
జని యప్పాండుతనూజులు
మనమున గినుకూనునట్టి మాటలు సెప్పన్. (ఆం-భా)

మఱియు, అర్జునుడు సైంధవుని వధింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసినట్లు విని చింతించెడి ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో జెప్పుకొనిన విషయము జూడుడు—

"యదా ప్రభృత్యుపప్లావ్యా చ్ఛాన్తి మిచ్ఛన్ జనార్దన ।
ఆగత స్సర్వభూతానా మనుకంపార్థ మచ్యుతః ॥
తతోఽహ మబ్రువం సూత మందం దుర్యోధనం తదా।
వాసుదేవేన తీర్థేన పుత్ర సంశామ్య పాండవైః
ప్రత్యాచష్ట స దాశార్హ మృషభం సర్వధన్వినామ్
అనునేయాని జల్పన్త మనయా న్నాన్వపద్యతా॥" (ద్రోణ-అ85)

ఇచ్చట, శ్రీకృష్ణుడు లోకానుగ్రహబుద్ధితో సంధి జేయుటకై వచ్చినపుడు మందుడగుదుర్యోధనునితో శ్రీకృష్ణుని బురస్కరించుకొని నీవు పాండవులతో సంధిజేసికొనుమని చెప్పియున్నాను. అనునయముగా సంభాషించినశ్రీకృష్ణుని దుర్యోధను డవినీతుడై తిరస్కరించినాడు.

తే. "నేను ద్రోణుండు భీష్ముండు బూనిచెప్ప
శౌరిమాటలు మీరాజు సరకుగొనడ
సంధి గానీక కర్ణుండు సౌబలుండు,
దుస్ససేనుండు నందర ద్రుంచికొనిరి." (ద్రోణ-అ3)

మఱియు భీమసేనగదాఘాతమున తొడలు విరిగి పడియున్న దుర్యోధనుడు అశ్వత్థామాదులతో నిట్లు చెప్పెను—

"యది వేదాః ప్రమాణం వో జితా లోకా మయా ఽక్షయాః।
మన్యమానః ప్రభావం చ కృష్ణ స్యామిత తేజసః
తేన నచ్యావిత శ్చాఽహం క్షత్రధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్." (శల్య-అ5)

వేదములు ప్రమాణములైనపుడు నే నక్షయలోకముల జయించితినన్నమాటే. శ్రీకృష్ణప్రభావ మెఱిగియుండియు సంధిజేసికొనుమని బోధించిన శ్రీకృష్ణునిచే నేనీ యుద్ధమరణమను క్షత్రధర్మము నుండి తొలగింప బడలేను అని తాత్పర్యము. ఇట్లెన్నియో ప్రమాణములున్నవి. శ్రీకృష్ణుడు సంధిజేయుటకే ప్రయత్నించెను. దుర్యోధనుడే దానిని జెడగొట్టి యుద్ధమునకు సిద్ధపడెను. కనుక ప్రతివాది ప్రసంగము పూర్వాపరవిరుద్ధమైనది.

—: దుర్యోధనుడు నిరపరాధు డను ప్రసంగము,
తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"శ్రీకృష్ణునితో రాయబారసమయమున దుర్యోధనుడనిన యీ క్రింది వాక్యములు సుయోధనానపరాధత్వము జెప్పును—

క. వనితం బరచి రరణ్యం
బున నిడుమల బడితి మనుచు బోటరులై చం
పను జెరుప బూని మాదెస
గనలుదు రప్పాండుసుతు లకారణము కడుఁ"

మ. అరయం దప్పొక యింతనావలన లేదా ధర్మపుత్త్రుండు జూ
దరి వెంటందమకించి సౌబలుని చేతన్ భూమి గోల్పోయి ము
ష్కరుడై వెండియు నొడ్డగా నతడు నత్యుప్రౌఢిమై గెల్వ నే
తెఱువై నందన యిచ్ఛతో మెలగె నింతేగాక యేబూటయే.

గీ. మాత్స్య పాంచాల పాండ్యాది మనుజపతుల
గూర్చికొని తార య్యుంబు గోరి యెత్తి
విడిసి రింతియ కాక యివ్విధము నుగ్ర
కర్మమున కేము దొడరుట గలదె చెపుము" (పు—264)

ప్రతివాదులు, దుర్యోధనవాక్యముల జూపుటలో నింతమాత్రమే చూపి సంధి కంగీకరింపనని చెప్పినవాక్యమును చూపలేదు. దానిని జూతుము—

ఉ. ఏమును వారు బంచికొని యేలుట గ్గదు పల్కకుండు మిం
కేమియు వాఁడిసూదిమొన యించుక మోపినయంతమాత్రముగా

భూమి యొనర్చి పాండునృపపుత్రుల కిత్తునె యెవ్వరైన సం
గ్రామమునం జయంబు గొని రాజ్యము సేయుట నిశ్చయించితిన్"

సంధి కంగీకరింపనివాడు దుర్యోధనుడే యని లోకులనుకొని పోవుదురని యీవాక్యమును ప్రతివాదులు దాచియుంచినారు. ఇట్టి ఈ వాక్యము దుర్యోధనాపరాధమును ప్రతివాదులన్యాయదృష్టిని గూడ వ్యక్తము జేసినది. కురుసభలో దుర్యోధనుడు తానుననపరాధి నని శ్రీకృష్ణునితో జెప్పగా శ్రీకృష్ణు డనిన మాటలు చూడుడు—

సీ. అరయంగ దప్పు లేదంటి నీవలన గీడొకనాడు సేసియునొక్కనాడు
సేయవె నీజనించినయది యాదిగా నుడుగక పాండవేయులకు జాల
నెగ్గు సేసితి విష మిడి పెనుబాముల గఱపించి నీరిలో గట్టి త్రోచి
లక్కయిల్ గాలిచి పెక్కుభంగుల జంప, దలచిన జావక ధర్మరక్ష.
ఆ. జేసి నెగడి రాచసిరి నొందియున్న జూ
పోపకీవు తీవ్ర పాపబుద్ధి.
గనమి జూద మొకటి కల్పించి కపటంబు
సేయ దాన నెల్ల జేటు బుట్టె.
తే. అన్నదమ్ములు నెత్తంబు లాడి సతుల
తలలు వట్టి సభాస్థలంబులకు నీడ్చి
చీర లొలిపింతురే యిట్టి వారి నెందు
దడవుమా నీవొకండవు దక్క నధిప.

ఉ. అప్పుడు నీవు కర్ణుడును నాడిన మాటలు గొల్వులోపలం
జెప్పెడు నట్టివే కులము శీలము గల్గిన పుణ్యకాంత క
ట్లాప్పమి సేయు టెల్ల గనియున్న జనంబులు వించునుండగా
దప్పొక యింత లేదను విధం బది నీక చనుం గుమారకా."
తే. ఎత్తి విడిచినవారని యెల్ల తప్పు
బండవుల మీద బెట్టెద బ్రతుకు గలదె

ద్రోణభీష్ములు తండ్రియు దోడు తోడ
జెప్పు తగుమాట నేమియు జెవుల సొరవు.

క. శాంతి బొందుట నీకుం
గుంతీపుత్రులకు మేలగుఁ దానికి యే
నింతయు నాడెద నది నీ
కెంతయు రుచియింపకునికి యెరిగి యెరిగియుఁ. (ఉద్యో-ఆ3)

ఈకృష్ణవాక్యములలో దుర్యోధను డాదినుండియు దుష్కార్యములే జేసియుండెనని యనినట్లును, ద్యూతమును కల్పించి కపటకృత్యము జరిపి ద్యూతసభలో జేసిన వస్త్రాపహరణాదిదుష్కార్యములు దుర్భాషణములు సభలో జెప్పదగినవా? నాడు నీదుశ్చేష్టలను కనులతో జూచియున్నవారి యెదుటనే నాతప్పులేదనుట నీకే చెల్లినది దుర్యోధనా! అని యన్నట్లును స్పష్టము.

తన దుశ్చేష్టలను ప్రత్యక్షముగా జూచినవారియెదుటనే నాతప్పేమియు లేదనిన దుర్యోధనుని నిర్లజ్జప్రవృత్తిపై యాసభ్యులనేసాక్షులుగా జూపి నిరుత్తరుని జేసి దుర్యోధనాపరాధములను శ్రీకృష్ణుడే ధృవపరచియుండెను. ఆదుర్యోధనుని మాటలనే పాటబాడిన ప్రతివాదుల కదే సమాధానము. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము.

—• కురుసభలో జూపిన శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము కార్యకారి కాలేదు అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము. •—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "అందరి మనస్సుల దనపక్షమునుండి మార్చుచున్న కృష్ణుని బంధింప సుయోధనుడు తలంచెనుగాని విదురాదుల యడ్డంకిచే నటులు చేయలేదు. ఈ సమయమున జూపిన విశ్వరూపము మోహావిష్టుడగు నర్జునునకు

జూపిన విశ్వరూపమువలె గార్యకారి కాలేదు. కార్యకారియే యైనచో ధృతరాష్ట్రి డర్ధరాజ్యమును దప్పక యొసగియే యుండును." (పు178)

ఈవ్రాతలో కృష్ణుని దుర్యోధనుడు బంధింపదలచినట్లును, ఆస మయమున విశ్వరూపము జూపబడినట్లును ప్రతివాదులే చెప్పుచు బంధించు సంకల్పము జరుగుటకును, విశ్వరూపప్రదర్శనమునకును సంబం ధము లేదని చెప్పుచున్నారు. కృష్ణుని బంధించుటకు అందరి మనస్సుల దనపక్షమునుండి మార్చుటే కారణమని చెప్పినారు. దీనిచే నాటి శ్రీకృష్ణప్రసంగ మంత మనోహరము, హితావహము నని స్పష్టమైనది. అట్టి శ్రీకృష్ణునే ప్రతివాదుల కభిమానపాత్రుడగు దుర్యోధనుడు బంధిం పదలచినాడన్నమాట!

ఈవ్రాతకును, "శ్రీకృష్ణుడు తనను దుర్యోధనుడు బంధిప నుద్య మించుటకు ధర్మజునితో జెప్పలేదు. బంధింప యత్నించె నను గాథ మృష యనియు, నది సౌతికాలమున కల్పింపబడిన దనియు జెప్పెడి భారతమీమాంసావాక్యము సత్యమె యని చెప్ప సాహసించుచునా డను" (179) అనుతమవ్రాతకును బరస్పరవిరోధము.

దుర్యోధనుడు తన్ను బంధింపదలచె నని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజు నితో జెప్పియే యుండెను. చూడుడు——

"నైష కామయతే ధర్మం నైష కామయతే యశః ।
జితంస మన్యతే సర్వం దురాత్మా కర్ణ మాశ్రితః ॥
బన్ధ మాజ్ఞాపయామాస మమ చాపి సుయోధనః ।
నచ తం లబ్ధవాన్ కామం దురాత్మా పాపనిశ్చయః॥" (ఉ.అ_154)

ఇట్లుండ, భారతమీమాంసాకారులును; మ. భా. చ. కారు

లును చేసినది లోకద్రోహమే! ఇక దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణుని బంధింప తలపెట్టిన దెప్పుడో తెలుపవలసియున్నది.

అసలు శ్రీకృష్ణుడు హస్తినాపురము జేరకపూర్వమే బయలు దేరినట్లును, మార్గమధ్యమున వృకస్థలమునం దాగినట్లును, చారుల వలన తెలిసికొని రేపువచ్చెడి శ్రీకృష్ణున కిట్టి సత్కారములు చేయ వలె నని ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పినపుడే దుర్యోధను డిట్లనెను—

"ఇదన్తు సుమహ త్కార్యం శృణు మే యత్సమర్థితమ్ ।
పరాయణం పాండవానాం నియచ్ఛామి జనార్దనమ్ ॥
తస్మిన్ బద్ధే భవిష్యన్తి వృష్ణయః పృథివీ తథా ।
పాండవాశ్చ విధేయా మే స చ ప్రాతరిహైష్యతి ॥
తతోఽపాయాన్ యథా సమ్య జ్ఞబుధ్యేత జనార్దనః ।
నచాపాయో భవేత్కశ్చి త్తద్భవాన్ ప్రబ్రవీతు మే ॥" (ఉ.అ-88)

నేనొక మహాకార్యము తలపెట్టితిని. పాండవుల కాధారభూతు డైన కృష్ణుని బంధింతును. అతడు బద్ధుడైనపుడు సర్వము నాకు విధే యమై యుండును. ఆబంధించుటలో కృష్ణునకు దెలియకుండునట్లు నిర పాయములైన యుపాయములను నాకు నీవు చెప్పవలెను. అని.

కనుక శ్రీకృష్ణుడు రాకపూర్వమే యాదుర్బుద్ధి దుర్యోధనునకు బుట్టినది. దానికి దగినయత్నముగూడ జేసియే; శక్యముకాక విరమించు కొనెను. ప్రతివాదులు, విదురాదుల యడ్డంకిచే బంధింపలేదని వ్రాసి నారు.

ద్రౌపదీ కేశాకర్షణ వస్త్రాకర్షణాది దుష్కార్యములలో నావిదు రాదుల యడ్డంకి యేమైనది? అప్పుడేల పనిచేయలేదు? ఆకాని యడ్డంకిచే నూరకుండెనని రకమువాడా? నాడాద్రౌపదీప్రభావముచేతనే యాదు

ప్రాకార్యము లుడిగినవి. అట్లే నేడీకృష్ణభగవానుని విశ్వరూపప్రదర్శన ప్రభావముచేతనే యీ దుర్వృత్తి యుడిగినది. గ్రంథసందర్భము జూడుడు —

కురుసభలో గోష్ఠిజరుగుచుండ దుర్యోధన, దుశ్శాసన, కర్ణ, శకునులు సభనుండి లేచిపోయి, యిట్లాలోచించిరి; ధృతరాష్ట్రుడు, భీష్ముడు, శ్రీకృష్ణునిచే మనల బట్టింపజేయుదు రని తోచుచున్నది. అందుచే మనమే ముందుగా నేకాకియై యున్న కృష్ణుని ధృతరాష్ట్రుడా క్రోశించుచున్నను గణింపక బంధింతము. అని. ఇట్లాదుష్టచతుష్టయ మాలోచించి సన్నాహముజేయుచుండుటను సాత్యకి గ్రహించి సభలో జెప్పెను. అంతట విదురుడు వారిదుర్నయమును జూచితివా? యని ధృతరాష్ట్రునితో జెప్పెను. అప్పుడు కృష్ణభగవానుడు —

"ఏష దుర్యోధనో రాజన్ యుధ్యేన్మాం తత్ర సంస్థితః!
అహంతు సర్వాంస్త్వనయా ననుజానామి తే నృప॥"

ధృతరాష్ట్రా! దుర్యోధను డెట్లు సంకల్పించెనో అట్లు కానిమ్ము మీరుతలపెట్టిన పని జరుపవచ్చునని నేను నీపుత్రుల కనుజ్ఞ నిచ్చుచున్నాను. అని చెప్పగా ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో —

"క్షిప్ర మానయతం పాపం రాజ్యలుబ్ధం సుయోధనమ్।
సహామిత్రం సహామాత్యం ససోదర్యం సహానుగమ్॥"

త్వరగా పాపాత్ముడైన దుర్యోధనుని సపరివారముగా దీసికొనిరమ్ము. అని చెప్పగా విధురుడు వెళ్లి చెప్పినమీదట దుర్యోధనాదివర్గము సభలోనికి వచ్చియుండగా మందలించి "దుర్గ్రాహ్యః కేశవో బలాత్" అనుచు దేవదానవులకు అజేయుడగు కృష్ణుని బంధింప గలవా? అని నిందించెను.

అప్పుడు దుర్యోధనుడు విని యూరకుండెను కాని నాసంకల్పము లేదనిచెప్పుటకాని, విరమించినట్లు సూచించుటకాని జరుగలేదు. ముఖవైఖరిని బట్టి విరమించినట్లు కనబడక పోవుటచే విదురుడుకూడ శ్రీకృష్ణుని మహిమను స్మరింపజేసి, నీవాదుస్సంకల్పమును విరమించుకొననియెడల సపరివారముగా నీకు హాని తప్పదని బోధించెను. అప్పటికికూడ దుర్యోధనుని దుస్సంకల్పము తొలగలేదని ముఖవైఖరినిబట్టి గ్రహించి తనశక్తిని బ్రదర్శింపదలచి కృష్ణభగవాను డిట్లనెను—

"ఏకోఽహ మితి యన్మోహా న్మన్యసే మాం సుయోధన।
పరిభూయ సుదుర్బుద్ధే గ్రహీతుం మాం చికీర్షసి
ఇహైవ పాండవా స్సర్వే తథైవాన్ధకవృష్ణయః॥
ఇహాదిత్యాశ్చ రుద్రాశ్చ వసవశ్చ మహర్షిభిః॥
ఏవ ముక్త్వా జహాసోచ్చైః కేశవః పరవీరహా" (అ131)

దుర్యోధనా! నేనొకడనని తలంచి మోహమున నన్ను దుర్బుద్ధీ! పట్టికొనదలచుచున్నావా? ఇక్కడ నేనొక్కడనే యుంటి ననుకొనుచున్నావా? పాండవు లిక్కడనే యున్నారు. వృష్ణి, అంధక, వీరు లందరు నిక్కడనే యున్నారు ద్వాదశాదిత్యులిక్కడనే యున్నారు. ఏకాదశరుద్రులును, అష్టవసువులును, మహర్షులందరును యిక్కడనేయున్నారు. అనుచు కృష్ణభగవానుడు అట్టహాసముగా నవ్వెను.

అంతట కృష్ణభగవానుని సర్వావయవములనుండియునొక్కసారి బ్రహ్మాది దేవతలు, ఇంద్రాదిలోకపాలకులు ఆయుధపాణులైన బలదేవార్జునయుధిష్ఠిరాదులు యదువృష్ణిభోజాంధకవీరులు నుద్భవించిరి.

వ. "నేత్రశ్రోత్రనాసావివరంబుల సధూమధూమకేతు జ్వాలాజాలంబులు నిగిడె రోమకూపకలాపంబులం దరణికిరణనిభప్రభలు వెడలె. నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యంబగు నత్తేజోరూపంబు గనుంగొనం గొలదిగాక సకలజనంబులు నయనంబులు మొగిడ్చి అద్భుతభ

యానకరసంబులతోడ గదలకుండ, నప్పుండరీకాక్షుండు నారదాదిమహామునుల యందును, భీష్మవిదురద్రోణసంజయులయందును కరుణాతరంగితంబగు కటాక్షవీక్షణం బొలయ వారలకు దివ్యదృష్టి యొసగిన నాపుణ్యపురుషులు సాంద్రానందంబునం దేలుచుండిరి" (ఆం-భా)

ఇట్లు విశ్వరూపమును ప్రదర్శించి, దుర్యోధనాదుల దుస్సంకల్పమున్మూలిత మొనర్చెను. ఇట్లు దుర్యోధనదుస్సంకల్పోన్మూలనమున గార్యకారియైన విశ్వరూపమును కార్యకారి కాలేదనుచున్నారు ప్రతివాదులు. ఆహా! యేమి విమర్శనము! నేనసహాయుడనో సహాయుడనో చూడుమని చూపిన విశ్వరూపమునకును, అర్ధరాజ్యప్రదానమునకును సంబంధ మేమున్నది? అప్పుడు శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున దివ్యదృష్టినొంది విశ్వరూపము దర్శించిన ధృతరాష్ట్రు డర్ధరాజ్య మేల యిచ్చియుండ లేదని శంకింతురు కాబోలు. ధృతరాష్ట్రు డిట్లు చెప్పియుండెను—

"యావద్బలం మే పుత్రేషు పశ్యామి ద్విజనార్దన।
ప్రత్యక్షం తే న తే కించి త్పరోక్షం శత్రుకర్శన॥
కురూణాం శమ మిచ్ఛన్తం యతమానం చ కేశవ।
విదిత్వైతా మవస్థాం మే నాతిశంకితు మర్హసి॥
న మే పాపోఽస్త్యభిప్రాయః పాండవాన్ప్రతి కేశవ।"

శ్రీకృష్ణా! నాపుత్రులవిషయమై నాశక్తి యెంతయుపయోగించునో నీకు ప్రత్యక్షమైనదికదా! నాకు పాండవులయెడ బాపిష్ఠాభిప్రాయము లేదు. కౌరవులకు శాంతినిగోరి యావచ్ఛక్తి యత్నించుచున్న నాయవస్థ నెఱిగియున్న నీవు నన్ను శంకింపకుందువుగాక. అని.

ఆపై శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళబోవునపుడు— "వద త్యనీశ మాత్మానం ధృతరాష్ట్రో మహీపతిః" అని, ధృతరాష్ట్రుడు తాను పరిష్కరించుట

కసమర్థుడనని చెప్పుచున్నాడు. కనుక మీయనుజ్ఞ దీసికొని వెళ్ళు చున్నానని చెప్పి వెళ్ళెను. ఈసందర్భమును బట్టి దుర్యోధనున కభి మతముకాని పనిని స్వతంత్రించి చేయగల శక్తి ధృతరాష్ట్రునకు లేకుం డుటచేతనే యాతడర్థరాజ్య మీయలేకపోయె నని విశద మగుచున్నది.

దుర్యోధనవశుడై మెలగెడి ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధన సమ్మ తిపై పాండవభాగ మిచ్చినప్పుడే పరిశాంతి కలుగునుగాని, యాత డీయ ననియు, పాండవుల నవలీలగా వధింతు ననియు గర్జించుచుండ ధృతరాష్ట్రు డిచ్చినను లాభ మేమున్నది? కనుక విశ్వరూపదర్శనము జేసియు, పాండవులకు రాజ్యమీయుమనుచియు దుర్యోధనుడు వడసీయ డని ధృతరాష్ట్రుడు విరమించెను. కనుక విశ్వరూపప్రదర్శనము కార్య కారి కాకపోలేదు.

ఇట్లుండ ప్రతివాదులు— "ఈవిశ్వరూపసందర్శనగాథ సౌతి కాలమున గూర్పబడియుండు నని భారతమీమాంసాగ్రంథకర్త తల పోయుట యుక్తముగానె యున్నది" (పు-179) అని వ్రాయుట యెంత యుక్తమైనదో గ్రహింపుడు. అనేకకర్తృత్వనిరాకరణమను ప్రథమ భాగములో సౌతికి గ్రంథకర్తృత్వము లేదని నిరూపించియేయున్నాము

—♦ పదేపదే చూపు విశ్వరూపము లింద్రజాలములుగానే కాన్పిం చును. అనుప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "యుద్ధానంతరము ద్వారకకుబోవు మార్గములో ఉదంకుడను ముని కృష్ణుడు కురుపాం డవులను సంధిసేయక వృథాగా కురునాశనము చేయించె నని కుపి తుడు కాగా నాతనికిగూడ విశ్వరూపము జూపి యాతనిని లోబర చుకొనె నని కలదు. పదేపదే చూపు నీవిశ్వరూపములు జ్ఞానుల పక్షమున నెటులున్నను శత్రువులపక్షమున నింద్రజాలములు గానే కాన్పించునుగదా" (పు180)

ఇచ్చట ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది— జ్ఞానుల పక్షము, శత్రువుల పక్షము అని వ్రాయుటలో శత్రువులనగా జ్ఞానులకు శత్రువులా? లేకవిశ్వరూపికే శత్రువులా? ఎట్లైనను మీరన్న శత్రుశబ్దమునకు అజ్ఞానులనియే యర్థము పర్యవసించుచున్నది. ఇప్పుడు మీవ్రాతను జ్ఞానుల పక్షమొకటి అజ్ఞానుల పక్ష మొకటి, అని తాత్పర్యమేర్పడినది. ఇప్పుడు మీరేపక్షములోనివారు; విశ్వరూపమింద్రజాలమని గ్రహించినవారు దుర్యోధనునివలె జ్ఞానులలో జేరరు దినకరదీప్తి దివాంధములకొరకు గానట్లు విశ్వరూపప్రదర్శనము అజ్ఞానులకొరకు గాదు. దివాంధములు దినకరదీప్తి నంధకార మనుకొనినట్లు అజ్ఞానులు విశ్వరూప మింద్రజాల మనుకొనవచ్చును. నాడు కృష్ణపరమాత్మ దివ్యదృష్టి నిచ్చి యెవ్వరికి విశ్వరూపదర్శనయోగ్యత ననుగ్రహించెనో వారికొరకే ఆ విశ్వరూపము. ఇతరులు తబ్బిబ్బై నిస్తేజస్కులై పడియుండుటకుమాత్రమే.

మరియు, నేనైయింద్రజాలికుడైనను అట్టి విశ్వరూపమును జూపగలిగినపుడు శ్రీకృష్ణుడు చూపిన దింద్రజాల మని భావింపవచ్చునేమో కాని యది లేనపుడట్లు భావించుట యజ్ఞానమే.

ఇంకొకటి 'పదేపదేచూపు విశ్వరూపము లింద్రజాలములు గానే కాన్పించును' అను మాట ఇంద్రజాలములుగా గాన్పించునేకాని (అజ్ఞానులకన్నమాట) ఇంద్రజాలములుమాత్రము కావని ధ్రువపరచుచునే యున్నది.

ఇంకొకటి ఇంద్రజాలములుగా గాన్పించునవి. పదేపదేచూపు విశ్వరూపము లనుటవలన పదేపదే చూపకున్నపుడా విశ్వరూపము లింద్రజాలములుగా గాన్పింపక సత్యముగనేకాన్పించునని తెలుచున్నది.

ఇప్పుడు పదేపదే చూపుటనగా ఒక్కొక్కని కొక్కొక్కసారి చూపుటా? ఒక్కనికే అనేకసారులు చూపుటా? ఒక్కనికనేక

సారులు జూపనే లేదు. ఒక్కొక్కని కొక్కొక్కసారి చూపినను ఆ యజ్ఞునునకుగాని, యా యుదంకమహర్షికిగాని, ఆకురుసభలోనినారదాది మునిపుంగవులకుగాని భీష్మద్రోణ, విదుర, సంజయ, ప్రభృతులకుగాని యింద్రజాలముగా గాన్పింపనేలేదు. దురదృష్టవశమున దుర్యోధనాదిగణమునకుమాత్రము అజ్ఞానముచే నట్లు కాన్పించెనో యేమో, ఆవిశ్వరూప మెట్టిదో యెరుగని ప్రతివాదులకు దుర్యోధనునకు దోచినట్లు తోచుట విచిత్రాంశము.

ఇక 'కురుపాండవులకు సంధిసేయక కృష్ణుడు కురునాశనము చేయించె నని ఉదంకముని కుపితుడయ్యె' నను విషయమున్నది.

దుర్యోధనునకు సంధి యను మాటయే కిట్టకపోవుటచే సంధి జరుగలేదు. కాని శ్రీకృష్ణుడు సంధి సేయక జరుగకపోలేదని నిరూపించియే యున్నాము.

ఉదంకమహర్షి— శ్రీకృష్ణా! నీయుపదేశముచే కౌరవులు శాంతింపగా పాండవులు స్వరాజ్యమందు సుఖించుచున్నారా? అని ప్రశ్నించెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు. మహర్షీ! కౌరవులను శాంతింపజేయుటకు చాలప్రయత్నించితిని. నాకు శక్యము కాలేదు. బుద్ధిచేగాని, బలముచేగాని, దైవము అతిక్రమింప శక్యము కాదని నీకు విదితమే. భీష్మాదులయొక్కయు, నాయొక్కయు, హితోపదేశముల నతిక్రమించి కౌరవులు యుద్ధము చేసి మరణించిరి,

ఇట్లు చెప్పగా మహర్షి— సర్వసమర్థుడ వగు నీవు కౌరవులను రక్షింపకపోవుటవలన నిన్ను శపించుచున్నా నననెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు నీకు నే నధ్యాత్మవిషయమును చెప్పెదను. అదివిని యాపై శాపము గానిమ్ము.నన్ను అల్పతపముచే దిరస్కరింప లేవు. నీతపోహాని నాకిష్టము

లేదు. అని యుత్తరము చెప్పగా మహర్షి— యధ్యాత్మవిషయము జెప్పుము. ఆటుపై నేమిచేయవలెనో చూతును. అని కోరగా శ్రీకృష్ణు డుపదేశించుచు—

"అహం విష్ణు రహం బ్రహ్మా శక్రోఽథ ప్రభవాప్యయః!
భూతగ్రామస్య సర్వస్య స్రష్టా సంహారఏవచ"||
'అధర్మే వర్తమానానాం సర్వేషా మహ మచ్యుతః|
ధర్మస్య సేతుం బధ్నామి చలితే చలితే యుగే"
మానుష్యే వర్తమానేన కృపణం యాచితా మయా|
న చ తే జాతసంమోహా వచోఽగృహ్ణన్త మోహితాః||"

బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిస్వరూపుడను నేనే, సృష్టిస్థితిలయకర్తను నేనే. అధర్మ భూయిష్ఠమైన కాలములో ధర్మసేతువును బంధించుచుండువాడను నేనే. మనుష్యరూపములో నున్న నేను కౌరవులనె తయో సంధికై యాచించితిని. వారు మూఢులై గ్రహింపలేదు. ఇట్లు బోధింపగా మహర్షి—

"అభిజానామి జగతః కర్తారం త్వాం జనార్దన|
నూనం భవత్ప్రసాదోఽయ మితి మే నాస్తి సంశయః||
చిత్తంచ సుప్రసన్నం మే త్వద్భావగత మచ్యుత|
వినివృత్తం చ మే శాపా దితి విద్ధి పరంతప|
ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం తన్నిదర్శయ ||"

శ్రీకృష్ణా! నిన్ను జగత్కర్తగా దెలిసికొంటిని. యిది నీయనుగ్రహమే. నాచిత్తము పరిశుద్ధమైనది. శాపసంకల్ప మంతరించినది. నీయీశ్వరస్వరూపమును దర్శింప నిచ్ఛ యున్నది. అనుగ్రహింపుము"

'అని ప్రార్థింప నప్పుడు విశ్వరూపము బ్రదర్శించి యనుగ్రహించెను. ఇట్లు అధ్యాత్మోపదేశమాత్రముతో చిత్తశుద్ధి కలిగి విధేయు

డై యూపై విశ్వరూపము జూడగోరెనని గ్రంథమం దుండగా లోబర చుకొనుటకే విశ్వరూపము జూపి కుపితుని లోబరచుకొనె నని ప్రతి వాదులు వ్రాయుట నేమనవలెనో!

ఈయుదంకవృత్తాంతమువలన శ్రీకృష్ణునిది నిష్కపటవృత్తియే యని స్పష్టమగుచున్నందున ప్రతివాదులు— "శ్రీకృష్ణుడు పాండవప క్షముగా మెలగి దుర్యోధనాదుల కెటులనైన వంచన సేయవలయు ననియే తలచియుండెను" (పు-180) అని వ్రాసినదికూడ పరాస్తమైనది.

—: శ్రీకృష్ణుడు సామముతో సంధివాక్యము లారంభింపక దుర్యోధ నాదులకు కోప ముద్రేకింపజేసె నను ప్రసంగము. తన్నిరాకరణము:—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"శ్రీకృష్ణుడు సంధవాక్యముల నించుకంతయు సామారంభముగా గాక దుర్యోధనాదుల యపకృతులను ముందర నుద్ఘాటింపుచునే ప్రారంభించి దుర్యోధనాదుల కోపము నుద్రేకింపజేసెను. ద్రౌప దీపరిణయానంతరము పాండవుల కర్థరాజ్య మిచ్చుటతో ముగిసిన దుర్యోధనాపరాధముల నేల కృష్ణుడు సంధిసమయమున దవ్వ్వు కొనవలెను" (పు—264)

శ్రీకృష్ణుని సంధివాక్యములు సామారంభముగా లేవనుచున్న ప్రతివాదులు— 'దుర్యోధనుడు తన్ను బంధింప బూనెను' అను ఘటనను యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు చెప్పనందున నాగాథ యసత్యమని వ్రాసి నవారు కనుక యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు కురుసభలో నేమి జరిగినట్లు చెప్పెనో అది సత్యమని వారంగీకరింపవలసియే యున్నది. కనుక యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు తానెట్లు సంధివాక్యములు నడిపితి నని చెప్పెనో ప్రతివాదులకు వినిపింతను—

"సామ్య మాదౌ ప్రయుక్తం మే రాజన్ సౌభ్రాత్ర మిచ్ఛతా।
యదా నాదియతే వాక్యం సామపూర్వం సుయోధనః
తదా మయా సమానీయ భేదితాః సర్వపార్థివాః
న్యాతతో ధార్తరాష్ట్రాణాం సిద్ధాం కృత్వా తథా పునః
భేదయిత్వా నృపాన్ సర్వాన్ వాగ్భిర్మన్త్రేణ చాసకృత్
పున స్సామాభిసంయుక్తం సంప్రదాన మథాబ్రువమ్
సర్వం భవతు తే రాజ్యం పంచగ్రామా న్విసర్జయ
అవశ్యం భరణీయా హి పితు స్తే రాజసత్తమ
ఏవ ముక్తోఽపి దుష్టాత్మా నైవ భాగం వ్యముంచత
దండం చతుర్థం పశ్యామి తేషు పాపేషునాన్యథా." (ఉద్యో అ150)

యుధిష్ఠిరా! మొదట సామోపాయముతో బోధించితిని. దాని కాతడు సమ్మతింపలేదు. అప్పుడు ఆతని దుశ్చేష్టల నెత్తుకొని భేదోపాయముతో సభాసదుల కాతనియందు ప్రీతి లేకుండ భేదింపజేసితిని. మరల సామపూర్వకముగా దానోపాయము నాశ్రయించి, నీకే రాజ్యముండనిమ్ము పాండవులను మీరు పోషింపవలసియున్నది కనుక నైదుగురికై దు గ్రామములు విడిచిపెట్టుము. అని బోధించితిని. ఆదుష్టుడు దానికి నంగీకరింపలేదు. ఇక చతుర్థోపాయమగు దండమే శరణ్యము. అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను.

దీనివలన సంధివాక్యములుసామారంభముగనేజరిగినట్లుస్పష్టము. కానప్రతివాదిప్రసంగము త్యాజ్యము, 'ఎప్పుడో ముగిసిపోయిన దుర్యోధనాపరాధములను సంధిసమయమున శ్రీకృష్ణు డేల త్రవ్వికొనవలసి వచ్చెనో' అను ప్రతివాదులకు దెల్పునది, ఆదినుండియు పాండవుల యెడ నీవెన్నియపరాధములు చేసియున్నను సహించి పడియున్న యాసత్పురుషులయందు నీ వింత శత్రుత్వము వహింపవచ్చునా! అని బోధించుటకై వానిని త్రవ్వవలసివచ్చెను.

మరియు నేను నిరపరాధుడ నని యీప్రతివాదులు వెనుకజూపినట్లుపలికినదుర్యోధనునకు ఆతడాదినుండియు జేసియున్న యపరాధములను వెనుకజూపబడినట్లు తెలుపుటకై అవి త్రవ్వవలసివచ్చెను.

మఱియు – అది భేదోపాయము. దుర్యోధను డెవ్వరి బలము జూచుకొని యుద్ధమునకు గాలు దువ్వుచుండెనో వారి కాతనియందు బ్రీతి లేకుండజేయుటకు జ్ఞాతిద్రోహరూపము లైన దుర్యోధనుని దుర్మార్గము లుద్ఘాటింపబడినవి.

'శ్రీకృష్ణుడు సంభాషించునపుడు దుర్యోధనాదుల కోపము నుద్రేకింపజేసెను' అని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. ఎట్లు సంభాషించిన వారల కోప ముద్రేకింపకుండునో చెప్పగలరా? వారిది వారికిమ్మని, లేక స్వల్పముగా నైన నిమ్మని చెప్పుటకింటె సంధి నిమిత్తమైన సంభాషణము ఏముండును? ఆమాట, సూదిమొనమోపి నంతైన నేను వారికీయనని కూర్చుండిన దుర్యోధనునకు కర్ణకఠోరమే. ఇమ్మని చెప్పక సంధికై సంభాషించుటెట్లు. ఇయ్యననువాని కామాటపై కోపముద్రేకింపకుండు టెట్లు? కనుక ప్రతివాదుల దసంగత ప్రసంగము.

నాటి కురుసభలో నున్న కణ్వ, నారద, జామదగ్న్యాదిమహర్షులుకూడ శ్రీకృష్ణోపదేశమును బహునిదర్శనములతో వివరించి యిదియే హితావహమని బోధించినారు. భీష్మ, ద్రోణ, విదుర, ధృతరాష్ట్ర, ప్రభృతులు శ్రీకృష్ణోపదేశ మవశ్యాశ్రయణీయ మని నొక్కిచెప్పిరి. గాంధారికూడ భీష్మద్రోణులు చెప్పినట్లు కృష్ణార్జును లజేయులే కనుక దుర్యోధనా!

"ప్రపద్యస్వ మహాబాహుం కృష్ణ మక్లిష్టకారిణమ్ ।
ప్రసన్నోహి సుఖాయ స్యా దుభయో రేవ కేశవః ॥"

నీవు శ్రీకృష్ణు నాశ్రయింపుము. ఆతని ప్రసన్నత ఉభయపక్షములకు సౌఖ్యావహము. అనియే చెప్పుచువచ్చెను.

ఇట్లు మహర్షులు, ఆప్తులు, తల్లిదండ్రులుకూడ శ్రీకృష్ణోపదేశమునకు హర్షించి యట్లు చేసిసుఖింపుమని యెంతచెప్పినను వినక చం

పుటో చచ్చుటో కావలసినదే యని మూర్ఖత వహించిన దుర్యోధనుడు నిరపరాధుడనియు, శ్రీకృష్ణుడు సంధిజరుగకుండ జేసె ననియు ప్రతివాదులనుట యెంతయు వింత!

—♦ "శ్రీకృష్ణుడే సంధి పొసగకుండ జేసెనని గాంధారీవాక్యములచే స్పష్టము" అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము ♦—

మ. భా. చ. కారులు వ్రాత ఇట్లున్నది— "ఈగాంధారీవాక్యములచేగూడ కృష్ణుడే సంధి పొసగకుండ జేసెననిస్పష్టమగుచున్నది—

"ఇచ్ఛతోపేక్షితో నాశః కురూణాం మధుసూదన ।
యస్మాత్త్వయా మహాబాహో ఫలం తస్మాదవాప్నుహి ॥"

ఓకృష్ణా! నీవిచ్ఛయించుట వలననే కౌరవుల నాశ ముపేక్షింపబడెను. అందువలన నీవాఫలము ననుభవింతువుగాక. ఇది గాంధారిపాలికలనిలో యుద్ధమృతుల జూచునప్పుడనిన మాట" (పు183)

ఈగాంధారీవాక్యములో 'నాశః ఉపేక్షితః' అని యుండుటవలన ఇష్టమై నీ వుపేక్షించుటనుబట్టి నాశము కలిగినది. నీవు కలుగజేసికొనిన నశింతురా? అని దుఃఖించినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. అంతియకాని నీవు కలుగజేసికొని సంధి పొసగకుండ జేసి యిట్లు నశింపజేసితివన్నట్లు లేదు. కృష్ణభగవానుడు—సంకల్పసిద్ధుడుకనుక వీరు నశింపకుండవలెనని సంకల్పించినయెడల జీవించియుందురుకదా! అని పుత్రశోకసంతప్తురాలగు గాంధారి కష్టపడి పలికినది.

ఇంకొకటి—ప్రతివాదులు చూపిన శ్లోకమునకు వెనుక గాంధారివాక్యము లిట్లున్నవి.—

"తదైవ నిహతాః కృష్ణ మమ పుత్రాస్తరస్వినః ।
యదైవాఽకృతకామ స్త్వ ముపప్లావ్యం గతః పునః ॥"

శ్రీకృష్ణా! సంధికై వచ్చిన నీవు అకృతకాముడవై అనగా కోరిక నెరవేరనివాడవై తిరిగి పాండవులకడకు, ఎప్పుడు వెళ్లియుంటివో అప్పుడే పుత్రులు మరణించిరి. అని చెప్పి, భీష్మద్రోణులు, నాతో నీవు పుత్రప్రేమను వదలుకొనుమని దూరదృష్టితో నాడే చెప్పియున్నారు. అని దుఃఖించి భూమిపై బడి— "శోకమూర్ఛితా, దుఃఖోపహతవిజ్ఞానా, కోపపరీతాంగీ, పుత్రశోకపరిప్లుతా, జగాద శౌరిమ్" ఒడలెరుగని స్థితిలో పుత్రశోకమున ప్రతివాదులు చూపిన వాక్యము లనినది.

అట్లు 'యద్వై వాకృతకామ స్త్వమ్' అనుచు సంధికై వచ్చిన నీకోరిక నెరవేరకపోయె నని యామె విలపించియుండ, సంధి పొసగకుండ జేసితివని విలపించినదని ప్రతివాదు లపలపించుట విచిత్రాంశము.

'నీవాఫల మనుభవింతువుగాక' అని ప్రతివాదులన్నట్లుగాంధారి యనినది. ఇంకను, శపించుచున్నానని చెప్పి నీజ్ఞాతులు హతు లగుదురు. పుత్రమిత్రాదులు హతులుకాగా నీవుకూడ కుత్సితోపాయమున నిధనము నొందుదువు. అనికూడ ననినది. అట్లనునప్పటి కామె శోకమూర్ఛిత, దుఃఖోపహతవిజ్ఞాన, పుత్రశోకపరిప్లుత, కోపపరీతాంగి యైయున్నది. ఒడలెరుగనిస్థితిలో నాడిన యామెమాటలనుబట్టికొని కృష్ణభగవానుని నిందింపబూనిరి ప్రతివాదులు. ఆగాంధారీశాపవాక్యములపై కృష్ణభగవాను డేమనెనో చూడుడు—

క. అనిఘోరంబుగ బలికిన విని విపులమనస్కుడైన విష్ణుడు చిఱున
వ్వొన నానన మొప్పగ నవ్వనితకు నిట్లనియె గౌరవస్తుత్యముగన్.
తే. మున్నకాదె యాదవులకు మునివరేణ్య
కలితదారుణశాపంబు గలదు నీకు
నేల చర్వితచర్వణ మిట్లు సేయ
దీన నీవేమి ప్రొవ్విత బాని జెపుము.

క. యదువంశజాతులకు తప్పదు నాశము వారి సురలు బరిమార్పగ లే
రది కారణంబుగాగ దెగుదు రొండొరుచేత రణముఘోరత్వముగన్.

వ. ఇట్లు పలికిన యచ్యుతుండు, అద్దేవి నుద్దేశించి లేవమ్మా! మృతు
లైన సకలబంధుమిత్రులకు నగ్నికార్యంబులు సేయింపవలయు నని
వెండియు —

సీ. "వినుము గాంధారి నీతనయుండు చేయు దు
ర్నయము లెఱుంగవె నాకు నీకు
శాంతనవునకు నాచార్యునకును బాహ్లి
కునకు దండ్రికి మాన్ప గొలదిగాని
దుర్మానమున నట్లు దొడరి యిట్లయ్యె మీ
యపరాధమున వచ్చినట్టి కీడు
నకు నింత నొవ్వంగ నను బల్కదగునె యు
మ్మలికంబు ధృతిఁ బట్టి మాన్పు మింకఁ
తే. జేటునకుఁ జావునకు వగఁజెందు జనుల
కినుమడింపదె మానసమున నలంత
రాచకూతుండ్రు సుతుల సంగ్రామనిరత
హృదయులగువారి గాంచ గోరుదురు కాదె"

వ. అని చెవిసూడినట్లు పలికినవిని నిరుత్తరయైగాంధారియూరకుండెను.

ఈగ్రంథముచే కృష్ణభగవానుని సౌమనస్యము, పుత్రశోకార్త
రాలగు గాంధారి తొందరపాటు స్పష్టము. నీవు, నేను, ధృతరాష్ట్రుడు
అందరము చెప్పి నీపుత్రుని యుద్ధసంకల్పమును మాన్పలేకపోతి మని
కృష్ణభగవానుడు పలికి మీయపరాధమున జరిగిన పనికి నన్నిట్లన
వచ్చునా? అని యడిగినట్లును, గాంధారి నిరుత్తరయై యున్నట్లును
స్పష్టము కనుక, తల్లిదండ్రులవలె సంధి జేసికొనుమని యుపదేశించిన

కృష్ణభగవానుని గూర్చి ప్రతివాదు లెంత విరుద్ధముగా వ్రాసిరో ప్రాజ్ఞు లెఱిగికొందురుగాక.

ఇంకొకటి:-యుద్ధమృతులను జూచెడి యాసమయమందే యుధిష్ఠిరుడు గాంధారికి వందనము జేయవచ్చినపుడు ఆమె యాతనిని శపింపకుండుటకై వేదవ్యాసభగవానుడు ప్రత్యక్షమై గాంధారితో నిట్లనెను.

దుర్యోధనుడు యుద్ధారంభములో నీయొద్దకు వచ్చి అమ్మా! నాకు నీవిజయాశీర్వచన మిమ్మని నిన్ను యాచించినపుడు 'యతో ధర్మ స్తతో జయః' అని పలికితివి. అట్లు పలుకుటలో పాండవపక్షమున ధర్మమున్నదని యేకదా నీతాత్పర్యము. అప్పు డంత సహనశీలవై యిప్పుడేల సహింపవు? ధర్మజ్ఞురాల! నీవధర్మము విడువుము. నీవు నాడు పలికిన మాటను, ధర్మమును స్మరించి నీసుతులగు పాండవులయందు శాంతి వహించియుండుము.

ఈమాటలను విని గాంధారి—

"భగవ న్నాభ్యసూయామి నైతా నిచ్ఛామి నశ్యతః।
పుత్రశోకేన తు బలా న్మనో విహ్వలతీవ మే॥
దుశ్శాసనాపరాధేన శకునే స్సౌబలస్య చ
కర్ణదుర్యోధనాభ్యాంచ కృతోఽయం కులసంక్షయః॥
నాపరాధ్యతి బీభత్సు ర్న చ పార్థో వృకోదరః।
నకుల స్సహదేవశ్చ నైవ రాజా యుధిష్ఠిరః॥" (స్త్రీపర్వ)

మహర్షీ! పాండవులపై నా కసూయ లేదు. వారికి చేటుకలుగవలెనని కోరెడిదానను కాను. పుత్రశోకముచే నామనస్సు తొట్రుపడిపోవుచున్నది. శకుని దుశ్శాసనుల దుర్మార్గులనుబట్టి కర్ణదుర్యోధనుల మూలమున కులక్షయము సంభవించినది. పాండవు లెవ్వరి

యందును అపరాధము లేదు అని పలికినది. కనుక కౌరవకులక్షయ మునకు— అదృష్టచతుష్టయమే మూలముకాని పాండవులు, శ్రీకృష్ణుఁడు కారనుట కీగాంధారీవచనమే సాక్షి.

ఇంకొకటి— యుద్ధమృతులను జూడవచ్చి శోకించు ధృతరాష్ట్రుడు— నేను దుర్మతినై యాప్తులు చెప్పినట్లు చేయకపోవుటవలన నింత దుఃఖము కలిగిన దని పరితపించుటలో నిట్లనుకొనెను. —

"న కృతం సుహృదాం వాక్యం జామదగ్న్యస్య జల్పతః ।
నారదస్యచ దేవర్షేః కృష్ణద్వైపాయనస్య చ
సభామధ్యేతు కృష్ణేన యచ్ఛ్రేయోఽభిహితం మమ
అలం వైరేణ తే రాజన్ పుత్రైస్సంగృహ్యతా మితి
తచ్చ వాక్య మకృత్వాఽహం భృశం తప్యామి దుర్మతిః
నహి శ్రోతాస్మి భీష్మస్య శర్మయుక్తం ప్రభాషితమ్."

నాటికురుసభలో శ్రీకృష్ణుఁడు, పాండవులతో వైరము మాని వారిని జేరదీయుమని నాకుహితోపదేశముజేసియుండ దుర్మతినై విన కపోతిని. జామదగ్న్యుఁడు చెప్పినను వినకపోతిని. నారదమహర్షి చెప్పినను వినకపోతిని. వ్యాసమహర్షి చెప్పినను వినకపోతిని. భీష్ముఁడు చెప్పినను వినకపోతిని. ఇప్పుడు దాని ఫల మనుభవించుచున్నాను. అని.

ఇట్లు పుత్రశోకముతోనుండికూడ సంధి జేయవచ్చిన శ్రీకృష్ణుని మాటలను తిరస్కరించినందువలన నిట్టి కష్టము ప్రాప్తించినదని ధృతరాష్ట్రుడు గోలపెట్టియుండ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణుడే సంధి చెడగొట్టె నని వ్రాయుట యెంత చిత్రమో కదా! ఇట్టి వ్రాతలు లోకమున కెంత హానికరములు! ఇక దీనిని విడిచి విషయాంతర మందుకొందము.

—: "యావద్భగవద్గీతయొక్క కర్తృత్వము శ్రీకృష్ణునకు లేదు"
అనుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది—

"యావద్భగవద్గీతయొక్క కర్తృత్వము శ్రీకృష్ణునకు లేదని తలచువారు గలరు. అది సత్యమేయై యుండును. కారణ మేమన మహాయుద్ధము సంప్రాప్తమై యిక బాణములను విడువబోవుచుండగా నర్జునునకు నాఁలువందలయిరువదిశ్లోకముల నాశువుగా గవిత్వము చెప్పి యుపదేశించె ననుట యయుక్తముగానె కాన్పించును. ఆసమయమున కృష్ణార్జునులకు జరిగిన సంభాషణము నేసఁజయుఁడో విని హిమాలయమున భారతరచనము చేయు వ్యాసునకు జెప్పగా నాతడు కొంత పెంచి వ్రాసియుండును" (పు-185)

ఈప్రతివాదుల కొకింత బోధితము. ఏగ్రంథమునకు 'భగవద్గీత' అను పేరు కలదో! ఆపేరే యాపేరులోని భగవచ్ఛబ్దమున కర్థమైయున్న కృష్ణభగవానుని సంబంధము ఆగ్రంథమంతకును గలగని తెలుపుచుండ యావద్గ్రంథసంబంధము శ్రీకృష్ణునకు లేదనుట వింత. అన్నిశ్లోకముల నంతలో నాశుకవిత్వము జెప్పి యెట్లుపదేశించెనందురా! మహాభారతకర్త వ్యాసమహర్షియైయుండ మహాభారతాంతర్గతమగు భగవద్గీతకు శ్రీకృష్ణుడు కర్తయని చెప్పవా డెవ్వడు? అట్లైన భగవద్గీతకు వ్యాససంబంధమేకాని శ్రీకృష్ణసంబంధ మెట్లందురా! వినుడు— ప్రవృత్తిధర్మము, నివృత్తిధర్మము అని ద్వివిధమైయున్న వేదోక్తధర్మమును శోకమోహమహోదధిమగ్నుడైన యర్జునునకు కృష్ణభగవాను డుపదేశించెను. ఆయుపదేశింపబడిన విషయమునే సర్వజ్ఞుడగు వ్యాసమహర్షి యేడువందల శ్లోకములుగా రచించెను. ఇట్లు గీతావిషయోపదేశమునుబట్టి శ్రీకృష్ణసంబంధము, గీతాగ్రంథరచననుబట్టి వ్యాససంబం

ఘము గీతకు గలిగినది. చూడుడు— శాంకరభాష్యము—

"వైదికం హి ధర్మద్వయ మర్జునాయ శోకమోహమహోదధౌ నిమగ్నా యోపదిదేశ తం ధర్మం భగవతా యథోపదిష్టం వేద వ్యాస స్సర్వజ్ఞో భగవాన్ గీతాఖ్యై స్సప్తభి శ్లోకశతై రుపనిబబన్ధ"

ఇక, బాణముల విడువబోవుచుండగా నంతవిషయ ముపదేశించుట, అయుక్తమందురా? గీతోపదేశ మెప్పుడో బాణప్రయోగ మెప్పుడో చూడుడు—

"గీతాప్రస్తావః. యుధిష్ఠిరేణ రథా దవరుహ్య భీష్మాద్యభివాద నపూర్వకం తేభ్యో జయాశీర్గ్రహణమ్. యుధిష్ఠిరే పునర్భ్రాతృభిస్సహ రథారూఢే సన్నాహభేరీవాదనమ్. కురుపాండవసేనయోర్యుద్ధారంభః"

ఈక్రమమంనుబట్టి సన్నాహభేరీవాదనమైనగాని యుద్ధారంభము లేదు. ఉభయపక్షసేనలు వ్యూహములు పన్నుకొని సిద్ధముగా నుండు సమయమున గీతోపదేశము ముందైనది. తరువాతనే యుధిష్ఠిరుడు— సోదరులు వెనుకవచ్చుచుండ కౌరవసేనయొద్దకు పాదచారియై వెళ్ళి భీష్మద్రోణాదులకు నమస్కరించి వారి జయాశీర్వాదములు స్వీకరించి, మరల వచ్చి సోదరులతో రథము లధిష్ఠించి సన్నాహభేరీ వాదనము గావించినపిమ్మట బాణప్రయోగము జరిగినది. కనుక గీతా విషయోపదేశమున కది సమయము కాకపోలేదు. "అప్పుడు కృష్ణార్జునులకు జరిగిన సంభాషణము నేసంజయుడో చెప్పగా హిమాలయమందు భారతము వ్రాయుచున్న వ్యాసుడు విని వ్రాసియుండు" నను ప్రతివాదుల యూహ మెచ్చదగినది. "ఇట్టి వేదాంతోపదేశ ములు— తెగింపుమాటలు. పిమ్మట నేడువందలశ్లోకములకు మించిన భగవద్గీతగా బరిణమించినది" (పు-185) అను ప్రతివాదులకు విద్యా గంధ మెంత కలదో స్పష్టమైనది.

— • "శ్రీకృష్ణునకు అడ్డబొట్టు, ఊర్ధ్వపుండ్రము, అంగారముద్రలు తగిల్చిరి" అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— భారతీయవాఙ్మయమున భగవద్గీతకు గల పూజ్యత యద్వితీయము. శ్రీశంకరాచార్యాదులగు మహామహులు అమితభాష్యములను వ్రాసిరి. అనూహ్యమతచిహ్నితుడగు శ్రీకృష్ణునకు అద్వైతు లడ్డబొట్టును, విశిష్టాద్వైతులు ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను, ద్వైతు లంగారముద్రలను దగిల్చిరి. ఇప్పుడు క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులుకూడ గీతలను పఠించుచుండుటచే భవిష్యత్తున సిలువ చిహ్నమును, చంద్రాంకితమునుగూడ శ్రీకృష్ణుడు ధరించువాడు కావచ్చును." (పు 86)

ఇది యొకరకమైన యెత్తిపొడుపు. 'శ్రీకృష్ణు డనూహ్యమతచిహ్నితు డట' అనగా నూహింపనలవికాని మతచిహ్నము కలవాడని యర్థము, అది నిజమే భగవంతుని స్వరూపస్వభావములు, ఊహకు (అనుమానమునకు) గోచరించునవి కావనియు, శాస్త్రైకసమధిగమ్యములే యనియు, శాస్త్రయోనిత్వాధికరణమున విశదీకరింపబడి యుండలేదా.

'ద్వైతాద్వైతవిశిష్టాద్వైతు లొక్కొక్క-బొట్టును తగిల్చిరట' ఔను. వైదికసంప్రదాయానువర్తు లందరు తమతమ సంప్రదాయముల కనుగుణముగా నలంకరించి భజించుట- శ్రీకృష్ణుడు భగవంతు డనుటకు తార్కాణము.

"క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయుల్లు ముందు తనమతచిహ్నములుగూడ ధరింపజేయుదురట, జగదీశ్వరుడు. ఆయాసంప్రదాయములకు జెందిన మనుజులు స్వకీయసంప్రదాయపద్ధతుల ననుసరించి తన్నారాధించినపుడే సంతుష్టు డగును వారుకోరిన ఫలము నిచ్చుచుండును. కనుకనే "యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే తాం స్తథైవ భజామ్యహమ్" అని భగవంతుడు చెప్పెను.

కనుక, ప్రతివాదులు కృష్ణభగవానుని నిందించి చేటుదెచ్చు కొనక స్వకీయ సంప్రదాయానుగుణముగా భజించి బాగుపడగోరు చున్నాము.

—: "శ్రీకృష్ణుని గీతోపదేశము సరిగా బోధపడలేదని యర్జునుడు మరల జెప్పుమని యడిగెను" అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "కురుక్షేత్రమున జెప్పిన యంశములు తొందరలో నుండుటచే నాకు సరిగా బోధపడలేదుగాన ఆగీతాంశముల మరల జెప్పుమని యర్జునుడు ఇంద్రప్రస్థపురిలో శ్రీకృష్ణు నడిగెను. శ్రీకృష్ణుడును ఆ యంశములు నాకును సరిగా జ్ఞాపకము లేవని 'అనుగీత' చెప్పెను" (పు186)

ఆహా! భగవద్గీత సరిగా బోధపడలేదని యర్జునుడన్నాడట! గీత నుపదేశించి—

"కచ్చి దేత చ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా!
కచ్చి దజ్ఞానసంమోహః ప్రనష్ట స్తే ధనంజయ"!!

పార్థా! ఏకాగ్రతతో వింటివా? నీయజ్ఞానమోహములు తొలగెనా? అని యడుగగ పార్థుడు —

"నష్టో మోహః స్మృతి ర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదా న్మయాఽచ్యుత!
స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ"॥

అనుచు శ్రీకృష్ణా! నీయనుగ్రహమున నాకు దెలిసినది. మోహము తొలగినది. సందేహనివృత్తి యైనది. నీవు చెప్పినట్లు చేయుదును. అని చెప్పియుండెను.

దీనినిబట్టి యర్జునునకు బోధపడుటయేగాదు - బోధకు ఫలితమైన మోహనివృత్తియు, దానికి ఫలితమైన స్వధర్మాచరణముకూడ కలిగినది. కనుక ప్రతివాదులమాట యప్రమాణము. 'శ్రీకృష్ణుడుకూడ నాకును సరిగా జ్ఞాపకము లేదని యనుగీత చెప్పె' నట! ఈయనుగీతకు ప్రస్తావ మేమనగా, శ్రీకృష్ణా! నీవు ద్వారకకు వెళ్ళబోవుచున్నావు. నాదొక ప్రార్థన కలదు -

"యత్తు ద్భగవతా ప్రోక్తం పురా కేశవ సౌహృదాత్ ।
తత్సర్వం పురుష వ్యాఘ్ర నష్టం మే భ్రష్టచేతసః ॥"

నాకు నీవప్పు డుపదేశించిన విషయమునకు మరపుతగిలినది. దానిని వినగోరుచున్నాను. అని ప్రార్థించెను. ఇక్కడ 'నష్టమైనది' అను మాటకు బోధపడలేదని యర్థము కాదు విస్మృతి కలిగిన దని యర్థము. అనుగీతావతరణికలో శ్రీగౌడపాదాచార్యులవారిట్లు వ్రాసియున్నారు. చూడుడు —

"అరుజ్నేత్రో భగవదుపదిష్ట మాత్మతత్త్వోపదేశం విషయభోగ ప్రావణ్యేన విస్మృత్య పున స్తదేవాత్మతత్త్వం జ్ఞాతుం భగవన్తం పృచ్ఛతి"

అట్లడిగినపుడు చెప్పబడినది యనుగీత. అనగా గీత ననుసరించి చెప్పబడిన దని యర్థము. ఇట్టిస్థితిలో 'శ్రీకృష్ణుడు నాకును సరిగా జ్ఞాపకములేదనె' ననిన ప్రతివాదుల దెంత సాహసము!

అపుడు శ్రీకృష్ణుడు, అది యీవిధముగా జెప్పుటకు శక్యము కాదు.

"ఇతిహాసన్తు వక్ష్యామి తస్మిన్నర్థే పురాతనమ్"

ఆవిషయమైన యితిహాసమును నీకు జెప్పెదను. అనుచు అనుగీతాపర్వము 16వ అధ్యాయమునుండి యారంభించి చెప్పుచువచ్చి, 19వ అధ్యాయములో—

"కచ్చి దేతచ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా ।
తదాపిహి రథస్థస్త్వం శ్రుతవానేతదేవహి ॥"

పార్థా! ఏకాగ్రతతో వింటివా? నాడుకూడ రథమందుండి వినిన దిదియే. అని చెప్పెను. మరల 51వ అధ్యాయములో—

"త్వత్ప్రీత్యా గుహ్య మేతచ్చ కథితం తే ధనంజయ ।
పూర్వ మప్యేతదేవోక్తం యుద్ధకాల ఉపస్థితే ॥"

నీయందలి ప్రీతిచే జెప్పితిని వెనుక యుద్ధసమయములోగూడ నిదియే చెప్పబడినది. అని చెప్పెను. ఇట్టి శ్రీకృష్ణుడు నాకుడు జ్ఞాపకము లేదనెనా! కనుక ప్రతివాదుల ప్రసంగము దూరాపాస్తమైనది.

—: "గీత ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య"
అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మహాభారతరహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "గీత ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య యని యావద్గ్రంథమునందును ఘంటాపథముగా చెప్పబడియున్నను సాంప్రదాయసిద్ధమైన పట్టుదలగల వ్యాఖ్యానకర్తలందరు తమతమసాంప్రదాయముల కనుకూలముగా భగవద్గీతపై భాష్యములను వ్రాయుటలో నించుకేనియు మహాభారతాభిప్రాయమును గమనింపక దానిని మహాభారతమునుండి పూర్తిగా వేరుచేయుచున్నారు. (పు-190)

ఈభాష్యకర్తలలో శంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయమనుటలో సంశయము లేదు. శంకరభాష్యానుసారముగా మతములో వివాద మేమియు లేదుకాని, తమ సంన్యాససాంప్రదాయమే గీతలో ప్రతిపాదింపబడియున్నదనుటలోమాత్రము కొంచెమురుచిభేదమున్నది" (పు-194) ప్రవృత్తిమార్గము-కర్మమార్గము.(పు196)

వీరి మాటలను పరిశీలింతము— "గీత ప్రవృత్తి (కర్మ) పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్యయట, బ్రహ్మపరముగా జెప్పబడినవిద్యయే బ్రహ్మవిద్య యగుచు కాని కర్మపరముగా జెప్పబడినది బ్రహ్మవిద్య కానేరదు. బ్రహ్మ. కర్మ. అనునవి తేజస్తిమిరములవంటివి. అట్టిస్థితిలో కర్మపరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య యనుట అత్యంతాసంగతము.

మఱియు 'ప్రవృత్తిపరమైన బ్రహ్మవిద్య, అని యనక 'ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య, అని యనుటవలన ప్రవృత్తిపరము కానిది (నివృత్తిపరమైనది) ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పబడినది. అని యర్థ మిచ్చుచున్నది. దీనిని పట్టి, నివృత్తిపరమైన బ్రహ్మవిద్యను శ్రీకృష్ణుడు ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పెనని, కృష్ణభగవానునిది యథార్థకథనముకాద నికూడ తేలుచున్నది.

పోనిండు. "గీత ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య' అనుమాటకు 'ప్రవృత్తిపరమైన బ్రహ్మవిద్య' యనియే యర్థ మను కొందము. అపుడు ప్రవృత్తిపరమైనదే బ్రహ్మవిద్యయైన పక్షములో నివృత్తిపరమైన దేది? అవిద్యామూలకము రాగద్వేషాదిపూర్వకము సహజము నగు ప్రవృత్తిని బ్రహ్మవిద్యాలభ్యమని చెప్పుటకూడ అసం గతము.

మఱియొకటి— 'మహాభారతాభిప్రాయమును గమనింపక గీత మీద దోచినట్లు భాష్యములు వ్రాసి గీతను మహాభారతమునుండి పూర్తిగా వేరు చేసినారట' మహాభారతకర్తయే, గీతాతాత్పర్యము వర్ణించుటలో—

"కశ్మలం యత్ర పార్థస్య వాసుదేవో మహామతిః ।
మోహజం నాశయామాస హేతుభి ర్మోక్షదర్శిభిః ॥" (ఆది—అ:)

అనుచు మోక్షసాధనప్రదర్శనమే గీతాతాత్పర్యమని చెప్పి యుండెను. మహాభారతమునకుగూడ పరమతాత్పర్య మదియే యని 'అనేకకర్తృత్వ నిరాకరణము' అను ప్రథమభాగములో నిరూపితమై యున్నది. 'మోక్షసాధనప్రదర్శనప్రక్రియతోడనే భాష్యములు వ్రాసినవారు, మహాభారతమునుండి గీతను పూర్తిగా వేరుజేసినారు' అని వ్రాయుట హేయము.

మఱియొకటి— 'శంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయ మనుటలో సంశయము లేదట' 'శంకరభాష్యానుసారముగా మతములో వివాద మేమియును లేదట' 'సంన్యాససంప్రదాయమే ప్రతిపాదింపబడిన దనుటలో మాత్రము రుచిభేద మున్నదట'

సంన్యాససంప్రదాయము చేరనిది శంకరాచార్యమత మగునా? ఆశంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయమైనపుడు సంన్యాసము గీతాహృదయము కాకుండునా? అట్టి సంన్యాసము ప్రతివాదులకు రుచింపనిచో శాంకరభాష్యమునకులోపమా? గీతకులోపమా? శాస్త్రీయవిషయములయందరుచికలిగి మార్గాంతరమును కల్పించిన ప్రతివాదులు శాస్త్రానుసారులుకాక స్వేచ్ఛాచారు లని తేలినది. కనుక వీరివ్రాత హేయము.

—: "శాంకరభాష్యఖండితమైనది కాక వేరొక జ్ఞానకర్మసముచ్చయము గీతకు తాత్పర్యము" అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము : —

రహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ఇతః పూర్వము గీతపై వ్రాయబడియున్న జ్ఞానకర్మ సముచ్చయవాదానుకూలములైన భాష్యములకు విరుద్ధముగా శ్రీశంకరులు సాంఖ్యసిద్ధాంతమే గీతయందు ప్రతిపాదింపబడియున్న దని గొప్పభాష్యము రచించిరి. ఆసముచ్చయవాద మేమనగా, "కర్మసముచ్చితమగు జ్ఞానముచేతనే

మోక్షము సిద్ధించును. జ్ఞానమాత్రముచే సిద్ధింపదు.' అని" దానిని భగవత్పూజ్యపాదులవారు పూర్ణముగా ఖండించిరి. గీతాతాత్పర్యమైన సముచ్చయ మేమనగా జ్ఞానముతోగూడ జ్ఞానియగువాడు మరణపర్యంతముస్వధర్మోక్తకర్మ జేయవలయును: అనునది" పు. 93

ఈప్రతివాదులు_ ఇతః పూర్వము కల జ్ఞానకర్మసముచ్చయ వాదము శాంకరభాష్యములో ఖండింపబడిన దగుటచే నది దురుద్ధరమని వేరొకసముచ్చయవాదమును కల్పించియున్నారు.

జ్ఞానము కలిగిన తరువాతగూడ కర్మానుష్ఠానము మోక్షసిద్ధికై యావజ్జీవము చేయవలసినదే, అనునది యాసముచ్చయవాదమట.

జ్ఞానియగువాడు మరణపర్యంతము స్వధర్మోక్తకర్మ చేయవలయును. అనునది, వీరిసముచ్చయవాదమట.

ఈరెండువాదములలో భేద మేమున్నది? వెనుకటి వాదములో మోక్షసిద్ధికి ముడిపెట్టి చెప్పబడినది. వీరివాదములో దానిని విడిచిపెట్టి చెప్పబడినది. ఇంతకంటె భేద మేమియు లేదు. జ్ఞానకర్మసముచ్చయమే అత్యంతానుపపన్నమనియు, గీత కట్టి తాత్పర్యము వర్ణించుట యుక్తమనియు భగవత్పాదు లెంతో నిరూపించి ఖండించియుండగా, నాఖండనమునకు వీరి సముచ్చయవాదముమాత్రము గురికాకుండు టెట్లు?

జ్ఞానకర్మసముచ్చయవాదముపై భగవత్పాదభాష్యోక్తఖండనాంశములు దిఙ్మాత్రముదాహరింపబడుచున్నవి. జూడుడు:—

సాంఖ్యబుద్ధి యనియు, యోగబుద్ధి యనియు, బుద్ధి ద్వివిధము. అందు 'సమ్యక్ ఖ్యాయతే ప్రకాశ్యతే, నా వైదికీ సమ్యగ్బుద్ధి స్సంఖ్యా తయా ప్రకాశ్యత్వేన సంబన్ధి ప్రకృతం తత్త్వం సాంఖ్యమ్'

అను వ్యుత్పత్తిచే "అశోచ్యాన్" అని మొదలిడి 'స్వధర్మ మపి చావేక్ష్య' అనువరకు గల గీతాగ్రంథముచే నేపదార్థాత్మతత్త్వము నిరూపింపబడినదో అది సాంఖ్యము. అట్టి సాంఖ్యమైన ఆత్మతత్త్వము- 'న జాయతే మ్రియతే వా' ఇత్యాదిప్రకరణార్థనిరూపణమునుబట్టి షడ్భావవికారశూన్య మగుటవలన 'ఆత్మ అకర్త' అని యే బుద్ధికలుగుచున్నదో అది సాంఖ్యబుద్ధి, అట్టి సాంఖ్యబుద్ధికల జ్ఞానులు సాంఖ్యులు.

ఇక. యోగబుద్ధి యెట్టిదనగా. (యుజ్యతే యోగ్య స్సంపద్యతే ఽనేన మోక్షాయేతి యోగః' అనువ్యుత్పత్తిచే సాంఖ్యబుద్ధికిపూర్వకాలికమై ఆత్మ దేహాదివ్యతిరిక్తము కర్త, భోక్త, అనుభావనను పురస్కరించుకొనినదై మోక్షసిద్ధికి పరంపరాసాధనమై నిష్కామకర్మరూపమై యున్న స్వధర్మానుష్ఠానము యోగము. తద్విషయకబుద్ధి యోగబుద్ధి. ఆయోగబుద్ధికల కర్ములు యోగులు.

ఈసాంఖ్యయోగబుద్ధిద్వయము భగవానునిచేతనే "ఏషా తేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు" అను వాక్యముచే నిర్దేశింపబడినది. ఆపైగూడ —

"లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయాఽనఘ|
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్"||

అని సాంఖ్యబుద్ధ్యాశ్రితముగా జ్ఞానయోగనిష్ఠను, యోగబుద్ధ్యాశ్రితముగ కర్మయోగనిష్ఠను విభజించి చెప్పియుండెను.

అనేకత్వకర్తృత్వబుద్ధ్యాశ్రితమైనదికర్మనిష్ఠయనియు,ఏకత్వాకర్తృత్వబుద్ధ్యాశ్రితమైనది జ్ఞాననిష్ఠ యనియు, నీరెండునిష్ఠలునొకపురుషునకే యొక అవస్థయందే సంభవింపవని, సాంఖ్యయోగబుద్ధిభేదమునుబట్టి నిష్ఠాభేదము విభజింపబడినది, జ్ఞానకర్మసముచ్చయవాదములో నీవిభాగ మనుపపన్నమగును.

మరియు, జ్ఞానకర్మనిష్ఠలు రెంటిని నేకకాలమునందే నేకపురుషా నుష్ఠేయములుగా నుపదేశింపబడినయెడల "జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన । తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ" అనుచు, తన కనుష్ఠేయమే యైయున్న యుభయకర్మను నాకెందుకు జెప్పెదవు. అని యర్జునుడు ప్రశ్నించుట యసంగత మగును. కర్మకంటె జ్ఞానమే యుత్తమ మని భగవంతుని యభిప్రాయమైనట్లు (జ్యాయసీచేత్కర్మణస్తే) అని యనుటయు నసంభవ మగును.

మరియు, పంచమాధ్యాయములో జ్ఞానకర్మనిష్ఠలలో నేది శ్రేష్ఠమో దానినే యుపదేశింపు మనుచు "యచ్ఛ్రేయ ఏతయో రేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితమ్" అని యడుగుటయు నసంభవమగును. సముచ్చయమే భగవదుపదిష్టమైనప్పుడు రెండును నవశ్యాశ్రయణీయములగుచుండ శ్రేష్ఠమైన దొక్కదానిని జెప్పుమని యెట్లడుగును?

అతడడిగినను నీకు జ్ఞానకర్మసముచ్చయము నుపదేశింపగా నేదో యొకదాని నడిగెదవేమని భగవంతు డేల తెలుపలేదు?

ఇత్యాది ఖండనాంశములు భాష్యమందున్నవి. అవి వీరి సముచ్చయవాదమునకు కూడ ఖండనములే.

చూడుడీభగవత్పాదప్రతిజ్ఞ— "తస్మాద్గీతాశాస్త్రే ఈషన్మాత్రేణాపి శ్రౌతేన స్మార్తేన వా కర్మణాఽఽత్మజ్ఞానస్య సముచ్చయో న కేనచి ద్దర్శయితుం శక్యః."

ఇంకొకటి గీత మోక్షసాధనము నుపదేశించినది. ఆమోక్షసాధనము కర్మసహితజ్ఞానమే కాని కేవలజ్ఞానము కాదని ప్రాచీనుల సముచ్చయవాదము. కేవలజ్ఞానమే మోక్షసాధనము. జ్ఞానముచేగలిగెడి

మోక్షములో కర్మసహాయ మపేక్షితము కాదు. జ్ఞానసిద్ధికిమాత్రము కర్మానుష్ఠాన మావశ్యకమే. అది భగవత్పాదసిద్ధాంతము. మోక్ష సాధనము కేవలజ్ఞానమే కాని జ్ఞానికూడ మరణపర్యంతము స్వధర్మోక్త కర్మ చేయవలెను. అది వృత్తికారాదుల సముచ్చయవాదము. ఈవాద ములో కర్మ, మోక్షసిద్ధి కక్కరకు రానిదే జ్ఞానసిద్ధికై కర్మ భగవ త్పాదు లొప్పినదే. జ్ఞానికి కర్మ అసంభవమని భగవత్పాదులు నిరూ పించినదే. ఇట్లుండ నాభగవత్పాదసిద్ధాంతమునకు జేరక, ప్రాచీనసము చ్చయవాదమునకు జేరక మధ్యలో వ్రేలాడుచు యుక్తిసహముకాని యీవాదము హేయము.

—సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గ మత్యుత్తమ మను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము—

భారతరహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది—"వ్యాసుడు సన్న్యా సనిష్ఠాసక్తుడై జనునివలె తిరుగుచున్న సమాసక్తుడైన శుకునకు ప్రవృత్తిమార్గ ముపదేశించి తదుపదేశార్థమై జనకునికడకు బంపి చివరకు ప్రవృత్తిమార్గమున బ్రవేశింపజేసెను.

సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గ మత్యుత్తమ మగుటచేతనే కదా వ్యాసుడింత శ్రమపడెను" (పు 201)

ఈవ్రాత అక్రమము. శుకునకు జేసిన వ్యాసోపదేశ మెట్లున్నదో చూడుడు—

"ఆశ్రమా దాశ్రమం గచ్ఛే దితి ధర్మవిదో విదుః।
తస్మా దగ్నిం సమాధాయ కురు కర్మా ణ్యతంద్రితః
దేవాన్ పితౄన్ మనుష్యాంశ్చ సంతర్ప్య విధివత్సుత
పుత్ర ముత్పాద్య ధర్మజ్ఞ సంయోజ్యచ గృహాశ్రమే

త్యక్త్వా గృహం వనం గత్వా కర్తాసి వ్రతముత్తమమ్
వానప్రస్థాశ్రమం కృత్వా సంన్యాసం చ తతః పరమ్
ఇన్ద్రియాణి మహాభాగ మాదకాని సునిశ్చితమ్
అదారస్య దురన్తాని పంచైవ మనసాసహ
తస్మా ద్దారాన్ ప్రకుర్వీత తజ్జయాయ మహామతే"॥
(దేవీభా.। 1 స్క--14 అ)

ఇచ్చట, ఇంద్రియములు ప్రమాదకరము లగుటచే నాశ్రమక్రమము ననుసరించి యింద్రియజయముతో సంన్యాసము స్వీకరింపవలసినదని యుపదేశింపబడెను కాని ప్రతివాదు లన్నట్లు సాంఖ్యమార్గము కంటె కర్మమార్గము అత్యుత్తమ మని యుపదేశింపబడలేదు. సంన్యాస మాశ్రయింపదగిన దనియే చెప్పబడెను.

ఇక జనకోపదేశ మెట్లున్నదో చూడుడు—

"వసేత్తుర్యాశ్రమే శాన్త శ్శుద్ధే వైరాగ్యసంభవే ।
విరక్త స్యాఽధికారోఽస్తి సంన్యాసే నాఽన్యథా క్వచిత్
వేదవాక్య మిదం తథ్యం నాన్యథేతి మతి ర్మమ
ఇంద్రియాణి బలిష్ఠాని న నియుక్తాని మానద
అపక్వస్య ప్రకుర్వన్తి వికారాం స్తా ననేకశః
భోజనేచ్ఛాం సుఖేచ్ఛాంచ శయ్యేచ్ఛా మాత్మజస్య చ
యతీ భూత్వా కథం కుర్యా ద్వికారే సముపస్థితే
దుర్జరం వాసనాజాలం న శాన్తి ముపయాతి వై
అత స్తచ్ఛమనార్థాయ క్రమేణ చ పరిత్యజేత్ ॥" (అ18 దే. భా)

ఇచ్చటగూడ శుద్ధవైరాగ్యము కలవానికే సంన్యాసమం దధికారము. తాత్కాలికముగా వైరాగ్యమున్నను విశ్వసింపరాదు. బలిష్ఠములైన యింద్రియములు నానావికారములను కలిగించును. ఇం

ద్రియజయమునకై ఆశ్రమక్రమమునే ఆశ్రయింపవలెను. అనుచు సర్వోత్తమమైన సంన్యాసాశ్రమము అనధికారుల కాశ్రయణీయము కాదనియే చెప్పబడెను. కాని కర్మమార్గమె సాంఖ్యమార్గముకంటె సత్యుత్తమమని చెప్పబడలేదు. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము.

—♦ "వ్యాసుడును, శ్రీకృష్ణుడును, సాంఖ్యయోగులు కారు. కర్మయోగులే" అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము ♦—

"రహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "మహాభారతగ్రంథకారుడు, గీతారచయితయునైన వ్యాసుడు కర్మయోగికాని సాంఖ్యయోగి కాడు. వేయేల గీతోపదేశకుండగు శ్రీకృష్ణుడు కర్మయోగి" (పు201)

మహాభారతగ్రంథకారుడైన వ్యాసుడు సాంఖ్యయోగి కాడు. కర్మయోగియే అనుటలో సాంఖ్యయోగియైనయెడల మహాభారత రచన జేయడని తాత్పర్యమా? సాంఖ్యయోగికి రావలసిన విదేహకైవల్యమే వ్యాసునకు వచ్చియుండదు నని తాత్పర్యమా? వీరి కొకింత బోధింతము.

లోకరక్షణహేతువులైన వ్యవస్థలలో ఆధిపత్యము, అధికారమనబడును. అట్టి యధికారము కల తపస్సంపన్నులగు మహనీయులు ఆధికారికపురుషు లనబడుదురు. అట్టివారి స్థితి ఆ యధికారప్రాపకమైన ప్రారబ్ధ మెంతకాల ముండునో అంతకాలము జీవన్ముక్తభావముతో నుండును. ప్రారబ్ధక్షయ మగుటతోడనే ప్రతిబంధకము లేదుకనుక విదేహకైవల్యము కలుగును. వేదాంతదర్శనము జూడుడు— "యావదధికార మవస్థితి రాధికారికాణామ్." (బ్ర. సూ. 3-3-32)

భాష్యమ్— యథా చ వర్తమానా బ్రహ్మవిదః ప్రారబ్ధభోగక్షయే కైవల్య మనుభవన్తి 'తస్య తావదేవ చిరం యావన్న విమో

త్యేఽథ సంపత్స్యే' ఇతి శ్రుతేః ఏవ మపాన్తరతమః (వ్యాసనా
మాన్తరమ్) ప్రభృతయోఽపీశ్వరాః పరమేశ్వరేణ తేషు తేష్వధికా
రేషునియుక్తాః సన్తః సత్యపిసమ్యగ్దర్శనే కైవల్యహేతా వక్షీణ
కర్మాణో యావదధికార మవతిష్ఠన్తే తదవసానే చాపవృజ్యన్త ఇత్య
విరుద్ధం సకృత్ప్రవృత్తమేవహి తేఽధికారఫలదానాయ కర్మాశయ
మతివాహయన్తః స్వాతంత్ర్యేణైవ గృహాదివ గృహాన్తర మన్యమన్యం
దేహం సంచరన్తః స్వాధికారనిర్వర్తనాయాఽపరిముషితస్మృతయ
ఏవ దేహేన్ద్రియప్రకృతివశిత్వా న్నిర్మాయ దేహాన్ యుగపత్క్ర
మేణ వాఽధితిష్ఠన్తి.

దీనినిబట్టి యాధికారికపురుషులైన వ్యాసవసిష్ఠాదులు సాంఖ్య
నిష్ఠులే యనియు, వారు స్వతంత్రముగా దేహములను నిర్మించుకొనుచు
నధికారనిర్వాహణమునకై యొక గృహమునుండి వేరొకగృహమునకుసం
చారము చేసినట్లు, భిన్నభిన్న దేహములందు జ్ఞాననిష్ఠకు చ్యుతి లేకుండ
సంచారముచేయుచుందు రనియు, నధికారకాలము పూర్తియైనతోడనే
కైవల్యము నొందుదు రనియు స్పష్టమైనది.

ఫలాభిసంధి లేక, దేహాదులయం దహంకారాదులు లేక ప్రవ
ర్తించెడి జ్ఞాననిష్ఠుల ప్రవృత్తిని కర్మయోగముగా భావింపరాదు.
చూడుడు. గీతాభాష్యమ్ —"యస్య త్వజ్ఞానా ద్రాగాదిదోషతో వా
కర్మణి ప్రవృత్తస్య యజ్ఞేన దానేన తపసా వా విశుద్ధసత్త్వస్య జ్ఞాన
ముత్పన్నం పరమార్థతత్త్వవిషయ' మేక మేవేదం సర్వం బ్రహ్మాఽ
కర్తృచేతి' తస్య కర్మణి కర్మప్రయోజనేచ నివృత్తేఽపి లోకసంగ్ర
హార్థం యత్నపూర్వం యథాప్రవృత్తస్తథైవ కర్మణి ప్రవృత్తస్య
యత్ప్రవృత్తిరూపం దృశ్యతే న తత్కర్మ. యథా భగవతో వాసుదే
వస్య క్షాత్రకర్మచేష్టితమ్"

అనగా అజ్ఞానమును, రాగాదిదోషములను బట్టి కర్మానుష్ఠానము జేయుచున్నవానికి యజ్ఞమనినో, దానమనినో, తపమునినో, అంతః కరణశుద్ధి కలిగి 'ఇదం సర్వం బ్రహ్మ' అని పరమార్థతత్త్వజ్ఞానము కలిగినపుడు కర్మ, కర్మఫలము. తనకు నివర్తించినను లోకసంగ్రహము నకై యత్నపూర్వకముగా జేయువానివలెనే తానుకూడ కర్మయందు ప్రవర్తించుచున్నట్లున్న జ్ఞానిప్రవృత్తి, కర్మ కానేరదు. కృష్ణపరమాత్మ ఘోత్రకర్మచేష్టితము కర్మ కానట్లు అని తాత్పర్యము. ఇచ్చట గమ నింపదగిన విషయ మేమనగా—

వర్ణాశ్రమనిమిత్తముగా విధింపబడిన కర్మవిశేషమే ధర్మ మన బడును. కనుక దేహమును సంబంధించిన వర్ణాశ్రమాభిమానము కల వాడే ధర్మాచరణమున కధికారి, తత్త్వవేత్త, దేహాభిమానశూన్యుడే కనుక నట్టి ధర్మాచరణమున కనధికారి. అట్టి తత్త్వవేత్తచే కేవల లోకసంగ్రహతాత్పర్యములో జేయబడునది కర్మాభాసమె కాని కర్మ యోగము కర్మ కాదు.

వర్ణాశ్రమాభిమానపురస్సరముగా శాస్త్రీయమై ఫలాభిసంధితో జేయబడునది కర్మ ఇది కర్మఫలసాధనమె కాని మోక్షసాధనముకాదు. కనుక కర్మయోగ మనబడును. ఇక ఫలాభిసంధిలేక వర్ణాశ్రమాభిమా నముతో శాస్త్రీయముగా జేయబడు నిష్కామకర్మ చిత్తశుద్ధిద్వారా మోక్షసాధన మగుటవలన నది కర్మయోగ మనబడును. ఇక దైహిక మైన వర్ణాశ్రమాభిమానముకాని ఫలాభిసంధికాని లేక కేవలలోకసం గ్రహార్థమై జ్ఞాననిష్ఠులచే జేయబడునది కర్మాభాసమే. శ్రీకృష్ణవేద వ్యాసులయందు గోచరించునది యీకర్మాభాసమే.

ఇట్టిస్థితిలో విషయవిభాగ మెరుగక. శాస్త్రములను ధిక్కరించి తోచినట్లు వ్రాయు ప్రతివాదులు "వ్యాసుడును శ్రీకృష్ణుడును కర్మ

యోగియే" అని వ్రాయుట యెంత సాహసమో! శ్రీకృష్ణవేదవ్యాసాదులు జ్ఞాన, (సాంఖ్య) నిష్ఠులే. గీతయందు శ్రేష్ఠమోత్తమమని బోధింపబడినది సాంఖ్యనిష్ఠయే. అది యధికారానుగుణముగా గ్రాహ్యమే. కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము. ఇంతటితో దీనిని విడిచి యిక మ.భా.చ.కారులవ్రాతనే అందుకొందము.

— దుర్యోధనునితో "పాపాలభైరవుడనునేనే" అనికృష్ణుడనెను.

అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

మ.భా.చ.కారుల వ్రాత యిట్లున్నది — "ఊరుభంగానంతరము కృష్ణదుర్యోధనసంవాదములో దుర్యోధనునిదే న్యాయమని దేవతలు పుష్పవృష్టిని, దేవదుందుభి నిస్వానములను గలిగింపగా కృష్ణాదులు సిగ్గుపడిరట. ఆతడు పుట్టినపుడు నక్క లఱచెనట. అట్టి యశుభమును సూచించిన దేవత లిపుడేల పుష్పవృష్టిని వర్షించిరో! కాని కృష్ణుడే సిగ్గును విడిచి యన్యాయముల నన్నిటిని జేయించిన పాపాలభైరవుడను, నేన యనుటమాత్రి మాట సమయస్ఫూర్తిగ నున్నది. దుర్యోధనుడు రావణునివంటిదుర్మార్గుడు కాడు" (పు2-7)

ప్రతివాదులు సూచించిన కృష్ణదుర్యోధనసంవాద మేమనగా భీమసేనగదాఘాతమున దుర్యోధనుడు నేలపై బడియుఁడినపుడు పాండవపక్షవీరులు దుర్యోధనమూషణపూర్వకముగా భీమసేనుని శ్లాఘించుచుండ శ్రీకృష్ణుడు వారలతో నిట్లనెను.— హతుడైన శత్రువునువాక్కులచే బీడించుట న్యాయము కాదు. నిర్లజ్జుడైన యీదుర్యోధనుడు బహువిధముల భీష్మ, ద్రోణ, విదుర, సంజయ, కృపాచార్యాదులచే జెప్పబడినను పాండవ రాజ్యము నీయక నిందింపబడినపుడే యీతడు నిహతుడయ్యెను. తుదకు సపరివారముగా హతు డయ్యెను. అని,

దుర్యోధను డీయాక్షేపము విని క్రుద్ధుడై శ్రీకృష్ణుని నిందించుచు గదాయుద్ధములో నధర్మముగా తొడపై గొట్టుమని భీమునకు అర్జునునిచే సంజ్ఞ చేయించిన నీకు లజ్జ లేదా?

"ఘాతయిత్వా మహీపాలా నృజుయుద్ధా న్సహస్రశః।
జిహ్మై రుపాయై ర్బహుభి ర్న తే లజ్జా న తే ఘృణా"॥
పాతిత స్త్వ మృతే కర్ణ శ్చక్రవ్యగ్రోఽగ్రణీ ర్నృణామ్।
యది మాం చాఽపి కర్ణంచ భీష్మద్రోణౌ చ సంయుతౌ।
ఋజునా ప్రతియుధ్యేథా న తే స్యా ద్విజయో ధ్రువమ్।
త్వయా పున రనార్యేణ జిహ్మమార్గేణ పార్థివాః।
స్వధర్మ మనుతిష్ఠన్తో వయం చాన్యే చ ఘాతితాః"॥

ఋజుమార్గమున యుద్ధము జేయు వీరుల నందరను కపటోపాయములతో వధింపజేసిన నీకు లజ్జ లేదు. రథచక్రము దిగబడియుండ వ్యగ్రుడై యున్న కర్ణుని వధింప జేసితివి. నన్ను,కర్ణుని, భీష్ముని,ద్రోణుని ఋజుమార్గముతో నెదుర్కొనివనాడు నిశ్చయముగా మీకు విజయము రాదు. అనార్యుడవైన నీవు, స్వధర్మతత్పరుల మగు మమ్ము గపట మార్గములతో వధింప జేసినావు. అని దూషించెను. అపుడు శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను —

"హత స్త్వ మసి గాంధారే సభ్రాతృసుతబాంధవః।
సగణ స్ససుహృచ్చైవ పాపం మార్గ మనుష్ఠితః"
తవైవ దుష్కృతై ర్వీరౌ భీష్మద్రోణౌ నిపాతితౌ
కర్ణశ్చ నిహత స్సంఖ్యే తవ శీలానువర్తకః
యాచ్యమానం మయా మూఢ పిత్ర్య మంశం నదిత్ససి
పాండవేభ్య స్స్వరాజ్యంచ లోభా చ్ఛకుని నిశ్చయాత్
విషం తే భీమ సేనాయ దత్తం సర్వే చ పాండవాః

ప్రదీపితా జతుగృహే మాత్రాసహ సుదుర్మతే
సభాయాం యాజ్ఞసేనీచ కృష్టా ద్యూతే రజస్వలా
తథైవ తావ దుష్టాత్మన్ వధ్య స్త్వం నిరపత్రప
అనక్షజ్ఞం చ ధర్మజ్ఞం సౌబలే నాక్షవేదినా
నికృత్యా యత్పరాజైషీ స్తస్మా దసి హతో రణే
జయద్రథేన పాపేన యత్కృష్ణా క్లేశితా వనే
యాతేషు మృగయాం చైవ తృణబిన్దో రథాశ్రమమ్
అభిమన్యుశ్చ యద్బాల ఏకో బహుభి రాహవే
త్వద్దోషై ర్నిహతః పాప తస్మా దసి హతో రణే
యా న్యకార్యాణి చాస్మాకం కృతా నీతి ప్రభాషసే
వైగుణ్యేన తవాత్యర్థం సర్వం హి తదనుష్ఠితమ్
బృహస్పతే రుశనసో నోపదేశః శ్రుత స్త్వయా
వృద్ధా నోపాసితా శ్చైవ హితం వాక్యం న తే శ్రుతమ్
లోభేనాఽతిబలేన త్వం తృష్ణయా చ వశీకృతః
కృతవానస్య కార్యాణి విపాక స్తస్య భుజ్యతామ్ ||"

దుర్యోధనా! పాపిష్ఠమార్గము నాశ్రయించుటచే సపరివారముగా నీవు హతుడ వైతివి. నీదుష్కృతములనుబట్టియే భీష్మద్రోణులు నిహతులైరి. నీదుర్వృత్తి ననుసరించుటచేతనే కర్ణుడు నిహతుడయ్యెను. పాండవుల రాజ్యము పాండవుల కిమ్మని నేనెంత యాచించినను మూఢుడా! నీవు లోభివై యీయకపోతివి. భీమసేనునకు విషము పెట్టితివి. కుంతీసహితముగా పాండవులను లక్కయింట దహింపమూనితివి. ఓదుష్టుడా! రజస్వలయైయున్న ద్రౌపదీదేవిని ద్యూతసభకు నీవేనాడీడ్చి తెచ్చితివో ఆనాడే వధ్యుడ వైతివి. ద్యూతప్రక్రియ నెరుగనట్టి ధర్మజుని ద్యూతసిద్ధుడైన శకునిచే గపటమార్గమున నోడించిన నీదుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీనీమరణము. వనవాసకాలములో పాండవులు దగ్గరలేనపుడు పాపాత్ముడైన సైంధవుడు ద్రౌపదీదేవిని నెత్తు

కొనిపోయిన దుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీనీమరణము. ఒక్కడై పద్మవ్యూహములో బ్రవేశించిన బాలుడగు నభిమన్యుని, నిన్నుఁ బురస్కరించుకొని పలువురు యోధులు పైబడి సంహరించిన దుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీనీమరణము. ఏమేమి యకార్యములు మేము చేసితి మనుచుంటివో అవన్నియు నీవు చేసియున్న అకార్యములకు బ్రతిక్రియగా జేయబడినవి. నీవు బృహస్పతి, శుక్రాచార్యుల యుపదేశములను వినలేదు. పెద్దల నుపాసింపలేదు. వారి హితోపదేశముల నాలకింపలేదు. బలిష్ఠమైన లోభమునకు తృష్ణకు లోనై నీవెన్నియో అకార్యములను చేసియుంటివి. తత్ఫల మనుభవింపుము. అని.

ఈ కృష్ణప్రసంగములో పాపాల భైరవుడు దుర్యోధను డని యన్నట్లున్నదా? లేక, తానే యని శ్రీకృష్ణు డొప్పుకొనినట్లున్నదా? అని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాను. ఇంకొకటి, "యాచ్యమానం మయా మూఢ పిత్ర్య మంశం న దిత్ససి" అని దుర్యోధనునితో సంభాషించియున్నపుడు శ్రీకృష్ణుడు సంధి జరుగకుండ జేసినట్లున్నదా? లేక, దుర్యోధనుడు సంధి జరుగకుండ జేసినట్లున్నదా? అని కూడ ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము.

ఈ విధముగా కృష్ణభగవానుడు మందలించినపుడు ఈ విషయములకు సమాధానము దుర్యోధనుడు చెప్పనే లేదు. ఆ నేరములన్నియు దనయందుండుటచేతనే యావిషయములకు బదులు చెప్పక విషయాంతర మెత్తుకొని యపుడు దుర్యోధను డిట్లనెను.—

"అధీతం విధివ ద్దత్తం భూః ప్రశాస్తా ససాగరా ।
మూర్ధ్ని స్థిత మమిత్రాణాం కోను స్వంతతరో మయా
యదిష్టం క్షత్రబన్ధూనాం స్వధర్మ మనుపశ్యతామ్
తదిదం నిధనం ప్రాప్తం కోను స్వంతతరో మయా

దేవార్హా మానుషా భోగాః ప్రాప్తా అసులభా నృపైః
ఐశ్వర్యం చోత్తమం ప్రాప్తం కోను స్వంతతరో మయా
ససుహృత్సానుగశ్చైవ స్వర్గం గన్తాఽహ మచ్యుత
యూయం నిహతసంకల్పా శోచన్తో వ ర్తయిష్యథ
అస్య వాక్యస్య నిధనే కురురాజస్య ధీమతః
అపత త్పుష్పవర్షం పుష్పాణాం పుణ్యగన్ధినామ్
అవాదయ న్త గన్ధర్వా వాదిత్రం సుమనోహరమ్
జగుశ్చాఽప్సరసో రాజ్ఞో యశస్సంబద్ధ మేవచ ॥"

నేను విధ్యుక్తముగా నధ్యయనము జేసితిని, దానములు చేసితిని, భూమండల మేలితిని, శత్రువుల నెత్తిపై నుంటిని. నాకంటె సుఖించిన వాడెవడు? స్వధర్మనిష్ఠులగు క్షత్రియు లపేక్షించెడి యుద్ధమరణమునొందిన నాకంటె సుఖించిన వాడెవడు? నృపతుల కలభ్యమును, దేవతార్హములు నైనమానుషభోగము లనుభవించితిని. ఉత్తమైశ్వర్యము నొందితిని. నాకంటె సుఖించినవా డెవడు? సుహృద్వర్గముతో ననుచరవర్గముతో నేను స్వర్గమునకు వెళ్ళుచున్నాను. మీరు దుఃఖింపుచు బ్రతికియుండుడు అని.

దుర్యోధను డీమాటాడినతోడనే పుష్పవృష్టి జరిగినది. గంధర్వుల మనోహరవాద్యములు జరిగినవి. (శౌర్యాదిప్రభవం యశః) అనుటవలన అప్సరసల దుర్యోధనశౌర్యాదిరూపయశోగానము జరిగినది"

ఇట్లు నేను స్వర్గమునకు వెళ్లుచున్నాను, అని దుర్యోధను డనినపుడు జరిగిన పుష్పవృష్టి, యుద్ధమరణమునుబట్టి యీతడు స్వర్గమునకు వెళ్లుట నిజమని సూచించినదికాని దుర్యోధనునిదే న్యాయమని సూచింపలేదు. దుర్యోధను డట్టి ప్రసంగమునే చేయనపుడు దానిని సూచించు టెట్లు?

వెనుక జూపబడినట్లు శిశుపాలవధప్రసంగములో శ్రీకృష్ణుడు జగత్పూజ్యుడని సహదేవుడు సంభాషించినపుడు "తతోఽపతత్పుష్పవృష్టి స్సహదేవస్య మూర్ధని" అని సహదేవునిపై జరిగిన పుష్పవర్షము కృష్ణభగవానుని జగత్పూజ్యతను చాటినది. ఇచ్చట "స్వర్గం గన్తాఽహామచ్యుత" అని దుర్యోధనుడనినపుడు జరిగిన పుష్పవర్షము దుర్యోధనునకు యుద్ధమరణనిమిత్తమైన స్వర్గప్రాప్తి నిజ మని చాటినది.

"దుర్యోధనుడు పుట్టినపుడు నక్క లఱచెనట. అప్పుడట్టి యశుభమును సూచించిన దేవత లిప్పుడేల పుష్పవృష్టిని వర్షించిరో?"

అను ప్రతివాదులకు గొంచెము చెప్పవలసియున్నది. ఈతడు సర్వసంహారకారకుడుగా పుట్టియున్నాడని సూచించుటకై దేవత లప్పుడా దుర్నిమిత్తములను ప్రదర్శించి, ఇప్పుడు యుద్ధమరణనిమిత్తమున స్వర్గమునకు బోవుచున్నాడని సూచించుచు పుష్పవృష్టిని వర్షించి రని ప్రతివాదులు తెలిసికొనవలెను.

ఇట్లు పుష్పవృష్టి జరిగినతరువాత నేమైనదో చూతము —

"అత్యద్భుతాని తే దృష్ట్వా వాసుదేవపురోగమాః ।
దుర్యోధనస్య పూజాస్తు దృష్ట్వా వ్రీడా ముపాగమన్
హతాం శ్చాఽధర్మత శ్శ్రుత్వా శోకార్తా శ్శుశుచు ర్హి తే
భీష్మం, ద్రోణం, తథా కర్ణం, భూరిశ్రవస మేవచ
తాంస్తు చిన్తాపరాన్ దృష్ట్వా పాండవాన్ దీనచేతసః
ప్రోవాచేదం వచః కృష్ణో మేఘదుందుభినిస్స్వనః
నైష శక్యః కదాచిత్తు హన్తుం ధర్మేణ పార్థివః
తే వా భీష్మముఖా స్సర్వే మహేష్వాసా మహారథాః
మయాఽనేకై రుపాయైస్తు మాయాయోగేన చాసకృత్
హతా స్తే సర్వ ఏవాజౌ భవతాం హితమిచ్ఛతా

న చ వో హృది కర్తవ్యం యదయం ఘాతితో రిపుః
మిథ్యావధ్యా స్తథోపాయై ర్బహవ శ్శత్రవోఽధికాః
పూర్వై రనుగతో మార్గో దేవై రసురఘాతిభిః
సద్భి శ్చాఽనుగతః పన్థా స్స సర్వై రనుగమ్యతే ॥" (శల్య.అ_61)

దేవతాకృతమైన దుర్యోధనప్రశంసను జూచి శ్రీకృష్ణాదులు సిగ్గుపడిరి. భీష్మద్రోణాదులు అధర్మముతో వధింపబడిరని విని చింతాక్రాంతులైన పాండవులకు శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను. ఈదుర్యోధనుడు, ఆ భీష్మాదులు కేవలధర్మమార్గముతో జయింప శక్యమైనవారు కారు. మీహితముగోరిన నాయొక్క మాయాప్రయోగాది బహువిధోపాయములచే వారు హతులైరి. మీరు చింతింపవలసిన పని లేదు. అధిక శక్తికల శత్రువులు మిథ్యోపాయములచే వధింపదగినవారే, ఇది యసురఘాతులగు దేవతలు చూపిన మార్గమే, సత్పురుషానుగతమార్గమే సర్వలోకాశ్రయణీయము. అని,

"ఇచ్చట (వాసుదేవపురోగమాః దుర్యోధనస్య పూజాం దృష్ట్వా వ్రీడా ముపాగమన్" అనుచు శ్రీకృష్ణుడు సిగ్గుపడె నను విషయము—

"మనుష్యదేహినాం చేష్టా మిత్యేవ మనువర్తతే।
లీలా జగత్పతే స్తస్య ఛన్దతః పరివర్తతే॥"

అని (కృష్ణావతారరహస్యము, అను ప్రకరణములో నిరూపింపబడినట్లు మనుష్యచేష్టాభినయమాత్రము.

కనుకనే, శ్రీఅప్పయదీక్షితసార్వభౌమవిరచిత బ్రహ్మతర్కస్తవగ్రంథములో, దుర్యోధనసందర్భములో సిగ్గుపడిన విషయమునుశంకించి "నారాయణే శంక్యమానశోకమోహాది రభినయమాత్రమ్.అనుచితవిషయం క్రౌర్యంసర్వం తత్తద్వధ్యదుష్కర్మాయత్తమ్ ఇత్థమేవ తత్రతత్ర పురాణేషు రామాయణభారతయోశ్చ పరిహారః కృతో దృశ్యతే"(పు.43)

అనుచు నది యభినయమాత్రమే యని నిర్ణయించినారు. అదియే సత్యము. లేకున్న పూర్ణావతారమైన శ్రీకృష్ణభగవాను డేమి? దుర్వృత్తుడగు దుర్యోధనుని గూర్చి స్తుతించు టేమి?

ఇక, భీష్మాదు లధర్మముగా వధింపబడినారని విని పాండవులు చింతించినా రనువిషయము పాండవుల యోగ్యతావిశేషమును చాటుచున్నది. ద్యూతములో పాండవుల సర్వస్వ మపహరించికాని, కచాకర్షణ, వస్త్రాపకర్షణ దుష్కార్యములతో పాండవధర్మపత్నిని దుఃఖపెట్టికాని, పాండవుల నరణ్యమునకు బంపికాని, లక్కయింటిలో వారు మరణించినట్లు విని కాని, ద్రోణద్రౌణికర్ణశల్యాకృపకృతవర్మ లను ఆరుగురు మహావీరు లొక్కసారి యసహాయుడై పద్మవ్యూహములో బ్రవేశించిన అభిమన్యునిపై బడి వధించునపుడు "ఏకోఽయం నిహత స్త్వేతై స్సైష ధర్మో మతో హి నః" అనుచు నిది యధర్మ మని యంతరిక్షమునుండి పలికిన దేవతల వాక్యములు విని కాని, దుర్యోధనుడు చింతింపలేదని ప్రతివాదులు గమనింపవలెను. కనుకనే దుర్యోధను డయోగ్యుడు. యుద్ధరంగములో బడిన తరువాత చేయక తప్పని పనులు "ధర్మేణ జేతు మశక్యం చే ద్ధర్మం త్యక్త్వాఽప్యరిం జయేత్" అను న్యాయమున జేసియు పశ్చాత్తప్తులైన పాండవులు ఎంతయు యోగ్యులు.

ఇక నట్లు పశ్చాత్తప్తులగు పాండవులకు 'మీరు చింతింపవలదు. ధర్మముగా వారిని జయించుట శక్యముకాదు. కనుకనే మాయాప్రయోగాద్యుపాయముల నేను ప్రయోగించి వారిని వధింపజేసితిని. శత్రువు లధికశక్తికలవారైన నపుడామార్గమే యాశ్రయణీయము. ఇది సత్పురుషులచే ననుసరింపబడినదే' అని కృష్ణభగవానుడు చెప్పిన విషయమును గూర్చి ప్రతివాదులు 'కృష్ణుడు నేనే పాపాలభైరవుడను' అని పలికెను. అని వ్రాసియున్నారేమో! వారికొకింతబోధింతును—

పాపాత్ములను వధించుటకు అవియే యుపాయము లని పలికెను గాని తాను పాపాలభైరవుడ నని పలుకలేదు. నీపాపకృత్యములను బట్టియే భీష్మాదు లట్లు హతులైనారని దుర్యోధనుని నిందించిన వెను కటి ప్రసంగములో కృష్ణభగవానుడు, దుర్యోధనుడే పాపాలభైరవు డని నిరూపించి దుర్యోధనుని నిరుత్తరుని జేసెను.

ఎవ్వరివలనగాని యెవ్వ రే యే వరములను బొందియున్నను వానికి విరోధము లేని పద్ధతిని లోకరక్షణోపాయముల నాశ్రయించి కార్యము సాధించెడి యకుంఠితశక్తి కలవాడు భగవంతుడు. కనుకనే రాక్షసులకుగూడ నీయబడిన వరములకు విఘాతము లేకుండ జేయుచు నుపాయములతో వారల వధించి లోకరక్షణము జేయుచుండుట జరుగుచు వచ్చినది. అతడే కృష్ణభగవానుడు. కనుక భీష్మాదులకు గల వరములకు విరోధము లేనిపద్ధతిని న్యాయా యుపాయముల నాశ్రయించి కార్యసాధనము గావించెను.

రాజధర్మానుశాసనప్రస్తావములో శరతల్పగతుడై యుధిష్ఠిరున కుపదేశించు భీష్ముడు—విజిగీషువులకు ధర్మాధర్మములు రెండింటిచే విజయసిద్ధి కాని కేవలధర్మముచే గాదని చెప్పెను. చూడుడు—

“ధర్మాధర్మేణ రాజాన శ్చరన్తి విజిగీషవః ।” (శా న్తి. అ80)
సి. “కేవలేన ధర్మేణ విజిగీషూ న సిద్ధ్యన్తీత్యర్థః।”

మరియొకవిషయము. దుర్యోధనుడు వెనుకజూపినట్లు శ్రీకృష్ణుని నిందించుటలో—

“త్వయా పున రనార్యేణ జిహ్మమార్గేణ పార్థివాః ।
స్వధర్మ మనుతిష్ఠన్తో వయం చాన్యే చ ఘాతితాః ॥”

కృష్ణా! స్వధర్మతత్పరులు మహా మేమందరము నీచే కపటమార్గమున వధింపబడినాము, నీవ [illegible] ర్యుడవు. అ గా దుష్టుడవు, అని నిందించియుండెను.

ఈ దుర్యోధనుడే ద్యూతమునకు సన్నాహముచేసి ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పినపుడు ధృతరాష్ట్రు డది యధర్మము, అట్టి సంకల్పము కూడదు, అని బోధింపగా దుర్యోధనుడు తండ్రికి చెప్పిన రాజనీతిని జూడుడు —

"లోకవృత్తా ద్రాజవృత్త మన్య దాహ బృహస్పతిః।
తస్మా ద్రాజ్ఞా౽ప్రయత్నేన స్వార్థ శ్చిన్త్య స్సదైవ హి
క్షత్రియస్య మహారాజ జయే వృత్తి స్సమాహితా
సవై ధర్మ స్త్వధర్మో వా స్వవృత్తౌ కా పరీక్షణా
ప్రచ్ఛన్నో వా ప్రకాశో వా యోగో యో౽రిం ప్రబాధతే।
తద్వై శస్త్రం శస్త్రవిదాం న శస్త్రం ఛేదనం స్మృతమ్
యో నై సంతాపయతి యం స శత్రుః ప్రోచ్యతే నృప
అద్రోహసమయం కృత్వా చిచ్ఛేద నముచే శ్శిరః
శక్ర స్సా౽భిమతా తస్య రిపౌ వృత్తి స్సనాతనీ
నాప్రాప్స్య పాండవైశ్వర్యం సంశయో మే భవిష్యతి
అవాప్స్యే వా శ్రియం తాంహి శేష్యే వా నిహతో యుధి ॥"

నీ. నాప్రాప్స్యేతి. పాండవైశ్వర్య మప్రాప్య అనవాప్య అద్య ప్రాప్స్యేతి యావత్. సంశయో వితర్కః న భవిష్యతి. నాభవిష్యత్ .వితర్క మే వాహ- అవాప్స్యే ఇతి. పాండవైశ్వర్యం దృష్ట్వా ఇదం హర్తవ్యం వా మయా మర్తవ్యం వేత్యేవ వితర్కః జాత ఇత్యర్థః

ఏతాదృశస్య కిం మే౽ద్య జీవితేన విశాంపతే!
వర్ధన్తే పాండవా నిత్యం వయన్త్వస్థిరవృద్ధయః"॥ (సభాప-అ౫౦)

నీ. అస్థిరా వృద్ధిరహితా వృద్ధిః సంపత్ యేషామ్"

అనగా, తండ్రీ! లోకవ్యవహారము వేఱు, రాజవ్యవహారము వేఱు, అని బృహస్పతి చెప్పెను. అందుచే నప్రయత్నుడై రాజు స్వార్థము

నెప్పుడును చింతించుచునే యుండవలెను. శత్రువును జయించుటే వృత్తి. అది ధర్మము గానిమ్ము. అధర్మము గానిమ్ము. స్వవృత్తి విషయమై పరిశీలన మేమున్నది? ప్రచ్ఛన్నముగాగాని ప్రకాశముగాగాని శత్రువును బాధించెడి యుపాయమే శస్త్రమగునుగాని ఛేదించునదే శస్త్రమని లేదు. ఎవ్వనికి సంతాపము కలిగించునో అతడాతనికి శత్రువనిచెప్పబడును. ద్రోహము చేయకుండునట్లు నిర్ణయించుకొని యింద్రుడు నముచి యను రాక్షసుని శిరస్సును ఛేదించెను. శత్రువులయందట్లు వర్తించుట సనాతనమార్గమే. పాండవుల నైశ్వర్యము నేనపహరించుటో, లేక నేను మరణించుటో కావలెను. వారు దినదిన ప్రవర్ధమానులగుచుండ నాకీజీవితముతో నేమి పని? అని బోధించెను.

దీనినిబట్టి ప్రచ్ఛన్నముగాగాని, ప్రకాశముగాగాని, ధర్మముగాగాని, యధర్మముగాగాని శత్రువును జయించుటే రాజునకు ముఖ్యవృత్తి కనుక తనవృత్తిలో విచారణకు అవసరములేదని దుర్యోధన సిద్ధాంతము తేలినది. ఇట్టి స్థితిలో ఈదుర్యోధననైతికసిద్ధాంతమును బట్టి కూడ దుర్యోధనుని జయించిన పాండవుల తప్పేమున్నది? శ్రీకృష్ణుని తప్పేమున్నది? కనుక దుర్యోధనపక్షపాతులగు ప్రతివాదులు దుర్యోధనసిద్ధాంతమునుబట్టి, శ్రీకృష్ణునిపైగాని, పాండవులపైగాని నింద మోపుటకు వీలులేదు.

అసలు రాజ్యము పాండవులది కాని కౌరవులదికాదు. ఈవిషయము 'పాండవనిందానిరాకరణము' అను భాగములో నిరూపింపబడును. ఇట్టిస్థితిలో నధర్మముగా బాండవరాజ్య మాక్రమించి పదూతకాలనిర్ణయానుసార మీయవలసిన పాండవరాజ్య మీయక పాండవులను చంపుటో, తాను చచ్చుటో కావలెనేగాని, నేనించుకైన నీయనని కూర్చుండి, తల్లియు, దండ్రియు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, విదురుడు మున్నగువారు వారిది వారికిమ్ము. ఈయకుండుట అధర్మము. అని యెంత పోరినను వినిపించుకొనక, రాయబారమునకు వచ్చి- మహర్షి

పరిభృతులగు సభ్యులందరు మెచ్చుకొనునట్లు సంధిజేసికొని సుఖింపుమని బోధించినట్టి కృష్ణభగవానుని హస్తినాపురము జేరకమునుపే దురాలోచనముతో నుండి బంధింపబూనిన దుర్యోధనునిది ధర్మమని యెవ్వడనగలడు?

సుయోధనవిజయకర్త, అవినీతిగా వ్రాసి దుర్యోధనునితో కృష్ణుడు చెప్పెనని యెట్లు కవిత్వ మల్లెనో చూడుడు—

"పాండవపతి యింక పరిభవుడైన నేమైన నాకేల? ఇక స్మశానంబులెల్ల । పాలించుకొనవిమ్ము పక్షపాతంబుచే నీహత్య లెల్ల జేయించినాడ । ఓసు సుయోధన! నీ వెయుత్తమపురుషుండ వఖిలధర్మములు నీయందె గలవు । ధర్మంబు నీ కి యధర్మయుక్తంబును నన్యాయమార్గంబునందు నిన్ను । సంకటిగా జేయుచు నుక్కడగించితి నిది యెల్ల నా కృత్యమే ।
నైతికవిజయంబు న్యాయంబుగా నీకు ధర్మరాజునకు ధర్మజయము"

ఇట్లు వ్రాయుట, లోకవంచనము కాదా! జయమేమో పాండవులదేనట! అది యధర్మజయమట! యుద్ధమునకు బోవునపుడు నిజయాపేక్షయగు దుర్యోధనునకు తల్లియగు గాంధారి "యతో ధర్మస్తతో జయః" ధర్మపక్షమునకే జయమని పలికినది. అధర్మపక్షమునకు జయమబ్బెనని వ్రాసిన సుయోధనవిజయకర్త, పరమపతివ్రతయగు గాంధారి వాక్కునకు గూడ భంగము కలిగించిన వీరుడు. తల్లి, దుర్యోధనుని నధర్మియని భావించియుండ కాదాతనిదే ధర్మమని భావించిన మతిమంతుడు. ఈసుయోధనవిజయకర్త, భీష్ముడుత్తమపురుషుడని చెప్పుచు "సద్బ్రహ్మచారి, సచ్ఛాస్త్రవేత్త, పరమభక్తుండు శుభంకరుండు" అని శ్లాఘించి యుండెను. అట్టి భీష్మపితామహుడే, శరతల్పగతుడై యుండి యుధిష్ఠిరునకు రాజధర్మములను పరిజ్ఞానగుణముగా నుపదేశించునపుడు కామక్రోధలోభమోహఈర్ష్యాఅసూయాపరిభృతులగు పదమూడు దోషములను గూర్చి చెప్పి వానికి సత్సంగత్యాదులను బట్టి నివారణము చెప్పి యిట్లనెను—

"ఏతే హి ధార్తరాష్ట్రాణాం సర్వే దోషా స్త్రయోదశ ।
త్వయా సత్యార్థినా నిత్యం విజితా జ్యేష్ఠసేవనాత్ ॥" (శాంతి. అ163

ఈదోషము లన్నియు ధృతరాష్ట్ర పుత్రులయం దుండినవి. సత్పురుష సేవనుబట్టి సత్యనిష్ఠుడవైన నీచే నివి యన్నియు నిరాకరింపబడినవి. అని. ఈభీష్మవాక్యమే, దుర్యోధనాదులు దుష్టు లనుటకును, యుధిష్ఠిరాదులు నిర్దుష్టు లనుటకును సాక్షి. ఇట్లుండ దుర్యోధను డుత్తమపురుషుడనియు, ధర్మాత్ముడనియు కవిత్వ మల్లుట నింద్యము.

ఇక. మ. భా. చ. కారుల వ్రాతలో జూపబడిన యంశమిదియొకటి మిగిలినది. "దుర్యోధనుడు రావణునివంటి దుర్మార్గుడు కాడు"

ఈమాట, పాండవులకంటె దుర్యోధను డుత్తము డని వ్రాసిన దుర్యోధనపక్షపాతులకు బాగుండనేమో కాని శ్రీరామునికంటె రావణు డుత్తము డని వ్రాసిన రావణపక్షపాతులకు సహ్యముగానుండునా? దుర్యోధను డెంత దుర్మార్గుడో రావణపక్షపాతులు చెప్పవలెను. రావణు డెంతదుర్మార్గుడో దుర్యోధనపక్షపాతులు చెప్పవలెను.

మేమాయుభయులనుగూర్చి, భారతసావిత్రి,యందు జెప్పబడిన విషయమునుమాత్రమె వెల్లడించుచున్నాము —

"ద్వావిమౌ పురుషో మూర్ఖౌ దుర్యోధనదశాననౌ ।
గోగ్రహం వనభంగం చ దృష్ట్వా యుద్ధం పునఃపునః" ॥

ఏకాకియై వచ్చిన వానరము రాక్షసరక్షితమైన తనయశోకవనమును నిర్భయముగా భగ్నము జేసియున్నరీతినిచూచియు, వానర సేనా పరివృతుడగు శ్రీరామప్రభువుపై యుద్ధమునకు గాలుదువ్విన రావణుడును, ఏకియైవచ్చి యుత్తరగోగ్రహణకాలములో మహారథాధిష్ఠితములైన కౌరవసేనలను చెండాడి గోవులను మరలించుకొనివెళ్లిన పార్థుని

పరాక్రమము జూచియు మహాసేనావరివృతులగు పాండవవీరులపై మాటి మాటికి యుద్ధమునకు కాలుదువ్విన దుర్యోధనుడును అనుపురుషు లిద్దరు మూర్ఖులే యని భావము. దీని నింతటితో విడిచి విషయాంతర మందుకొందము.

—: "భక్తి యను నది ప్రాచీనకాలమున లేకుండెను" అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "భక్తి యనునది ప్రాచీనకాలమున లేకుండె ననియు, కర్మ, జ్ఞానము అనునవియే యుండె ననియు, కృష్ణవిషయకభక్తి మధ్యకాలమున నేర్పడె ననియు శ్రీలోకమాన్యతిలకు చర్చించియున్నాడు. కాని నాకు దోచిన రీతి నింకొకసంగతిని వ్రాయుచున్నాడను. శాకటాయనుడు పాణిని, పతంజలి అను వ్యాకరణ భాష్యకర్తలు వాసుదేవార్జునుల యందు భక్తికలవా రంశి రని చెప్పుచున్నారు. పతంజల్యాదులు ఋషులుగానె పరిగణింపబడిరి. పతంజలి, క్రీ. పూ. 2 శతాబ్దము నను, పాణిని, క్రీ. పూ. 8 శతాబ్దముననను, శాకటాయనుడు, క్రీ. పూ. 12 శతాబ్దమున నుండిరి. శాకటాయనుని కాలమున వాసుదే వార్జునులను వీరులనుగా మాత్రమె తలచి భక్తి సేయువారుం డిరి. పాణిని కాలమునకు వారిని భగవదవతారముగా దలచుచుం డిరి. పతంజలి కాలమున వాసుదేవుని భగవంతునిగా దలచుచుం డిరి. గాని యర్జును నటుల దలపరైరి.

శాకటాయనుడు 'భక్తి' అను అధికారసూత్రమునకు పిమ్మట "వాసుదేవార్జునాద్వుఞ్" అని చెప్పెను. శబ్దనిష్పత్తిలో వాసు దేవుని భక్తుడు వాసుదేవకుడు. అర్జునుని భక్తుడు అర్జునకుడు అగు ననెను.

పాణిన్యాచార్యులుకూడ తన యష్టాధ్యాయిలో 'వాసుదేవార్జునాభ్యాం వుఙ్' అని చెప్పెను. దీనివలనగూడ పైవిధముగనే రూపనిష్పత్తి యగును. కాని శాకటాయనుడు 'వుఞ్' అనగా పాణిని 'వుఙ్' అనెను.

పతంజలి మహాభాష్యమున జెప్పిన యీ క్రిందివాక్యములచే శాకటాయనుని వాసుదేవార్జునభక్తులకును పాణినియొక్క వాసుదేవార్జునభక్తులకును భేదముకలదని తెలియనగును.

మహాభాష్యమ్— కిమర్థం వాసుదేవశబ్దాత్ వుఙ్ విధీయతే 'గోత్రక్షత్రియాఖ్యేభ్యో బహులం వుఞ్' ఇత్యేవ సిద్ధమ్ నహ్యస్తి విశేషః వాసుదేవశబ్దాత్ వుఞో వా వునో వా తదేవ రూపం సఏవ స్వరః ఇదంతర్హి ప్రయోజనం, వాసుదేవశబ్దస్య పూర్వనిపాతం వక్ష్యామీతి అథవా నైషా క్షత్రియాఖ్యా సంజ్ఞైషా తత్ర భగవతః.

పైభాష్యవాక్యములబట్టి 'వుఞ్' క్షత్రియమాత్రనియుండు భక్తిని 'వుఙ్' భగవత్పరముగా నగుభక్తిని జెప్పనని స్పష్టమగుచున్నది. పతంజలి అర్జునశబ్దముపేరైన దలపెట్టకుండుటచే నర్జునుడు భగవత్పదవిను ..ి నాటివారిచే దొలంగింప ..డె నని స్పష్టమగుచున్నది." (పు20?)

గోపాలతాపిన్యుపనిషదాదులు, సంతానగోపాలమంత్రాదులు దీనికి బిమ్మటనే పుట్టియుండును. పు204)

అహా! వ్యాకరణశాస్త్రములోగూడ మేము వ్రేలుపెట్టినామని యజ్ఞులనుమోసపుచ్చుటకై ప్రతివాదులీరసాభాసపువ్రాత వ్రాసినారు.

"వాసుదేవార్జునాద్వుఞ్" అని శకటాయనసూత్రి మట! 'వాసుదేవాభ్యాం వుఞ్' అని పాణినిసూత్రమట! "వుఞ్" ప్రత్యయమును చేసినను "వుఞ్" ప్రత్యయమును చేసినను వాసుదేవుకు అర్జునకుడు అని రూపనిష్పత్తి సమానమేనట! ఎంత అవివేకమో!

వాసుదేవశబ్దములో మొదటియక్షరములో దీర్ఘ మున్నది. అర్జునశబ్దములో మొదటియక్షరము దీర్ఘముకాక హ్రస్వమై యున్నది. వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు మొదటియక్షరములో నేమియు మార్పు కలుగదు. వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినప్పుడుమాత్రము మొదటిహ్రస్వాకారము దీర్ఘాకార మగును. ఇట్లుండుటచే అర్జునశబ్దమునకు వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు "ఆర్జునకః" అని యగును. వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు "అర్జునకః" అని యగును. వాసుదేశబ్దమునకు ఏప్రత్యయము జేసినను "వాసుదేవకః" అనియేయగును. అట్టిస్థితిలో అర్జునశబ్దమున కేప్రత్యయము జేసినను "అర్జునకుడు" అను రూపనిష్పత్తి సమానమే అను ప్రతివాదుల వ్యాకరణశాస్త్రమందలి విపరీతపాండితి నుత్యము.

ప్రతివాదులు చూపియున్న పతంజలిభాష్యమునకు తాత్పర్యమిది. 'గోత్రక్షత్రియాఖ్యేభ్యో బహులం వుఞ్' అను పాణినిసూత్రమందు క్షత్రియుల జెప్పెడి శబ్దములకు వుఞ్ ప్రత్యయము వచ్చునని చెప్పబడెను. అర్జునశబ్దము క్షత్రియుని జెప్పునదేకనుక నాసూత్రముచే వుఞ్ ప్రత్యయము వచ్చిన 'ఆర్జునకః' అని యైపోవును. "అర్జునకః" అనియే కావలసియున్నది. అని భావించి "వాసుదేవార్జునాభ్యాం వుఞ్' అని సూత్రము జేసి అర్జునశబ్దమునకు వుఞ్ ప్రత్యయమునే విధించి అర్జునకః అని రూపమును సాధించుట యుక్తమే కాని యాసూత్రముచే వాసుదేవశబ్దమునకుగూడ వుఞ్ ప్రత్యయమునే విధింపవలసిన పని లేదు. వసుదేవుని పుత్రుడు అని యర్థముగల వాసుదేవశబ్దము క్షత్రియుని

జెప్పనదేకనుక వృద్ధప్రత్యయము వచ్చుచునేయున్నది. దానిచేత 'వాసుదేవకః' అనురూపము సిద్ధించుచునే యున్నది. ఇట్లుండ అర్జునశబ్దము తోబాటు వాసుదేవశబ్దమునకుగూడ వుఞ్ప్రత్యయ మేల విధించెను? అను శంకకు సమాధాన మేమనగా వాసుదేవశబ్దము "వసుదేవస్యాపత్యమ్" (వసుదేవుని పుత్రుడు) అని యర్థము కలదైనపుడు క్షత్రియుని జెప్పగలుగును. కాని 'వాసు X దేవ' అనువ్యుత్పత్తిని గ్రహించినపుడు భగవంతునికే పేరగును. వాసుదేవశబ్దనిర్వచనమిట్లున్నది—

"సర్వత్రాఽసౌ సమస్తం చ వసత్యత్రేతి వై యతః ।
తతోఽసౌ వాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరిగీయతే ॥"

సర్వత్రాఽసౌ వసతి సర్వ మత్ర వసతీతి వా వ్యుత్పత్త్యా వాసుః వాసుశ్చాఽసౌ దేవశ్చః వాసుదేవః.

ఇట్లు సర్వాధారుడు, సర్వాంతర్యామి యైన దేవుడు వాసుదేవశబ్దముచే జెప్పబడుచుండుటవలన దీనికి ప్రత్యయము ప్రత్యేకము విధింపబడినది. అని. ఇదియే పతంజలిభాష్యతాత్పర్యము.

ఈభాష్యములో— 'వసుదేవస్యాపత్యమ్' వసుదేవుని పుత్రుడు క్షత్రియుడే. యని చెప్పబడియుండుటచే భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు వసుదేవసంబంధమువలన, క్షత్రియుడై యుండుటవలన "కృష్ణుడు క్షత్రియుడుకాడు" (పు-201) అను మ. భా. చ. కారుల విపరీతసిద్ధాంత మపాస్తమైనది.

ఆభాష్యములో సూత్రోక్తమై యున్న అర్జునశబ్దమునుగూర్చి చర్చింపకుండుటకు దానికి ప్రత్యయాంతరమును విధించుటలో ఫలముండుటే కారణము. వాసుదేవశబ్దమునుగూర్చి చర్చించుటకు దానికి ప్రత్యయాంతరవిధానములో ఫలము కనబడకుండుటే కారణము.

ఇక భక్తి యనుదానినిగూర్చి చెప్పవలసియున్నది. 'భక్తిః' సూ. 4-3-95. సో౽స్యేత్యనువర్తతే. భజ్యతే సేవ్యతే ఇతి భక్తిః స్రుఘ్నో భక్తిరస్య స్రౌఘ్నః, అపూపా భక్తిరస్య ఆపూపికః, పాయసికః, వాసుదేవకః, అర్జునకః, అంగాః క్షత్రియాః భక్తిరస్యాంగకః"

ఇచ్చట భక్తి శబ్దమునకు సేవింపబడుచున్నది యని యర్థము. ఉదాహరణములు — స్రుఘ్నదేశ మెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నదో ఆతడు స్రౌఘ్నకుడు. అపూపము లెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నవో ఆతడు ఆపూపికుడు. పాయస మెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నదో ఆతడు పాయసికుడు, వాసుదేవు డెవ్వనిచే సేవింపబడుచుండెనో ఆతడు వాసుదేవకుడు. అట్లే అర్జునకుడు. అంగకుడు.

ప్రతివాదుల ధోరణిజూడుడు. శాకటాయనుని కాలమున వాసుదేవార్జునులను వీరులనుగా మాత్రమె తలచి భక్తి సేయువారట! పాణిని కాలమున భగవదవతారముగా దలచిరట! పతంజలికాలమున వాసుదేవుని భగవంతునిగా దలచిరట! అర్జునునట్లు దలపలేదట! దీనికి ప్రమాణములు వ్యాకరణసూత్రములు, భాష్యములునట! పతంజలి అర్జున శబ్దము పేరైన దలపెట్టకుండుటచే నర్జునుడు భగవత్పదవినుండి నాటివారిచే దొలగింపబడె నని స్పష్టమయ్యెనట!

ఆహా! ఆవ్యాకరణశాస్త్రమునకును, ఈ ధోరణికిని యేమైన సబంధ మున్నదా? వెనుకజూపిన ఆమృచ్ఛకటికలోని శకారునిమాటలకు ఈ మ. భా. చ. కారునిమాటలు తీసిపోవునా?

భజధాతువునకు క్తిన్ ప్రత్యయము జేసిన భక్తియని యగును. భక్తియనునది ప్రాచీనకాలమున లేకుండె నను ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది — ప్రాచీనకాలమున భజధాతువు లేదా? క్తిన్ ప్రత్య

యము లేదా? పతిభక్తి లేదా? పితృభక్తి లేదా? మాతృభక్తి లేదా? గురుభక్తి లేదా? భగవద్భక్తి లేదా? మొట్టమొదట నిరూపించినట్లు భగవంతుడే శ్రీకృష్ణుడుకనుక కృష్ణభక్తి ప్రాచీనకాలములో లేకపోవు టేమి? భగవద్గీతలోనే బహుస్థలములలో భక్తిప్రశంస కలదు. చూడుడు.

"మయి చానన్యయోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ' 'భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన చైవ' 'మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే।'

ఇట్లుండుటచే "స్వయంమూఢోఽన్యాంశ్చ వ్యామోహయతి. శాస్త్రార్థసంప్రదాయరహితత్వాత్ శ్రుతహాని మశ్రుతకల్పనాం చ కుర్వన్" అను భగవత్పాదవాక్యము స్మృతికి వచ్చుచున్నది. దీని నింతటితో విసర్జించి విషయాంతర మందుకొందము.

—:కృష్ణభగవానుని జారత్వమునుగూర్చి, శంకాసమాధానములు:—

పద్మపురాణోత్తరఖండము—అ—27౭

పార్వత్యువాచ— "ధర్మసంరక్షణార్థాయ జగత్యా మవతీర్య సః।
పరదారాభిగమనం కథం కుర్యా జ్జనార్దనః ॥"

రుద్ర ఉవాచ— "స్వశరీరే పరిష్వంగభేదో నాస్తి శుభాననే,
సర్వం జగచ్చ తస్యాంగం పృథ గత్ర న విద్యతే.
దోషోఽత్ర నాస్తి సుభగే దేవస్య పరమాత్మనః,
నైసర్గికస్య భర్తృత్వా దాత్మేశత్వా జ్జగత్పతేః.
తథాఽపహతపాప్మన స్సామర్థ్యా ద్వ్యాపినః ప్రభోః
స్త్రీపుంభేదో న సుభగే పురుషస్య మహాత్మనః,
స్వాంగాలింగే రతి ర్నస్యా దంగనాలింగనే రతిః.
యస్యాంగం జగదీశస్య తస్య రాగాదయః కుతః."

శ్రీమద్భాగవతమ్ — స్క—10. అ33॥

రాజా— "సంస్థాపనాయ ధర్మస్య ప్రశమాయేతరస్య చ ।
అవతీర్ణో హి భగవానంశేన జగదీశ్వరః ॥
స కథం ధర్మసేతూనాం వక్తా కర్తాఽభిరక్షితా ।
ప్రతీపమాచరద్బ్రహ్మన్ పరదారాఽభిమర్శనమ్ ॥
ఆప్తకామో యదుపతిః కృతవాన్ వై జుగుప్సితమ్ ।
కిమభిప్రాయ ఏతం మే సంశయం ఛిన్ధి సువ్రత ॥"

శ్రీశుకః— "గోపీనాం తత్పతీనాం చ సర్వేషాం చాపి దేహినామ్ ।
యోఽన్తశ్చరతి సోఽధ్యక్షః ఏష క్రీడన దేహభాక్ ॥
అనుగ్రహాయ భూతానాం మానుషం దేహమాశ్రితః ।
భజతే తాదృశీం క్రీడా యాః శ్రుత్వా తత్పరో భవేత్ ॥
నాసూయన్ ఖలు కృష్ణాయ మోహితాస్తస్య మాయయా ।
మన్యమానాః స్వపార్శ్వస్థాన్ స్వాన్ స్వాన్ దారాన్ వ్రజౌకసః

ఇచ్చట, ధర్మసంస్థాపనముసకై యవతరించిన కృష్ణభగవానుడు పరదారాభిగమన మెట్లు చేసెను? అని పార్వతీదేవి ప్రశ్నింప పరమేశ్వరు డిట్లు చెప్పెను— జగత్తంతయు శ్రీకృష్ణశరీరమే. భిన్నముగా లేదు. గోపికలుమున్నగువారు శ్రీకృష్ణునిబట్టిచూచిన శ్రీకృష్ణశరీరావయవములై యున్నారే. తన శరీరావయవముల నాలింగనము జేసికొనుట రతిసుఖ మగునా? శ్రీకృష్ణుడు జగద్భర్త యగుటవలనను, ఆత్మేశ్వరు డగుటవలనను, అపహతపాప్మత్వాదిగుణములు గలవాడగుటవలనను, సర్వవ్యాపి యగుటవలనను, స్త్రీపురుషవిభేద మాకృష్ణుని దృష్టిలో లేకుండుటవలనను దోషశంక కవకాశము లేదు. లోకములో కాంతాలింగనములో రతిసుఖముకాని, స్వాంగాలింగనములో రతిసుఖము లేదు. జగత్తంతయు స్వాంగమైయున్న కృష్ణభగవానునకు రాగాదుల కవకాశమే లేదు. అని.

పరీక్షిత్ప్రశ్నములో గూడ, ధర్మసంస్థాపనమునకును, అధర్మనిర్మూలనమునకును అవతరించిన జగదీశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుడు విరుద్ధమైన పరదారాభిమర్శనము నేల జేసెను? ఆప్తకాముడు కనుక నాతని కధర్మము కాదందుమా? కామములేనివాడు నింద్యమైన పని నేయభిప్రాయముతో జేసియుండును? ఈసంశయము దీర్పుమని యడుగ శ్రీశుకు డిట్లు చెప్పెను—గోపికలకును, గోపికాపతులకును, సకలదేహధారులకును అంతర్యామియైయున్న పరమాత్మయే లీలార్థమై దేహధారణము జేసి లోకానుగ్రహమునకై మానుషదేహము నాశ్రయించెను.

అట్టి శ్రీకృష్ణుడు, శృంగారరసాకృష్టచిత్తులై బహిర్ముఖవృత్తి గలిగియున్న లోకులనుగూడ తనశృంగారలీలలచే నాకర్షించి తన్మూలమున భగవంతుడగు తనయందు వారల మనస్సులు లగ్నమగునట్లు జేసి యాలోకుల నుద్ధరింపవలె నను తాత్పర్యముతో తాను కామము లేనివాడై యుండియు లోకానుగ్రహమునకై యట్లు విహరించెను.

రాసక్రీడాదులలో శ్రీకృష్ణసన్నిధానములో గోపిక లున్నను వారల భర్తలకు తమసమీపమందే యున్నట్లు శ్రీకృష్ణుని యోగమాయచే గోచరించెను. వారల కెట్టి యసూయయు కలుగలేదు. అందుచే లోకములో దురాచారపరులు తమదుశ్చేష్టలను శ్రీకృష్ణచేష్టలతో బోల్చి వ్యవహరించుచుండుట సాహసము. అసి. 'ఉజ్జ్వలనీలమణి' యనుగ్రంథమం దిట్లు చెప్పబడినది—

"శృంగారరససర్వస్వం శిఖిపింఛవిభూషణమ్
అంగీకృతనరాకార మాశ్రయే భువనాశ్రయమ్
లఘుత్వ మత్ర యత్ప్రోక్తం తత్తు ప్రాకృతనాయకే
న కృష్ణే రసనిర్యాసస్వాదార్థ మవతారిణి
యత్పరోఢోపపత్యోస్తు గౌణత్వం కథితం బుధైః
తత్తు కృష్ణం చ గోపీశ్చ వినేతి ప్రతిపద్యతామ్॥" (నాటకచంద్రికా)

పరకీయకును, ఉపపతికిని, సంబంధించియున్న శృంగారము అధర్మ హేతు వగుటచే యుక్తము కాదను మాట ప్రాకృతనాయకుని విషయము. శృంగారరససారము నాస్వాదింపజేయ నవతరించిన దివ్యమంగళవిగ్రహుడైయున్న శ్రీకృష్ణుని విషయము కాదు. గోపికలు పరకీయలు కారు. శ్రీకృష్ణు డుపపతి కాడు. అని తాత్పర్యము.

'జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమ్' అని శ్రీకృష్ణభగవానుడే గీతలో తనజన్మము, తన చేష్టలు దివ్యములని యుపదేశించియే యుండెను. మరియు, కృష్ణభగవానుడు బ్రహ్మతో చెప్పినట్లు వెనుక జూపబడిన శ్లోకముగూడ నీసందర్భములో స్మరణీయము—

"విధేఽహం సర్వోఽస్మి ప్రజాసృధుకగోవత్సపదహమ్ ।
బిభర్మి బ్రహ్మాణ్డం గిరివ దహా మస్మి జ్వలనవత్
సృజామి ద్రాక్సద్యావసనవదహం ప్రాణభృ దహమ్
యద త్రాఽహం తృప్తో మునిరితి మదన్య న్న కిమపి ॥"

దీనిచే సర్వము నాస్వరూపమే నేను కాని దేమియు లేదని చెప్పబడెను. కనుక కృష్ణభగవానునియందు జారత్వాశంక పాపహేతు వని సారాంశము.

—• "శ్రీకృష్ణు డనదయై యేమియు దోచక శయనించి బాణములో గొట్టబడి మృతి నొందెను." అనుప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము •—

మ. భా. చ. కారులు వ్రాసి యిట్లున్నది— "శ్రీకృష్ణు డనదయై యేమియు దోపక శూన్యవనమున శయనించి కురువంశజుయ మెట్లయ్యెనో యాదవవంశజుయ మట్లయ్యెగదా యని గాంధారీ శాపవాక్యమును స్మరించుచుండగా నొక వ్యాధుడు శయనించిన

కృష్ణుని మృగముగా దలచి బాణముతో గొట్టెను. అది కృష్ణుని పాదాగ్రమున దగిలి దానితోనె మృతి నొందెను.

"కృష్ణు డెంతటి యవతారపురుషుడైనను మృతయాదవయగు ద్వారకలో నుండలేను. తపస్సు జేయ బోయెదను. అర్జునుడు వచ్చి తక్కినపనుల జక్కజేయు నని వసుదేవునితో జెప్పి వనములో విచారించుచు శయనించుటలో సంపూర్ణమానవత్వము నొందిన రీతి గోచరించును. ఏతపస్సును జేయలేదు. అత్యాసన్నమరణము గూడ శ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదు. ఇది సంపూర్ణమానవత్వము కాదా?" (పు198)

ప్రతివాదుల వ్రాత యిట్లున్నదికదా! గ్రంథమెట్లున్నదో చూడుడు—

ముందు బలరామస్వామి వనమందు యోగనిష్ఠతో నుండగా శేషాహియొక్క యవతారమగుటచే నాసమయమందు బలరామ స్వామి ముఖమునుండి యెకమహాసర్పము నిర్గమించి వెళ్ళుటను కృష్ణ భగవానుడు చూచెను— "అథాపశ్య ద్యోగయుక్తస్య తస్య నాగం ముఖా న్నిశ్చర న్తం మహా న్తమ్" (మౌసలప. అ4)
ఇట్లున్నగ్రంథమునకు ప్రతివాదులదురూహ యెట్లున్నదో చూడుడు—

"బలరాముని శ్రీకృష్ణుడుచూడబోగా నాతనిముఖమునుండి మహాసర్ప మొకటి వెడలి యన్తర్హిత మయ్యె నని చెప్పబడుటచే బలరాముడు మత్తుడై యేవృక్షముక్రిందనో పండుకొని యేదుష్టస ర్పముచాతనో పడి మృతుడయ్యె నని తలపవలసియున్నది!"

ఆవ్యాసమహర్షి చెప్పిన దసత్యమని, యీవిపరీతసిద్ధాంతము సత్యమని భావించెడి మందభాగ్యు డెవ్వడో! ప్రతివాదుల నైజమిదియే. తరువాతగ్రంథమునందు కృష్ణభగవానుని విషయ మిట్లున్నది —

“తతో గతే భ్రాతరి వాసుదేవో జానన్ సర్వా గతయో దివ్యదృష్టిః,
వనే శూన్యే విచరంశ్చిన్తయానో భూమౌ తా చాఽథ సంవివేశాగ్ర్యతేజాః.
సర్వం హి తేన ప్రాక్తదా విత్తమాసీద్గాంధార్యా యద్వాక్యముక్తం స్వధర్మాత్,
దుర్వాససా పాయసోచ్ఛిష్టలిప్తే యచ్చాప్యుక్తం తచ్చ సస్మార కృష్ణః.
సంచిన్తయ న్నంధకవృష్ణినాశం కురుక్షయం చైవ మహానుభావః.
మేనే తత స్సంక్రమణస్య కాలం తత శ్చకారేన్ద్రియసన్నిరోధమ్.
యథా చ లోకత్రయపాలనార్థం దుర్వాసవాక్యప్రతిపాలనాయ,
దేవోఽపి సన్ దేహవిమోక్షహేతో ర్నిమిత్తమైచ్ఛత్సకలార్థతత్త్వవిత్
స సన్నిరుద్ధేన్ద్రియవాఙ్మనాస్తు శిశ్యే మహాయోగ ముపేత్య కృష్ణః,
జరోఽథ తం దేశ ముపాజగామ లుబ్ధ స్తదానీం మృగలిప్సురుగ్రః.
స కేశవం యోగయుక్తం శయానం మృగాసక్తో లుబ్ధక స్సాయకేన,
జరోఽవిధ్య త్పాదతలే త్వరావాం స్తం చాఽభిత స్తంజిఘృక్షు ర్జగామ
అథాఽపశ్య త్పురుషం యోగయుక్తం పీతాంబరం లుబ్ధకోఽనేకబాహుమ్,
మత్వాత్మానం త్వపరాద్ధం స తస్య పాదౌ జరో జగృహే శంకితాత్మా
అశ్వాసయ త్తం మహాత్మా తదానీం గచ్ఛ న్నూర్ధ్వం రోదసీ వ్యాప్య లక్ష్మ్యా,
తతో రాజన్ భగవా నుగ్రతేజా నారాయణః ప్రభవ శ్చావ్యయశ్చ,
యోగాచార్యో రోదసీ వ్యాప్య లక్ష్మ్యా స్థానం ప్రాప స్వం మహాత్మా అప్రమేయమ్.(మౌసలప-అ-4)

సర్వజ్ఞుడైన దివ్యదృష్టిగల కృష్ణభగవానుడు ఆలోచింపుచు వనభూమియం దుండెను. అప్పుడు, వెనుక పుత్రశోకముతో పతివ్రతయగు గాంధారి యాడిన మాటను, అంతకు బూర్వము ఉన్మత్తవేషముతో వచ్చిన దుర్వాసునకు ద్వారకలో దానాతిథ్య మిచ్చినపుడు దుర్వాసుడు పాయసము భుజించి మిగిలినదానిని కృష్ణా! నీవాపాదమస్తకము బూసి

కొను మని యాజ్ఞాపింపనట్లే చేసి విప్రోచ్ఛిష్టము పాదస్పృష్టము కాకూడదని పాదతలమునకుమాత్రము బూసికొనుట మానగా మహర్షి చూచి-"న తు పాదతలే విప్రే తస్మాత్తే మృత్యుర్తతో న వై" (అనుశాసనప" అ264) అనుచు నీవరికాలుకు బూసికొనలేదు కనుక నదియే నీకు మృత్యుస్థానము. అని పలుకుటను స్మరించి కురువంశీయులు, యాదవుల పరలోకగమనము, జరిగెను గనుక నిక మన మవతారమును చాలించెడి సమయ మిది యని భావించి తాను దేవుడే యైనను దుర్వాసోమహర్షి వాక్యమును పరిపాలించుటకై దేహవిమోచనమునకు నిమిత్తమును సంకల్పించి సర్వేంద్రియనిరోధము జేసి శయనించి మహాయోగనిష్ఠలో నుండెను. అంతట నాప్రాంతమునకు జరు డను కిరాతుడు వచ్చి యెత్తిపెట్టియున్న పాదతలముపై మృగమను భ్రాంతిచే బాణము వేసి వెంటనే సమీపమునకు వచ్చి చూచునంతట పీతాంబరధారియై, చతుర్బాహుసమన్వితుడై, యోగనిష్ఠుడై యున్న యాదివ్యవిగ్రహమును జూచి యపరాధము జేసితి నని పరితపించి, యాశ్రీకృష్ణభగవానుని పాదములపై బడెను.

అప్పుడాకిరాతుని కభయ మిచ్చి యానారాయణుడు- ఆజగత్సృష్టిస్థితిలయకారుడు- ఆయోగాచార్యుడు దిక్తటములను వ్యాపించిన తన తేజస్సుతో స్వస్థానము నలంకరించెను.

ఇది గ్రంథమం దున్న విషయము. ఇట్లుండ, 'వనములో విచారించుచు శయనించుటలో సంపూర్ణమానవత్వము నొందినరీతి గోచరించునట! అత్యాసన్నమరణముగూడ శ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదట' ఆహా! ఆశ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదా? ఈప్రతివాదులకు తెలివిలేదా?

—శ్రీకృష్ణనిర్యాణవిషయమైన గ్రంథవిరోధపరిహారము—

మహాభారతములో శ్రీకృష్ణశరీరమునకు దహనసంస్కారము జరిగినట్లుచెప్పబడినది. శ్రీమద్భాగవతములోగూడ ప్రథమస్కంధములో

"యయాఽహార ద్భువో భారం తాం తనుం విజహౌ విభుః" అని శరీర త్యాగము చెప్పబడినది. ఏకాదశస్కంధములోమాత్రము శరీరత్యాగము జేయకయె వెళ్ళినట్లు చెప్పబడినది. ఈవిరోధమునకు బరిహారమును వ్యాఖ్యాతలే చేసియున్నారు. చూడుడు—

శ్రీమద్భాగవతమ్— స్కం.11 అ31

"లోకాభిరామాం స్వతనుం ధారణాధ్యానమంగలమ్ ।
యోగధారణయాఽఽగ్నేయ్యాఽదగ్ధ్వా ధామాఽవిశత్స్వకమ్ ॥"

శ్రీధరీయమ్— యోగినామివ స్వచ్ఛన్దమృత్యుభ్రమం వారయతి. అయమర్థః— యోగినోహి స్వచ్ఛన్దమృత్యవః స్వాం తను మాగ్నేయ్యా యోగధారణయా దగ్ధ్వా లోకాన్తరం ప్రవిశన్తి భగవాంస్తు న తథా, కిన్తు, అదగ్ధ్వైవ స్వతనుసహితఏవ స్వకం ధామ వైకుంఠాఖ్య మవిశత్. తత్ర హేతుః లోకాభిరామాం లోకానా మభిరామోఽభితో రమణం స్థితిః యస్యాం తామ్. జగదాశ్రయత్వేన జగతోఽపి దాహప్రసంగా దిత్యర్థః కించ ధారణాయా ధ్యానస్యచ మంగలం, శోభనవిషయమ్. ఇతరథా తయోర్నిర్విషయత్వం స్యాత్. దృశ్యతే చాఽద్యాపి తదుపాసకానాం తథైవ తద్రూపసాక్షాత్కారః ఫలప్రాప్తిశ్చేతి భావః.

ఇచ్ఛాశరీరాఽభిప్రాయేణ వా యథాశ్రుత మేవాస్తు తత్రాఽపి లోకాభిరామా మిత్యాదీనాం విశేషణానా మానర్థక్యప్రసంగా త్తద ప్యదగ్ధ్వా తిరోధాయ నిర్గత ఇత్యేవ సాంప్రతమ్.

శ్రీధరీయవ్యాఖ్యా వంశీధరీయా— శుద్ధసత్త్వమయస్యవిద్యమానత్వేఽపి తత్ప్రతికృత్యభిప్రాయేణయథాశ్రుతార్థస్వీకారేఽపి న దోష ఇత్యాహ-ఇచ్ఛాశరీరేతి. తత్రాపి యథాశ్రుతార్థాంగీకారేఽపి తదపి తత్ప్రతికృతిరూపమపి. సాంప్రతమ్, ఉచితమ్, భారతే యదుక్తం మౌసలే—

"తత శ్శరీరే రామస్య వాసుదేవస్య చోభయోః ।
అస్విష్య దాహయామాస పురుషై రాప్తకారిభిః ॥" ఇతి.

తదా సురజనమోహార్థమేవ. తదుక్తం బ్రహ్మాండే—

"స్త్రీపుంమలానుషంగాత్మా దేహో నాస్య విజాయతే ।
కిన్తు నిర్దోషచైతన్యం సుఖనిత్యాం స్వకాం తనుమ్ ॥
ప్రకాశయతి సైవేయం జని ర్విష్ణో ర్నచాఽపరా ।
తథాఽప్యసురమోహార్థం పరేషాఞ్చ క్వచి త్క్వచిత్ ॥
దుఃఖాఽజ్ఞానశ్రమాదీంశ్చ దర్శయే చ్ఛుద్ధసద్గుణః ।
క్వ వ్రణాది క్వచాఽజ్ఞానం స్వతన్త్రాఽచిన్త్యసద్గుణే॥
మోహాభావాయ తేషాన్తు దర్శయే త్తా నజో హరిః ।
కృష్ణో హ్యాత్యక్తదేహోఽపి త్యక్తదేహస్య దేహవత్ ॥
లోకానాం దర్శయామాస స్వరూపసదృశాకృతిమ్ ।

ఏతేన "యయాఽహర ద్భువో భారం తాం తనుం విజహా వజః"
ఇతి ప్రథమస్కన్ధోక్తి రపి సమంజసా స్యా దితి సర్వ మనవద్యమ్॥

అనగా స్వచ్ఛందమృత్యువులగు యోగులు తమశరీరములను యోగాగ్నిచే దగ్ధముచేసి లోకాంతరములకు వెళ్ళినట్లుగాక కృష్ణ పరమాత్మ స్వశరీరముతోడనే వైకుంఠమునకేగెను. సకలజగదాధార మైన స్వశరీరము దగ్ధమైనయెడల జగత్తు దగ్ధమై పోవును. ధ్యానధార ణలకు విషయము లేకయే పోవును. ఆశ్రీకృష్ణశరీర మట్లే యున్న హేతువుచేతనే ఉపాసకులకు నేటికిని యారూపముయొక్క సాక్షాత్కా రము, ఆఫలప్రాప్తి యనుభవసిద్ధములై యున్నవి. ఆశ్రీకృష్ణశరీరము ఇచ్ఛాశరీరమన్ననుఅదియుదగ్ధముకాలేదనుటయుక్తము.(శ్రీధరీయము)

మౌసలపర్వములో శ్రీకృష్ణశరీరమును దగ్ధము జేసినట్లు చెప్ప బడిన విషయమునకు బ్రహ్మాండపురాణములో సమాధాన మిట్లున్నది—

అవతారసందర్భములో భగవచ్ఛరీరము శుక్లశోణితసంబంధముకలది కాదు. తనస్వరూపమును ప్రకాశింపజేయుటే భగవంతుని జన్మ యనబడును. ఐనను దుఃఖమును, అజ్ఞానమును, ప్రయాసమును అసురమోహార్థము తన కున్నట్లు ప్రదర్శించుచుండును. నిజముగా తనయందు అత్యంతాసంభవములైన దుఃఖాజ్ఞానాదులను అనధికారులకు మోక్షము రాకుండుటకే భగవానుడు ప్రదర్శించుచుండును. శ్రీకృష్ణుడు దేహమును త్యజింపకుండియే త్యజించిన దేహానుమువలె స్వస్వరూపముతో సమానమైన యొక యాకృతిని జూపియుండెను. అని.

దీనిచే దగ్ధముచేయబడినట్లుచెప్పబడియున్న ఆకారము అప్పటికప్పుడు చూపబడినదగుటచే దానికే యట్టిసంస్కారము జరిగె ననియు, స్వస్వరూపముతోడనే వైకుంఠము నలంకరించె ననియు విరోధపరిహారము బ్రహ్మాండపురాణమునందు జేయబడియున్నట్లు స్పష్టము.

అప్పయదీక్షితస్వాముల విరచిత (బ్రహ్మతర్కస్తవ) గ్రంథములోగూడ నెనుకజూపబడిన బ్రహ్మాండపురాణవచనము లుదాహరించి భగవంతుని శరీరము శుక్లశోణితసంబంధము కలదికాదని నిరూపింపబడెను. ఇంకను ఇట్లున్నది—

"శుక్లేన జని రన్యేషాం హరే స్స్వాతన్త్ర్యతో న తు।
నిత్యోదితజ్ఞానతనోః నుత స్స్వేచ్ఛక్తితో జనిః॥
నావతారే ష్వపి హరే ర్దేహే శుక్లాదిసంభవః।
తథాఽపి శుక్లసంస్పర్శ మాతృదేహం ప్రవిశ్య చ।
వినాఽపి శుక్లం తత్రైవ కేవలం జ్ఞానరూపకః।
ఉదేతి భగవా న్విష్ణు ర్మాయయా లోకం విమోహయన్"॥

అని గారుడవారాహాదివచనములు ప్రమాణముగా జూపి స్థిరపరుపబడినది.

శ్రీకృష్ణుడు బోయలచే గోలుపోయిన తన యంతఃపురస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతమునే యెరుగనివాఁడు" అనుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— శ్రీకృష్ణునకు "అట్టి మానవత్వమె లేకుండినయెడల బోయెలచే గోలుపోయిన కృష్ణాంతఃపురస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతము దెలిసికొనలేకపోవునా" (పు 196)

మన మిచ్చట చర్చింపవలసిన దేమనగా కృష్ణభగవానునకు తనయంతఃపురస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతము తెలిసెనా? లేదా? అని యొకటి. దుష్టనిగ్రహపూర్వకముగా భూభారహరణమునకై యవతరించిన కృష్ణభగవానుడు తానవతారము చాలించునాటికి పూర్తిగా దుష్టనిగ్రహము చేయవలసియుండ తననిర్యాణోత్తరకాలమే అర్జునుడు వెంటబెట్టుకొనిపోవు యాదవకాంతలను, తనపత్నులను దోచిన యాదుష్టులను నిగ్రహింప కుపేక్షించినపుడు భూభారహరణము చేసినట్లగునా? వారట్లు చేయుదు రని తెలియక యుపేక్షించె ననినచో భగవంతునకట్లు తెలియకుండుట తగునా? అను విషయ మొకటి. ఈ రెండవవిషయమైన శంకాసమాధానములు దేవీభాగవతమునం దిట్లున్నవి—

స్క—6. అ—11.

"యై స్లుంఠితం ధనం సర్వం హృతాశ్చ హరియోషితః ।
కథం న నాశితా దుష్టా యే స్థితా పృథివీతలే ॥
ఆభీరాశ్చ శకా మ్లేచ్ఛా నిషాదాః కోటిశ స్తథా ।
భారావతరణం కిం తత్కృతం కృష్ణేన ధీమతా ॥
సన్దేహోఽయం మహాభాగే న నివర్తతి చిత్తతః ।
కలావస్మిన్ ప్రజా స్సర్వాః పశ్యతః పాపనిశ్చయాః ॥"

వ్యాస ఉవాచ—

"రాజన్ యస్మిన్ యుగే యాదృ క్ప్రజా భవతి కాలతః ।
నాన్యథా తద్భవే న్న్యూనం యుగధర్మోఽత్ర కారణమ్ ॥
యే ధర్మరసికా జీవా స్తే వై సత్యయుగేఽ భవన్ ।
ధర్మార్థరసికా యే తు తే వై త్రేతాయుగేఽ భవన్ ॥
ధర్మార్థకామరసికా ద్వాపరే చాఽభవన్ యుగే ।
అర్థకామపరా స్సర్వే కలా వస్మిన్ భవన్తి హి ॥
యుగధర్మస్తు రాజేన్ద్ర న యాతి వ్యత్యయం పునః ।
కాలః కర్తాస్తి ధర్మస్య హ్యధర్మస్య చ వై పునః ॥"

నీలకంఠీయవ్యాఖ్యా—

సమాధత్తే రాజన్నితి. అయంభావః— దుష్టాచారా ద్వివిధాః పురుషాః. ఏకే యుగధర్మేణ దుష్టాచారాః పరే వేదధర్మోచ్ఛేదార్థ మవతీర్ణా దైత్యా దురాచారాః. తత్రావతారం గృహీత్వా యే వేద ధర్మోచ్ఛేదం కర్తుం క్షత్రియగృహేఽ వతీర్ణా దైత్యకులే వా యేఽ వతీర్ణా దైత్యా స్త ఏవ నాశితాః.

న తు కాలస్వభావేన దురాచారా స్తేన నాశితాః. తేషాం నాశనే సర్వేఽపి కలిస్వభావదుష్టా స్సన్తీతి సర్వేషాం మారణప్రసంగేన ప్రజోచ్ఛేదఏవ స్యా దితి. నాన్యథా తద్భవే దితి. న తా న్నాశయితుం శక్యత ఇత్యర్థః. తానేవ యుగధర్మా నుపపాదయతి. యే ధర్మరసికా ఇతి.

అనగా, శ్రీకృష్ణపత్నుల నపహరించి ధనము హరించినట్టి యసంఖ్యాకులైన దుష్టులను నిగ్రహింపక విడిచిన శ్రీకృష్ణుడు భూభారహరణము నేమి చేసినట్లు? అను సందేహము, పాపాత్ములగుకలియుగప్రజలను చూచుచున్ననాకు అకృష్ణభగవానుని యెడలకలుగుచున్నది.

ఈసందేహమును తీర్పు మని కోరిన జనమేజయునకు వ్యాసభగవాను డిట్లు చెప్పెను —దుష్టులు ద్వివిధముగా నుందురు. అందు యుగధర్మమును బట్టి దురాచారులై యుండువారు కొందరు. వేదధర్మముల నుచ్ఛేదించుటకై క్షత్రియగృహములందును, దైత్యకులములయందును పుట్టియున్న దైత్యులే శ్రీకృష్ణునిచే నశింపజేయబడిరి. కాలస్వభావమున దురాచారులుమాత్రము నశింపజేయబడలేదు. ఇట్టివారినిగూడ నశింప జేసినయెడల ప్రజలందరును కలిస్వభావదుష్టులే యగుదురుకనుక ప్రజా నాశనమే తటస్థించును. కనుక కలిస్వభావమునుబట్టి దురాచారులగు వారిని నశింపజేయుటభగవత్సంకల్పము కాదు కనుక వారి నుపేక్షించి వేదధర్మోచ్ఛేదము చేయుటకై పుట్టిన మనుష్యాకారులగు దైత్యులనే వధించి భూభారహరణము చేసెను'' అని. దీనిచే కలిస్వభావముచే దురాచారులగు వారిని నాశనముచేయుట, భూభారహరణములోని పని కానందున వారుపేక్షింపబడినారని వ్యాసభగవానుడే కంఠోక్తిగా జెప్పె నని స్పష్టము.

ఇక, నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుడైన కృష్ణభగవానుడు తనపత్నులకు గలుగబోవు కష్టములను వారింపకపోవుట యుక్తమా? అనుసందేహము కలుగును. కాని, అష్టావక్రశాపమునుబట్టి వారట్టి కష్టము ననుభవింపవలసినవా రగుటవలన వారికష్టములు నివారింపబడలేదు. ఈవిషయము విష్ణుపురాణములో జెప్పబడియున్నది. చూపుడు —

చోరులచే బీడింపబడినతరువాత వెళ్ళుచున్న అర్జునకు వేదవ్యాసమహర్షి దర్శన మిచ్చి జరిగిన విషయ మాతడు చింతించుచు జెప్పగా విని యోదార్చి యర్జునునకువ్యాసభగవానుడిట్లుచెప్పెను—

విష్ణుపురాణమ్— ౫ అం. ౩౮అ.

“గృహీతా దస్యుభి ర్యాశ్చ భవాన్ శోచతి తాః స్త్రియః ।

ఏతస్యాఽహం యథావృత్తం కథయామి తవార్జున ॥
అష్టావక్రః పురా విప్రః జలవాసరతోఽభవత్ ।
బహూ న్వర్షగణాన్ పార్థ గృణన్ బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥
జితే ష్వసురసంఘేషు మేరుపృష్ఠే మహోత్సవః ।
బభూవ తత్ర గచ్ఛన్త్యో దదృశు స్తం సురస్త్రియః ॥
రంభాతిలోత్తమాద్యాస్తు శతశోఽథ సహస్రశః ।
తుష్టువు స్తం మహాత్మానం ప్రశశంసుశ్చ పాండవ ॥
ఆకంఠమగ్నం సలిలే జటాభారవహం మునిమ్ ।
వినయావనతా శ్చైనం ప్రణేముః స్తోత్రతత్పరాః ॥
యథాయథా ప్రసన్నోఽసౌ తుష్టువు స్తం తథాతథా ।
సర్వా స్తాః కౌరవశ్రేష్ఠ తం వరిష్ఠం ద్విజన్మనామ్ ॥ ”

అష్టావక్ర ఉవాచ—

“ప్రసన్నోఽహం మహాభాగా భవతీనాం యదిష్యతే ।
మత్త స్తద్వ్రియతాం సర్వాం ప్రదాస్యా మ్యతిదుర్లభమ్ ॥
రంభాతిలోత్తమాద్యా స్తం వైదిక్యోఽ ప్సరసోఽబ్రువన్ ।
ప్రసన్నే త్వ య్యపర్యాప్తం కి మస్మాక మితి ద్విజ ॥
ఇతరా స్త్వబ్రువన్ విప్ర ప్రసన్నో భగవాన్ యది ।
తదిచ్ఛామః పతిం ప్రాప్తుం విప్రేన్ద్ర పురుషోత్తమమ్ ॥ ”

వ్యాస ఉవాచ—

“ఏవం భవిష్యతీ త్యుక్త్వా హ్యుత్తతార జలా న్మునిః ।
తముత్తీర్ణం చ దదృశు ర్విరూపం వక్ర మష్టధా ॥
తం దృష్ట్వా గూహమానానాం యాసాం హాసః స్ఫుటోఽభవత్ ।
తా శ్శశాప మునిః కోప మవాప్య కురునందన॥
యస్మా ద్వికృతరూపం మాం మత్వా హాసా వమాననా!

భవతీభిః కృతా తస్మా దేతం శాపం దదామి వః॥
మత్ప్రసాదేన భర్తారం లబ్ధ్వా తు పురుషోత్తమమ్ ।
మచ్ఛాపోపహతా స్సర్వా దస్యుహస్తం గమిష్యథ ।
ఇత్యుదీరిత మాకర్ణ్య ముని స్తాభిః ప్రసాదితః ।
పున స్సురేన్ద్రలోకం వై ప్రాహ భూయో గమిష్యథ ॥ ”

వ్యాసః—

“తత్త్వయా నాత్ర కర్తవ్య శ్శోకోఽల్పోఽపి హి పాండవ ।
తేనై వాఖిలనాథేన సర్వం తదుపసంహృతమ్ ॥ ”

అర్జునా! చోరులచే బీడింపబడిన యేస్త్రీలనుగూర్చి నీవు శోకించుచుంటివో ఆస్త్రీల పూర్వవృత్తాంతము జెప్పెదను వినుము.

పూర్వము అష్టావక్రమహర్షి, జలములోనుండి చిరకాలము తపము చేసెను. ఆసమయమున జరిగిన దేవాసురసంగ్రామములో నసురులను జయించిన దేవతలు మేరుపర్వతమందు మహోత్సవము జరిపిరి. ఆమహోత్సవమునకు రంభాతిలోత్తమాది దేవతాస్త్రీలు నేల కొలది వెళ్ళుచు కంఠమగ్నముగా జలములోనుండి జటాభారమును వహించియున్న మహర్షిని దర్శించి, వినయవిధేయతలతో నమస్కరించి స్తుతించి యామహర్షి యెట్లు ప్రసన్నుడగునో అట్లు ప్రశంసించిరి. అపుడామహర్షి ప్రసన్నుడై మీ కేమికావలయునో కోరవలసినది. మీకు వరమిచ్చెద నని పలుకగా రంభాతిలోత్తమాదులు—నీయనుగ్రహమే మాకు చాలుననిరి. మిగిలిన వారందరును పురుషోత్తముడు (శ్రీకృష్ణుడు) మాకు పతి యగునట్లు వరమిమ్మని ప్రార్థించిరి. అట్లే యగు నని యామహర్షి వర మిచ్చి జలమునుండి యావలకు వచ్చునంతట, నాస్త్రీలు అష్టవక్రముగా నున్న మహర్షిస్వరూపమును జూచి పక్కున నవ్విరి. అది చూచి మహర్షి కుపితుడై నాది వికృతరూప

మని యెంచి నవ్వి నన్ను మీ రవమానించినారు కనుక నేనిచ్చిన వర మునుబట్టి పురుషోత్తముని పత్నులైన మీరు నాయీశాపమువలన చోరుల చేతులలో బడెదరు. అని శపించెను. అపు డాస్త్రీలు విచారించి వేడుకొనగా వారికి దేవలోకప్రాప్తి ననుగ్రహించెను.

కనుక, అర్జునా! నీ వెంతమాత్రము శోకింపకుము, ఆకృష్ణపరత్మచేతనే సర్వ మాపసంహరింపబడినది" అని.

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి, తపశ్శక్తులచేతనో పాతివ్రత్యమహిమచేతనో అమోఘవాక్కులగు లోకోత్తరవ్యక్తులయొక్క వరములను, శాపములను పరిపాలించుచుండి భగవంతుఁడు మహర్షివరమునుబట్టియే తన పత్నులైన యాస్త్రీలకు అనుహర్షి శాపవశమున ఘటించు భవిష్యద్దుఃఖము అని వార్య మని గ్రహించియే యుపేక్షించెను గాని వారల భవిష్యద్వృత్తాంతము తనకు తెలియక కాదు అని తేలినది. పూర్వోక్తప్రకారము గాంధారీప్రభృతుల శాపమును తానే యనుభవించినపుడు అన్యులకు జెప్పవలసిన దేమున్నది?

ఈ సందర్భములో మ. భా. చ. కారులు "అర్జునునకు వ్యాసుడు అంతఃపురస్త్రీల యపహరణమునుగూర్చిన గాధ కేదియో శాపసంబంధము జెప్పినటుల గ్రంథాంతరముల గలదు. కాని యది నవీనకల్పితమై యుండును" (పు199) అని వ్రాయుట హేయము.

'శాపసంబంధము నవీనకల్పితమై యుండును' అను ప్రతివాదులు అంతఃపురస్త్రీల యపహరణము గూర్చిన గాధయే నవీనకల్పితమై యుండునని యేల వ్రాయలేదు? అపహరణము సత్యమై శాపము కల్పితమయ్యెనా? ఇది సజ్జనలక్షణము కాదు. కనుకనే—

"మూర్ఖో హి జల్పతాం పుంసాం శ్రుత్వా వాచ శ్శుభాఽశుభాః।
అశుభం వాక్య మాదత్తే పురీష మివ సూకరః ॥" (ఆదిప. 74అ)

అని పెద్దల శుభాశుభవిషయములను చెప్పినప్పుడు మూఢుడు విని- సూకరము పురీషమునే గ్రహించినట్లు తా నశుభమునే గ్రహించును. అని చెప్పబడినది. ఈ మ. భా. చ, కారు తే- చోరగు లపహరించునపుడు దుఃఖపడెడి స్త్రీలనుగూర్చి చెప్పబడిన శ్లోకమునకు వ్రాసిన యర్థమును చూడుడు—

"మిషతాం సర్వయోధానాం తతస్తాః ప్రమదోత్తమాః ।
సమన్తతోఽవకృష్యన్త కామాచ్చాన్యాః ప్రవవ్రజుః ॥"

"కొందరు యాదవకాంతలు కామాతురలై కిరాతులు గూడుటకు జెదరిపోయి రని యీ శ్లోకార్థము చెప్పుచున్నది ॥" (పు|౧౯౮)

ఆహా! ఆసమయము, ఆయాదవకాంతలు తమతమ భర్తలు చనిపోవుటచేతను, శ్రీకృష్ణనిర్యాణమై యుండుటచేతను జీవితేచ్ఛను విడిచి మహాదుఃఖములో మునిగియున్నసమయము. అదిగాక "గండస్యోపరి పిటకా సంవృత్తా" అన్నట్లు కిరాతులు మీదపడి దోచుకొను సమయము. అట్టి మహాదుఃఖసమయములో ఆ యాదవకాంతలు- అప్రమదోత్తమలు కామాతురలైరట! కిరాతులతో గూడుటకు చెదరిపోయిరట! అట్టి దుఃఖసమయములో కామాతురత్వ మనునది మన ప్రతివాదుల కెట్లుదోచినదో చిత్రము! ఇదిలోకవిరుద్ధమైనవిషయము! ప్రమదోత్తమల కత్యంతవిరుద్ధము.

శ్లోకములో నున్న దేమనగా ఆయుత్తమస్త్రీలలో గొందరు నలువైపుల కీడ్వబడిరి. 'అన్యాః' మరికొందరు 'కామాత్' ఇచ్ఛను బట్టి అనగా నాకిరాతులనుండి తప్పించుకొనుట కెటుపోవలె నని యిచ్ఛయించిరో అటు 'ప్రవవ్రజుః' పారిపోయిరి. అని యున్నది. ఆస్త్రీలందరు ప్రమదోత్తమలని చెప్పబడినది. అట్టివారియెడ ప్రతివాదులకు సంభవించిన విపరీతదృష్టికి, భారతదేశదౌర్భాగ్యమే కారణ మనవలెను.

ఇట్లు చోరులచే బీడింపబడవలసినట్లున్న అష్టావక్రశాపము అమోఘ మని యా స్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతమును గ్రహించియే కృష్ణ పరమాత్మ యుపేక్షించినట్లున్నందున "శ్రీకృష్ణుడు తన స్త్రీల భవిష్య ద్వృత్తాంతమునే యెఱగనివాడు" అను ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్త మైనది.

శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడె కాని మానవమాత్రుడు కాడని ప్రస్తుతప్రసంగములోని వేదవ్యాసోక్తులచేగూడ నిర్ధారితమైనది.

ఇంతవరకు విమర్శకులని వ్యవహరింపబడుచున్న ప్రతివాదుల యొక్క 'శ్రీకృష్ణజీవితచరిత్రము' 'శ్రీకృష్ణచరిత్రము' "సుయోధనవిజ యము""మహాభారతరహస్యము" "రాజసూయరహస్యము" 'మహా భారతచరిత్రము' అను గ్రంథములలోని యంశములను పరామర్శించియే కృష్ణభగవానునిగూర్చిన నిందలు నిరాకరింపబడి, శ్రీకృష్ణుడు భగవం తుడని నిరూపింపబడినది.

ఇంకను— "పరమార్థప్రప" అను భగవద్గీతావ్యాఖ్యానమందు శ్రీకృష్ణావతారచర్యలు వేదప్రసిద్ధము లని ప్రదర్శింపబడి యుండెను. చూడుడు—

తత్ర శ్రుతయః— "జజ్ఞాన ఏవ వ్యబాధత స్పృధః ప్రాపశ్య ద్వీరో అభిపౌంస్యం రణమ్ । అవృశ్చ దద్రి మవ సస్యదః సృజ దస్తభ్నా న్నాకం స్వపస్యయా పృథుమ్ ॥"

అత్ర చతుర్వేదస్వామికృతభాష్యమ్— "యః పరమేశ్వరో జజ్ఞానః ప్రాదుర్భూతమాత్రో మాయయా బాలదశాం స్వీకుర్వా ణోఽపిసన్ స్పృధః స్పర్ధాం కృతవతః శత్రూన్ పూతనాదీన్ కం సాన్తాన్ వ్యబాధత బాధితవాన్. న కేవలం దైత్యాన్ అపితు శక్రా దీనాం గర్వ మపీత్యాహ— యోఽద్రిం పర్వతం గోవర్ధన మవృశ్చిత్ ఉద్దధార. సస్యదో ధాన్యధాత్ర్యా న్మేఘా ననవరతం వర్షమాణా నవసృ జత్ విసర్జితవాన్. తేనపృథుం సామర్థ్యవన్తం నాక మిన్ద్రలోకం స్వప

స్వయా అస్త్రభ్రాన్తత్ స్తంభితవాన్ స్తంభితశక్తి మకరోత్. అథ యావ
నదశాయామపి అభిప్రాయస్య సర్వపురుషార్థసాధకం రణం కురుపాం
డవసంగ్రామం వీరోఽపి సన్నపశ్యత్ తాటస్థ్యేన ద్రష్టవాన్ న
స్వయం యుయుధే. అత్రాపిరపదేన భీష్మప్రపరాభూతస్వభక్తపక్షపాతా
దశస్త్రోఽపి శస్త్ర మగ్రహీదితి సూచితమ్"

అథ కంసాదివధార్థం గోకులాన్మథురా మాగచ్ఛతోః కృష్ణ
రామయో శ్చరితశంసినీ శ్రుతిస్తైత్తిరీయకబ్రాహ్మణే ఋగ్ద్వయమ్—

"ద్వే విరూపే చరతః స్వర్థే అన్యాఽన్యా వత్స ముపధాపయేతే
హరి రన్యస్యాం భవతి స్వధావా శ్శుక్రో అన్యస్యాం దదృశే సువర్చాః
పూర్వాపరం చరతో మాయయైతౌ శిశూక్రీడన్తౌ పరియాతో అధ్వరమ్
విశ్వా న్యన్యో భువనాని చష్ట ఋతూ నన్యో విదధ జ్జాయతే పునః॥"

భాష్యమ్— "ధనుర్యాగోత్సవవ్యాజేన కృష్ణరామయో రాస
యనార్థం కంసేన ప్రేషితః సుష్ఠు వర్చోయస్యాఽసౌ సువర్చా అక్రూరః
చరతో విచరతో ద్వే విసదృశే రూపే విరూపే దదృశే దృష్టవాన్.
కింభూతే స్వర్థే సుష్ఠు అర్థః ప్రయోజనం యయో స్తే నహి నృసిం
హవదేకస్యాం మూర్తౌ కిన్తు అన్యా, అన్యా పృథగవస్థితే పునః కిం
భూతే వత్స ముపధాపయేతే వత్స మితి జాత్యభిప్రాయే ణైకవచనం
తేన గోసందోహనావసరే స్వసమీపే వర్తమానాన్ గోవత్సాన్ కృత్వా
వత్సాన్ ధాపయేతే పాయయేతే. అథ విసదృశరూపత్వమే వాహ—
హరిరితి. అన్యస్యా మన్యతరస్యాం మూర్తౌ హరిద్వర్ణత్వాద్ధరిః మేఘ
శ్యామఃకృష్ణోఽస్తి. తథా అన్యస్యాం శుక్రో గౌరవర్ణో బల
దేవోఽస్తి. కింభూతో హరిః స్వధావాన్ స్వస్య ధా స్వధా తద్వాన్
అలుప్తనిజైశ్వర్యవా నిత్యర్థః. కింభూతే రూపే పూర్వాపరం చరతః
ప్రాగపరం పరిసరణం కురుతః. పరన్తు న ప్రాకృతా విత్యాహ— ఏతౌ
కృష్ణరామౌ మాయయా కృత్వా శిశూ బాల్యదశాం ప్రాప్తౌ. పర
మార్థతో విచార్యమాణే వయోఽవస్థారహితౌ. ఏవం మాయయైవ
రజకవధాదిభిః క్రీడన్తౌ సన్తౌ అధ్వరం ధనుర్యాగస్థానం పరితః సమ

స్తుతౌ కువలయాపీడకంసచాణూరాదిస్థానాని. యాతః జగ్మతుః. అథ పూర్వం విరూప ఇత్యనేన ఆకారతో వివృద్ధత్వం ద్యోతిత మిదానీం సామర్థ్యతో ఉపావృహా- అన్య ఇతి. అస్యాం కృష్ణః విశ్వాని సర్వాణి భువనాని భూర్భువస్స్వరాదీని విచక్షే. సంకల్పేనైవ జ్ఞాతవాన్. తథా ఉన్యో బలదేవః ఋషూన్ గర్భాన్ ముత్పాదయన్ తారాన్ విదధత్ గృష్ణన్ సన్ పునఃపున రాయతే ఆవిర్భవతీతి.

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి కృష్ణపరమాత్మయొక్క పూతనాది సంహారము, గోవర్ధనోద్ధరణము, కుపాంచజనసంగ్రామసాహాయ్యము అను కార్యములును, శ్రీకృష్ణబలరాములు గోవత్సపరిపాలనము, అక్రూరునకు శ్రీకృష్ణబలరామసందర్శనము, శ్రీకృష్ణబలరాములరూపభేదము, సామర్థ్యభేదము. అనంతరమునందు శ్రీకృష్ణబలరాములు కంసుని ధనుర్యాగమునకు వచ్చుట, కంససంహారాదికార్యములు చేయుట, అనంతానంతశక్తి కలిగియుండియు మాయామయములైన క్రీడలు చేయుట యను విషయములును వేదబోధితములై యున్నవని స్పష్టమౌనది. ఇట్లు వేదప్రసిద్ధమైయున్న శ్రీకృష్ణచరిత్రమును ఆర్షగ్రంథములు వివరించియుండ శాస్త్రజ్ఞానభక్తివిశ్వాసములు లేని ప్రతివాదులు ఆగ్రంథముల నర్థము జేసికొనలేక తమబుద్ధికి తోచినట్లు యాదరముపావనము లగు గ్రంథముల కపార్థములు చెప్పి చేసిన కోలాహలము సప్రమాణోపపత్తిప్రదర్శనపూర్వకముగా బరిహరింపబడినది. శ్రీకృష్ణుని పరమేశ్వరావతారమే యని స్థిరపడినది. ఆ శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపజ్ఞానమును లోకులకు గలుగజేసి తన్మార్గమున లోకుల నుద్ధరించుటకే వేదవ్యాసభగవానుడు మహాభారతరచన జేసియుండె నది విశదీకరింపబడినది.

ఇక మహాభారతరహస్యకారులు వ్రాసిన విమర్శకలక్షణము లను గూర్చి కొన్నిమాటలనుకొందము —

— విమర్శకలక్షణపరిశీలనము —

"విమర్శకుడు సాంప్రదాయానుకూలమైన దురాగ్రహమునకు తన హృదయమునందు తావీయక గ్రంథకర్తయొక్కయు, తద్గ్రంథముయొక్కయు నిశ్చయాభిప్రాయమును గ్రహించుటకు ప్రయత్నింపవలయును"

ముందుగా స్వీయమైన సంప్రదాయమును చిత్తమం దతికించుకొనక స్వచ్ఛమైన చిత్తముతో గ్రంథపరిశీలనము గావింపవలెను"

వీరి నడుగవలసియున్నది— విమర్శకుడు సంప్రదాయము ననుసరింపనిహృదయముతో గ్రంథపరిశీలనము చేయవలె ననుటలో నేసంప్రదాయమునకును జెందని గ్రంథము నట్లు పరిశీలింపవలెనా? ఏసంప్రదాయమునకు జెందిన గ్రంథమునైనను అట్లు పరిశీలింపవలెనా?

అవాంతరభేదము లెన్నియున్నను వైదికసంప్రదాయము, అవైదికసంప్రదాయము అని కాని, ఆస్తికసంప్రదాయము నాస్తికసంప్రదాయము అని కాని, సంప్రదాయము ద్వివిధమై యున్నది. అందే సంప్రదాయమునకును జెందని గ్రంథమే అసంభవము కనుక ప్రథమపక్ష మసంగతము.

ద్వితీయపక్షములో నేగ్రంథ మేసంప్రదాయమునకు జెందయుండునో ఆసంప్రదాయము ననుసరింపని హృదయముతో దానిని పరిశీలించినపుడు ఆగ్రంథముయొక్క నిశ్చయాభిప్రాయమును గ్రహించుట అసంభవము. కనుక ద్వితీయపక్షముకూడ నసంగతమే.

ఇక స్వీయసంప్రదాయమును చిత్తమం దతికించుకొనక స్వచ్ఛమైన చిత్తముతో గ్రంథపరిశీలనము చేయవలె ననుచున్న ప్రతివాదులకు బోధింపవలసియున్నది.

తన జన్మాంతరసంస్కారానుగుణమైన యేదో యొక సంప్రదాయము చిత్తమం దతుకుకొనినవా డుండడు. కనుక గ్రొత్తగా నతికించుకొనకున్నను అతుకుకొనియున్నదే చాలును. స్మృతిస్వభావ మిట్లు చెప్పబడినది—

తేషాం యే యాని కర్మాణి ప్రాక్ సృష్ట్యాం ప్రతిపేదిరే ।
తాన్యేవ తే ప్రపద్యన్తే సృజ్యమానాః పునః పునః ॥
హింస్రాఽహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాఽధర్మావృతానృతే ।
తద్భావితాః ప్రపద్యన్తే తస్మా త్తత్తస్య రోచతే ॥

అనగా పూర్వజన్మమందు విహితములో నిషిద్ధములో అనేకజాతికర్మలను చేసియుండునో ఆసంస్కారములను బట్టి మరల బుట్టినపు డాజాతికర్మలనే చేయుచుండును. కనుకనే స్వతస్సిద్ధముగా గొందరికి పుణ్యకర్మలయం దభిరుచి, కొందరకు పాపకర్మలయం దభిరుచి కనబడుచున్నది. అని తాత్పర్యము. దీనిని బట్టి పూర్వజన్మసంస్కారము లేని వ్యక్తి యుండదనియు, వారివారి పుణ్యపాపకర్మాభిరుచిని బట్టి వారి పూర్వజన్మసంస్కార మట్టిదని గ్రహింపవలయుననియు తేలినది.

కనుక నేదో యొక సంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కారము జన్మసిద్ధమై చిత్తమును దగులుకొనియే యున్నది. విమర్శకుల చర్యలు చూడగా వారి దనైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కార మని తెలియుచున్నది. వారు విమర్శించిన మహాభారతము వైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన గ్రంథము.

ఈరహస్యకర్తలే ద్రౌపదిని గూర్చి వ్రాయుచు "ఈమె ద్రుపదునకు నృష్టద్యుమ్నునితోబాటు నగ్నిపుత్రికయని నాయభిప్రాయము. అగ్నియందుత్పత్తి యయ్యె ననుటమాత్రము నాకయుక్తముగా కనిపించుచున్నది." (పు 589) అని మహాభారతములో వేదవ్యాసమహర్షిచే జెప్పబడిన విషయము తమ మనస్సునకు అయుక్తముగా గనబడిన దనుటయు, శ్రీశుకు డయోనిజుడై అరణినుండి జన్మించెనని గ్రంథమందుండ "కాదు అరణ్యయను స్త్రీయందు జన్మించె" ననుటయు మొదలగు విషయములు చూడ వీరి దవైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కారమని ధ్రువ మగుచున్నది.

వైదికసంప్రదాయమునకు జెందియున్న గ్రంథము అవైదిక సంప్రదాయాభినివిష్టచిత్తులగు విమర్శకమ్మన్యుల చేతులలో బడి భ్రష్ట మైనది. ఇట్టి దురవస్థ వచ్చుటచేతనే మహాభారతతత్త్వకథనము అపే క్షితమైనది. అసంగతమైయున్న రహస్యకర్తల విమరకృలక్షణ మవా శ్య మైనది.

—• మ. భా. చ. కారుల వైఖరి •—

శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఒక వెండ్రుకయని, పూతనయను రోగము నాకి తోలగినవాడని, కృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు, మరి యెక నికి లేక పోవుటయునా? అని, కృష్ణునియందు అధర్మము, అసత్యము సర్వాంగోపేతములై యున్నవని, త్రాగుబోతని, ఆతని విశ్వరూప మింద్రజాలమని, పాపాలభైరవుడని ఏమేమో వారికి నచ్చినట్లు మహాభారతచరిత్రములో వ్రాసియున్నారు.

ఆగ్రంథముయొక్క ప్రథమముద్రణము 1928 క్రీ॥ సం॥గములో జరిగినది. ద్వితీయముద్రణము 1933 లో జరిగినది. అందుపోద్ఘాత ములో మ. భా. చ. కారులిట్లు వ్రాసియున్నారు.—

"ఆంధ్రభాషలో విమర్శన గ్రంథములు తక్కువ. మహాభారత మును, తత్రస్థవ్యక్తులను విమర్శించుట మరియును దక్కువ. దుర్బల మానసుల కిట్లు విమర్శించుట భీతావహాముగా నుండును. విమర్శిం చినవారి కేదేని యనిష్టము సంభవించునని వారు తలంతురు. నా నేత్రవ్యాధికి గారణ మిదియ యని యసూయాపరులు హేళనము చేయుటయే కాదు. కొందరు మిత్రులును వయోవృద్ధులతో నయుని ష్ఠురోక్తులతో గూడ న్నను నీ కార్యమునుండి మరలింప బ్రయత్నించిరి. కాని నానేత్రవ్యాధికిని విమర్శనఫలమునకును సంబంధ మించుకం తయు లేదను దృఢవిశ్వాసము నాకుండుటచేతనె తిరిగి విమర్శించి కొంత యిపుడు విస్తృతము చేసితిని"

దీనినిబట్టి ఈప్రతివాదులకు, తాము విమర్శించినతరువాత నచిరకాలములోనే నేత్రవ్యాధి యంకురించినదనియు, జ్ఞానిఫలమే యిది యని లోకు లనియున్నా రనియు, దానిని తృణీకరించి మరికొన్నినూతనాంశములు చేర్చి పునర్ముద్రణము జరిపించినారనియు స్పష్టము. తరువాత నీగే 1938క్రీసంవత్సరములో రాజసూయరహస్యమును వ్రాసియున్నారు. అందు "కృతిసమర్పణము—స్వచరిత్రము" అనుపేరుతో న్వీపద వ్రాసియున్నారు. అందిట్లున్నది—

"సంధిల్లె నంధత, సంధిల్లె నప్పు,
సంధిల్లె నేకత,సంధిల్లె జింత,
సంధిల్లె దీనత, సంధిల్లె భీతి,
సంధిల్లకున్నది సంతుష్టి సుంత,
సిద్ధింపకున్నది చిత్తసంశుద్ధి.
సిద్ధింపకున్నది శ్రీశ నీసేవ,
ఇట్లు తా కట్టించి యిప్పుడు కాలమును
మెల్లగా గడపుదు మెరమెరతోడ
నుశీమాన్యములు లేవు మనువెట్లు గడచు
కడదశలో నని కళవళపడుదు
ఇన నాకంధత యధికమౌచుండ,
బోనెట్లు సమకూరు పొరుగూరి కకట
ముందెట్లు జరుగును ముప్పున నెట్లు?
సందేహభయములు సమకూరె దేవ" అని.

ఆహా! అంత మహాభారతచరిత్రమును వ్రాసియు, అంత విమర్శకపదవి నధిష్ఠించియు, అంతసాహసమున కొడిగట్టి సత్యమిదియే యని ప్రకటించియు, అంతవ్యాసభగవానుని దూషించియు, అంత దుర్యోధనాదుల నభినందించియు, అంత పాండవుల నిందించియు, అంత ద్రౌపదీదేవిని దూషించియు, అంత శ్రీకృష్ణపరమాత్మను, నిందించియు

రాజనూయరహస్యము వ్రాయునప్పటికి మ.భా.చ.కారుల జీవితమున కెంత మార్పు రానా? అంధత్వాదులు సంభిల్లనా? చిత్తశుద్ధి లేకుండ బోనా? మను వెట్లు గడచు నని కళవళపడనా? అంధత్వ మధికమై పోనా? ముందు మువ్వెట్లు గడచు నని భయపడనా? ఏమి దైవవిలాసము! పాపము వీరికి అర్థలాభము లేకపోగా అనర్థపరంపరాప్రాప్తి యైనదన్నమాట, ఈయనర్థప్రాప్తికి మూలము "యదన్తరం యజ్ఞాయతే తత్తజ్జన్యమ్" అనున్యాయమున వీరి మహాభారతచరిత్రరచనయే కావలసియున్నది. ఒకదుష్కార్యము చేసినతరువాత వచ్చెడి ఫలము ననుభవించుచు నిది యాదుష్కార్యఫలితమే యని యాస్తికు డనుకొనును, తన యనుభవమునకును, తానుచేసిన దుష్కార్యమునకును సంబంధము లేదని నాస్తికు డనుకొనును. అట్లనుకొనినను ఆ నాస్తికునకు ఫలానుభవము తప్పనిదే. మ. భా. చ. కారులు చేసిన మహాపురుషదూషణము సామాన్యమా? మహావైరియగు శిశుపాలుడుకూడ జేయలేనట్టి శ్రీకృష్ణనిందలను వీరు చేసినపుడు అవి యూరకపోవునా?

కనుక. మ.భా.చ.కారులచే గంతోక్తిగా జెప్పబడిన స్వచరిత్రాంశములలో పూర్వోత్తరములను బాగుగా తెలిసికొని లోకులు-వ్యాసమహర్షి, పాండవులు, ద్రౌపది, భీష్ముడు, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, మున్నగు మహావ్యక్తులయందు భక్తిశ్రద్ధలు కలిగి, వేదవ్యాసమహాభారతోక్తము సత్య మని గ్రహించి, విమర్శకోక్తుల దిరస్కరించి యిహపరసుఖముల నొందుగోరుచున్నాము.

'బాలవ్యాస' న్యాయ వ్యాకరణ వేదాంత విద్యాపారీణ'
వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిప్రణీతమైన
మహాభారతతత్త్వకథనమున "శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణ"
మను తృతీయభాగము
సంపూర్ణము.

రాజసూయరహస్యము వ్రాయునప్పటికి మ.భా.చ.కారుల జీవితమున కింత మార్పు రానా? అంధత్వాదులు సంభవిల్లనా? చిత్తశుద్ధి లేకుండ బోనా? మను వెట్లు గడచు నని కళవళపడనా? అంధత్వ మధికమై పోనా? ముందు ముప్పెట్లు గడచు నని భయపడనా? ఏమి దైవవిలాసము! పాపము వీరికి అర్థలాభము లేకపోగా అనర్థపరంపరా ప్రాప్తి యైనదన్నమాట, ఈయనర్థప్రాప్తికి మూలము "యదస్మరం యజ్జాయతే తత్తజ్జన్యమ్" అనున్యాయమున వీరి మహాభారతచరిత్రరచనయే కావలసియున్నది. ఒకదుష్కార్యము చేసినతరువాత వచ్చెడి ఫలము ననుభవించుచు నిది యాదుష్కార్యఫలితమే యని యాస్తికు డనుకొనును. తన యనుభవమునకును, తానుచేసిన దుష్కార్యమునకును సంబంధము లేదని నాస్తికు డనుకొనును. అట్లనుకొనినను ఆ నాస్తికునకు ఫలానుభవము తప్పనిదే. మ. భా. చ. కారులు చేసిన మహాపురుష దూషణము సామాన్యమా? మహావైరియగు శిశుపాలుడుకూడ చేయలేనట్టి శ్రీకృష్ణనిందలను వీరు చేసినపుడు అవి యూరకపోవునా?

కనుక. మ.భా.చ.కారులచే గంభోక్తిగా జెప్పబడిన స్వచరిత్రాంశములలో పూర్వోత్తరములను బాగుగా తెలిసికొని లోకులు–వ్యాసమహర్షి, పాండవులు, ద్రౌపది, భీష్ముడు, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, మున్నగు మహావ్యక్తులయందు భక్తిశ్రద్ధలు కలిగి, వేదవ్యాసమహాభారతోక్తము సత్య మని గ్రహించి, విమర్శకోక్తుల దిరస్కరించి యిహపరసుఖముల నొందుగోరుచున్నాము.

'బాలవ్యాస' న్యాయ వ్యాకరణ వేదాంత విద్యాపారీణ'
వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిప్రణీతమైన
మహాభారతతత్త్వకథనమున "శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణ"
మను తృతీయభాగము

సంపూర్ణము.